

ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ
ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

พันตำรวจโทหญิง สายสวาท ปัจวิทย์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DIRECTIONS OF EDUCATIONAL PROVISION POLICIES RELEVANT TO WORLDVIEWS
ON PEACE IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

Police Lieutenant Colonel Saiswat Patjawit

สถาบันวิทยบริการ

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Educational Policy, Management and Leadership

Faculty of Education Chulalongkorn University

Academic year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับ สันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้
โดย	พันตำรวจโทหญิง สายสวาท บัณฑิตย์
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ศราวดี อารีย์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พรทิพย์ อันทิวโรทัย)

พันตำรวจโทหญิง สายสวาท ปิจวิทย์: ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับ
โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ (DIRECTIONS OF
EDUCATIONAL PROVISION POLICIES RELEVANT TO WORLDVIEWS ON PEACE IN
THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES) อ.ที่ปรึกษา: ผศ.ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน,
อ.ที่ปรึกษาร่วม: ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์, 308 หน้า.

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคลและสังคม
ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ และ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางของนโยบายการจัด
การศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้
ใช้การเก็บข้อมูลจากการเล่าเรื่อง (Narrative) และการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
จำนวน 77 คน ในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา เก็บข้อมูลจากเรียงความของเยาวชนและประชาชน จำนวน 59 ฉบับ และ
ศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการ จำนวน 18 คน เกี่ยวกับทิศทางของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของ
พื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้โดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ผลการวิจัยพบว่า

โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้น ปรากฏ
ในโลกทัศน์ทุกด้าน ได้แก่ โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม โลกทัศน์ทางการเมืองการปกครอง
โลกทัศน์ทางด้านสังคม โลกทัศน์ทางการศึกษา โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติ และ
สิ่งแวดล้อม โลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ ที่เป็นสาระชัดเจนจริงๆ นั้น ได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้ง
และแนบแน่นจากศาสนาอิสลาม ศาสนาเป็นแม่พิมพ์ในการหล่อหลอมโลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิม โลกทัศน์ทำหน้าที่
เป็นตัวการ ในการกำหนดระบบคิดในการดำรงชีวิตในทุกๆด้าน โดยการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญ ในการ
เชื่อมโยงอัตลักษณ์ด้านศาสนาไปสู่การกำหนดโลกทัศน์ของบุคคลโดยเฉพาะโลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ

นักวิชาการได้เสนอทิศทางของนโยบายการจัดการศึกษาสอดคล้องกับโลกทัศน์ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัด
ภาคใต้ ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ 1.การกำหนดนโยบาย 2.สาระและเนื้อหาของนโยบาย เกี่ยวกับ เป้าหมายของการศึกษา
การจัดโครงสร้าง ระบบการศึกษา แนวการจัดการศึกษาและการบริหาร มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา
ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา 3.การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และ
4.นโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาดูตามความคิดเห็นของนักวิชาการเห็นว่า การ
จัดการศึกษาจะต้องไม่สร้างปัญหาต่อวิถีชีวิตของคน ข้อมูลของนโยบายจะต้องมาจากความเข้าใจร่วมกัน การศึกษา
จะต้องช่วยให้คนมีสติปัญญา มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงจะสามารถอธิบายอุดมคติของสันติภาพได้ เป้าหมายของ
การศึกษาคือการที่ผู้เรียนเป็นคนคิดตามหลักศาสนา เน้นให้ผู้เรียนเกิดระบบคิดแบบอนาคต เสริมด้วยความเข้าใจทาง
ศาสนา การศึกษาจะต้องช่วยให้คนเข้าใจกระบวนการทำงานของจิตใจตนเอง เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ
อันจะนำมาซึ่งสังคมที่สงบสุข และทำให้เกิดสันติภาพในที่สุด

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ลายมือชื่อนิติ.....
สาขาวิชา พัฒนศึกษา ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2549 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4784633927 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORD: WORLDVIEW / PEACE / EDUCATIONAL PROVISION POLICY / SOUTHERN BORDER PROVINCES

POL.LT.COL.SAISWAT PATJAWIT: DIRECTIONS OF EDUCATIONAL PROVISION POLICIES RELEVANT TO WORLDVIEWS ON PEACE IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.CHUMPOL

POOLPATARACHEWIN, Ph.D, THESIS COADVISOR : PROF. AMARA PONGSAPICH, Ph.D, 308 pp.

This research has two objectives: 1) To analyze worldviews promoting peace both at individual and societal levels in the three southern border provinces, and 2) To study academicians' opinion on directions of educational provision policies relevant to worldviews on peace in the three southern border provinces. Methods of collection data include story telling (narrative method), informal dialogue with 77 informants living in Muang district, Yala province, and 59 essays written by local youths and adults. Opinion on directions of educational provision policies relevant to worldviews on peace in the three southern border provinces is drawn from 18 academicians through EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) technique. The findings can be summarized as follows:

Worldviews promoting peace both at individual and societal levels in the three southern border provinces are found in all aspects namely: worldviews on belief, religion and culture, worldviews on politics and administration, social worldviews, economic worldview, educational worldviews, worldviews on nature and environment. In brief, the authentic essence of Thai Muslims' worldviews is profoundly affected by and closely tied with Islam. Religion acts as a mold in forming Thai Muslims' worldviews. Worldviews then function as a prime mover in determining thinking system regarding all aspects of Thai Muslims' life. Education is one of the important factors in linking religious identity and individual's worldviews formulation especially worldviews that promote peace.

Directions of educational provision policies relevant to worldviews on peace in the three southern border provinces suggested by academicians are presented under the following topics: 1.Policy Making, 2. Essence and content of policies in educational goal, organization, model, management, standard and quality assurance, personel, and resources.,3.Policy implementation, and 4.Short-term policy for solving educational problems. In brief, directions of educational provision policies recommended by academicians are: Management of education must not in any way contradict with people's way of life; Educational policies must be drawn based upon mutual understanding; Educational must help people develop both intellectual and critical thinking abilities so that they can explicate the ideology of peace; Goal of education is to prepare learners to be religiously good person; religious instruction must be for development and living; Future-oriented thinking system together with religious understanding should be emphasized to learner; Education must help people understand one's own mental working process starting from spiritual development for peaceful living with others. These all would lead to peaceful society.

Department: Educational Policy, Management and Leadership Student's Signature

Field of study: Development Education Advisor's Signature

Academic year: 2006 Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ล้นเกล้าล้นกระหม่อม หารที่สุดมิได้ ที่พระราชทานคำแนะนำการเข้าศึกษาต่อระดับคุณวุฒิปริญญาตรี สาขาวิชาพัฒนศึกษา ในสถาบันแห่งนี้ และทรงเป็นหลักชัยในการศึกษาเล่าเรียนจนจบการศึกษา

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวบรวมความงดงามของสายสัมพันธ์ แห่งความรัก ความอาทร ความเมตตา ความผูกพัน และมิตรภาพ ของ คณาจารย์และบุคคลหลายฝ่าย ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี และทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงคุณค่าของปัญญาที่แท้จริง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ นับตั้งแต่ความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะ และ ช่วยเหลือในทุกสิ่งทุกอย่าง นับตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษาจนจบการศึกษา เป็นผู้ทำให้ความหมายของคำว่า “ครู” กระจ่างชัด ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความกรุณาตั้งแต่ให้โอกาสเข้าศึกษาในรายวิชาของ คณะรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญขององค์ความรู้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และ กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ที่เป็นผู้ให้แก่วิธีวิจัยตลอดมา อาจารย์ ดร.พรทิพย์ อันทิวโรทัย และ อาจารย์ ดร.ศราวณี อารีย์ ที่ให้ความกรุณาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของงานวิจัย และขอขอบพระคุณ คณาจารย์ สาขาวิชาพัฒนศึกษา และคณาจารย์ของคณะรัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ที่มีคุณค่า ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจตลอดมา

กราบขอบพระคุณ พล.ต.อ.โกวิท วัฒนะ ที่ให้โอกาสทางการศึกษาและการทำงาน พล.ต.ท.สมศักดิ์ บุญผาสวรรธม ที่ดูแลผู้วิจัยทั้งในหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาและญาติผู้ใหญ่ที่ศิษย์ พล.ต.ท.ถาวร จันทร์อิม ผู้เป็นทั้งผู้บังคับบัญชา เป็นพี่ชายที่มีทั้งความรักความหวังดี ให้ทั้งโอกาสและกำลังใจ

ขอบคุณและซาบซึ้งใจในความช่วยเหลือของ พี่ชนะเดช วิสุทธ์ มนธิธา และวินัย ที่สนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงเป็นกำลังใจที่ดี ขอขอบคุณจริงๆ สำหรับกำลังใจ จากพี่ เพื่อน และน้องๆ ตชด. ขอขอบคุณสำหรับความอบอุ่นจากคนในพัฒนศึกษาทุกคน เป็นพิเศษสำหรับ ยืน หลิง เอก ชา บอล เกด ฟ้า และก๊อด ที่เอาใจช่วย ห่วงใยและสง่ากำลังใจ ให้อย่างสม่ำเสมอ ขอขอบพระคุณ ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ ผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้ กราบขอบพระคุณ คุณพ่อสอน และ คุณแม่ศรีนวล หมั่นเขตกิจ บุพการีผู้ให้แบบอย่างของความลงตัวและทุกสิ่งทุกอย่างแก่วิธีวิจัย ขอขอบพระคุณบุคคลในครอบครัวที่แสนอบอุ่น พี่นุช พี่มล พี่แอ๊ด พี่อ้อย บอย บี และญาติ ๆ ทุกคนที่เป็นกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ และที่สำคัญ ผู้วิจัยมีโอกาสในวันนี้ เพราะ คนในครอบครัว ปัจฉิย์ ได้เสียสละความสุขส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะ พี่มาส ที่มีความรัก ความห่วงใย เสมอ และนางเอกที่สุด “น้องมายด์” ที่เป็นทุกอย่างของผู้วิจัยและมีหน้าที่ผลักดันให้ผู้วิจัยลุกขึ้นสู้ได้เสมอเมื่อท้อแท้และหมดกำลังใจ เป็นอนุเล็ก ๆ ที่แทรกอยู่ในจิตวิญญาณของผู้วิจัยและแทรกอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติภาพ	
ความหมายของสันติภาพ.....	9
ประเภทและระดับของสันติภาพ.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีสันติภาพ.....	15
มูลเหตุของความไร้สันติภาพ.....	18
วิธีสร้างสันติภาพเชิงบูรณาการ.....	19
ตอนที่ 2 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ.....	20

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์.....	26
ความสำคัญของโลกทัศน์.....	29
การศึกษาโลกทัศน์.....	29
ตอนที่ 4 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโลกทัศน์.....	30
ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา	
ความหมายของนโยบาย.....	36
กระบวนการกำหนดนโยบาย.....	37
แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา.....	37
หลักการกำหนดนโยบายการศึกษา.....	38
นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	39
การศึกษาของชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้	40
ตอนที่ 6 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องนโยบายการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้.....	46
ตอนที่ 7 แนวคิดเรื่องการวิจัย Narrative.....	
แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง (Narrative).....	52
ความหมายของการเล่าเรื่อง.....	52
การวิเคราะห์การเล่าเรื่อง Narrative analysis.....	54
รูปแบบของการวิเคราะห์เรื่องเล่า.....	55
ตอนที่ 8 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย Narrative.....	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research).....	61
ตอนที่ 2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม	65
ตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการ.....	67
บทที่ 4 บริบทพื้นที่	
พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	73
จังหวัดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	
จังหวัดปัตตานี.....	76
จังหวัดนราธิวาส.....	77
จังหวัดยะลา.....	79

อำเภอเมือง จังหวัดยะลา	83
นโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ.2341 – 2549).....	88
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร	99
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยภาคสนาม.....	117
การวิเคราะห์โดยวิธี Holistic-content	120
การวิเคราะห์โดยวิธี Categorical-content	198
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการ	212
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	
ส่วนที่ 1 โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ.....	253
ส่วนที่ 2 แนวโน้มของนโยบายการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ ที่เกี่ยวกับสันติภาพ.....	258
อภิปรายผล	261
ข้อเสนอแนะ.....	273
รายการอ้างอิง	277
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านสันติภาพ.....	291
ภาคผนวก ข คำศัพท์เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม.....	295
ภาคผนวก ค หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญ.....	299
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม.....	300
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	309

สารบัญตาราง

ตาราง	ญ	หน้า
ตารางที่ 1 :	แสดงแสดงรายละเอียดของเอกสารที่ใช้ในการวิจัยเอกสาร	63
ตารางที่ 2 :	แสดงจำนวนสถานศึกษาในจังหวัดยะลา	86
ตารางที่ 3 :	แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ.2541 – 2549)	88
ตารางที่ 4 :	แสดงจำนวนผู้ให้ข้อมูลจากการเล่าเรื่อง(narrative) จำแนกตามกลุ่มและ ศาสนา	117
ตารางที่ 5 :	แสดงจำนวนผู้ให้ข้อมูลจากการเล่าเรื่อง(narrative) จำแนกตามกลุ่มและเพศ	118
ตารางที่ 6 :	แสดงจำนวนผู้เขียนเรียงความจำแนกตามกลุ่มและเพศ	118
ตารางที่ 7 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ	198
ตารางที่ 8 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านความการเมืองการปกครองจำแนก ตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ	199
ตารางที่ 9 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจจำแนกตามโครงสร้างของ กลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ	201
ตารางที่ 10 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านสังคมจำแนกตามโครงสร้างของกลุ่ม ผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ	202
ตารางที่ 11 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านการศึกษาจำแนกตามตามโครงสร้าง ของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ	203
ตารางที่ 12 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม จำแนกตามศาสนา	204
ตารางที่ 13 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านความการเมืองการปกครองจำแนก ตามศาสนา	205
ตารางที่ 14 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจจำแนกตามศาสนา	205
ตารางที่ 15 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านสังคมจำแนกตามศาสนา	206
ตารางที่ 16 :	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูล โลกทัศน์ด้านการศึกษาจำแนกตามศาสนา	206
ตารางที่ 17 :	แสดงลำดับของข้อความแนว โนม์เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย	212

ตารางที่ 18 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับหลักการและเป้าหมายของ สารระ และเนื้อหาของนโยบาย	215
ตารางที่ 19 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับการจัดโครงสร้าง	217
ตารางที่ 20 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับระบบการศึกษา	219
ตารางที่ 21 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการบริหาร	221
ตารางที่ 22 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา	227
ตารางที่ 23 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา	229
ตารางที่ 24 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา	231
ตารางที่ 25 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	232
ตารางที่ 26 :	แสดงลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับนโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น	234

สารบัญภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1 :	แสดงพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	73
แผนภาพที่ 2 :	แสดงที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดยะลา	79

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สันติภาพ (Peace) และความสงบสุข เป็นคุณค่าที่มนุษย์ในทุกสังคมปรารถนา และแสวงหา มาทุกยุคทุกสมัย แต่โดยทั่วไปมักมองว่าสันติภาพเป็นกิจการระหว่างประเทศในภาวะที่ ไม่มี สงครามเท่านั้น ด้วยความเข้าใจเช่นนี้ มนุษย์จึงมักเห็นคุณค่าของสันติภาพอย่างสูงในขณะเกิด สงคราม หรือเมื่อสงครามเสร็จสิ้นใหม่ (พรหมขวัญ สนิทขวัญ, 2534: 2) กระบวนการสันติภาพ (peace movements) ของโลกจึงเกิดขึ้นภายหลังที่มนุษยชาติได้รับรู้ถึงอำนาจการทำลายล้าง ของ อาวุธนิวเคลียร์ในสงครามโลก ครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดความตระหนักถึงภัยต่อการอยู่รอด (survival) และ การสูญเสียอารยธรรมของมนุษยชาติที่แท้จริง การก่อเกิดกระบวนการสันติภาพ จึงเกิดขึ้น หลายรูปแบบแพร่กระจายไปเกือบทั่วโลก เพื่อไม่ให้ภาวะของสันติภาพ หรือ สันติภาวะแปรเปลี่ยน สู่ภาวะของสงครามอีก สันติภาพไม่ได้มีความหมายเพียงแค่ภาวะที่ปลอดจากสงครามเท่านั้น ดังที่ (ธวัชชัย วิสุทธิมงคล, 2529: 78) กล่าวว่า สันติภาพมิใช่เป็นเพียงเรื่องของการกระทำให้มนุษย์หยุด รบกัน สงครามและสันติภาพเป็นปัญหาที่ซับซ้อน และเกี่ยวพันกับสภาวะการณต่างๆ ของชีวิต ท่ามกลางปัญหาอื่น ๆ มากมายที่ก่อดันมนุษย์อยู่ เช่น สภาพเศรษฐกิจ ปัญหาความอดอยาก การต่อสู้ แย่งชิงอำนาจทางการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไขและปล่อยให้คงอยู่ต่อไป ก็จะเปลี่ยน ภาวะของสันติภาพกลับไปสู่สงครามอีก จึงเป็นหน้าที่ของมวลมนุษยชาติ ที่จะต้องดำรงภาวะของ สันติภาพให้คงอยู่ รวมถึงลดเงื่อนไขอันจะก่อให้เกิดภาวะความขัดแย้ง และ อาจจะนำไปสู่ความ รุนแรงได้เสมอในสภาพสังคมที่มีซับซ้อนเช่นปัจจุบัน

ลิวอิส เอ. โคเซอร์ (Lewis A. Coser) (อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545: 4) นักทฤษฎี ความขัดแย้ง ให้ความเห็นว่า ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความรัก ต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคี ภายในกลุ่ม ได้เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน ดังนั้น การลดปัญหา ความขัดแย้งในจิตใจของมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะถ้ามนุษย์มีความรักให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ขจัดความขัดแย้งในจิตใจของตนเองแล้ว ก็จะสามัคคีดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันภายใต้กฎระเบียบทาง สังคมอย่างสงบสุข ดังที่ ทะไลลามะ (2540: 5) กล่าวว่า สันติภาพจะพัฒนาได้เร็วสุดในแต่ละ ปัจเจกชน ความรัก ความเมตตา และความไม่เห็นแก่ตัวคือ รากฐานของสันติภาพ ครั้นคุณภาพ เช่นนี้ได้พัฒนาภายใน แต่ละปัจเจกชนเขาหรือเธอจักสามารถสรรค์สร้างบรรยากาศแห่งสันติภาพ

และสมานฉันท์บรรยากาศเช่นนี้ จักขยายกว้างและแผ่ออกไปจากแต่ละบุคคลสู่ครอบครัว จากครอบครัวสู่ชุมชนและท้ายที่สุดสู่โลกทั้งมวล

ในกรณีของความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้นมีรากเหง้าความเป็นมา จากอดีตที่สั่งสมมานานนับศตวรรษ สภาพปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ความรุนแรงที่ทวีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยบ่งชี้ถึง ระดับความเข้มข้นและระดับรุนแรงของปัญหา ซึ่งเห็นได้จากสรุปรงานวิจัยของของศูนย์เฝ้าระวัง เชิงองค์ความรู้สถานการณ์ภาคใต้ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2550) ที่สรุปสถานการณ์ความรุนแรงว่า ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 ถึงกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 เป็นเวลา 38 เดือน ได้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งการฆ่ารายวัน การวางระเบิด การวางเพลิงและการก่อเหตุก่อวินาศกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การก่อความไม่สงบจำนวนรวมทั้งสิ้น 6,214 ครั้ง ในเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ 5,378 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้เสียชีวิต 2,088 คน และผู้บาดเจ็บ 3,290 คน และมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดหลังจาก 5 เดือนของการรัฐประหาร ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 โดยในเดือนกุมภาพันธ์ 2550 เกิดความรุนแรงของเหตุการณ์ที่สูงมาก ถึง 210 ครั้ง โดยมีการพุ่งเป้าการโจมตีไปที่กลุ่มชาวไทยพุทธซึ่งเป็นการมุ่งก่อความรู้สึกเป็น ปฏิปักษ์ขัดแย้งกันระหว่างชาติพันธุ์และศาสนา อันเป็นความขัดแย้งเชิงสัญลักษณ์ และเป็นประเด็น ที่ละเอียดอ่อนและเปราะบางเป็นอย่างมาก

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ผ่านมามีความพยายามของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปัญหา เพื่อลดภาวะของความขัดแย้ง มาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการใช้ แนวทางสมานฉันท์ ใช้วิธีการทางการเมือง แต่ความรุนแรงของสถานการณ์ในพื้นที่ก็ยังคงปรากฏให้เห็นและมีแนวโน้มว่าจะรุนแรงมากขึ้น (สุรชาติ บำรุงสุข, 2547: 53) กล่าวว่า ต้องตระหนักว่า ปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ ที่มีได้ดำรงในมิติเดียว หากแต่มีความเกี่ยวพันกับหลาย ๆ เรื่องไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการก่อการร้าย ขบวนการศาสนาจารีตนิยม การสนับสนุนจาก ภายนอกต่อขบวนการเหล่านี้ การขยายบทบาทด้านความมั่นคงของสหรัฐในเรื่องของการก่อ การร้าย ทศนะของมวลชนในพื้นที่ อีกทั้งปัญหาความแตกแยกทางวัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาเยาวชน ตกงานในพื้นที่นี้ด้วย ดังนั้น การลดเงื่อนไขที่ทำให้เกิดภาวะความขัดแย้งมากขึ้น เป็นสิ่งที่ต้อง เร่งรัดดำเนินการ เพื่อให้เกิดความสงบสุข และเกิดสันติภาพขึ้นในพื้นที่ โดยเร็ว

สันติภาพ มีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับความสงบเพราะความสงบ คือ ธรรมชาติดั้งเดิม ของมนุษย์ที่จะทำให้พบกับความรัก ความปิติสุข และเกิดปัญญา ซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าของทุกคน เพราะความสงบคือเมล็ดพันธุ์แห่งสันติภาพ (พระไพศาล วิสาโล, 2547: 35) กล่าวว่า สันติภาพ จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อจิตสำนึกของมนุษย์ได้รับการพัฒนาให้พ้นจากอำนาจ การครอบงำของตัณหา มานะ ทิฐิ ด้วยเหตุนี้การศึกษาและกระบวนการทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็น จุดหมายคือให้บุคคล

สามารถเข้าถึงความสุขชนิดที่ไม่ต้องพึ่งพิงแต่วัตถุถ่ายเดียว ได้แก่ความสุขทางใจ ซึ่งจะบังเกิดขึ้นได้จากชีวิตที่เป็นปกติ มีความสัมพันธ์ราบรื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นเบื้องต้น การศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จึงมีความสำคัญต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ ที่มุ่งให้คนเข้าใจกัน ร่วมมือช่วยเหลือกัน สร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่กันและกัน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของสันติภาพ แต่การจัดการศึกษา ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ผ่านมานอกจากจะไม่สามารถพัฒนาจิตใจของมนุษย์ ให้ปราศจากความขัดแย้งในตัวบุคคลแล้ว ในบางมิติของการศึกษา ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคมอีกด้วย

การศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นั้น รัฐบาลได้กำหนดแนวนโยบายเป็นกรณีเฉพาะมานับตั้งแต่ ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) ซึ่งเริ่มมีการปฏิรูปการศึกษาและในปี พ.ศ. 2449 ได้เริ่มมีแนวความคิดที่จัดการศึกษาในบางมณฑลที่มีภาษาพูดและภาษาหนังสือที่แตกต่างให้ ได้มีการเรียนหนังสือไทยมากขึ้น และมีพัฒนาการของนโยบายมาตามลำดับ โดยมีประเด็นหลักที่คล้ายคลึงกันคือ มุ่งเน้นการพูดและเขียนภาษาไทยให้ได้ มุ่งสร้างความสำนึกในความเป็นคนไทย และ มุ่งเน้นควบคุม และกำกับโรงเรียนปอเนาะ (สมพงษ์ ปานเกล้า, 2541: 5) ซึ่งชาวไทยมุสลิม เห็นว่าเป็นการครอบงำทางการเมืองของรัฐบาลกลางที่มีต่อชุมชนมุสลิม ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความหวาดระแวง และถูกนำมาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการก่อความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ มาโดยตลอด

เนื่องจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่พิเศษตามประกาศของรัฐบาล ซึ่งมีลักษณะพิเศษบนความหลากหลายในการดำรงชีวิตของประชาชน ทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี สังคมและวัฒนธรรม ประชาชนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 85.16 ซึ่งวัฒนธรรมอิสลามนั้นวิถีชีวิตต้องตั้งอยู่บนหลักอิสลาม โครงสร้างของระบบคิด ซึ่งประสานตัวขึ้นมาจากประสบการณ์ ของคนในพื้นที่ จึงมีลักษณะเฉพาะที่มีความสัมพันธ์กับศาสนา อย่างแนบแน่น ดังนั้น การศึกษาให้รู้และเข้าใจโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะโลกทัศน์ เป็นส่วนที่กำหนดทิศทางของวิถีชีวิตของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม อันเป็นผลมาจากการปรับตัวของกลุ่มชน นั้นๆ มาแต่อดีต โดยสืบทอดต่อมาในรูปของ ความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรม โลกทัศน์เป็นทัศนะของบุคคล หรือสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับโลก หรือ รอบตัวของมนุษย์ในโลกตามที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2539: 1) ได้กล่าวไว้ และเป็นพื้นฐานให้เกิดการกำหนดแนวคิด แบบแผนความคิด และการปฏิบัติต่างๆ โลกทัศน์ จึงมีผลทำให้บุคคลมีแนวโน้มในการตัดสินใจ และการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป อันส่งผลต่อการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม

การสร้างสันติภาพผ่านกระบวนการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้น มีความสำคัญต่อกระบวนการก่อเกิดสันติภาพ เพราะพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นั้น มีอัตลักษณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมเฉพาะ มีความเชื่อและศรัทธาศาสนาเป็นกรอบความมั่นคง

ของชุมชน (สรุชาติ บำรุงสุข, 2547: 21) กล่าวว่า การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมนั้น ต้องการความละเอียดอ่อนในกระบวนการคิดและเสริมด้วยกระบวนการเรียนรู้เรื่องสันติภาพ ซึ่งในการส่งเสริมให้เกิดสันติภาพโดยผ่านกระบวนการศึกษา การเข้าใจโลกทัศน์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดระบบคิด ความเชื่อ ของคน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสันติภาพที่แท้จริงเริ่มมาจากสันติภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ เป็นสันติที่มาจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้น นโยบายการจัดการศึกษาจะต้องไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าถูกรอบงาจากรัฐ ไม่ก่อความรู้สึกขัดแย้ง ที่อาจจะขยายผลไปสู่ความรุนแรงได้

ผู้วิจัย ตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายการศึกษาที่จะต้องมีความสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยลดเงื่อนไขของความรุนแรง อันเกิดจากความขัดแย้งในพื้นที่ได้ จึงสนใจที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ หาโลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในระดับบุคคล และสังคม และนำเสนอข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางของนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งคาดหวังว่าผลการวิจัยจะสามารถนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายการศึกษาสำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยไม่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ปลอดภัยจากความรุนแรง อันจะนำมาซึ่งสังคมที่สงบสุข และทำให้เกิดสันติภาพในที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ของโลกทัศน์ในงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โดยศึกษาในผู้ให้ข้อมูล 5 กลุ่มคือ

1.1 ผู้นำชุมชน ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มสตรีของชุมชน

1.2 ชาวบ้าน

1.3 เยาวชน

1.4 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และ หน่วยงานเอกชนในพื้นที่

1.5 ทหาร ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่

2. ขอบเขตของพื้นที่ การกำหนดพื้นที่ ที่ใช้ในการวิจัยเป็นการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยเลือกอำเภอในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่มีสถิติการเกิดเหตุรุนแรง ในระหว่างปี พ.ศ. 2547- 2548 ซึ่งมากที่สุด ได้แก่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

3. ขอบเขตของเวลา กำหนดระยะเวลาในการวิจัยภาคสนาม 6 เดือน

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

1. โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในครั้งนี้ ถือเป็นตัวแทนโลกทัศน์ของประชาชนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้เท่านั้น

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เป็นความคิดเห็นของนักวิชาการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

3. ข้อจำกัดของการวิจัย

ข้อจำกัดในการเลือกพื้นที่ เนื่องจากในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ มีสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรุนแรงในเกือบทุกพื้นที่ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้การคัดเลือกพื้นที่ ที่จะศึกษาจึงคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูล และ นักวิจัย โดยได้คัดเลือกพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงประชาชน และ มีความปลอดภัย

4. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแนวทางที่ใช้ดำเนินงานทางการศึกษาโดยครอบคลุมทั้งระบบหรือการศึกษาในภาพรวมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตตามการคาดการณ์และความคิดเห็นของนักวิชาการ
2. สันติภาพ หมายถึง สภาพแห่งความสงบสุขตามความเชื่อการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้
3. โลกทัศน์ หมายถึง ทศนะของผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ที่เป็นแนวคิดรวบยอดในลักษณะที่เน้นระบบคิด ความเชื่อ และทัศนคติ ที่มีต่อโลก ต่อธรรมชาติ และต่อสิ่งที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับคนในสังคมของผู้ให้ข้อมูลอันเป็นพื้นฐานให้เกิดการกำหนดแนวคิดแบบแผนความคิดและการปฏิบัติต่างๆ
4. พื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ หมายถึง พื้นที่ของจังหวัด ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้ทราบถึงโลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพทั้งในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้
2. เพื่อให้ทราบทิศทางในอนาคตของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้
3. ผลการวิจัยจะนำไปสู่การนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประโยชน์ในการกำหนดเป็นนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้
4. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยเกี่ยวกับสันติภาพต่อไป

6. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยเอกสาร เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาการวิจัย และ เพื่อค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสาระสำคัญของโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ปัจจัยที่ทำให้เกิดโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ทั้งในระดับบุคคล และวิเคราะห์ โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ และนำผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร เป็นฐานเพื่อประกอบการศึกษาและนำมาเป็นกรอบ ในการเก็บข้อมูลโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ในการวิจัยภาคสนาม

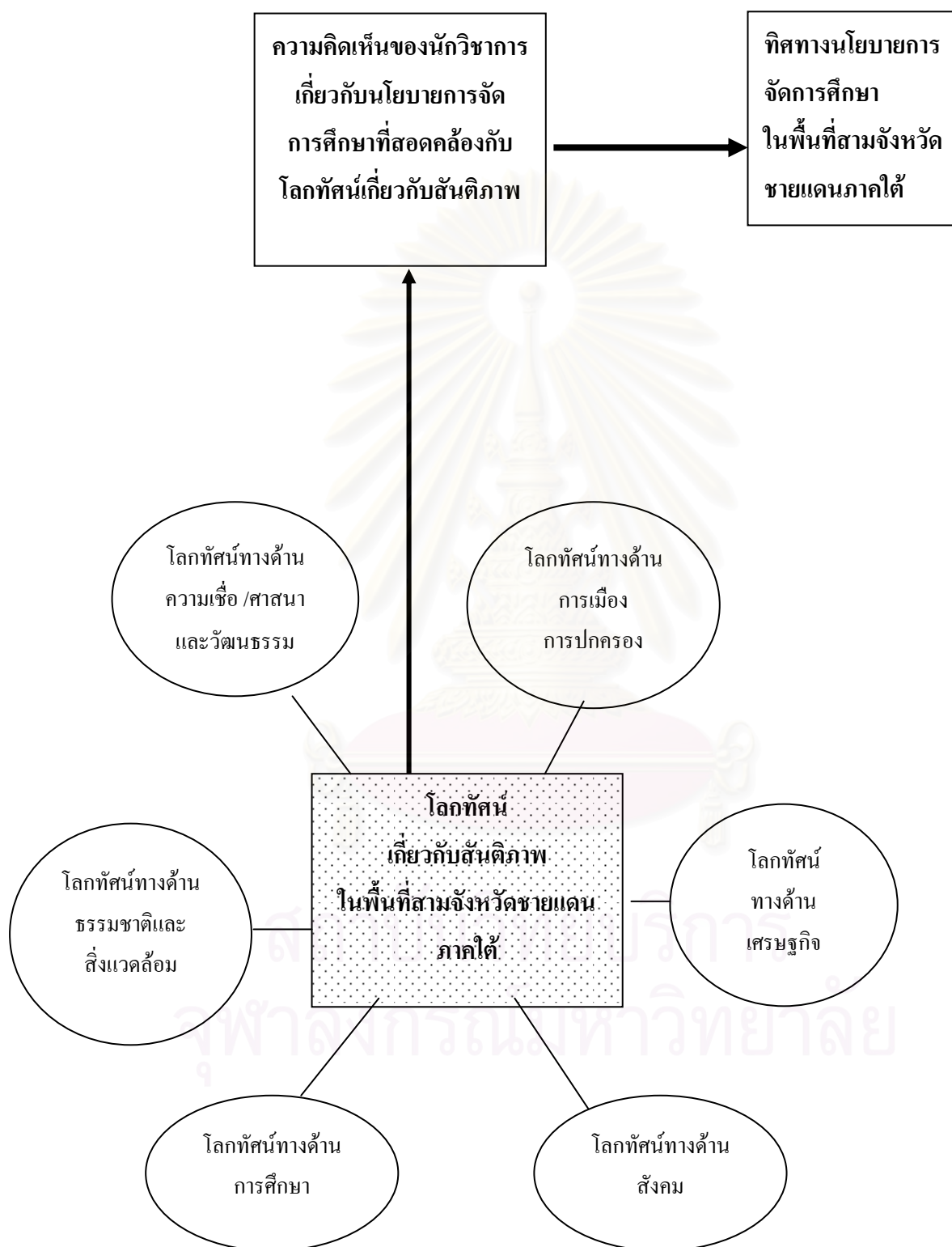
ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Study)

การศึกษาวิจัยภาคสนามในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โดยการเก็บข้อมูลจากการเล่าเรื่อง (Narrative) และการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล และพฤติกรรมแวดล้อม ประกอบในการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นอำเภอที่มีสถิติการเกิดเหตุรุนแรง ในระหว่างปี พ.ศ. 2547- 2548 สูงที่สุด จำนวน 77 คน และเก็บข้อมูลจากเรียงความของเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 59 ฉบับ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม 8 เดือน

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการ

การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในขั้นตอนที่ 2 ประกอบการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการ โดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษา เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการ สอบถามความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับ แนวโน้มของนโยบายในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยครอบคลุมเนื้อหาในประเด็น ดังนี้

- ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติภาพ
- ตอนที่ 2 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ
- ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์
- ตอนที่ 4 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโลกทัศน์
- ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้
- ตอนที่ 6 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้
- ตอนที่ 9 แนวคิดเรื่องการวิจัย Narrative
- ตอนที่ 10 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย Narrative

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติภาพ

1.1. ความหมายของสันติภาพ

ความหมายของสันติภาพนั้น ปรากฏอยู่ในสังคม วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา มานานหลายร้อยปี จะเห็นได้จากมีคำที่เกี่ยวกับสันติภาพ ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ มานานแล้ว

สันติภาพ มีรากศัพท์ภาษาละตินว่า “pax” หรือ “paix” ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “peace” ในภาษาฝรั่งเศสใช้ คำว่า “paix” ในภาษาอิตาลีใช้คำว่า “pace” และในภาษาโปรตุเกส และสเปนใช้คำว่า “paz” ในภาษาฮิบรู สันติภาพ คือคำว่า “Shalom” ซึ่งพัฒนามาจากรากศัพท์ว่า “shelemut” ซึ่งมีความหมายว่า ความสมบูรณ์และ ความเต็มพร้อม ในศาสนาคริสต์คำว่า “Shalom” มีความเกี่ยวข้องกับภาวะแห่งความ สงบสุขและความอุดมสมบูรณ์ และ “Shalom” ยังหมายถึงพรของพระเจ้า พระคุณของพระเจ้า ความสว่าง ความยุติธรรม สัจธรรม ความสุข และความ เป็นอยู่ที่ดี ในศาสนาอิสลาม มีคำทักทายว่า อิสลามมาลัยกุม และ จะต้องตอบว่า วะอาลัยกุม สลาม (ขอให้สันติสุขมีแต่ท่าน ตอบว่า ขอให้ท่านรับสันติสุขเช่นกัน)

ปัจจุบันนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “สันติภาพ” ไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งมีทั้งความหมายที่แคบและความหมายที่กว้าง แต่อย่างไรก็ตาม ก็มักจะเกี่ยวข้องกับความสุขทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคม เช่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้ความหมายไว้ว่า สันติภาพ คือ ความสงบ เป็นนามธรรมและเป็นสภาพที่พึงปรารถนา

พจนานุกรมมติชนพุทธศักราช 2548 อธิบายสันติภาพว่า สันติภาพคือ ความสงบ ภาวะอันปลอดจากสงคราม มาจากคำว่า สันติ+ภาวะ

ทวีชัย เต็มคุณานนท์ (2529: 31) ได้แยกคำว่าสันติภาพเป็น “สันติ” ซึ่งหมายถึงความสงบสุข และ “ภาพ” หมายถึง สภาพ ดังนั้น “สันติภาพ” หมายถึง สภาพแห่งความสงบสุข โดยสภาพความสงบสุขนั้นนอกจากจะหมายถึงสภาพที่ว่างเว้นสงครามแล้ว ยังรวมทั้งความสมบูรณ์พูนสุข อยู่ดีกินดีด้วย

โสริช โปธิแก้ว (2528: 9) ได้ให้ความหมายในทางจิตวิทยาว่า สันติภาพเป็นภาวะจิตใจซึ่งเป็นระเบียบและกลมกลืน ไม่มีรอยแยกหรือขัดแย้งในจิตใจ

นิพนธ์ คันธเสวี (2529: 242) ได้ให้ความหมายของสันติภาพไว้ว่า สันติภาพ คือ สภาพที่บุคคลรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ซึ่งแต่ละคนมีระดับความพึงพอใจไม่เท่ากัน

นิพนธ์ ศศิธร (2529: 17) กล่าวว่า สันติภาพเป็นภาวะที่ไม่มีสงคราม และต้องมีการพัฒนาทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจให้มีคุณธรรมควบคู่กันไปด้วย

พระไพศาล วิสาโล (2530: 23) กล่าวถึง สันติภาพว่าตามความหมายนัยลบ อันได้แก่ ภาวะที่ปลอดพ้นจากการรบราฆ่าฟัน นั้นยังได้ความไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ ต้องมองให้ลึกถึงความหมายนัยบวกด้วยนั่นคือ ภาวะที่สงบ ราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขและมีสมานฉันท์ต่อกัน โดยสรุปสันติภาพที่แท้จริง จะต้องครอบคลุมความหมายนั้น 2 นัย กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ปราศจากการรบราฆ่าฟัน หากยังจะต้องมีความยุติธรรมเป็นพื้นฐาน

โคทม อาริยา (2528: 32) กล่าวว่า สันติภาพมิใช่สงครามสันติภาพ คือ การปลอดสงครามสันติภาพมิใช่ความรุนแรง สันติภาพ คือ การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี และยังได้ให้ความหมายในเชิงบวกไว้ว่า สันติภาพ หมายถึง การสร้างความเป็นระเบียบบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิมนุษยชน การสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นธรรม การจัดระบบระเบียบและสวัสดิการในสังคม

พระไพศาล วิสาโล (2538: 26) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึงความสงบทางจิตใจและความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (Inter personal) ที่ราบรื่นกลมกลืนกับผู้คนรอบข้างปลอดพ้นจากการเบียดเบียนคนและผู้อื่น ในระดับสังคม สันติภาพย่อมาหมายถึงความผาสุกในหมู่ชน อยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้อง ปราศจากการข่มเหงและประหัตประหารกัน

David Fabbro (อ้างถึงใน กาญจนานันท์, 2530: 33-34) ได้ให้ความหมายของสันติภาพในเชิงนิเสธ (Negative) ว่า สังคมที่มีสันติภาพ คือ สังคมที่มีลักษณะ

1. ไม่มีสงครามตามชายแดน
2. ไม่เข้าร่วมสงครามภายนอกประเทศ
3. ไม่มีสงครามกลางเมืองหรือการใช้ความรุนแรงภายใน
4. ไม่มีองค์กรทางทหารหรือตำรวจประจำการ
5. ไม่มีหรือแทบจะไม่มีการใช้กำลังรุนแรงระหว่างผู้คนในสังคม

โยฮัน กัลตุง (1969: 167) ให้ความหมายไว้ว่า สันติภาพ หมายถึง การปลอดพ้นจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม

โอ คอนเนลล์ (O' Connell อ้างถึงใน ไชยันต์ รัชชกุล, 2532: 31) กล่าวว่าสันติภาพนั้นเป็นทั้งความสมัครสมานเพื่อจุดประสงค์ทางสังคมและระดับปัจเจกบุคคล และสภาวะที่ปราศจากความรุนแรงไม่ว่าจะในทางกายภาพ ทางจิตใจ และทางศีลธรรม

ประทุมสุข อาชวอำรุง (2529: 215) กล่าวว่า สันติภาพและสงครามเป็นตัวแปรผันเดียวกันหมายความว่า แตกต่างกันที่ระดับความมากน้อย แต่ไม่ใช่แตกต่างกัน เพราะชนิดแตกต่างกันหรือประเภทแตกต่างกัน เช่นเดียวกับความร้อนและความเย็น ถ้าความร้อนน้อยก็คือเย็น ความเย็นน้อยก็คือ ร้อน สงครามและสันติภาพมีทิศทางตรงกันข้ามของสภาพเดียวกัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2000) ได้ให้นิยามความหมายของ สันติภาพ ว่า หมายถึง

1. การไม่ใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่นผู้อื่นในที่นี้หมายถึง คนอื่น ลัทธิอื่น ชาติอื่น
2. การไม่ใช้ความรุนแรงต่อตัวเองซึ่งต้องเริ่มต้นจากสิ่งเล็กๆ น้อยๆ เช่น การไม่สูบบุหรี่
3. การไม่ใช้ความรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องดำรงชีวิตของเราและคนอื่น ๆ

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2530: 3) กล่าวว่า สันติภาพหมายถึง การเจริญภายใน คือ การลดความรุนแรง ลดความโลภ โกรธ หลง ถ้าวอดได้มากเท่าไรก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ภายนอกมากขึ้น

สุริย์ สุขเจริญ (2533: บทคัดย่อ) ให้ความหมายสันติภาพว่า การจัดระเบียบการพัฒนาสังคมให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตได้เต็มศักยภาพโดยอยู่ร่วมกันมีการช่วยเหลือกันบนพื้นฐานของสังคมที่มีเสรีภาพความเสมอภาคและปราศจากความรุนแรง

พรหมพร สนิทขวัญ (2535: 8) ได้ให้ความหมายของสันติภาพว่า สภาพที่มีแต่ความสงบ ปราศจากความขัดแย้งรุนแรง และต้องเป็นสภาพชีวิตที่ดี มีความยุติธรรม มีอุดมคติกันคืออยู่ดีรวมทั้งรู้จักสิทธิหน้าที่ มีวินัยในตนเองและหมู่คณะ

นักวิชาการสันติภาพมักใช้คำว่า สันติภาพ ในความหมายที่ต่างกันออกไปตามสำนักคิด ความเชื่อ และตามบริบทที่ต่างกัน บางคนใช้คำว่า สันติภาพ ในความหมายว่าเป็นสันติภาวะ คือ ภาวะที่สงบ ไม่มีความรุนแรง บางคนใช้ในความหมายของ สันติวิธี คือ วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินการใด ๆ (สุรียา เบ็ญโญ๊ะ, 2540: 12-13)

สำหรับผู้ที่สนับสนุนสันติภาพในแง่สันติวิธียังแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มที่เห็นว่าสันติวิธีเป็นเพียงวิธีการในการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง พวกนี้จะต่อต้านการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เช่น การใช้กำลังในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ การลงโทษโดยใช้ความรุนแรงซึ่งเป็นการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ด้วยกัน แต่นอกจากการแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ซึ่งเป็นปัญหาของมนุษย์แล้ว นักสันติวิธีกลุ่มนี้ไม่ได้มองว่าการฆ่าสัตว์เป็นอาหารเป็นความรุนแรง หรือกีฬาที่ใช้กำลังหรือความรุนแรงต่าง ๆ เป็นความรุนแรง ผู้สนับสนุนสันติภาพกลุ่มนี้มักจะมองปัญหาเฉพาะที่เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กันเองเท่านั้น

2. กลุ่มที่เห็นว่าสันติวิธีเป็นมากกว่าวิธีการแก้ปัญหาหากเป็นวิถีทางในการดำเนินชีวิต นักสันติวิธีกลุ่มนี้จะมองว่าความรุนแรงไม่ได้จำกัดอยู่ที่การกระทำระหว่างมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการกระทำความรุนแรงของมนุษย์ต่อสัตว์ พืช และธรรมชาติแวดล้อมอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ทศนะที่ว่าการบริโภคเนื้อสัตว์เป็นการกระทำรุนแรงต่อสัตว์ หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกินความจำเป็น เป็นการกระทำความรุนแรงต่อธรรมชาติ เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากนั้นนักวิชาการสันติภาพบางกลุ่มเสนอว่าควรขยายความหมายของสันติภาพออกไปจาก สันติภาพเชิงลบ ซึ่งหมายถึง ภาวะที่ปลอดความรุนแรงทางตรง คือ ภาวะที่ปราศจากการต่อสู้ทำร้ายกัน ให้กว้างออกไปครอบคลุมถึง สันติภาพเชิงบวก คือ ภาวะที่ปราศจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ภาวะที่ปราศจากความทุกข์ยากที่ไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ภาวะเช่นนี้จึงจะเรียกว่าสันติภาพที่แท้จริง คือ มีสันติสุข

จากความคิดเห็นของนักวิชาการเหล่านี้สามารถสรุปได้ว่าสันติภาพในฐานะที่เป็นเป้าหมายคือสันติภาวะ ส่วนสันติภาพในฐานะวิธีการคือสันติวิธี และสันติภาวะ คือสภาพหรือภาวะที่สงบ ไม่มีความรุนแรง เช่น ไม่มีสงคราม ไม่มีการต่อสู้ฆ่าฟันหรือเบียดเบียนกัน และสันติวิธี คือวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับการพิจารณาความหมายของสันติภาพ ของ รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์ (2532: 12) ซึ่งกล่าวว่า

สันติภาพเป็นสิ่งที่มีความหมาย เป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนา มีความหมายในฐานะที่เป็นภาวะอันเป็นเป้าหมาย (end) ที่ต้องการบรรลุถึง หรือสันติภาพมีความหมายในฐานะที่เป็นวิธีการหรือวิถีทาง (means) ที่ใช้สำหรับบรรลุเป้าหมายใด ๆ ที่เราต้องการ โดยจะเรียกสันติภาพในฐานะที่เป็นเป้าหมายว่า สันติภาวะ และเรียกสันติภาพในฐานะวิธีการว่า สันติวิธี

สันติภาวะ คือ สภาพหรือสภาวะที่สงบ ไม่มีความรุนแรง เช่น ไม่มีสงครามไม่มีการต่อสู้ฆ่าฟันหรือเบียดเบียนกัน ส่วนสันติวิธี คือ วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต (รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์: 2532 : 13) ปกติภาวะที่สงบ คือ ภาวะที่ไม่วุ่นวาย แต่เรายังไม่รู้ว่าภาวะที่สงบไม่วุ่นวายนั้น ยังมีความขัดแย้งอยู่หรือไม่ บางคนอาจบอกว่าถ้าจะให้ไม่วุ่นวายจริง ๆ สงบจริง ๆ ก็ต้องไม่มีความขัดแย้งอยู่แล้ว เพราะความสงบที่ผิวหน้า แต่มีความขัดแย้งซ่อนอยู่ลึกลงไป ภาวะอันมีความขัดแย้งซ่อนอยู่นี้จะเรียกว่าความสงบอันแท้จริงยังไม่ได้ วิจิตร ศรีสอ้าน (2530: 189) กล่าวว่า“สันติภาพจึงเป็นเรื่องของการให้ความหมายมีต่าง ๆ กันไปแต่สรุปได้ว่าที่เราารู้สึกว่าที่ใดภาวะใดถ้าเป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง ก็จะมีสันติภาพเพราะที่ไหนมีความสงบ มีความสุข นั่นก็คือภาวะไร้ความขัดแย้ง ภาวะที่ทำให้เกิดความสงบ”

กล่าวโดยสรุปแล้ว สันติภาพ หมายถึง สภาพแห่งความสงบสุขที่ ปลอดภัยจากสงคราม ปลอดภัยจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ปราศจากความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคม โดยมีความยุติธรรมเป็นพื้นฐาน รู้จักการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ผู้คนรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขและมีสมานฉันท์ต่อกัน ไม่ใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น ต่อตัวเอง และ ต่อสิ่งแวดล้อม โดยจะเรียกสันติภาพในฐานะที่เป็นเป้าหมายว่า สันติภาวะ คือ สภาพหรือสภาวะที่สงบ ไม่มีความรุนแรง และเรียกสันติภาพในฐานะวิธีการว่า สันติวิธี คือ วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต

1.2. ประเภทและระดับของสันติภาพ

สันติภาพมีความหมายกว้าง ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความสนใจในการแบ่งประเภทและระดับของสันติภาพ ไว้ดังนี้

มาร์ค ตามไท (2528: 52-54) ได้แบ่งระดับสันติภาพไว้ดังนี้

1. สันติภาพ ระหว่างประเทศ
2. สันติภาพ ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศเดียวกัน
3. สันติภาพ ระหว่างบุคคล

สภาหลักสูตรและการสอนของโลก (World Council of Curriculum and instruction) อ้างถึงใน ประชุมสุข อาชวอรุง :2529: 4) ได้วิเคราะห์ระดับของ สันติภาพ เป็น 9 ระดับดังนี้

1. สันติภาพภายในบุคคล (Intrapersonal Peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งในตัวเอง บุคคล คือ ผู้ที่มีจิตใจสงบสุข (Peace of Mind)

2. สันติภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างบุคคล

3. สันติภาพภายในหมู่คณะ (Intragroup Peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน

4. สันติภาพระหว่างหมู่คณะ (Intergroup Peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน

5. สันติภาพภายในเผ่าพันธุ์ (Intra racial Peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งภายในเผ่าพันธุ์แต่ละเผ่าพันธุ์

6. สันติภาพระหว่างเผ่าพันธุ์ (Interracial Peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน

7. สันติภาพภายในประเทศ (Intranational Peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งภายในชาติหนึ่ง ๆ

8. สันติภาพระหว่างประเทศ (International Peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างประเทศชาติต่าง ๆ

9. สันติภาพของโลก (World Peace) คือสภาพของโลกทั้งโลกเป็นปกติสุขปราศจากสงคราม ความขัดแย้ง และมีความยุติธรรม

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2530: 3) ได้กล่าวถึง สันติภาพตามนัยของศาสนาพุทธว่า สันติภาพที่สำคัญที่สุดต้องเป็นสันติภาพภายใน ถ้าเราไม่มีสันติภาพภายใน ก็จะมีสันติภาพภายนอกไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องเจริญสันติภายใน ลดความรุนแรงภายใน ลดความโลภ โกรธ หลงภายใน ถ้าลดได้มากเท่าไร ก็จะเป็นประโยชน์ มันจะสะท้อนออกมาสู่ภายนอก แต่ในสภาพปัจจุบันจะเน้นสันติภายในแบบพุทธศาสนาอย่างเดียวไม่พอ ต้องกำหนดรู้เท่าทันสังคมาภายนอกด้วย โดยเฉพาะความซับซ้อนของสังคมาภายนอก ในรูปแบบที่ซับซ้อนของสังคมาภายนอกนี้ มันมีความรุนแรงอยู่ในตัวของมันตลอดเวลา

พระไพศาล วิสาโล (2548: 26) กล่าวว่า การมอง สันติภาพ โดยทัศนะองค์รวมคือครอบคลุมทั้งแง่บวกและทั้งระดับบุคคล และสังคมจะช่วยให้เราเข้าใจสันติภาพ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และช่วยให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเหตุปัจจัยในระดับต่าง ๆ ที่เป็นรากฐานและถึงคำยัน

ให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันก็จะมีผลกำหนดวิธีการให้ได้มาซึ่งสันติภาพในลักษณะที่แตกต่างจากการมองเฉพาะแง่เฉพาะระดับสันติระดับสังคม

โยฮัน กัลตุง (2538: 13) กล่าวว่า สันติภาพไม่ได้เป็นเพียงสันติภาพในระหว่างระดับประเทศหรือรัฐชาติเท่านั้น แต่หมายถึงสันติภาพในสังคม สันติภาพระหว่างและภายในตัวมนุษย์ และสันติภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นสันติภาพที่ครอบคลุมทั้งธรรมชาติ มนุษย์ สังคม และโลก กัลตุงมองว่าทั้งหมดนี้จะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ “ความหลากหลาย (ในส่วนตัวต่าง ๆ ของความสัมพันธ์และตัวผู้กระทำ) และการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันและกัน (symbiosis)”

กล่าวโดยสรุปประเภทและระดับของสันติภาพ แบ่งได้หลายแบบแต่การสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนนั้นมุ่งเน้นการสร้างสันติจากภายในตัวมนุษย์ คือ ความสงบในจิตใจ (Peace of Mind) สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การยูเนสโกที่ว่า “สงครามเกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ ดังนั้นจะต้องเสริมสร้างความปรารถนาที่จะปกป้องสันติภาพให้เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ด้วย

1.3. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีสันติภาพ

แนวคิดเรื่องสันติภาพ ที่นักวิชาการสันติภาพได้นำเสนอ เป็นความพยายามในการแสดงให้เห็นลักษณะของสันติภาพและสันติวิธี โดยการศึกษาจากทฤษฎีสันติภาพเพื่อประโยชน์ในการสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก โดยมีแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539: 10) ให้ข้อสังเกตจากการศึกษาทฤษฎีสันติภาพไว้ 2 ประการ คือ

1. ทฤษฎีสันติภาพจะต้องไม่เพียงเสนอทฤษฎีเพื่อการอธิบายปรากฏการณ์สงครามและสันติภาพเท่านั้น แต่จะต้องเกื้อกูลและผลักดันให้มีการกระทำเพื่อรักษาหรือสร้างสรรค์สันติภาพขึ้นอีกด้วย ซึ่งคุณสมบัติข้อนี้จะทำให้ทฤษฎีสันติภาพเป็นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ

2. การพยายามนำเสนอทฤษฎีสันติภาพที่ปลอดความขัดแย้ง เป็นแนวทางที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม และอาจเป็นอุปสรรคในการสร้างสรรค์สันติภาพ เพราะตามความเป็นจริงนั้นความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติในสังคมอยู่แล้ว

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539: 11) กล่าวว่า ทฤษฎีสันติภาพจึงต้องปฏิเสธระบบทางสังคมที่จะนำไปสู่การเกิดสงคราม ไม่ว่าจะเป็นความอยุติธรรมในสังคม ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งในทางตรงและในเชิงโครงสร้าง และขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้โดยต้อง “ละทิ้งกระบวนทัศน์ (Paradigm) แห่งการยอมรับความรุนแรง” ก็จะต้องปฏิเสธที่จะใช้ความรุนแรงทุกชนิดในการแก้ปัญหา เช่น การปฏิวัติโดยใช้ความรุนแรง

ยีน ชาร์ป(2529: 9) กล่าวว่า“ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงนี้คิดค้นขึ้นมาเพื่อปฏิบัติการต่อต้านฝ่ายตรงข้าม ผู้ซึ่งสามารถและตั้งใจที่จะใช้การลงทัณฑ์ด้วยความรุนแรง ในวิธีการนี้ (ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง) ไม่มีสมมติฐานที่ว่า เมื่อเผชิญกับปฏิบัติการไร้ความรุนแรงแล้ว ฝ่ายตรงข้ามจะเลิกใช้ความรุนแรง หรือแม้แต่ว่าจะจำกัดความรุนแรงนั้นให้อยู่ในขอบเขตได้ตลอดไป”

และในทัศนะของยีน ชาร์ป การที่มนุษย์จะสามารถนำโลกไปสู่สันติสุขได้ต้องมีความรับผิดชอบ 3 ประการ คือ

1. ต้องแก้ไขสิ่งผิดให้ถูกต้อง ยกเลิกการกดขี่ข่มเหงและต้องมีการสร้างสรรค์สภาพที่ดีสำหรับชีวิตมนุษย์
2. มนุษย์ต้องมีการเสริมสร้างอำนาจภายในตัวเองเพื่อการปลดปล่อยตนเองทั้งชีวิตด้านในและชีวิตทางสังคม
3. ต้องทำให้สังคมมนุษย์ปลอดพ้นจากความรุนแรงทางการเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำอันตรายและคร่าชีวิตประชาชนเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงที่เป็นสถาบัน ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานที่ร้ายแรงที่สุดของมนุษย์

สุรียา เบ็ญโญ (2540: 30-32) กล่าวว่า ทฤษฎีสันติภาพในทัศนะของโยฮัน กัลดุง ตั้งอยู่บนแนวความคิดเรื่อง “เอนโทรปี” (Entropy) หรือ “ความไร้ระเบียบ” หรือสถานะแห่งความซับซ้อน คือลักษณะการมีองค์ประกอบที่หลากหลายและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบในหลายๆ รูปแบบ อาจพูดได้ง่ายๆ ว่า “เอนโทรปี” ก็คือลักษณะของ “พหุนิยม” (Pluralism) เนื่องจาก “ความไร้ระเบียบ” ในที่นี้ไม่ได้มีประเด็นอยู่ที่ความยุ่งเหยิงซึ่งเป็นความหมายนัยลบ แต่หมายถึง “ความซับซ้อนอย่างสูงของระบบ นั่นคือ การมีองค์ประกอบที่มากมายและหลากหลายซึ่งแต่ละส่วนจะมีปฏิสัมพันธ์กันนานารูปแบบ”

โยฮัน กัลดุง มองว่าลักษณะโครงสร้างของโลกปัจจุบันมีความผิดพลาดเนื่องจากขาด “เอนโทรปี” และมองว่าความเป็นระเบียบที่เห็นอยู่จากตัวอย่างการปฏิสัมพันธ์ของชาติต่าง ๆ นั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการ “ลดจำนวน” การรวมศูนย์ ทำให้ปฏิสัมพันธ์ของระบบมีจำนวนจำกัด และทำให้มีแนวโน้มที่เป็นความสัมพันธ์ในทางลบหรือเป็นปฏิปักษ์กัน เกิดการทานอำนาจกันด้วยอาวุธและอำนาจอื่นที่มีอยู่ในมือซึ่งเป็นภาวะที่พร้อมจะประหัตประหารกัน กัลดุงยกตัวอย่าง “การประชุมสุดยอด” ของชาติมหาอำนาจ และมองว่าข้อตกลงเรื่องการลดอาวุธของชาติมหาอำนาจเหล่านั้น ที่จริงอาจเป็นฉากบังตาเพื่อกลบเกลื่อนข้อตกลงเรื่องการสะสมอาวุธก็ได้

พร้อมกับแนวความคิดข้างต้น กัลดุงได้นำเสนอ “ทางเลือกใหม่” ให้กับสังคม คือสิ่งที่เรียกว่าสันติภาพเชิงโครงสร้าง โดยได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสันติภาพไว้ว่า

1. สันติภาพไม่ได้เป็นเพียงสันติภาพในระหว่างระดับประเทศหรือชาติเท่านั้น แต่หมายถึงสันติภาพในสังคม สันติภาพระหว่างและภายในตัวมนุษย์ และสันติภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นสันติภาพที่ครอบคลุมทั้งธรรมชาติ มนุษย์ สังคม และโลก กัลตุ่มองว่าทั้งหมดนี้จะสามารถอยู่รวมกันอย่างสันติได้ ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ “ความหลากหลาย (ในส่วนต่าง ๆ ของความสัมพันธ์และตัวผู้กระทำ) และการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันและกัน (symbiosis)”

2. ความหลากหลายและการพึ่งพาในธรรมชาติ นำมาซึ่งความสมดุลทางนิเวศ และสิ่งนี้ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ ทำให้เกิดสังคมพหุนิยม และทำให้เกิดการอยู่รวมกันอย่างสันติ

3. การพึ่งพากันและกันในธรรมชาติเป็นการพึ่งพาในแนวนอน ไม่ใช่การพึ่งพาในแนวตั้ง ไม่ใช่การพึ่งพาของผู้อ่อนแอกว่าต่อผู้แข็งแรงกว่า ดังนั้นจึงไม่เกิดการครอบงำของผู้แข็งแรงต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า

สุรียา เบ็ญโล๊ะ (2540: 36-39) กล่าวว่า สันติวิธีในแบบของคานธี หรือที่คานธีเรียกว่า “สัตยาเคราะห์” สะกดตัวอักษรโรมันว่า SATYAGRAHA มีวิธีการต่อสู้ที่เรียกว่าอหิงสา เป็นวิธีการหนึ่งของการต่อสู้แบบสันติวิธี ซึ่งมียุทธวิธีต่าง ๆ มากมาย คานธีได้ให้คำจำกัดความ “อหิงสา” ไว้อย่างชัดเจน ในโลกทั้งสองพี่น้องกันว่า

“อหิงสามีสมรรถภาพพร้อมที่จะโจมตีคู่ต่อสู้ได้ แต่อหิงสาไม่ทำเช่นนั้น เพราะอหิงสาเป็นการฝึกและบังคับใจ ไม่ยอมให้มีการทำร้ายหรือแก้แค้นผู้ใด อย่างไรก็ตามอหิงสามีใช่เป็นการยอมจำนนหรือสิโรราบ หากจะมีการยอมจำนนหรือสิโรราบแล้ว ไซ้การใช้หิงสาหรือกำลังจะดีกว่า การให้อภัยเป็นคุณธรรมที่สูงกว่าการใช้กำลังและการแก้แค้น เพราะทั้งการใช้กำลังและการแก้แค้น เกิดจากความอ่อนแอและความกลัว คนที่ไม่กลัวยอมไม่โกรธไม่เกลียดและไม่ปองร้ายผู้ใด

อหิงสากับความขลาด สองสิ่งนี้ไม่มีวันจะอยู่รวมกันได้ คนที่มีอาวุธมาก ๆ คือคนที่ขลาดมาก ๆ นั่นเอง เพราะอาวุธคือเครื่องหมายของความกลัวและความขลาด อหิงสาที่แท้จริงจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากยังมีความขลาดและความกลัวหลงเหลืออยู่

พระธรรมปิฎก (อ้างถึงใน สุรียา เบ็ญโล๊ะ, 2537: 43) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับสันติภาพว่า คนจะมีสันติสุขต้องเริ่มตั้งแต่จิตใจที่มีสันติ มีความสงบ ไม่พลุ่งพล่านเร้าร้อน ไม่มีความทุกข์บีบคั้น ทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข อยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์โดยไม่มีการเบียดเบียนข่มเหงซึ่งกันและกันและรวมไปถึงการไม่เบียดเบียนธรรมชาติด้วย การที่มนุษย์จะสร้างสันติได้ต้องมีสันติในตนเองก่อนจากนั้นจึงจะสามารถสร้างสันติภายนอกได้ ดังนั้นในจิตใจแต่ละคนจึงต้องมีสันติในตนเองก่อนจากนั้นจึงจะสามารถสร้างสันติภายนอกได้ ดังนั้นในจิตใจแต่ละคนจึงต้องมีตัวสันติ คือ ความสงบ

พระธรรมปิฎก (2530: 6) กล่าวว่าสันติสูงสุดก็คือ พระนิพพาน และความหมายของ คำว่าสันติ หมายถึงความสงบ ซึ่งเป็นอีกชื่อหนึ่งของ พระนิพพาน ดังนั้น สันติ ก็คือนิพพาน นั่นเอง ชาวโลกมักมองสันติแค่ความสงบภายนอก มักจะไม่มองลึกเข้าไปถึงภายในจิตใจ”

พระธรรมปิฎก (2530: 12-18) กล่าวว่า“ถึงแม้ไม่มีสงคราม ก็ยังไม่มีสันติภาพ” และ “สังคมที่แก่งแย่ง...ต่างคนต่างมุ่งหาผลประโยชน์เอารัดเอาเปรียบข่มเหงกัน แม้ไม่ปรากฏเป็นการรบราฆ่าฟันกันไม่เป็นสงครามก็จัดว่าเป็นสันติภาพไม่ได้ เพราะไม่มีความสงบที่แท้จริง”

พระธรรมปิฎก (2530: 23) กล่าวว่าตัวกิเลสทั้ง 3 คือ ตัณหา มานะ ทิฐิ นี้เป็นตัวการ สำคัญที่ทำให้มนุษย์ออกไปแสดงบทบาทต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่าลิดรอนสันติภาพหรือ ทำลายสันติภาพและเนื่องจากกิเลส 3 ตัวนี้ก่อตัวขึ้นในจิตใจของมนุษย์ เพราะฉะนั้นในที่สุดก็ต้อง แก้ปัญหาที่จิตใจของมนุษย์ และการแก้ปัญหาที่จิตใจของมนุษย์จะทำได้ก็ด้วยการพัฒนามนุษย์ คือ ทำให้มนุษย์เป็นคนที่ดีขึ้น และการดีขึ้นของมนุษย์นั้นก็ต้องประกอบไปด้วยทั้งในด้านพฤติกรรมคือ การกระทำ จิตใจ และปัญญา

1.4. มूलเหตุของความไร้สันติภาพ (ธีร โชติ เกิดแก้ว และคณะ,2547: 3-7)

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย นั้นอาจมีสาเหตุหลักๆ 4 ประการ

1. แนวคิดที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ มีมูลเหตุของความรุนแรงดังนี้
 - 1.1. การมองมนุษย์อย่างแบ่งแยก
 - 1.2. การมองมนุษย์แบบกำหนดค่า
 - 1.3. การมองมนุษย์แบบสสารนิยมหรือวัตถุนิยม
2. ข้อปฏิบัติที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งทางเป้าหมาย
3. อำนาจ ความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้อำนาจกับผู้อยู่ภายใต้อำนาจ อำนาจที่จะนำไปสู่ความรุนแรง สรุปไว้โดย ประเวศ วะสี (2541:15) คือ
 - 3.1. อำนาจรัฐ
 - 3.2. อำนาจเงิน
4. ผลประโยชน์ความขัดแย้งระหว่างคุณธรรมกับความออยู่รอด สาเหตุของความขัดแย้งได้แก่
 - 4.1. ความโลภ
 - 4.2. ความเห็นแก่ตัว

1.5. วิธีการสร้างสันติภาพเชิงบูรณาการ

การสร้างสันติภาพให้ยั่งยืนได้นั้นจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องหันหน้าเข้าหากันอย่างจริงจัง สรุปแนวทางการสร้างสันติภาพเชิงบูรณา ดังนี้ (ธีร โขติ เกิดแก้ว และคณะ, 2547: 9-11)

1. ขจัดความรู้สึกที่เป็นมูลเหตุของความรุนแรง
2. สร้างกระบวนการสนทนาใหม่ หมายถึง การสร้างแนวคิดที่ถูกต้อง ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์เพื่อสันติภาพ โดยมีตัวอย่างของแนวคิด
 - 2.1 การมองมนุษย์แบบเชื่อมโยง
 - 2.2 การมองมนุษย์แบบเสริมค่า
 - 2.3 การมองมนุษย์เพื่อเข้าใจมนุษย์
3. สร้างความเป็นสากลขึ้นมา
 - 3.1 ความรัก ความสงสารสากล
 - 3.2 ความจริงสากล
 - 3.3 ความดีสากล
 - 3.4 ความสุขสากล

ความรุนแรงเกิดจากปัจจัยทางสังคม เช่น ความอยุติธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ และปัจจัยภายในจิตใจของมนุษย์คือมีจิตวิญญูที่มีมูลเหตุมาจากความยึดมั่นถือมั่น ความโลภ ความโกรธ ความหลงที่เป็นพลังแห่งความชั่วร้ายที่ฝังตัวอยู่ในจิตใจมนุษย์ ดังนั้น สันติภาพจึงเป็นเรื่องที่เราจะต้องหาทางแก้ไขให้สอดคล้องกับมูลเหตุทั้งภายนอกและภายใน และ ต้องทำกันอย่างจริงจัง สันติภาพเป็นความต้องการของมนุษยชาติ สังคมที่มีสันติภาพสะท้อนถึงความจริงประการหนึ่งคือ สมาชิกในสังคมนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสันติภาพในแง่มุมต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

สันติภาพ หมายถึง สภาพแห่งความสงบสุขที่ ปลอดภัยจากสงคราม ปลอดภัยจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ปราศจากความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคม โดยมีความยุติธรรมเป็นพื้นฐาน รู้จักการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ผู้คนรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีสมานฉันท์ต่อกัน ไม่ใช่ความรุนแรงต่อผู้อื่น ต่อตัวเอง และ ต่อสิ่งแวดล้อม โดยจะเรียกสันติภาพในฐานะที่เป็นเป้าหมายว่า สันติภาวะ คือ สภาพหรือสภาวะที่สงบ ไม่มีความรุนแรง และเรียกสันติภาพในฐานะวิธีการว่า สันติวิธี คือ วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต

ระดับของสันติภาพ แบ่งได้หลายแบบแต่การสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนนั้นมุ่งเน้นการสร้างสันติจากภายในตัวมนุษย์ คือ ความสงบในจิตใจ (Peace of Mind) สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การยูเนสโกที่ว่า “สงครามเกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ ดังนั้นจะต้องเสริมสร้างความปรารถนาที่จะปกป้องสันติภาพให้เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ด้วย

แนวคิดสันติวิธีในความหมายสากลในปัจจุบัน คือ การใช้วิธีการต่อสู้โดยปราศจากความรุนแรง ปฏิเสธที่จะใช้ความรุนแรงทุกชนิดในการแก้ปัญหา ต้องแก้ไขสิ่งผิดถูกต้อง ยกเลิกการกดขี่ข่มเหงและต้องมีการสร้างสรรค์สภาพที่ดีสำหรับชีวิตมนุษย์ โดย สันติภาพจะต้องได้มาด้วยวิธีการแห่งสันติ และจะต้องเริ่มตั้งแต่จิตใจที่มีสันติ มีความสงบ ไม่พลุ่งพล่านเร่าร้อนเป็นสันติภาพภายในตัวมนุษย์ ซึ่งทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข อยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์โดยไม่มี การเบียดเบียนข่มเหง ให้อภัยซึ่งกันและกันและรวมไปถึงการไม่เบียดเบียนธรรมชาติด้วย

ตอนที่ 2 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สันติภาพกับความคิดของเด็กยากจน : การศึกษาเฉพาะกรณีเด็กยากจน ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า เด็กทั้งหลายแม้ว่าจะยากจนข้นแค้นและประสบปัญหาด้านอาหารเพียงไร แต่ก็เป็คนบุคคลที่คิดได้ หากจะมีผู้ให้โอกาสเขาได้คิดและถ่ายทอดความคิดนั้นสู่โลกภายนอก เด็กที่เติบโตท่ามกลางความรุนแรงทางตรงกับทางโครงสร้าง อันได้แก่ความอดอยาก มองความรุนแรงทั้งสองมิติเป็นเรื่องเดียวกัน ว่าเป็นความรุนแรงทำให้ต้องมองปัญหาจากแนวคิดสันติภาพในมุมกว้างมากขึ้น

วราภรณ์ วงษ์แสงจันทร์ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดสันติภาพในเรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มกบฏสันติภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดสันติภาพกับวรรณกรรม และวิเคราะห์แนวคิดสันติภาพในเรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มกบฏสันติภาพ จากการศึกษาทฤษฎีสันติภาพพบว่า ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์เป็นปรากฏการณ์ปกติ นักทฤษฎีสันติภาพจึงไม่ได้มองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ทำลายสันติภาพ แต่มองว่าสันติภาพจะเกิดได้จากการแก้ไขความขัดแย้ง โดยไม่ใช้ความรุนแรง จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นกลุ่มนี้พบว่า นักเขียนกลุ่มกบฏสันติภาพใช้การคลี่คลายความขัดแย้งในแบบเดียวกับฮิน ชาร์ป อยู่ 5 วิธี คือ การปฏิบัติแบบไร้ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงเป็นบางเรื่องการต่อต้านทางศีลธรรม การประนีประนอม และการไม่ต่อต้าน ส่วนหลักการแก้ไขความขัดแย้งด้วยการปฏิเสธความรุนแรง โดยใช้สัจยาคระห์ ซึ่งเป็นหลักการของคานธีไม่พบในเรื่องสั้นที่นำมาศึกษา นอกจากนั้น จากการศึกษาสภาพสังคมในช่วง พ.ศ. 2490-2500 พบว่ามีความสัมพันธ์กับเรื่องสั้นที่นำมาศึกษาเรื่องสั้นเหล่านี้มีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์สังคม และมีน้ำเสียงต่อต้านนโยบายของรัฐบาล จึงเป็นผลให้นักเขียนในกลุ่มกบฏ

สันติภาพถูกจับกุม ส่วนความรุนแรงต่างๆ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นเหล่านี้เป็นความรุนแรงที่รวมถึงระดับโครงสร้าง และมีการเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมที่ดีกว่า เรียกว่าเป็นสันติภาพเชิงบวกตามทฤษฎีของโยฮัน กัลตุง คือไม่ใช่มุ่งหวัง เพียงให้สังคมปราศจากสงครามเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความต้องการให้ประชาชนได้อยู่ดีกินดีอีกด้วย

ไอศูรย์ พัทธ์สิริ (2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องสันติภาพของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) และมาร์ติน ลูเธอร์คิง จูเนียร์ พบว่าแนวคิดเรื่อง สันติภาพของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) และมาร์ติน ลูเธอร์คิง จูเนียร์ ต่างก็มีพื้นฐานมาจากศาสนาเป็นสำคัญ รวมทั้งภูมิหลังด้านวัฒนธรรมและสังคมที่มีผลต่อแนวคิดเรื่องสันติภาพ มาร์ติน ลูเธอร์คิง จูเนียร์ ได้รับอิทธิพลมาจากแนวทางสันติวิธีของ เฮนรี เดวิด ธอโร และมหาตมะ คานธี และได้นำมาเป็นแนวทางในการประท้วงด้วยสันติวิธี เพื่อสิทธิความเท่าเทียมกันของคนผิวขาวและผิวดำในอเมริกา และผลการวิจัยยัง พบว่า แนวคิดเรื่อง สันติภาพ ของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) และมาร์ติน ลูเธอร์คิง จูเนียร์ มีความคล้ายคลึงในด้านทฤษฎีที่มีต่อสันติภาวะภายนอก ของ มาร์ติน ลูเธอร์คิง จูเนียร์ ครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า เป็นต้น ซึ่งโดยภาพรวมแล้วทฤษฎีที่มีต่อสันติภาพของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) และมาร์ติน ลูเธอร์คิง จูเนียร์ มีความคล้ายคลึงกัน คือความมุ่งหมายที่จะให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในสังคม โดยปราศจากการแบ่งแยกผิวพรรณ เชื้อชาติ ศาสนา และการอยู่ร่วมกันอย่างประสานกลมกลืน ทั้งสองท่านมีความเห็นสอดคล้องว่า สันติภาพที่แท้เริ่มมาจากสันติภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ แล้วส่งผลแสดงออกมาทางการกระทำที่เป็นประโยชน์สุขแก่สังคมส่วนรวม

มาลินี จุฬามณีรัตน์ (2545) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาและผลกระทบต่อชาวบ้านอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส” สรุปว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาของชาวบ้านอำเภอตากใบเป็นพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและได้ปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้ ผลกระทบต่อชาวบ้านที่เกิดจากการปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาของชาวนานั้น จำแนกได้เป็น 4 ด้าน คือ ผลกระทบด้านขวัญและกำลังใจ ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจมีกำลังใจในการประกอบอาชีพ ผลกระทบด้านจริยธรรม ซึ่งทำให้มีความกตัญญู ความมีระเบียบ การรู้จักการวัชระ ความเอื้ออารี การตรงต่อเวลา ผลกระทบด้านสังคม ซึ่งทำให้เกิดความผูกพัน ความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน และผลกระทบด้านวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข

ริชาร์ด เวนเดอร์ ฟอกก์ (Richard Wendell Fogg, 1973) ได้ศึกษาผลกระทบในการสอนวัยรุ่นด้วยวิธีการสร้างสรรค์ และสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของนานาชาติ พบว่า วิธีการส่งเสริมสันติภาพ ส่วนใหญ่ 2 ใน 3 ใช้วิธีการที่พวกเขาถนัด และวิธีการที่เกิดจากความคิดที่เป็น

อิสระ และพบว่ากลุ่มนักเรียนที่ใจแคบมีความเข้าใจ และมีทักษะในการส่งเสริมสันติภาพน้อยกว่ากลุ่มนักเรียนที่ใจกว้าง

แซนดรา ลี สกอตต์ (Sandra Lee Scott, 1990) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมองภาพโลกในอนาคตของนักเรียนระดับประถมศึกษาในมลรัฐมอนทานา โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้คือนักเรียนจะมีความคาดหวัง ทักษะเกี่ยวกับอนาคตของตนเอง และโลกอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนมากมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการตายของบิดามารดา มลภาวะ ความอดอยาก และสงครามนิวเคลียร์

พิซิน แดงจวง (2546) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพและความอดทนที่หายไปในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า จากการวิเคราะห์หลักสูตร การเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษา ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนยังใช้ความรุนแรงต่อกัน ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะเน้นความพึงพอใจเพื่อจบฉวย ในขณะที่ด้านเนื้อหาวิชาการจะเน้นวิชาความรู้ (Cognitive Domain) ขาดเนื้อหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ดีหรือมีแนวคิดเชิงสันติภาพ อันได้แก่ ความอดทน ความสามัคคีในองค์กร ความตั้งใจ ความทุ่มเท ริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควรจะต้องให้ความใส่ใจและเน้นมากขึ้น

มนตรี มาลีพันธุ์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ญูฮาดในอิสลาม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ในแง่มุมมองของสันติวิธีและการใช้ความรุนแรง ผลการวิจัยพบว่า สันติวิธีเป็นกระบวนการในการเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายประการหนึ่ง โดยการเคลื่อนไหวแบบสันติวิธีนี้มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวระคนกันไป ตัวอย่าง ของขบวนการเคลื่อนไหวแบบสันติวิธีที่ประสบความสำเร็จ ก็คือ ขบวนการสันติวิธีของ มหาตมะคานธี เป็นต้น แนวโน้มในปัจจุบันให้ความสำคัญสถานะของการไร้อำนาจของโลกอิสลามและกระแสของสันติวิธีที่แพร่หลายทำให้นักวิชาการมุสลิม จำนวนหนึ่งพยายามค้นหาสถานะของสันติวิธีในอิสลาม และอธิบายการญูฮาดในแง่มุมมองของสันติวิธี แม้ว่าญูฮาดทำได้ทั้งโดยสันติวิธีและการใช้ความรุนแรง แต่การจะจำกัดการญูฮาดให้อยู่ในกรอบของสันติวิธีโดยสิ้นเชิงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะศาสนายุคแรกย่อมรับ ในการใช้ความรุนแรงในบางสถานการณ์ แต่มุสลิมสามารถที่จะจำกัดการใช้ความรุนแรงให้อยู่ในเฉพาะกรณีที่จำเป็นเพื่อเป็นการป้องกันการรุกรานจากภายนอกเท่านั้น ในขณะที่ควรใช้สันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งภายใน กับกระบวนการดำเนินการแบบสันติวิธี มากขึ้น จนสันติวิธีกลายเป็นรากฐานที่สำคัญของความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวต่างๆ ในยุคเริ่มต้นของอิสลาม มุสลิมถูกใช้ให้ยึดมั่นในสันติวิธีอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับการประหารที่รุนแรงเพียงใดก็ตาม ต่อมาเมื่อสถานการณ์ของ มุสลิมเลวร้ายลง ทำให้ต้องอพยพสู่นครมะดีนะห์ ที่นั่นมุสลิมได้ก่อตั้งประชาคมของตนขึ้น เป็นประชาคมที่มีอาณาเขตพรมแดนของตนเอง ในสถานการณ์ใหม่เช่นนี้ การญูฮาดด้วยกำลังอาวุธจึงถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันพรมแดนและประชาคมจากการรุกรานจาก

ภายนอก ในยุคกลางอาณาจักรอิสลามมีความเข้มแข็งสูงสุดจนกลายเป็นมหาอำนาจในยุคนั้น นักนิศาสตร์มุสลิม จำนวนหนึ่งมีความเห็นว่าการยุติฮาดคือ การต่อสู้กับการปฏิเสธอิสลาม ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่ง ยังคงเห็นว่าการยุติฮาดในรูปแบบของการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธจะทำได้ในกรณีที่ถูกรุกราน เท่านั้น เมื่อเข้าสู่ยุคใหม่โลกอิสลามอ่อนแอและถูกรอบครองโดยตะวันตก การยุติฮาดจึงถูกอธิบายเน้นหนักไปในเชิงป้องกันและจับไล่ผู้รุกราน

อารี การ์มี (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของตนเอง ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู กตเวที ความกล้า การมีวินัย การตรงต่อเวลา และความสุภาพอ่อนน้อม (2) เปรียบเทียบการปฏิบัติตนทาง จริยธรรมตามการรับรู้ของตนเอง ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างนักเรียนที่มีแผนการเรียนต่างกัน และมีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมต่างกัน ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1. การศึกษาการปฏิบัติตนทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ผลปรากฏว่า นักเรียนมีจริยธรรมโดยรวมและแต่ละด้านในระดับมากทุกด้าน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู กตเวที ความกล้า การมีวินัย การตรงต่อเวลา และความสุภาพอ่อนน้อม 2. เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างแผนการเรียนศิลป์และแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ ผลปรากฏว่านักเรียนมีพฤติกรรมโดยรวมและในด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกล้า การตรงต่อเวลา และความสุภาพอ่อนน้อม แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ส่วนทางด้านความซื่อสัตย์ ความกตัญญู กตเวทีและการ มีวินัยไม่แตกต่างกัน 3. เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างกลุ่มนักเรียนที่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมมากกับกลุ่มที่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมน้อย ผลปรากฏว่า ทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมโดยรวมและในแต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน

โฮ ชุก ยี (2548) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ สันติภาพและการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในภาคใต้ของประเทศไทย โดยสื่อสันติภาพ กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ เดอะเนชั่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานของการก่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงในเขตภาคใต้ โดยพยายามค้นหาลักษณะการมุ่งสร้างสันติภาพที่ปรากฏในเนื้อหาและวิธีการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ พบว่า มีการเสนอแนะว่ากลุ่มก่อความรุนแรงในปัจจุบันไม่มีอุดมการณ์เดียวกันกับกลุ่มคนรุ่นก่อน การรายงานของเดอะเนชั่นช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความขัดแย้งที่รุนแรง ที่ผู้ก่อเหตุไว้ทั้งชื่อและหน้าตา ที่มีความเชื่อมโยงที่สำคัญแต่ไม่แจ่มชัดกับความมุ่งหวังในทางศาสนาอิสลาม หนังสือพิมพ์ฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นมาได้เมื่อประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนและสวัสดิการยังไม่มี

ความเดือดร้อนของคนในท้องที่บรรดาชุมชนมุสลิมซึ่งเป็นคนมาเลย์มีมากเพราะการกดขี่ของรัฐ การขาดความยุติธรรม และความแปลกแยกทางวัฒนธรรม จะยังคงทำให้ภาคใต้ของไทยมีแต่เรื่องราวของการต่อสู้ทางเชื้อชาติและศาสนาที่รุนแรงยิ่ง ซึ่งอาจจะขยายขอบเขตออกไปข้างนอกได้

เดวิท ฮิค (David Hicks, 1988) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเรียนการสอนในอนาคตอย่างไรจึง จะให้เกิดสันติภาพพบว่าหลักการสำคัญของการเกิดสันติภาพอยู่ที่

1. การเข้าใจจุดเริ่มและพื้นฐานรวมถึงอนาคต
2. หัวใจสำคัญของการศึกษาคือ ความเข้าใจเรื่องการศึกษาเพื่ออนาคต (Future Education)
3. การสื่อให้เห็นวิสัยทัศน์ของวัฒนธรรมของโลกอนาคตจะทำให้เห็นภาพสันติภาพที่

ชัดเจน

แคนดิส ซี คาร์เตอร์ (Candice C.Carter, 2004) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์สังคม ในส่วนของสันติภาพในโรงเรียน การเรียนการสอนสังคมในโรงเรียนพัฒนาการของนักเรียน เรียน สันติภาพผ่านการเรียนการสอนรวมถึงพฤติกรรม จิตสำนึก ทักษะคติ การสอนสังคมควรถ่ายทอด วิสัยทัศน์ เนื้อหาของสันติภาพ รวมถึงการทำงานเพื่อให้เกิดทักษะทางสันติภาพจึงเป็นจุดเริ่มของ สันติภาพจากหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมในโรงเรียน

แพททริเซีย เอ แวง และ คลอเดีย เฮอร์ลดา แนช (Patricia A.Whang and Cladia Peralta Nash, 2001) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสงบที่มาจากจิตใจของครู ในการเรียนการสอน พบว่า การศึกษาทางพุทธศาสนา ทำให้เกิดสันติ ผ่านพลังความสามารถของจิตใจที่สงบ การศึกษาเพื่อ สันติจึงออกมาจากจิตใจผ่านการฝึกฝนของครู

เรนโน ไป และ เฟ็บบู ดูล (Rainoo Bhai and Prsbhu Daul, 2003) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความ จำเป็นของการศึกษาเพื่อสันติภาพ พบว่า การศึกษาเพื่อสันติภาพไม่ควรหยุดอยู่แค่ระดับ ประถมศึกษาตอนต้นและควรที่จะปลูกฝังจิตสำนึกในทุกๆระดับโดยจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องถ่ายทอด ผ่านตัวบุคคลเพื่อให้เกิดสันติสุขในสังคมเป็นสันติที่มาจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

วิลเวียร์ สเตียร์ (2004) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การรับรู้ของนักเรียนเกรด 5 ต่อการศึกษาเพื่อ สันติในภาวะของสังคมที่ไม่มีความรุนแรง พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่จะยอมรับการอยู่ร่วมกันบน ความแตกต่าง ในส่วนของการสร้างสันติภาพนั้นมักเน้นที่การใช้คำพูดมากกว่าการกระทำนักเรียน ส่วนใหญ่ยอมรับ ธรรมชาติของการศึกษาเพื่อสันติภาพ ที่จะต้องเริ่มจากสภาพแวดล้อมของ ห้องเรียน โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการศึกษาและขยายผลถึง ผู้ปกครองด้วย

มูสทาฟา (Mustufa, 2002) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อสันติภาพ : กรณีศึกษาศาสนา อิสลาม พบว่าอนาคตของมนุษยชาติขึ้นอยู่กับสองสิ่งคือ สันติภาพและความยุติธรรม ความจำเป็น ของการวิเคราะห์สังคมและสันติภาพจำเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาเพื่อสันติภาพในสภาวะ

ของโลกร่วมสมัย และความเป็นไปได้ของการศึกษาเพื่อสันติภาพในโลกทั่วไปและในประเทศมุสลิมนั้นจะต้องมีลักษณะเฉพาะ

จากการศึกษารายงานการวิจัยเกี่ยวกับสันติภาพจะเห็นได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งของสันติภาพนั้นไม่ใช่มุ่งหวัง เพียงให้สังคมนปราศจากสงครามเท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดได้จากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม จะเห็นได้จากเด็กยากจนขาดอาหาร ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการตายของบิดามารดา มลภาวะ ก็เป็นความรุนแรงที่ส่งผลต่อแนวคิดด้านสันติภาพ แต่อย่างไรก็ตาม สันติภาพจะเกิดได้การแก้ไขความขัดแย้ง จะต้องไม่ใช่ความรุนแรง สันติภาพจะต้องได้มาด้วยวิธีการแห่งสันติ หรือใช้ สันติวิธี เป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง จากรายงานการวิจัยพบว่าในสันติภาวะนั้นมนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในสังคม โดยปราศจากการแบ่งแยกผิวพรรณ เชื้อชาติ ศาสนา และการอยู่ร่วมกันอย่างประสานกลมกลืน การรู้จักการระงับ ความเอื้ออาทร โดยสันติภาพที่แท้เริ่มมาจากสันติภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ แล้วส่งผลแสดงออกมาทางการกระทำที่เป็นประโยชน์สุขแก่สังคมส่วนรวม จะเห็นได้ว่าเด็กที่มีใจแคบมีความเข้าใจ และมีทักษะในการส่งเสริมสันติภาพน้อยกว่า กลุ่มนักเรียนที่ใจกว้าง ซึ่งสันติภาวะภายในใจมีผลอย่างมากเนื่องจากสันติภายในระดับบุคคลนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญของสันติภาพในระดับต่อไป

หลักการสำคัญของการเกิดสันติภาพอยู่ที่ การเข้าใจจุดเริ่มและพื้นฐานรวมถึงอนาคตของสรรพสิ่งสันติภาพสามารถถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งด้านพฤติกรรม จิตสำนึก ทักษะคิด แต่ในปัจจุบันยังให้ความสำคัญในเรื่องสันติภาพน้อย กระบวนการเรียนรู้ ยังขาดการปลูกฝังเนื้อหา ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเอื้ออาทร ความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน ความเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ดีหรือมีแนวคิดเชิงสันติภาพ การปลูกฝังจิตสำนึกในคนทุกระดับจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสันติภาพที่แท้เริ่มมาจากสันติภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ เป็นสันติที่มาจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง แล้วส่งผลแสดงออกมาทางการกระทำที่เป็นประโยชน์สุขแก่สังคมส่วนรวมแต่การส่งเสริมสันติภาพนั้นต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้ในสภาวะที่เหมาะสมเช่นในประเทศมุสลิมนั้นจะต้องมีลักษณะเฉพาะ

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์

โลกทัศน์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า World Views มีนักวิชาการให้ความหมายของคำว่าโลกทัศน์ไว้หลายความหมาย ดังนี้

อมรา พงศาพิชญ์ (2539: 1) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทักษะของปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับโลก หรือรอบตัวของมนุษย์ในโลก เป็นทักษะทั่วไป ไม่มีการให้คุณค่าแต่เป็นพื้นฐานให้เกิดการกำหนดแนวคิดแบบแผนความคิดและการปฏิบัติต่าง ๆ

สนธิ สมัครการ (2518: 14) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทักษะที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีต่อโลก อันประกอบด้วยบุคคลตามปกติและสิ่งแวดล้อม

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2521: 5) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง แนวคิดรวบยอดในการสนองตอบต่อโลกหรือจักรวาล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง โลกทัศน์คือเนื้อหาสาระทางวัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคมในลักษณะที่เน้นระบบคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่มีต่อระเบียบทางธรรมชาติและระบบจักรวาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสิ่งที่อิทธิพลและเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในสังคมนั้น

สิทธิ บุตรอินทร์ (2523: 4) กล่าวว่า โลกทัศน์หมายถึง ปรัชญาอันเป็นประมวลแนวคิดและความเชื่อ ซึ่งเป็นตัวการกำหนดอุดมการณ์หลักการและวิธีการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของมนุษย์

จำริญ แสงดวงแข (2523: 3) กล่าวว่า โลกทัศน์หมายถึง ภาพที่แลเห็นหรือหยั่งเห็นสิ่งต่าง ๆ อันเกิดจากความรู้ ประสบการณ์และวัฒนธรรมที่สืบทอดของแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มชน

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ (2521: 2) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ภาพที่แลเห็นหรือหยั่งเห็นสิ่งต่าง ๆ อันเกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรมที่สืบทอดของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มชนแต่ละกลุ่ม

ธวัช ปุณโณทก (2522: 326) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ผลรวมของมโนทัศน์ของแต่ละกลุ่ม หรือแต่ละระบบที่มีต่อสิ่งที่มือรอบตัวและจักรวาล แนวคิดเรื่องโลกทัศน์จำกัดอยู่ที่มโนทัศน์ของแต่ละกลุ่ม แต่ละระบบวัฒนธรรมที่ยึดถืออยู่คือมองจากภายในมิใช่ภายนอก ดังนั้นโลกทัศน์จึงเป็นสำนึกที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลประจันหน้ากับสิ่งแวดล้อมหรือจักรวาล

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2523: 199) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทักษะการมองโลก มองชีวิต และสิ่งแวดล้อม

ปัญญา บริสุทธี (2523: 1) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทักษะหรือความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อโลก หรือสังคมที่เราอาศัยอยู่แสดงให้เห็นว่าเขานึกคิด นึก หรือ รู้สึกอย่างไร ต่อชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคม การแสดงความรู้สึกนึกคิดเช่นนี้ย่อมแสดงออกได้หลายอย่างปรากฏในจารีตต่าง ๆ บ้างในจดหมายเหตุบ้างในพงศาวดารบ้าง และในวรรณคดีบ้าง

วิทช์ วิศทเวทย์ (2523: 25) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทัศนะที่มีต่อโลกและชีวิต ในวิถีชีวิตของคนหนึ่ง ๆ อาจมีทัศนะเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ มากมายหลายเรื่องเช่น เกี่ยวกับศีลธรรม การเมือง ศาสนา การศึกษา เป็นต้น

ประเสริฐ เข้มกลิ่นฟูง (2529: 36) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง มโนภาพที่ใช้ในความหมายที่เป็นนามธรรม

รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ (2533: 134) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทัศนะหรือความเห็นหรือความเข้าใจที่มีต่อโลก และจักรวาล การที่คนเรามีโลกทัศน์ต่างกัน ทำให้เรามีแนวโน้มในการตัดสินใจปัญหาและดำเนินชีวิตแตกต่างกันไปตามโลกทัศน์ของตน

ชัยณรงค์ โคตะนนท์ (2533: 3) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ระบบของความคิด ความเชื่อ หรือทัศนคติ ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ มีร่วมกันต่อโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ด้วย

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2534: 8) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทัศนะพื้นฐานซึ่งกลั่นกรองจากความเชื่อที่มีระบบของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

Robert Redfield (อ้างถึงใน Amara Pongsapich and others, 1985:1) ให้คำอธิบายเกี่ยวกับโลกทัศน์ว่าเป็นภาพที่บุคคลในสังคมมองเป็นตัวเอง และความสัมพันธ์ของตัวเขากับสภาพแวดล้อมผู้ที่ศึกษาโลกทัศน์ต้องพยายามทำความเข้าใจว่า กลุ่มที่กำลังศึกษามองสังคมและโลกรอบตัวเองอย่างไร

จุรี จุลละเกศ (2518: 93-94) ได้รวบรวมความหมายของโลกทัศน์ในด้านความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ ตามหลักการนับถือลัทธิต่าง ๆ เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. Externalized World View เป็นทัศนะตามเชื่อเกี่ยวกับการเคารพบูชาและยอมรับในอำนาจต่าง ๆ ของพระเจ้าการเชื่อในเรื่องพระเจ้าสร้างโลก สรรพสิ่งทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์ด้วย จึงเป็นความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าโดยตรง

2. Uniformed World View เป็นทัศนะความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่มีรูปแบบต่าง ๆ กันเช่นภูตผี ปีศาจ วิญญาณ ซึ่งรวมเรียกรูปแบบของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นออกไปจากพระเจ้า

3. Internalized World View เป็นทัศนะความเชื่อเกี่ยวกับจิตใจและการกระทำของตนเอง เป็นทัศนะความเชื่อที่แตกต่างกัน ปรากฏในศาสนาที่ไม่มีพระเจ้า และยึดหลักว่าการกระทำของมนุษย์เองเป็นสิ่งสำคัญ เป็นทัศนะความเชื่อที่ขึ้นกับจิตใจและผลกระทำของตนเอง

4. Scientific World view คือ ความเชื่อในรูปแบบวิทยาศาสตร์ ที่ต้องการให้พิสูจน์และทดลองให้เห็นจริงเท่านั้น เป็นความเชื่อทัศนะของนักวิชาการสมัยใหม่ก่อนที่จะยอมรับความรู้หลักการหรือทฤษฎีใดๆ ก็ตาม ผู้มีทัศนะความเชื่อแบบนี้จะต้องได้รับการทดลองด้วยตนเอง หรือพิสูจน์ให้เห็นด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

วิทย์ วิชาแพทย์ (อ้างถึงใน สุวัฒน์ จันทระธานี, 2540: 10-11)แบ่งโลกทัศน์ของมนุษย์ออกเป็น 4 แบบ ความเชื่อแต่ละแบบจะสะท้อนถึงความคิดและสะท้อนถึงพฤติกรรมในการดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกันดังนี้

1. กลุ่มจิตนิยม (Idealism) โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า โลกแห่งวัตถุที่เราจับต้องได้นั้นมีความจริงยิ่งยงน้อยกว่าโลกทางนามธรรม ชาวจิตนิยมเชื่อว่ามนุษย์มีอิสระเสรี ที่จะเลือกจุดหมายปลายทางด้วยตนเอง และจุดหมายปลายทางของคนกลุ่มนี้ก็คือ โลกแห่งคุณงามความดี หรือ โลกแห่งแบบ (Form)

2. กลุ่มสสารนิยม (Materialism) โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้ไม่เชื่อในความมีอยู่ของพระเจ้า ไม่เชื่อว่ามีโลกอันเป็นแบบแผน ปรัชญาสสารนิยมเชื่อว่า วัตถุเท่านั้นที่เป็นความจริง มนุษย์เราหลงตัวเองว่าเป็นเสรี แต่โดยความจริงไม่ได้มีอะไรเป็นตัวของตัวเองเลย

3. กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้คล้ายกับชาวสสารนิยมเป็นส่วนใหญ่ แต่ต่างกันอยู่ที่เป็นพวกหัวก้าวหน้า ชอบการประนีประนอมระหว่างสิ่งเก่ากับสิ่งใหม่ระหว่างความสำคัญทางวัตถุกับทางจิตใจ ระหว่างวิทยาศาสตร์กับศาสนาและศิลปะ ระหว่างแบบแผนที่ตายตัวกับเสรีภาพ ชาวมนุษยนิยมเป็นกลุ่มที่มองรอบด้าน ไม่เห็นว่าอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างแบบแผนที่ตายตัวกับเสรีภาพ ชาวมนุษยนิยมเป็นกลุ่มที่มองรอบด้าน ไม่เห็นว่าอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างจิตกับสสารสำคัญที่สุด

4. กลุ่มโรแมนติก (Romantic) โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้คือ มนุษย์ควรทำตามความรู้สึกของตัวเอง คนเราแต่ละคนย่อมมีเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะ ไม่จำเป็นต้องทำต้องเหมือนคนอื่น การที่ได้แสดงออกซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะที่ตนมีถือว่าเป็นสิ่งประเสริฐ

สรุป โลกทัศน์ คือ ทศนะของปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกเกี่ยวกับโลก หรือรอบตัวของมนุษย์ในโลก แสดงให้เห็นว่าเขานึกคิด นึก หรือ รู้สึกอย่างไร ต่อชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคมในลักษณะที่เน้นระบบคิด ความเชื่อ และทัศนคติ ซึ่ง เป็นพื้นฐานให้เกิดการกำหนดแนวคิดแบบแผนความคิด และการปฏิบัติต่าง ๆ ทำให้เรามีแนวโน้มในการตัดสินใจและดำเนินชีวิตแตกต่างกัน

W.T.Jones(1972: 80-90) ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโลกทัศน์ไว้ดังนี้
 ทัศนะของแต่ละบุคคลคือชุดแรกของแนวความคิดของบุคคลที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ อย่าง
 กว้างขวาง กล่าวคือ

1. บุคคลจะเรียนรู้มาตั้งแต่เยาว์วัย แต่ไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เรียนรู้มานั้น ๆ
2. การเรียนรู้จะมีผลต่อพฤติกรรมของเขาไม่ว่าพฤติกรรมนั้นแสดงออกมาในรูปของ
 คำพูดหรือท่าทางก็ตาม

3. บางครั้งอาจจะไม่แสดงออกมาในรูปคำพูด

4. แต่โดยการแสดงออกในฐานะเป็นความหมายที่มีนัยหรือความหมายซ่อนเร้น

จากแนวคิด Redfield (อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์, 2537: 81-82) สรุปเกี่ยวกับโลกทัศน์ได้
 4 ประเด็น คือ

1. โลกทัศน์เริ่มจากการที่บุคคลกำลังมองและเข้าใจตนเองภายใต้สภาพแวดล้อมทาง
 สังคมและวัฒนธรรมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

2. โลกทัศน์ช่วยกำหนดความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ซึ่งอาจได้แก่
 อำนาจที่มองไม่เห็นและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรา

3. โลกทัศน์ช่วยเชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยการยอมรับเชื่อฟังและ
 มีการกระทำตอบสนองต่อสิ่งเหนือธรรมชาตินั้น

4. มนุษย์มองจักรวาลในลักษณะที่เป็นลักษณะร่วมของการรวมกัน ระหว่างมนุษย์
 ธรรมชาติ และพระเจ้า

3.1. ความสำคัญของโลกทัศน์

(จิตรกร โพธิ์งาม, 2542:30) กล่าวว่าโลกทัศน์มีความสำคัญดังนี้

1. โลกทัศน์เป็นตัวกำหนดทิศทางของวิถีชีวิตของแต่ละคน
2. โลกทัศน์เป็นตัวกำหนดทิศทางของวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์
3. โลกทัศน์เป็นมาตรฐานในการตัดสินตนเองและตัดสินคนอื่น
4. โลกทัศน์เป็นตัวก่อให้เกิดความขัดแย้งในตนเองและคนอื่น

3.2. การศึกษาโลกทัศน์

โลกทัศน์ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งแต่เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงได้เมื่อสภาพแวดล้อม
 เปลี่ยนไป การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์หรือการมองชีวิตและบุคคลย่อมเปลี่ยนไป การศึกษาโลกทัศน์
 จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลสหรัฐอเมริกา มีความจำเป็นรีบด่วน
 ที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในด้านยุทธศาสตร์ โดยมีการสนับสนุนเงิน

แก่นักวิชาการเพื่อศึกษาชนชาติที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาต้องการรู้ข้อมูล เช่น รัสเซีย ญี่ปุ่น (เทียมจันทร์ หมั่นสระเกษ : 2542, 81)

รุท เบเนดิกท์ (อ้างถึงใน เทียมจันทร์ หมั่นสระเกษ , 2542: 81-82) กล่าวว่า โรเบิร์ต เรดฟิลด์ คือ นักมนุษยวิทยาคนแรกๆ ที่ใช้คำว่าโลกทัศน์ โดยอธิบายว่าโลกทัศน์ คือภาพของบุคคลในสังคมมองเห็นตัวเขา และความสัมพันธ์กับตัวเขาและสภาพรอบตัว การศึกษาโลกทัศน์คือการพยายามทำความเข้าใจว่ากลุ่มคนนี้นักวิชาการกำลังศึกษาอยู่นั้นมองสังคมและโลกรอบๆตัวอย่างไร การศึกษาโลกทัศน์ในประเทศไทยในระยะแรก ๆ นั้นพบว่าเป็นการมองสังคมไทยอย่างผิวเผิน แต่ความคิดเห็นเหล่านี้เองได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการมองสังคมไทยในสายตาของนักวิชาการตะวันตกอาจกล่าวได้ว่างานทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับสังคมในยุคแรก เต็มไปด้วยการศึกษาโลกทัศน์เป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะมุ่งศึกษาอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อการกำหนดโลกทัศน์

สมบัติ จันทรวงศ์ (อ้างถึงใน เทียมจันทร์ หมั่นสระเกษ, 2542: 28-29) กล่าวว่า การศึกษาโลกทัศน์มักรวมถึงการพยายามอธิบายว่า บุคคลเข้าใจฐานะและบทบาทของตนในฐานะเป็นปัจเจกบุคคลและในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมอย่างไร เข้าใจเป้าหมายแห่งชีวิตของตนเองและของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่อย่างไร นอกเหนือจากหน่วยงานต่าง ๆ ของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ มีความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของสรรพสิ่งที่เป็นธรรมชาติ และเหนือธรรมชาติ ซึ่งมีอิทธิพลเหนือตัวเองอย่างไร และโลกทัศน์ของบุคคลจะเป็นอย่างไรนั้นย่อมได้รับอิทธิพลหรือขึ้นอยู่กับสภาพหรือฐานะของบุคคลในสังคมนั้น ๆ เป็นอย่างมาก

ตอนที่ 4 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโลกทัศน์

แสงเพชร สุพร (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โลกทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์โซ่: กรณีบ้านหนองยาง ตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร เพื่อศึกษาทัศนคติแนวคิดของกลุ่มชน ที่เป็นชนกลุ่มน้อย ชาวโซ่ที่อาศัยอยู่บริเวณแถบเทือกเขาภูพาน เป็นการศึกษากาชาสนาม โดยมุ่งเน้นศึกษาโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ และ สังคม มีต่อธรรมชาติ และมีต่อศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า กลุ่มพันธุ์โซ่ ถิ่นเดิมอยู่ในบริเวณเมืองตะโปน หรือเซโปน ในประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน เดิมเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย ชาวโซ่กลุ่มนี้ได้อพยพเข้าสู่อีสานในสมัยของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อปีพุทธศักราช 2359 อยู่บริเวณเทือกเขาภูพาน อพยพโดยการเดินเท้า ข้ามแม่น้ำโขง บริเวณแก่งกะเบา ส่วนโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์และสังคมนั้น พบว่า ชาวโซ่มีความผูกพันกับครอบครัว กลุ่มเครือญาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง มากกว่ากลุ่มอื่น ให้ความสำคัญในระบบอาวุโส ไม่นิยมนำบุคคลนอกเผ่า มาเป็นผู้นำ มีระบบระเบียบแบบแผนของตนเองอย่างเด่นชัด โดยยึดถือ ขนบนิยมเป็นหลักในการปฏิบัติซึ่งมีมา

แต่โบราณ มีการแต่งงานเมื่ออายุ ยังน้อย มีบุตรยาก และไม่นิยมการวางแผนครอบครัว โลกทัศน์ที่มีต่อ ธรรมชาติ นั้นพบว่า ชาวโซให้ ความสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติมาก และมองเห็นคุณค่าของ ธรรมชาติ และระบบนิเวศน์วิทยา โดยให้ความรัก แก่ธรรมชาติ และเชื่อว่า ดิน น้ำ ลม ไฟ นั้นเป็น ส่วนต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ ซึ่งถ้าหากร่างกายของมนุษย์เราขาดส่วนใดส่วนหนึ่ง ชีวิตมนุษย์นั้น ก็จะ แดกดับสลายไป โลกทัศน์ต่อศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติพบว่า ชาวโซมีความเกี่ยวพันกับพุทธ ศาสนาในด้านการศึกษาของผู้ชาย โดยการเล่าเรียนอักษรธรรม มีความศรัทธาในการทำบุญควบคู่ กับการถือผี เชื่อในเรื่องวิญญาณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต นอกจากนี้ ชาวโซยังมีความเชื่อในเรื่อง เกี่ยวกับเวทย์มนตร์ คาถา ขวัญ และไสยศาสตร์ ซึ่งจากทัศนะความเชื่อดังกล่าวนี ชาวโซถือเป็น แบบแผนในการดำเนินชีวิต

สุภณ สมจิตศรีปัญญา(2530)ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากหนังสือก้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านหนองหล่ม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมี จุดมุ่งหมายที่จะศึกษาโลกทัศน์ชาวบ้านหนองหล่มที่สอดคล้องกับโลกทัศน์จากหนังสือก้อม จำนวน 40 เรื่อง โดยแยกเป็น 4 ประเด็น ตามความสำคัญของเรื่อง 4 ด้านคือ คำสอนในศาสนาพุทธ แนวทางประกอบพิธีกรรม การควบคุมสังคม และเศรษฐกิจ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงโลกทัศน์ 4 ด้าน คือ โลกทัศน์ด้านความเชื่อ เช่น เชื่อเกี่ยวกับจักรวาล ลัทธิศาสนา พิธีกรรม ช่วง วิฤตการณ์ของชีวิต และพิธีกรรมตามปฏิทิน 2. โลกทัศน์ทางการปกครอง 3. โลกทัศน์ทางเศรษฐกิจ 4. อิทธิพลหนังสือ ก้อม ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. โลกทัศน์ทางความเชื่อ

1.1 โลกทัศน์เกี่ยวกับจักรวาล จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านส่วนมากเชื่อว่าจักรวาล ประกอบด้วยสามส่วนคือ โลกมนุษย์ มีทั้งสุขและทุกข์ ดีและชั่ว นรก อยู่ใต้พื้นพิภพเป็นแดนทุกข์ ทรมาน สวรรค์และนิพพานอยู่บนฟ้าเป็นแดนแห่งความสุข ใครทำบาปจะตกนรกถ้าเกิดในโลก มนุษย์ จะเป็นคนรูปร่างอัปลักษณ์ วิกลจริต ยากจน อายุสั้น หรือไม่ก็เป็นสัตว์เดรัจฉาน ผู้บำเพ็ญ บุญกุศลไว้ จะอุบัติในสวรรค์และบรรลुพระนิพพาน ถ้าเกิดในโลกมนุษย์จะเป็นคนรูปร่างสวย ร่ารวย อายุยืน และมีอำนาจ

1.2 โลกทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อในลัทธิศาสนา ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธเป็นแนวทาง ดำเนินชีวิตสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นศาสนาพุทธแบบชาวบ้าน คือไม่ปฏิบัติเคร่งครัดตามหัวใจหรือแก่น ของศาสนา แต่นับถือผสมผสานกับลัทธิผีสงเทวดา โชคชะตา และคาถาอาคม

1.3 ความเชื่อในพิธีกรรม ชาวบ้านยึดมั่นในพิธีตามช่วงวิฤตการณ์ของชีวิต เช่น เกิด แต่งงาน และพิธีศพ เป็นต้น พร้อมกับยึดมั่นในพิธีกรรมตามปฏิทิน คือ ฮีตสิบสอง อย่างมั่นคง

2. โลกทัศน์ทางการปกครอง ชาวบ้านส่วนมากยังยอมรับการปกครองแบบเผ่าแก่เป็น ผู้นำ กับแบบขุนนางข้าราชการเป็นผู้นำอย่างดี พวกเขาจะเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับระเบียบประเพณี

เช่น การระงับข้อพิพาท และการลงโทษผู้ทำผิดต่างๆ ส่วนมากจะสิ้นสุดในระดับหมู่บ้าน วิธีการลงโทษ ก็จะตรงกับที่บันทึกไว้ในหนังสือก้อม เช่น การปรับไหม การแบ่ง หมายถึงการลงโทษสถานเบา แล้วให้ผู้ถูกลงโทษมีความสำนึกดี สร้างสรรค์ร่วมกันกับผู้เป็นโจทก์เช่น ชายหนุ่มล่วงละเมิดในหญิงสาว ก็มีการแบ่ง คือเสียค่าปรับราคาถูกแล้วให้คู่บ่าวสาวแต่งงานกัน คล้ายกับสินสอดชนิดหนึ่ง และการสมนาคือ ขอบมา คือทำความผิดยอมรับผิดแล้วนำดอกไม้ธูปเทียนเป็นต้น ไปขอขมาเพื่อขอโทษกรรม เป็นต้น

3. โลกทัศน์ทางเศรษฐกิจ จะยึดมั่นในเศรษฐกิจการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนา เนื้อหาด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการทำนา ปรากฏอยู่ในหนังสือก้อมมากที่สุด เช่น อุดมการณ์ทางการผลิตของชาวบ้าน ก็ตรงกับหนังสือก้อมคือ ผลิตเพื่อบริโภคและทำบุญกุศล แม้การแจกจ่าย ผลผลิตก็เป็นไปตามอุดมการณ์คือให้ทาน และแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน เป็นต้น

4. อิทธิพลหนังสือก้อมต่อชีวิตชาวบ้าน ในอดีตผู้ใช้หนังสือก้อมประกอบกิจกรรมพิธีกรรม จะได้รับการยอมรับจากชาวบ้านว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทางสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ คุณธรรม จริยธรรม และการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าจะได้สิทธิพิเศษไม่ถูกเกณฑ์ไป สงครามและงานโยธา แม้ปัจจุบันก็ได้รับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเช่นเดียวกับในอดีต แต่ไม่ได้รับ สิทธิพิเศษ 2 ประการเหมือนในอดีตเท่านั้น

สุริวงส์ พงศ์ไพบูลย์ (2524) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ของชาวใต้ พบว่า โลกทัศน์ของชาวใต้เป็นคนรักถิ่นฐานเคร่งครัดเรื่องพฤติกรรมทางเพศ ยกย่องผู้อาวุโส พ่อแม่มีความสำคัญกว่าภรรยา และ มีความเชื่อในอำนาจเร้นลับของธรรมชาติ เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความฝัน ถกษยามวิญญูณ ขวัญ คำสาบาน กฎแห่งกรรม เชื่อว่าชาติภพมีจริง

มงคล ทองนุ่น (2535) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล พบว่า

โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์นั้นชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล มีความสัมพันธ์และผูกพันกับระบบเครือญาติและบริวาร ยึดมั่นในประเพณี คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม เคารพในสิทธิเสรีภาพ มีจิตใจโอบอ้อมอารี ต่อผู้อื่นเสมอ ปฏิบัติตนในกรอบที่มุสลิมพึงปฏิบัติ

โลกทัศน์ ต่อธรรมชาติพบว่า ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล มีความเชื่อว่าสรรพสิ่งเกิดจากแรงบันดาลใจและประสงค์ของอัลลอฮ จึงผูกพันกับธรรมชาติ

ส่วน โลกทัศน์ ต่อเหนือสิ่งธรรมชาตินั้นมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติอยู่มาก ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา นั้น ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล ปฏิบัติศาสนกิจเคร่งครัด โดยยึดถือคัมภีร์อัล - กรอาน และแนวทางปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีความเชื่อ

เรื่องภพชาติ บาปบุญ ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล จึงมุ่งปฏิบัติตามแนวทางของอัลลอฮ์ เพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้า

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2521) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ทางการเมืองของประชาชนภาค ตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อโลกทัศน์ของชาวอีสานมากกว่าความเชื่อ เรื่อง โชคลาง ภูตผี หรือ ความเชื่ออื่นใด และหลักศาสนาที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ ความเชื่อในเรื่องผล ของบุญกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของทัศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมือง ของชาวอีสานที่ว่า ความแตกต่างกันในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เกิดจากความแตกต่างในผลบุญกรรมใน อดีตของแต่ละบุคคล

สมพรรณ เย็นสุข (2535)ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านตำบล กุดหว้า อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล พบว่า โลกทัศน์ ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ได้ สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านมีความผูกพันอยู่กับระบบเครือญาติ ยึดมั่นในคุณค่าระบบอาวุโส รักความสงบและยุติธรรม มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีและพลังทางการผลิต นิยมความมีอิสระ เคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ดังนั้น ความสัมพันธ์ในชุมชนจึงเป็นไปด้วยความดีมีความอบอุ่น แต่ในจิตใจระดับลึกนั้นพบว่า มีกระแส แห่งการแก่งแย่งแข่งขัน จากภาวะริษยาเพื่อให้สถานภาพทางสังคมของตนเหนือผู้อื่น ในรูป พฤติกรรมเลียนแบบ สำหรับความสัมพันธ์ที่มีต่อชาวต่างชาติ ต่างถิ่น หรือผู้ที่มีวิธีการแสวงหา ปัจจัยดำรงชีพแตกต่างไปจากตนนั้น จะมีภาพรวมเชิงขาดความจริงใจในการคบค้าสมาคมด้วย โลกทัศน์ ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้สะท้อนให้เห็นว่าสภาพความอุดม สมบูรณ์ของธรรมชาติ คือปัจจัยหล่อเลี้ยงชีวิตของชาวบ้านอย่างแท้จริง โลกทัศน์ ในแง่ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านเชื่อมั่นในเรื่องบาป บุญ นรกสวรรค์ กฎแห่งกรรม มีความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์ของอำนาจเวทย์มนต์คาถา ภาพรวมของ ลักษณะและความสัมพันธ์จึงมีความเกรงกลัวและยอมจำนนต่ออำนาจต่าง ๆ อย่างจริงจัง

ไตรรัตน์ ฟ้าปกาสิต (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของเด็กเร่ร่อนใน กรุงเทพมหานคร : ศึกษากรณีบริเวณ สถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง) วัดอุประสงค์แรกของ วิทยานิพนธ์นี้คือ เพื่อค้นหาสาเหตุที่ผลักดันให้ เด็กเร่ร่อนละทิ้งครอบครัวของพวกเขาและมาใช้ ชีวิตในบริเวณสถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง) วัดอุประสงค์ที่สองเพื่อศึกษาสภาพชีวิตและโลก ทัศน์ ของเด็ก และวัดอุประสงค์ที่สาม เพื่อแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัด การสถานการณ์ ของเด็กเร่ร่อน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา ในการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ทั้ง สภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสภาพแวดล้อม ทางสังคมมีแรงเกื้อหนุนซึ่งจะผลักดันให้เด็กละทิ้ง ครอบครัวของพวกเขา หลังจากพวกเขาได้ละทิ้งบ้าน วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของพวกเขาเด็กส่วนใหญ่

จะถูก ชักเลลาโดยกลุ่มเพื่อน พวกเขาต้องเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตโดยการหาของขายหาของที่ทิ้งจาก รถไฟมากินและในบางกรณีก็ขายบริการทางเพศ พวกเขาเองตัวพวกเขาเองว่าก็เหมือนคนกลุ่ม อื่นๆ ที่มีทั้งคนดีและคนไม่ดี พวกเขามีความเห็นที่เด็กเร่ร่อนไม่ใช่ผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือผู้ก่อ ความยุ่งยาก ในการศึกษาครั้งนี้ยังพบอีกว่า โครงการอย่างไม่เป็นทางการที่ริเริ่ม โดยสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ ซึ่งตำรวจรถไฟได้ทำตัวเป็นครู หรือคนแนะนำ ให้การปรึกษาสำหรับเด็กเร่ร่อนใน บริเวณสถานีรถไฟหัวลำโพงพิสูจน์ได้ว่า เป็นวิธีหนึ่งที่ได้จัดการเกี่ยวกับปัญหาเด็กเร่ร่อนอย่าง ได้ผล

เดชา กัลยาวิพวงศ์ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกทัศน์ของ ผู้ต้องขัง : ศึกษากรณี เรือนจำแห่งหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับ ตนเองและ โลกทัศน์ของผู้ต้องขัง โดยได้ทำการศึกษา ณ เรือนจำ แห่งหนึ่ง เก็บรวบรวมข้อมูลจากประวัติชีวิต ของผู้ต้องขัง เอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง ซึ่งผลการศึกษา สามารถแบ่งช่วงของ การรับรู้เกี่ยวกับตนเองของผู้ต้องขังได้เป็น 3 ช่วงดังนี้ 1. ช่วงก่อนเข้าสู่เรือนจำผู้ต้องขังจะรับรู้และ เรียนรู้จากการปฏิสังสรรค์กับ ผู้ที่มีเคยมีประสบการณ์ เคยผ่านการใช้ชีวิตในเรือนจำแห่งนี้ มาก่อน ซึ่งจะช่วยให้เขาเกิดการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เรียนรู้ การปฏิบัติตัวเบื้องต้นและเกิดโลกทัศน์ต่อบุคคล ที่เกี่ยวข้องด้วย 2. ช่วงขณะอยู่ภายในเรือนจำเมื่อผู้ต้องขังเข้ามาใช้ชีวิตภายในเรือนจำ การ ปฏิสังสรรค์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องภายใต้บริบท วัฒนธรรมย่อย ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้และปรับตัว โดยผ่าน 2.1 การสังเกต 2.2 การบอกเล่า และ 2.3 ประสบการณ์ตรง 3. ช่วงหลังการพ้นโทษเป็น การรับรู้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากสังคม เรือนจำกลับสู่สังคมปกติภายนอก โดยการ ปฏิสังสรรค์กับบุคคล ภายใต้วัฒนธรรมอีกรูปแบบหนึ่งในสังคมปกติ

สุนีย์ ตรีชนากร (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ประชาธิปไตยของชนชั้นกลางไทย : ศึกษาเปรียบเทียบ กลุ่มข้าราชการประจำกับกลุ่มพนักงานองค์กรเอกชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาว่า ตัวแปร ทางด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคม ตัวใดที่มีอิทธิพลต่อ การมีโลกทัศน์ ประชาธิปไตย โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างกลุ่มข้าราชการกรมการปกครองกับกลุ่มพนักงาน ราชการกรุงเทพ ซึ่งเป็นการศึกษาในเชิงปริมาณที่ใช้แบบ สอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บ รวบรวมข้อมูล นอก เหนือไปจากการค้นคว้าจากเอกสารที่ได้จากแหล่งข้อมูล ต่าง ๆ สำหรับตัว แปรที่นำมาใช้ในการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ตามสมมติฐานสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้ 1. ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้และระยะเวลาการทำงาน 2. ตัวแปรตาม ได้แก่ โลก ทัศน์ประชาธิปไตยของ กลุ่มข้าราชการกรมการปกครองกับกลุ่มพนักงานราชการกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า มีเพียงตัวแปรทางด้านเพศและระดับการศึกษาเท่านั้น ที่มีผลต่อการมี โลกทัศน์ประชาธิปไตยที่แตกต่างกันของกลุ่ม ข้าราชการกรมการปกครองและกลุ่มพนักงาน

ธนาคารกรุงเทพ โดยข้าราชการและพนักงานเพศชายที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีโลกทัศน์ ประชาธิปไตยในเชิงบวกสูงกว่าข้าราชการและพนักงานธนาคารเพศหญิงที่มีการศึกษาต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่า ความแตกต่างในเรื่องอายุ,ระดับรายได้,ระยะเวลาการทำงานและ กลุ่มอาชีพไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีโลกทัศน์ประชาธิปไตย ของทั้ง 2 กลุ่ม แต่ประการใด เมื่อพิจารณาถึงโลกทัศน์ประชาธิปไตยโดยภาพรวมของ ทั้ง 2 กลุ่มแล้วพบว่าทั้ง 2 กลุ่ม ต่างก็มีโลกทัศน์ประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความโน้มเอียงว่า กลุ่มข้าราชการกรมการปกครองจะมีโลกทัศน์ประชาธิปไตย ในเชิงลบได้มากกว่ากลุ่มพนักงานธนาคารกรุงเทพ

อาทิตย์ ท่าไกรกลาง (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ของสตรีผู้ไปประกอบอาชีพด้านการบริการประเทศสวีเดน เพื่อศึกษากระบวนการไปประกอบอาชีพด้านการบริการ และโลกทัศน์ของสตรีผู้ไปประกอบอาชีพด้านการบริการในหมู่บ้านเขตอำเภอทุ่งหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าโลกทัศน์ในการประกอบอาชีพด้านการบริการ สังคมให้การยอมรับเพราะฐานะดีขึ้น รวมทั้งสามารถช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน ส่วนโลกทัศน์ของผู้เดินทางประกอบอาชีพด้านการบริการยอมรับว่าเป็นสิ่งดีที่สามารถหารายได้แก่ครอบครัวมีฐานะดีขึ้น โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สตรีสามารถช่วยให้เศรษฐกิจและสังคม ชุมชนดีขึ้น และ ชุมชนยอมรับ โลกทัศน์ทางวัฒนธรรมประเพณียังให้ความเคารพต่อวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นแต่ก็เคารพวัฒนธรรมของประเทศที่ไปทำงานด้วย

จากการศึกษารายงานการวิจัยเกี่ยวกับสันติภาพพบว่า ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโลกทัศน์นั้น เนื่องจากโลกทัศน์เป็นตัวกำหนดทิศทางของวิถีชีวิตของแต่ละคนและสังคม จึงมีการศึกษาทั้งโลกทัศน์ของสังคมในพื้นที่ต่าง ๆ เช่นการศึกษาโลกทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ โลกทัศน์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากหนังสือก้อม โลกทัศน์ของชาวดั้ โลกทัศน์ที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล และโลกทัศน์ของกลุ่มบุคคลเช่น โลกทัศน์ประชาธิปไตยของชนชั้นกลางไทย โลกทัศน์ของเด็กเร่ร่อน โลกทัศน์ของสตรีผู้ไปประกอบอาชีพด้านการบริการประเทศสวีเดน ซึ่งเป็นการค้นหาโลกทัศน์ในด้านต่าง ๆ เช่น โลกทัศน์ทางความเชื่อ โลกทัศน์เกี่ยวกับจักรวาล โลกทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรม โลกทัศน์ทางการปกครอง โลกทัศน์ทางเศรษฐกิจ ฯลฯ โดยในการศึกษา โลกทัศน์ของชาวดั้ พบว่า โลกทัศน์ของชาวดั้เป็นคนรักถิ่นฐาน เคารพเรื่องพฤติกรรมทางเพศ ยกย่องผู้อาวุโส พ่อแม่มีความสำคัญกว่าภรรยา มีความสัมพันธ์และผูกพันกับระบบเครือญาติและบริวารและ มีความเชื่อในอำนาจเร้นลับของธรรมชาติ เพื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความฝัน ฤกษ์ยาม วิญญาณ ขวัญ คำสาบาน กฎแห่งกรรม เชื่อว่าชาติภพมีจริง ยึดมั่นในประเพณี คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม เคารพในสิทธิเสรีภาพ มีจิตใจโอบอ้อมอารี ต่อผู้อื่นเสมอ มีความเชื่อว่าสรรพสิ่งเกิดจากแรงบันดาลใจและประสงค์ของพระเจ้าจึงผูกพันกับธรรมชาติ

ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา

5.1. ความหมายของนโยบาย

นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “นโยบาย (Policy)” ไว้ที่น่าสนใจ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีสาระไม่แตกต่างกันมากนัก แต่มีประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย กล่าวคือ

ประชุม รอดประเสริฐ(2528: 5) กล่าวว่า “นโยบายคือวิธีการซึ่งไปสู่วัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด”

อมร รักษาศักดิ์ (2522: 2) กล่าวว่า นโยบายหมายถึง “หลักการหรือแนวทางการดำเนินงาน ขององค์กร ซึ่งผู้มีอำนาจหน้าที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อใช้ชี้นำให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กร คือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน”

จรัส สุวรรณเวลา (2533: 10) กล่าวว่า นโยบายหมายถึง “ทางเลือกหรือวิธีการดำเนินงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หนึ่ง ๆ ที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อถือปฏิบัติ”

คณัย เทียนพูน (2532: 167) กล่าวไว้ว่านโยบายหมายถึง “การตัดสินใจต่าง ๆ ของกลุ่มคนเกี่ยวกับกระทำที่น่าจะเป็นไปได้บางอย่าง ในการที่จะได้มาซึ่งเป้าหมายที่ยอมรับแล้ว”

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2529:55) กล่าวว่า นโยบายหมายถึง “เจตนารมณ์หรือความตั้งใจของบุคคลกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานนั้น ๆ ที่ได้แสดงออกมาว่าต้องทำอะไรหรือไม่ทำอะไร หรือไม่ต้องทำอะไรให้ผู้อื่นทำหรือไม่ทำอะไร”

สุชาติ จุฑาสมิต (2522:41) ให้คำจำกัดความไว้ว่า นโยบายรัฐ หมายถึง “แนวทางที่แต่ละประเทศได้เลือกปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งคิดว่าถ้าสำเร็จได้จะเป็นการดีแก่ประเทศของตน”

กุลชน ธนาพงศธร(2526: 59) กล่าวไว้ว่า นโยบายของรัฐ หมายถึง “แนวทางกว้าง ๆ ที่รัฐบาลของประเทศหนึ่งได้กำหนดขึ้น เป็นโครงการ แผนการหรือกำหนดเอาไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นหนทางชี้นำในการปฏิบัติต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตลอดจนเพื่อธำรงรักษาหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของชาติ”

ปกรณ์ ปรียากร(2533: 9) อธิบายว่า นโยบายของรัฐก็คือ “โครงการที่รัฐบาลบัญญัติขึ้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติการจัดสรรคุณค่าต่าง ๆ ให้แก่สังคม อันมีความเกี่ยวพันกับ สถาบันหลาย ๆ สถาบันที่มีส่วนร่วมกันในการกำหนดนโยบายของรัฐ

5.2. กระบวนการกำหนดนโยบาย

กระบวนการกำหนดนโยบาย (Policy Making Process) เป็นการสะท้อนภาพการเมืองของสังคมอย่างดีที่สุดอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีค่าในสังคมว่าใครได้อะไร เมื่อไร อย่างไร นักวิเคราะห์เห็นนโยบายหลายท่านต่างเห็นพ้องต้องกันว่ากระบวนการกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการซับซ้อนและถูกรอบงำโดยชนชั้นผู้ปกครองที่มีอำนาจในสังคม คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะตัวกำหนดนโยบาย (Policy Actors) โดยตรง และเนื่องจากกระบวนการนโยบายสะท้อนให้เห็นว่า ใครมีอำนาจในสังคมและผลประโยชน์จากการเลือกนโยบายที่ออกมาเป็นนโยบายต่อคนกลุ่มใดบ้าง และกลุ่มใดที่เสียประโยชน์ ผู้เสียประโยชน์มีวิธีการแก้ไขสถานการณ์ของเขาได้อย่างไร จึงจะเสียประโยชน์น้อยที่สุด กลุ่มบุคคลที่ถูกกระทบจากการเลือกนโยบาย จะมีวิธีการเข้ากับผู้มีอำนาจตัดสินใจนโยบายอย่างไรบ้าง คำถามเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามทางการเมือง กล่าวคือ เป็นเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ว่าใครได้ ใครเสีย

การกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ จึงยากต่อการหลีกเลี่ยงอิทธิพลอำนาจทางการเมือง เพราะการศึกษาเป็นอนุระบบหนึ่งของสังคมและแต่ละระบบสังคมยังประกอบไปด้วยโครงสร้างทางอำนาจและระบบค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างแนวทางปรัชญาและแบบแผนการจัดการศึกษา ตลอดจนหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน

5.3. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา

นโยบายการศึกษาย่อมเกิดจากเจตนารมณ์ของประชาชน องค์กรต่างๆ หรือบุคคลทั้งปวงที่ต้องรับผิดชอบในการดำเนินการศึกษา ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน หลักการในการวางแผนนโยบายการศึกษานั้นต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน และนโยบายการศึกษาย่อมชี้ให้เห็นวิถีทางการเมือง และสะท้อนลักษณะของชนบทรรมนิยมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนอนาคตของประเทศ ดังนั้นนโยบายการศึกษาจะต้องชัดเจนแจ่มแจ้ง เพราะนโยบายการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างอธิปไตยของชาติ

การที่จะเข้าใจในระบบการศึกษาของไทยได้นั้น จึงต้องเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าว กล่าวคือ กิจกรรมทางการศึกษากับกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจ การสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรม 3 กิจกรรมนับเป็นกิจกรรมหลักหรือโครงสร้างหลักของสังคม เพราะในสังคมใดก็ตามที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบทั้ง 3 ดังกล่าวแล้วในสาระสำคัญ ตำแหน่งและบทบาทของการศึกษาในสังคมนั้นก็จะเปลี่ยนไปด้วย ได้แก่

บริบททางด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญประการหนึ่งเพราะเป็นดัชนีสะท้อนให้เห็นถึงระดับความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตการมีพัฒนาการด้านต่างๆ ของสังคม ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญนำไปสู่ผลกระทบด้านสังคม วัฒนธรรม และการเมืองด้วย อีกทั้ง

ระบบเศรษฐกิจก็มีส่วนเอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาสังคมทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับประเทศอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน

บริบททางการเมือง ซึ่งรวมไปถึงการปกครอง และการบริหารจัดการ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดนโยบายของชาติ ไม่ว่านโยบายนั้นจะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม เพราะปัจจัยด้านนี้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับผลประโยชน์ของชาติ (National Interest) อันรวมไปถึงความสำคัญต่อเอกราช ความมั่นคง ชื่อเสียง เกียรติภูมิ ความปลอดภัยของประเทศชาติ ซึ่งนโยบายใดๆ ที่กำหนดขึ้นมานั้นจะต้องมีความสอดคล้อง เกื้อกูลและเอื้ออำนวยช่วยส่งเสริมสนับสนุนเพื่อธำรงรักษาและคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติที่มีอยู่ในขณะนั้นๆ ดังนั้น เมื่อมีการกำหนดนโยบายอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติด้วยเสมอ

บริบทด้านสังคมและวัฒนธรรม สังคมประกอบขึ้นด้วยคนจำนวนมาก มีการรวมกลุ่มกันตั้งหลักแหล่งเป็นที่แน่นอน มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม รวมทั้งสมาชิกในสังคมอื่นด้วย ทุกสังคมมีการสร้างสมระเบียบแบบแผน ธรรมเนียมปฏิบัติที่ถ่ายทอดสืบต่อให้แก่สมาชิกในสังคมจนหล่อหลอมซึมซับกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนในสังคม ซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรม ด้วยเหตุที่ว่าสังคมประกอบด้วยคนจำนวนมาก อันไม่จำกัดว่าต้องเป็นเชื้อชาติหรือสัญชาติเดียวกันเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงคนต่างเชื้อชาติ สัญชาติ เผ่าพันธุ์ ตลอดจนหลากหลายระบบวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และค่านิยมต่างๆ กันด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง อันนำมาซึ่งปัญหาและข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ จึงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจไว้เป็นพื้นฐานสำหรับเรื่องนโยบายด้วย

5.4. หลักการกำหนดนโยบายการศึกษา

5.4.1. นโยบายการศึกษาจะต้องเป็นหลักประกันว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชาติโดยส่วนรวม

5.4.2. นโยบายการศึกษาจะต้องมีหลักอยู่ว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยเนื้อแท้ก็คือนโยบายการเมืองของชาติโดยส่วนรวม

5.4.3. นโยบายการศึกษาจะต้องสอดคล้องอย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของชาติ
ทุกๆ ด้าน

5.4.4. ความมุ่งหมายเฉพาะย่อมชี้ให้เห็นหน้าที่และบทบาทของสถาบันการศึกษาระดับ
ต่าง ๆ

5.5. นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น รัฐบาลได้กำหนดแนวนโยบายเป็นกรณีเฉพาะมานานแล้ว แม้กระทั่งก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 คือ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2441 รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) เริ่มปฏิรูปการศึกษาและต่อมาในปี พ.ศ.2449 ได้เริ่มมีแนวความคิดที่จัดการศึกษาในบางมณฑลที่มีภาษาพูดและภาษาหนังสือที่แตกต่างให้ได้มีการเรียนหนังสือไทยมากขึ้น สำหรับในมณฑลปัตตานีการที่จะดำเนินแนวความคิดนั้นยังมีปัญหาอุปสรรคอยู่มาก เพราะการศึกษาขณะนั้นยังไม่ใช้การศึกษาภาคบังคับ และในหมู่ชาวไทยมุสลิมก็ไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน (สมพงษ์ ปานเกล้า, 2541: 44-46)

สมพงษ์ ปานเกล้า (2541) สรุป พัฒนาการของนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลสำหรับชาวไทยมุสลิมนับตั้งแต่รัฐบาลคณะแรกหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมาว่ามีประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. สังคมชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีบริบททางประวัติศาสตร์เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองโดยเฉพาะ โดยมีเอกลักษณ์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม อันโดดเด่นและแข็งแกร่ง ทำให้ประชากรกลุ่มนี้มีอำนาจและพลังต่อรองทางการเมืองกับรัฐค่อนข้างสูง

2. รัฐไทยมีอำนาจรัฐและกลไกรัฐที่เข้มแข็ง ได้พยายามปรับเปลี่ยนเหตุผลของรัฐทั้งมิติความมั่นคง มิติการพัฒนาและมิติการมีส่วนร่วมอย่างประสานเชื่อมโยงและเกาะเกี่ยวกันเป็น “ไตรลักษณ์รัฐ” ตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ถึง พ.ศ.2535 บางช่วงเวลารัฐจำเป็นต้องยอมรับความแตกต่างและความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงแม้ว่านโยบายการจัดการศึกษารัฐจะมีเหตุผลเพื่อความมั่นคงเป็นหลัก แต่ต้องจ่ายยอมให้มิติการพัฒนาและมิติการมีส่วนร่วม มีบทบาทควบคู่อยู่ด้วยตลอดเวลา

3. นับเนื่องตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสเมื่อ 23 มีนาคม พ.ศ.2502 นโยบายการจัดการศึกษาก็ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากสถาบันสูงสุดของประเทศ ให้เหตุผลของรัฐและความต้องการของสังคมชาวไทยมุสลิม “ด้านมิติการพัฒนาและมิติการมีส่วนร่วม” มีความโดดเด่นเป็นหลักมากขึ้น ทั้งนี้เหตุผลมิติความมั่นคงก็ยังคงดำรงอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน

4. พัฒนาการของนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลสำหรับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประเด็นหลักคล้ายคลึงกันตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา คือ

- (1) มุ่งเน้นการพูดการเขียนภาษาไทยให้ได้
- (2) มุ่งสร้างความสำนึกในความเป็นคนไทย
- (3) มุ่งเน้นควบคุม และกำกับโรงเรียนปอเนาะ

5.6. การศึกษาของชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

อิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาและการแสวงหาความรู้ ตามที่ เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2535: 126) กล่าวว่า วิชาอิสลามเน้นหนักในเรื่องของการศึกษาเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะการศึกษาทำให้มนุษย์ชาติเกิดการพัฒนาศึกษาจะเป็นประโยชน์ทั้งในดunya(โลกปัจจุบัน)และอาคิรัต(วันสุดท้ายหรือปรโลก)โดยเป็นประโยชน์ทั้งกับตนเอง คนในความรับผิดชอบ ตลอดจนคนในสังคม เป้าหมายการศึกษาในอิสลามจึงมิใช่เพื่อการเอาตัวรอดแต่เพียงตนเองทั้งในโลกนี้และโลกหน้าแต่เพียงลำพัง ดังนั้นผู้ที่มีความรู้จึงต้องทำหน้าที่บอกกล่าว ตักเตือนเชิญชวนบุคคลอื่นให้อยู่ในหนทางที่ถูกต้อง

ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมากโดยเฉพาะการศึกษาด้านศาสนา จึงนิยมที่จะส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในปอเนาะ ปอเนาะจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน และ ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดีจนถึงในปัจจุบัน ศูนย์สารสนเทศอิสลามและอิสลามศึกษาตามยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้วิทยาลัยอิสลามยะลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2549) ได้สรุปรายละเอียดของ ปอเนาะ ไว้ในบทความชื่อ “ปอเนาะสถาบันการศึกษาอิสลาม” ดังนี้

1. วิวัฒนาการของปอเนาะ

ปอเนาะมีรากศัพท์มาจากภาษาอาหรับคำว่า “ ฟุนดูก ” หมายถึงที่พัก โรงแรม ส่วนคำว่าฟุนดูกมาจากรากศัพท์ภาษากรีกออราบิก (Creco-Arabic) คำว่า “Pandokein” หมายถึงที่พัก สำหรับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะไม่ออกเสียงสะกดตัวสุดท้าย คำว่าฟุนดูก จึงกลายเป็น “ฟุน” ตัวสะกดพยางค์แรกและพยางค์ที่สองจะไม่ออกเสียง คำว่า “ฟุน” ต่อมาจึงเพี้ยนมาเป็น “ ปอเนาะ ” ในที่สุด

ปอเนาะเป็นสถาบันศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคอาเซียน และเป็นสถาบันศึกษาที่มีบทบาททั้งทางศาสนาและทางการศึกษา มีข้อสันนิษฐานว่าปอเนาะเกิดขึ้นในอียิปต์ แล้วแพร่มาสู่เอเชีย วิวัฒนาการของปอเนาะได้วิวัฒนาการมาจากสถาบันศึกษาย่านของผู้รู้ กล่าวคือเมื่อปรากฏมีผู้รู้ก็จะมีผู้คนมาเพื่อศึกษาหาความรู้จากผู้รู้คนนั้น และเพื่อ ความสะดวกสำหรับพวกเขา พวกเขาก็จะสร้างที่พักชั่วคราวบริเวณใกล้ๆ กับบ้านของผู้รู้ ที่พักนี้จะถูกเรียกว่าปอเนาะ เมื่อสำเร็จการศึกษาที่พัสดังกล่าวก็จะเป็นสมบัติของปอเนาะ เพื่อศิษย์รุ่นหลังจะได้ใช้ต่อไป หากมีผู้คนที่ต้องการแสวงหาความรู้จำนวนมาก ที่พักในบริเวณบ้านของผู้รู้ก็จะมีมากขึ้น และบ้านของผู้รู้ก็จะกลายเป็นศูนย์กลาง วิธีการจัดการเรียนการสอนในปอเนาะนั้นมีลักษณะคล้ายกับการสอนแบบสะละเกาะฮู (กลุ่มศึกษาที่มีผู้เรียนนั่งเป็นวงกลมโดยมีโต๊ะครูเป็นผู้เทศนาหรือสั่งสอน) ที่มีสอนในมัศยิดนะบะวีและมัศยิดอื่นๆในดินแดนตะวันออกกลาง

ปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้น ก่อนปอเนาะในประเทศมาเลเซีย ซึ่งก่อตั้งเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 19 มุฮัมมัด เสาะซีร์ ได้บันทึกไว้ว่า ปอเนาะแห่งแรกในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ปอเนาะกัวลาบือเกาะ เกิดขึ้นเมื่อ 500 ปีที่ผ่านมา ก่อตั้งโดยบุตรคนหนึ่งของ ชัยคอกุสมาน ที่มาจากประเทศเยเมน

2. การเปลี่ยนแปลงปอเนาะ

ในปี พ.ศ. 2501 กระทรวงศึกษาธิการได้วางโครงการพัฒนาการศึกษาทั่วประเทศ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 12 ภาค โดยให้ภาคศึกษา 2 ซึ่งจัดตั้งขึ้นที่จังหวัดยะลาเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการพัฒนาการศึกษาครั้งนี้ ได้มีการพิจารณาถึงการศึกษาในรูปแบบของปอเนาะ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่ล่าช้า และมีผลต่อความมั่นคงของชาติบ้านเมือง เมื่อ วันที่ 12-17 พฤศจิกายน 2503 ได้มีการจัดประชุมสัมมนาของภาคการศึกษา 2 ในครั้งนี้ ที่ประชุมได้มีข้อตกลงในการจัดระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะ โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการคือ

- เพื่อให้ปอเนาะจดทะเบียน อันหมายถึง การยอมรับแนวทางการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะ
- เพื่อปรับปรุงอาคาร สถานศึกษา และบริเวณ จัดทำถนนเข้าสู่ปอเนาะ จัดทำป้ายชื่อปอเนาะ
- ปรับปรุงการเรียนการสอน ปรับปรุงหลักสูตรจัดสอนให้เป็นชั้น จัดสอนภาษาไทยและจัดการสอนวิชาชีพตามความต้องการและความพร้อม
- จัดให้มีการประเมินผลการสอนชั้นตัวประโยค ทางกระทรวงศึกษาธิการจะมอบให้จังหวัดและภาคศึกษา 2 ดำเนินการ

ในปี พ.ศ.2504 กระทรวงศึกษาธิการก็ได้ประกาศใช้ “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 โดยมีสาระสำคัญของระเบียบ ดังนี้

- ปอเนาะใดที่มีความสนใจที่จะปรับปรุงกิจการให้ยื่นเรื่องขอจดทะเบียนต่อทางราชการ
- ปอเนาะใดที่จัดกิจการด้านการสอนได้ดี จะได้รับการอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ
- ให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้ว จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญและวิชาชีพ

แนวนโยบายของรัฐที่จะให้มีการแปลสภาพสถานศึกษาปอเนาะให้เป็นโรงเรียน
ราชภัฏ โดยมีแผนดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน

- โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามขึ้น
ใน พ.ศ. 2508-2511 เป็นแนวนโยบายที่ต้องการให้มีการแปลสภาพปอเนาะ
เป็นโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราชภัฏ
พ.ศ. 2497 เพื่อให้อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติโรงเรียนราชภัฏ แต่
การดำเนินการในขั้นนี้ยังไม่มีการบังคับ คงเป็นไปตามความสมัครใจ
- โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลาม ขั้นที่ 2 เริ่ม
ขึ้น ในปี พ.ศ. 2509 ขณะที่โครงการแรกดำเนินการยังไม่เสร็จสิ้น หลังจาก
โครงการปรับปรุงครั้งที่ 2 ก็ได้มีแผนปรับปรุงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

3. สภาพปอเนาะในปัจจุบัน

หลังจากเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ปอเนาะถูกมองในแง่ลบ
และมีความพยายามมากมายจากรัฐที่จะให้มีการจดทะเบียนปอเนาะ จากข้อเท็จจริงปรากฏมีปอเนาะ
ในอดีตจำนวนหนึ่งที่ต้องการจดทะเบียนแต่ถูกระเบียบเกี่ยวกับการจดทะเบียนไม่เอื้อ แต่รัฐกลับ
มองว่าปอเนาะไม่ต้องการจดทะเบียนกับภาครัฐ เมื่อทางภาครัฐได้เปลี่ยนแปลงกฎระเบียบว่าด้วย
การจดทะเบียนปอเนาะก็ปรากฏว่ามีปอเนาะมาจดทะเบียนเป็นจำนวนมาก จากการสำรวจเมื่อเดือน
กุมภาพันธ์ 2547 พบว่ามีปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด 126 โรง แยกเป็นปัตตานี
54 โรง ยะลา 28 โรง และ นราธิวาส 44 โรง

เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงว่า
ด้วยสถาบันศึกษาปอเนาะ พ.ศ. 2547 เพื่อเปิดโอกาสให้ปอเนาะต่างๆมาจดทะเบียนขึ้นเป็นสถาบัน
ศึกษาปอเนาะที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในเดือนพฤษภาคม 2547 มีปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้
จดทะเบียน 214 โรง ในเดือนกรกฎาคม 2547 มีปอเนาะที่จดทะเบียนทั้งหมด 249 โรง แยกเป็น
ปัตตานี 150 โรง ยะลา 53 โรง นราธิวาส 46 โรง หลังจากปอเนาะได้จดทะเบียนปอเนาะก็ถูก
เรียกว่า ” สถาบันศึกษาปอเนาะ ” ไม่ใช่โรงเรียนปอเนาะดังที่หลายคนเข้าใจ ส่วน โรงเรียนเอกชน
สอนศาสนา มี 307 โรง ในจังหวัด ยะลา 75 โรง ปัตตานี 171 โรง นราธิวาส 61 โรง

ผลสรุปจากการพบปะของบรรดาตัวแทนของปอเนาะกับรัฐมนตรีช่วย
ศึกษาธิการเมื่อปลายปี 2547 ได้มีข้อสรุปเกี่ยวกับ ระบบการสอนแบบ ปอเนาะดังนี้

1. หลักสูตรไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความต้องการของ โต๊ะครูผู้สอนและผู้เรียน
ว่าต้องการจะเรียนรู้อะไรมาอย่างน้อยเท่าไร
2. ระยะเวลาเรียนและชั้นเรียนไม่ยืดหยุ่นตามความจำเป็นของผู้เรียน

3. การวัดผลที่เป็นระบบไม่มี ขึ้นอยู่กับความพอใจ ความเหมาะสมและการวินิจฉัยของผู้สอนและผู้เรียนว่าเพียงพอแล้วหรือยังและไม่มีหลักฐานรับรองวุฒิใดๆ เพราะเป้าหมายคือนำไปใช้ปฏิบัติศาสนกิจเป็นสำคัญ

4. ผู้สอนได้แก่โตะครูหรือบาบอ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือเป็นปราชญ์ความรู้ทางศาสนาที่ประชาชนยอมรับนับถือ มีลูกศิษย์หรือญาติพี่น้องที่มีความรู้ช่วยสอนเรียกว่าผู้ช่วยโตะครูหรืออูสตาซ

5. แบบเรียนและสื่อใช้คัมภีร์อัล-กุรอานเป็นหลักโดยมีหนังสือเรียนที่เรียกว่า ” กิตาบ ” ภาษาที่ใช้ในปอเนาะจะเป็นภาษาอาหรับและมลายู

6. สถานที่เรียนใช้บ้านโตะครูหรือสร้างห้องเรียนรวมที่เรียกว่า ” บาลัย หรือ บาลา ” เป็นสถานที่เรียน ผู้เรียนจะปลูกกระท้อบหรือกระท่อมพักอาศัยอยู่รอบ ๆ บ้านโตะครูเรียกว่าปอเนาะ

7. ผู้เรียนเป็นได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงแต่แยกห้องกันเรียน และที่พักก็แยกกันอยู่คนละส่วนของปอเนาะไม่จำกัดอายุตั้งแต่เด็ก ถึงคนชรา

8. ระบบบริหารจัดการขึ้นอยู่กับโตะครู เป็นผู้วางระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกา ตามความเหมาะสม บางแห่งก็เคร่งครัด บางแห่งก็ยืดหยุ่นบ้าง

9. เนื้อหาหลักสูตรที่สอนในปอเนาะได้แก่

- หลักการศรัทธา
- ศาสนบัญญัติ
- อรรถาธิบายอัลกุรอาน
- วจนะของศาสดามุฮัมมัด
- ประวัติศาสตร์
- ภาษาอาหรับ
- ภาษามลายู

4. ปัญหาอุปสรรคและความต้องการของสถาบันศึกษาปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

4.1 ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

สถาบันศึกษาปอเนาะได้จดทะเบียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย สถาบันศึกษาปอเนาะ พ.ศ. 2547 จำนวน 255 โรงยังมีปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งที่ทางปอเนาะเสนอให้ทางรัฐจัดให้ได้แก่ ป้ายสถาบันศึกษา เสาธง อาคารสถานที่ บาลาเซาะและปอเนาะที่พักของนักเรียน สถานที่อาบน้ำละหมาด ถนน สิ่งแวดล้อมภายใน ไฟฟ้าและประปา เป็นต้น

4.2 ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาปอเนาะ

สถานศึกษาปอเนาะมีผู้บริหารคือโต๊ะครู ผู้ช่วยโต๊ะครู แต่ละปอเนาะมีจำนวนผู้ช่วยโต๊ะครูไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของท่านโต๊ะครู ในอดีตสถานศึกษาปอเนาะยังไม่มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน ปอเนาะได้ประชุมหาแนวทางเพื่อกำหนดโครงสร้างการบริหารปอเนาะ นอกจากนั้นทางปอเนาะยังได้เสนอให้ทางราชการช่วยติดตามผล ให้คำชี้แนะแนวทางการบริหารจัดการของสถานศึกษาปอเนาะอย่างต่อเนื่อง

4.3 ปัญหาด้านหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษาปอเนาะ

การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาปอเนาะ ไม่มีหลักสูตรที่เป็นลายลักษณ์อักษร การจัดการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความถนัดของโต๊ะครู แต่ละแห่งมีการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของโต๊ะครู โต๊ะครูของสถานศึกษาบางแห่งไม่ประสงค์จะกำหนดให้มีหลักสูตรที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ต้องการสอนศาสนาคงสภาพปอเนาะเดิม ๆ เอาไว้ นอกจากนั้นนักศึกษาไม่สามารถนำความรู้ความเข้าใจทางด้านศาสนาไปเทียบโอนผลการเรียนได้เมื่อไปศึกษาต่อที่อื่น แต่โต๊ะครูมีความประสงค์ให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนในวิชาที่สอนได้ ทางปอเนาะได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังนี้คือ ในขณะนี้ไม่ควรกำหนดหลักสูตรให้สถานศึกษาปอเนาะ แต่การเรียนการสอนที่จัดในปอเนาะให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนได้

5. ปอเนาะกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปอเนาะจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลผลิตของปอเนาะจะมีเอกลักษณ์ที่ต่างไปจากบุคคลทั่วไป ไปด้วยกัน ดังนี้

5.1 วิธีชีวิต

วิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีความสัมพันธ์กับหลักคำสอนของศาสนา ทำให้มีความเชื่อและวัฒนธรรมที่ต่างไปจากผู้คนทั่วไปในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ผลผลิตของปอเนาะจะเป็นผู้ที่รักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่วางอยู่บนพื้นฐานของหลักความเชื่อทางศาสนา นอกจากนั้นผู้เรียนในปอเนาะบางคนจะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นที่ยิ่งของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องศาสนา เช่น

5.2 ภาษา

ปอเนาะเป็นสถานศึกษาหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบทบาทสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในภูมิภาคแห่งนี้ ผู้เรียนและผลผลิตของปอเนาะจะผู้มีความสามารถในการใช้อักษรยะวี ซึ่งเป็นอักษรที่มีฐานมาจากอักษรอาหรับ นอกจากนั้นปอเนาะยังเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการสอนภาษาอาหรับซึ่งบรรดานักวิชาการมุสลิมถือว่าเป็นสื่อในการทำความเข้าใจอิสลาม อย่างไรก็ตามผู้เรียนในปอเนาะ

และผลผลิตของปอเนาะส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีความรู้ในการใช้ภาษาไทย เพราะวิชาการสามัญจะไม่มีสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะ

5.3 ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก

ผลผลิตของปอเนาะจะเป็นผู้ที่รักสันโดษ จะใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย การใช้ชีวิตจะเน้นหนักในเรื่องศาสนา แต่ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาไม่มีความรู้เกี่ยวกับทางโลก เพราะวิชาการศาสนาอิสลามจะครอบคลุมวิชาการทางธรรมและทางโลก แต่ถ้ากล่าวถึงวิชาการสามัญที่มีสอนในโรงเรียนของรัฐ ผู้เรียนในปอเนาะจะไม่ค่อยมีความรู้ประเภทนี้เพราะวิชาการดังกล่าวจะไม่มีสอนในปอเนาะ

5.4 เศรษฐกิจ

ผลผลิตของปอเนาะส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการอาชีพครูสอนศาสนา อาจสอนอยู่ที่ปอเนาะหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นอกจากนั้นก็อาจจะประกอบอาชีพเกษตรกร ไม่มีความรู้ทางวิชาชีพ เพราะไม่มีโอกาสได้ศึกษาในช่วงที่ศึกษาในปอเนาะ

5.5 การเมือง

ผลผลิตของปอเนาะจะไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองทั่วไปของประเทศ แต่พวกเขาก็จะมีบทบาทสำคัญในการชี้นำสังคมในการเลือกนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ และมีผลผลิตจากปอเนาะบางคนก็ได้รับเลือกให้เป็นนักการเมืองระดับท้องถิ่น

5.6 นักวิชาการมุสลิม

นักปราชญ์มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตของปอเนาะ ในอดีตผลผลิตของปอเนาะเป็นที่ยอมรับของสังคมมุสลิมทั้งในและต่างประเทศ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตจึงกลายเป็นศูนย์กลางของการศึกษาอิสลาม และมีผู้คนจากประเทศต่างๆ มาศึกษาอิสลามในพื้นที่แห่งนี้

หลังจากที่สถาบันศึกษาปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว หลักสูตรของปอเนาะเดิมซึ่งไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ถูกพัฒนาให้เป็นหลักสูตรที่เป็นลายลักษณ์อักษร หลักสูตรที่พัฒนามาเป็นลายลักษณ์อักษรได้แก่ หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2504 หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2513 หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2523 หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2535 หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2540 หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 และ เมื่อวันที่ 25 ต.ค.2548 มีมติคณะรัฐมนตรี ให้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาฟัรฎูฮีน ประจำปี พ.ศ. 2548 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั้งสามจังหวัดให้การรับรองโดยใช้เวลาเรียน 6 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

ตอนที่ 6 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องนโยบายการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

ศศิรัศม์ วชิร โชติ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “คุณภาพชีวิตของนักเรียนไทยมุสลิม ใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม : กรณีศึกษา โรงเรียนมูลนิธิอาชีวะสถาน อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี” ผลของการศึกษาวิจัยสรุปว่า ปัจจัยเกี่ยวกับการจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2535 ไม่ว่าจะเป็นการจัดการด้านวิชาการ การจัดการระบบหรือสิ่งทีเื้อต่อการเรียนการสอน การจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และผลการจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2535 ทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิต ปัญหาอุปสรรคของการนำหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2535 มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของ โรงเรียนมูลนิธิอาชีวะสถาน แบ่งออก เป็น 3 ด้าน คือ (1) ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ส่วนใหญ่เป็น ปัญหาความยากจนอันเนื่องมาจากผู้ปกครอง ของนักเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงมีรายได้โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำ นอกจากนี้ นักเรียนส่วนใหญ่ก็ประสบกับปัญหาความเครียดอันเนื่องมาจากการเรียนที่ค่อนข้างหนัก (2) ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูอาจารย์ของโรงเรียนส่วนใหญ่เป็น ปัญหาในเรื่องของครูอาจารย์ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ซึ่งมีจำนวนน้อย และครูอาจารย์ที่สอนวิชาดังกล่าวมิได้จบมาจากสาขาดังกล่าวโดยตรง ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพค่อนข้างต่ำ และ (3) ปัญหาเรื่องข้อจำกัดทางด้านอาคารสถานที่ที่ไม่สามารถรองรับจำนวน นักเรียนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี นอกจากนี้โรงเรียนก็ประสบกับปัญหาในเรื่อง การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนบางอย่างที่ไม่มีจำหน่ายในท้องตลาด

ไพศาล ไชยราบ (2534) ได้ศึกษา “ระดับความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียน การสอน ในโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนมีความไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถืออิสลามสูง เช่น การเขียนจดหมายที่ใช้คำขึ้นต้นว่า กราบเท้า การกล่าวคำอวยพรที่ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย การอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าโลกเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากลิง การฝึกให้ทำความเคารพพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ โดยการไหว้ กิจกรรมเข้าจังหวะที่จับคู่เต้นรำชายกับหญิง การร้องเพลงที่เกี่ยวกับความเชื่อของศาสนาอื่น การรำที่มีท่ารำในลักษณะของการไหว้ นักเรียนรำไทยโดยการห่มผ้าสไบ การทำความสะอาดอาหารโดยไม่ใช้น้ำไหลผ่าน การประดิษฐ์สิ่งของที่ใช้พิธีของศาสนาอื่น การจัดพิธีไหว้ครูที่มีการใช้ดอกไม้รูปเทียนการร่วมกิจกรรมวันลอยกระทง การเข้าร่วมพิธีถวายบังคม การแสดงที่ให้นักเรียนชายแต่งตัวเป็นผู้หญิงหรือนักเรียนหญิงแต่งตัวเป็นผู้ชาย การให้นักเรียนหญิงที่เป็นนักกีฬา ทุ่มกางเกงขาสั้น เป็นต้น

มนัส สุวรรณชาติ (2541) ได้ศึกษา “บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้” ผลการวิจัย พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทด้านความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านโรงเรียนได้รับความรู้และบริการจากชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน มีความเห็นว่า โรงเรียนมีระดับการปฏิบัติงานมากกว่าความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน เมื่อพิจารณาจากโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน โดยที่โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่มีระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และเมื่อพิจารณาจากสถานที่ตั้งของโรงเรียน พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ปัญหาและอุปสรรคในระดับการปฏิบัติงาน ตามบทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ครู อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ การขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คณะกรรมการโรงเรียนไม่ได้ทำหน้าที่บทบาทอย่างจริงจัง โรงเรียนขาดบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนน้อย และทางโรงเรียนขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า โรงเรียนควรมีการติดต่อสื่อสาร การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ได้ทราบอย่างสม่ำเสมอ และควรออกนิเทศ ติดตามผลตลอดจนจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียนอย่างทั่วถึง นอกจากนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงโดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนควรจัดสรรและสนับสนุนด้านบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ และกระจายให้ทั่วถึง ตลอดจนจัดประชุมสัมมนาผู้บริหาร โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระดับการปฏิบัติตามบทบาทด้านความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้สูงขึ้น โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ

บุญฤทธิ์ บือราเฮง และคณะ (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการพัฒนาหลักสูตรตาดีกาชั้นอาลิฟ เครื่องข่ายตาดีกา อำเภอดากไบ จังหวัดนราธิวาส” ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ครูตาดีกา อันประกอบด้วย อิหม่าม กรรมการมัสยิด ตัวแทนชาวบ้าน ในโรงเรียน 6 โรงเรียนในเขต อ.ดากไบ มาร่วมกันทำหลักสูตรตาดีกาชั้นอาลิฟซึ่งไม่เคยมีมาก่อน ทั้งนี้โรงเรียนตาดีกาคือโรงเรียนสอนศาสนาเบื้องต้นแก่เด็กที่มีอายุ 4-6 ปี ชั้นอาลิฟ คือ ชั้นเริ่มต้นของตาดีกา โรงเรียนลักษณะ

ดังกล่าวนี้เป็น โรงเรียนที่ชุมชนตั้งกันขึ้นเอง ที่ผ่านมามีหลักสูตรที่แน่นอน เป็นการเรียนการสอนตามอักษาศัย โรงเรียนตาดีกา 6 แห่งจึงร่วมกันจัดทำหลักสูตรขึ้น เพื่อให้โรงเรียนได้ดำเนินการสอนอย่างเป็นระบบขึ้น และเด็กได้รับการฝึกอบรมอย่างได้ผลมากขึ้น

ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามมีความเชื่อ ความศรัทธาศาสนา มีวัฒนธรรมและวิถีมลายูที่มีศาสนาเป็นกรอบกำหนดวิถีชีวิตของประชาชน และมีกระบวนการถ่ายทอดหลักคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง มัสยิดจึงไม่ใช่สถานที่ปฏิบัติศาสนกิจอย่างเดียวแต่เป็นศูนย์กลางสำหรับการบริหารจัดการและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ต่วน สุวรรณศาสน์ (2523) ได้ศึกษาวิจัยว่า เอกลักษณะที่สำคัญของศาสนาอิสลามอีกประการหนึ่งก็คือ ศาสนาอิสลามส่งเสริมในการศึกษาค้นคว้าในด้านวิชาการ ใฝ่หาความจริงของงานในทางวิชาการ แต่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการจะต้องไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมคำสอนของศาสนา ความเจริญจะต้องไม่นำความเสียหาย ความเดือดร้อนมาสู่สังคมส่วนรวม

อารง สุทธศาสน์ (2523) ได้ศึกษาว่าจากประชาชนส่วนใหญ่ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้นับถือศาสนาอิสลาม และ ศาสนาอิสลามมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นหลายประการ ประการที่สำคัญคือ เป็นศาสนาที่มีบทกำหนดความเชื่อและการปฏิบัติเกือบทุกแง่มุม มีคำสอนเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์ ฯลฯ มีคำสอนทั้งในระดับนโยบายทั่วไป และในระดับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันมีคำสอนเกี่ยวกับโลกหน้าและโลกนี้อย่างสมบูรณ์ สรุปแล้วแทบจะเรียกได้ว่าไม่มีพฤติกรรมใด หรือแนวคิดใดของมนุษย์ที่จะพ้นจากขอบข่ายของศาสนาอิสลาม

สุวิชา ยี่สุนทร (2533) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “คุณลักษณะของผู้นำศาสนาอิสลามที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนและแนวทางการจัดฝึกอบรมผู้นำศาสนาอิสลาม เพื่อพัฒนาชุมชนในจังหวัดปัตตานี” พบว่า ในด้านความรู้ ผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่พัฒนาแล้วมีคุณลักษณะสูงกว่าผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่กำลังพัฒนา แต่ในด้านความเป็นผู้นำ ผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่กำลังพัฒนากลับมีคุณลักษณะสูงกว่าผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่พัฒนาแล้ว ส่วนในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาอิสลาม ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา ชุมชน ด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านความมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนา ด้านการยอมรับนวัตกรรม ด้าน ความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความอดทนและด้านความสัมพันธ์กับ ผู้นำในหมู่บ้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

นัฐพงศ์ เทพจารี (2539) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมชนบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต” จากการศึกษาพบว่า ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา แต่กลับมีผลส่งเสริมต่อการพัฒนาทั้งสิ้น หากสามารถหากลวิธีที่จะนำความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามไปมีส่วนช่วยในการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ย่อมจะมีผลให้การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปสู่การพัฒนาระดับพื้นฐาน ได้อย่างดี ยิ่งอีกทางหนึ่ง

นันทกาญจน์ เบ็ญเต็มอะหลี (2542) ได้วิจัยเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่มีผลต่อการคงสภาพระบบเก่าของโรงเรียนปอเนาะในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้” พบว่า ปัจจัยทางด้านศาสนาในการสืบทอดศาสนาอิสลามเป็นเหตุสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในระดับความต้องการของกลุ่มผู้ปกครองและกลุ่มผู้เรียนที่ยังคงเรียกร้องต่อการเข้ามาศึกษา ในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าซึ่งส่งผลทำให้กลุ่มโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการคงสภาพไว้ได้มากกว่าปัจจัยทางด้านอื่นๆ เพราะในสังคมชาวไทยมุสลิมนั้นมีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จึงทำให้ความต้องการในด้านต่างๆ ต้องสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมทางด้านศาสนา มากขึ้น และการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนปอเนาะ นับได้ว่าเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่ชนรุ่นหลังของชาวไทยมุสลิม ในส่วนทางด้านการศึกษาของการเรียนศาสนานั้น เรียกว่าเป็นสถาบันทางด้านศาสนาอย่างหนึ่งต่อการสืบทอดศาสนาอิสลามต่อไป ซึ่งการศึกษาเป็นแกนกลางที่สำคัญยิ่งสำหรับพลเมืองในประเทศต่อการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ ให้มีความ เจริญก้าวหน้าและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมและอารยธรรมของสังคม

มูอัมมัดสาเลม แชนา (2545) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิดที่อยู่ในและ นอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี” พบว่า ความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา จำแนกตามอายุ อาชีพ และวุฒิการศึกษาทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด โดยรวมพบว่ามี ความแตกต่างกัน การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง และเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองกับผู้เรียน ผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เกี่ยวกับการจัดการศึกษา นอกระบบ โรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด โดยรวมพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

ในการแก้ไขปัญหาภาคใต้จะต้องสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ในการจัดการจะต้องผลักดันงานพัฒนาเพื่อที่จะยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ต้องตระหนักถึงปัญหาความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรม จะต้องเป็นแนวทางที่เหมาะสม สำหรับประชาชนในพื้นที่ คำนึงถึงพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่ต้องการการพัฒนา มีความเสมอภาค และต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สมพงษ์ ปานเกล้า (2541) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลในชุมชนชาวไทยมุสลิม จังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ.2475-2535)” ผลการศึกษาวิจัย พบว่า สังคมไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเอกลักษณ์พิเศษของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความแข็งแกร่ง ทางวัฒนธรรม ซึ่งมีพัฒนาการมายาวนานทำให้ประชากรในส่วนนี้ของประเทศมีพลังและอำนาจ ต่อรองทางการเมืองกับรัฐไทยค่อนข้างมากเป็นพิเศษ ดังนั้น การดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลตลอด 3 ช่วงเวลาที่ศึกษา (พ.ศ. 2475-2502, 2502-2516, 2516-2535) แม้ว่าจะต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลของรัฐ ที่ว่าด้วย "มิตินั่นคง" เป็นหลักก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยก็จำเป็นต้องยอมให้เหตุผลของรัฐ "มิตินั้นคง" และ "มิตินั้นคง" เข้ามามีทั้งบทบาทร่วม (ช่วง พ.ศ.2475-2502) และมีบทบาทนำ (ช่วง พ.ศ.2502-2535) ในการกำหนดและดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่สถาบันสูงสุดของประเทศได้เข้ามามีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (โดยเฉพาะตั้งแต่ พ.ศ.2502 เป็นต้นมา) เหตุผลของรัฐที่ว่าด้วย "มิตินั้นคง" และ "มิตินั้นคง" มีความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับของประชากรในพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชกรณียกิจของ องค์พระมหากษัตริย์ ได้มีส่วนทำให้เหตุผลของรัฐทั้งสามมิติเกาะเกี่ยวกันเข้าเป็น "ไตรลักษณ์รัฐ" อย่างกลมกลืนและเด่นชัดยิ่งขึ้น

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Darwish Moawad (2005) ซึ่งวิจัยเรื่องความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนภาคประเทศไทย : ความไม่รู้หนังสือ ความยากจนการเมือง การลักลอบนำเข้าสินค้า สิ่งผิดกฎหมาย และ การต้องการแบ่งแยกดินแดน ไม่ใช่เรื่องของศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การควบคุมความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนภาคประเทศไทย จะต้องใช้เวลาอย่างมาก โดยรัฐบาลควรปรับปรุงในเรื่องคุณภาพของการศึกษา สุขภาพ และการจ้างงาน รัฐบาลควรทำให้เกิดความยุติธรรม ความเสมอภาค และการรักษาเรื่องสิทธิมนุษยชน ควรมีการควบคุมการลักลอบนำเข้าสินค้า สิ่งผิดกฎหมาย อย่างจริงจังและ รัฐบาลควรจะให้โอกาสชาวมุสลิมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ ชาวมุสลิมควรได้รับโอกาสเข้าเรียนใน วิทยาลัยของการศึกษาศาสนาอิสลาม และ ในการพิจารณาคดีของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบควรใช้ นโยบายประนีประนอม เพื่อดึงกลับมาเป็นแนวร่วม

ชิตชนก ราฮิมมูลา(2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี : กรณีศึกษา ขบวนการแบ่งแยกดินแดนและการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัจจุบันรัฐบาลไทย ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายที่มีต่อมาลาญในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยใหม่ โดยการยอมรับความแตกต่างด้านวัฒนธรรม และส่งเสริมให้ชาวมลายูมุสลิมมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อจะพัฒนาคุณภาพชีวิตและสถานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้น แม้ว่าขบวนการแบ่งแยกดินแดนและการก่อการร้ายจะลดลง แต่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ยังคงมีการต่อสู้ในรูปแบบอุดมการณ์ซึ่งเปลี่ยนจากการใช้อาวุธ มาเป็นการเผยแพร่อุดมการณ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต และในปัจจุบัน สันติวิธี ได้รับการนำมาใช้ในการดำเนินงานของรัฐบาลไทยโดยเฉพาะหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อความมั่นคงของรัฐ กล่าวได้ว่าปัญหาซึ่งเกิดจากความแตกต่างทางเอกลักษณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยสามารถแก้ไขได้ด้วยวิถีแห่งสันติและในแบบของประชาธิปไตย

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลามมีความเชื่อ ความศรัทธาศาสนา มีวัฒนธรรมและวิถีมลายูที่มีศาสนาเป็นกรอบกำหนดวิถีชีวิตของประชาชน ศาสนาที่มีบทบาทกำหนดความเชื่อและการปฏิบัติเกือบทุกแง่มุม และมีกระบวนการถ่ายทอดหลักคุณธรรม และจริยธรรมอย่างเป็นระบบต่อเนื่องมัสยิดเป็นศูนย์กลางสำหรับการบริหารจัดการและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดย เอกลักษณ์ที่สำคัญของศาสนาอิสลามอีกประการหนึ่งก็คือ ศาสนาอิสลามส่งเสริมในการศึกษาค้นคว้าในด้านวิทยาการ ใฝ่หาความเจริญงอกงามในทางวิชาการ แต่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการจะต้องไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมคำสอนของศาสนา ความเจริญจะต้องไม่นำความเสียหาย ความเดือดร้อนมาสู่สังคมส่วนรวม ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นั้น ปัญหาการศึกษาที่มีผลต่อปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัด เช่นกัน เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนมีความไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถืออิสลาม ในส่วน ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมชนบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ไม่มีผลต่อพฤติกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจ และ คุณภาพชีวิต แต่กลับมีผลส่งเสริมต่อการพัฒนา หากสามารถหาวิธีที่จะนำความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามไปมีส่วนช่วยในการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ย่อมจะมีผลให้การพัฒนา จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปสู่การพัฒนาระดับพื้นฐานได้อย่างดี ยิ่งอีกทางหนึ่ง การแก้ไขปัญหาภาคใต้ จะต้องยึดหลักสันติวิธี ผลักดันงานพัฒนาเพื่อที่จะยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ต้องตระหนักถึงปัญหาความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรม จะต้องเป็นแนวทางที่เหมาะสม สำหรับประชาชนในพื้นที่ คำนึงถึงพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่ต้องการการพัฒนา มีความเสมอภาค และต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตอนที่ 7 แนวคิดเรื่องการวิจัย Narrative

7.1. แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง (Narrative)

ในโลกตะวันตกก่อนศตวรรษที่ 20 มีการศึกษาการเล่าเรื่อง (Narrative) มานาน ซึ่งในสมัยนั้นการศึกษาการเล่าเรื่องถูกครอบงำด้วยแนวคิดของอริสโตเติล (ชนิตา ชิตบัณฑิต, 2543:11) แต่เดิมนั้นการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในแง่มนุษยศาสตร์ทางสายวรรณกรรมจะเป็นลักษณะของการวิเคราะห์เรื่องเล่าหรือเนื้อหาประเภทบันเทิงคดีหรือเรื่องที่แต่งขึ้น (Fiction) ได้สะท้อน (reflection) ค่านิยม วิธีการดำเนินชีวิตหรือโลกทัศน์ รวมทั้งศึกษาว่าเรื่องเล่าดังกล่าวมีคุณค่าเชิงสุนทรียะ (appreciation) หรือไม่อย่างไร (ชูศรี งามประเสริฐ, 2541: 24)

การศึกษาการเล่าเรื่องในแง่มุมมองของสำนักวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ทางด้านการสื่อสารมวลชน ในปัจจุบันได้เปลี่ยนผ่านจากการวิเคราะห์ในรูปแบบเดิม มาสู่การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการเล่าเรื่องกับปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต (lifestyle) ของคนแต่ละกลุ่มว่าเป็นอย่างไร สำหรับในส่วนของรายละเอียดของแนวคิดนั้น การวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (narrative analysis) เป็นวิธีวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมาย จากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกัน (concerted meaning) เพราะการเล่าเรื่องเป็นการเล่าที่มาจากองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย ที่แต่ละองค์ประกอบต่างก็มีความหมายในตัวเองและต่างก็ต้องทำงานประสานกัน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การอธิบายชุดความหมายในแบบใดแบบหนึ่งและเพื่อเป็นการพิจารณาความหมายที่ได้ ว่าแสดงถึงวิถีคิดแบบใดของผู้เล่า ดังนั้นการวิเคราะห์เรื่องเล่าในยุคปัจจุบันจึงมุ่งศึกษาการประกอบสร้าง (construction) ความหมายหรือความเป็นจริงในสังคมเพื่อทำความเข้าใจ (understanding) ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีได้จำกัดวงแต่เฉพาะการศึกษาการเล่าเรื่องแต่ง (Fiction) เท่านั้น หากยังหมายรวมถึงการวิเคราะห์จากสารคดีหรือเรื่องจริง (Non-Fiction) (วิริยา วิฑูรย์สถฤกษ์ศิลป์, 2548: 14)

7.2. ความหมายของการเล่าเรื่อง

มนุษย์เป็นนักเล่าเรื่อง การตัดสินใจและการสื่อสารของมนุษย์ขึ้นอยู่กับ “เหตุผลที่ดี” (Good Reason) ซึ่งแตกต่างกันไปตามสถานการณ์รูปแบบการสื่อสาร และสื่อเหตุผลที่ดีจะถูกควบคุมโดยภูมิหลังของบุคคล วัฒนธรรม ลักษณะนิสัย และอิทธิพลของภาษา ความมีเหตุผลของเรื่องราวที่เล่าเรื่องขึ้นอยู่กับธรรมชาติของผู้เล่าเรื่องที่ตระหนักถึงความน่าจะเป็น องค์ประกอบที่ทำให้เรื่องราวประติดประต่อกัน (John Fiske, 1987: 65)

การเล่าเรื่อง หมายถึง การบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นเอง ซึ่งบุคคลหนึ่งนำไปถ่ายทอดยังอีกบุคคลหนึ่งโดยอาศัยภาษาพูด ภาษาเขียน หรือแม้แต่ภาษาสัญลักษณ์ในการเล่าเหตุการณ์เรื่องดังกล่าว ดังนั้นเมื่อสื่อใดมีบทบาทในการรายงานเหตุการณ์ก็

สามารถนำเอาวิธีการของการเล่าเรื่องมาใช้เพื่อถ่ายทอดเหตุการณ์ได้ทั้งสิ้น ซึ่งรูปแบบการเล่าเรื่องสามารถกระทำได้หลายลักษณะ เช่น การเล่าเรื่องในนวนิยาย เรื่องสั้น ประวัติศาสตร์ ละคร อัตชีวประวัติ และการรายงานข่าว เป็นต้น (อดิสา วงศ์ลักษณ์พันธ์, 2542: 22)

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องนั้นเป็นการนำเสนอประสบการณ์ของผู้เล่าในลักษณะของการกล่าวซ้ำและรักษาไว้ซึ่งถ้อยคำที่เป็นการกล่าวซ้ำด้วยวิธีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์เรื่องหนึ่งเป็นถ้อยคำ สรุปรประสบการณ์ โดยการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเรียงเรียงเป็นถ้อยคำ (กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์, 2539)

Mac Intyre (1984 อ้างถึงใน รวมพร ศรีสุมานันท์, 2541: 9) ให้ทัศนะว่า “การเล่าเรื่อง ทำให้ผู้ฟังเข้าใจการกระทำของผู้อื่น เพราะมนุษย์ใช้การเล่าเรื่องเพื่ออธิบายเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน”

Fisher (1989 อ้างถึงใน รวมพร ศรีสุมานันท์, 2541: 10) กล่าวว่า การเล่าเรื่องเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์ อันประกอบด้วยศิลปะการพูด การตีความ การประเมินคุณค่า การเล่าเรื่องนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชิญชวนให้ผู้ฟังสนใจและมีปฏิกิริยาโต้ตอบ การเล่าเรื่องจึงเป็นการปฏิสัมพันธ์เป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบมีขั้นตอนการเล่า มีศิลปะในการแสดงออกของมนุษย์ มีการโน้มน้าวใจและมีการแสดงร่วมอยู่ด้วยเพราะการเล่าเรื่องมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อการบอกกล่าว และเพื่อโน้มน้าวใจ

Lucaited & Condit (1985 อ้างถึงใน รวมพร ศรีสุมานันท์, 2541: 10) ให้ทัศนะว่า “การเล่าเรื่อง เป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ การเล่าเรื่องสามารถนำมาอธิบายเรื่องราวทุกอย่างในสื่อทุกประเภท ได้แก่ นวนิยาย ละครโทรทัศน์ สุนทรพจน์ โฆษณา การเทศน์ การพูดกันในชีวิตประจำวัน”

วรพล พรหมิกบุตร (2534 อ้างถึงใน รวมพร ศรีสุมานันท์, 2541: 10) กล่าวว่า “ความสามารถในการสืบสาน ถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมหนึ่ง ๆ ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข่าวสารอย่างถูกต้องแม่นยำและต่อเนื่อง ประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข่าวสารด้วยเทคโนโลยีปากเปล่า ขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจำรายละเอียดของข่าวสาร เพื่อขยายความสามารถในการจำได้ดีขึ้น มนุษย์ในสังคมที่ผูกพันอยู่กับพื้นฐานของเทคโนโลยีปากเปล่า จึงพัฒนาการบอกเล่าชนิดพิเศษ ซึ่งกำหนดจังหวะของถ้อยคำ การสัมผัสคำ แบบแผนในการเรียงร้อยถ้อยคำ และท่วงทำนองดนตรีประกอบถ้อยคำ เทคนิคพิเศษเหล่านี้ คือรากฐานที่มาของบทกวี และเพลงพื้นบ้านซึ่งบรรจุรายละเอียดของข่าวสารที่ง่ายต่อการจำยิ่งกว่าคำบอกเล่าทั่ว ๆ ไป เทคนิคเหล่านี้เป็นองค์ประกอบของเทคโนโลยีปากเปล่า ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการสืบสานต่อเนื่องทางวัฒนธรรมในสังคมซึ่งเทคโนโลยีสื่อสารแบบอื่น ๆ ยังไม่เป็นที่รู้จัก”

Mac Intyre (1989 อ้างถึงใน รวมพร ศรีสุมานันท์, 2541 ; 9) กล่าวว่า การเล่าเรื่อง ทำให้เราสามารถเข้าใจการกระทำของคนอื่นเพราะชีวิตของเราทุกคนใช้การเล่าเรื่อง เพื่ออธิบายสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวเรา และเราก็เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัชีวิตของเราจากการเล่าเรื่องเช่นกัน

7.3. การวิเคราะห์การเล่าเรื่อง Narrative analysis

ในปี 1979 แนวคิดเรื่องการใช้การเล่าเรื่อง เพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ ในศาสตร์ด้านสังคม และใช้กันอย่างหลากหลายในการวิจัย ทางจิตวิทยา การศึกษา สังคม และประวัติศาสตร์ การใช้วิธีการเล่าเรื่องในการวิจัยสามารถทำให้ทราบถึงประสบการณ์ของผู้เล่าได้เป็นอย่างดี ซึ่งบ่อยครั้งที่การวิจัยที่ใช้ วิธีการเล่าเรื่อง ทำให้เข้าถึงข้อมูลความรู้สึก ที่ทำให้ได้ข้อมูลที่จะศึกษาอย่างแท้จริง (Amia Lieblich ,Tamar Zilber and Rivka Tuval-Mashiach, 1998)

การใช้วิธีการเล่าเรื่องในการวิจัย นั้น Greene(1994) กล่าวว่า อาจใช้ในกรณีการศึกษาแบบนำร่อง ที่ต้องการข้อมูลมาเป็พื้นฐานในการวิจัย หรือใช้ผสมผสานกับวิธีการอื่น ๆ เช่นการสำรวจ การสังเกต แต่สามารถใช้ วิธีการเล่าเรื่องเป็นส่วนหนึ่งในผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเล็ก ๆ ที่ต้องการข้อมูลเชิงลึก และต้องการประเมินสภาพที่แท้จริงของผู้เล่า และในการศึกษาวิจัยในด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์นั้น วิธีการเล่าเรื่องใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะ ความ เป็นอยู่ ของคนในกลุ่มสังคม หรือ ชุมชน แสดงให้เห็น เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม โลกทัศน์ ของคนในชุมชน ซึ่งบ่อยครั้งจะปรากฏความรู้สึกกับข้อใจของชนกลุ่มน้อย ที่อาจจะไม่เคยทราบมาก่อน (Gluck&Patai:1991)

7.4. การเก็บข้อมูล

Allyssa McCabe and Lynn S.Bliss (2003: 13) กล่าวว่า ในการเก็บข้อมูลจากการเล่า เรื่องของบุคคลนั้น ไม่มีใครที่จะสามารถให้ข้อมูลเหมือนกันทั้งหมดเพราะแต่ละคนมีประสบการณ์ ไม่เหมือนกัน ในการวิจัยที่ใช้วิธีการเล่าเรื่องนั้น ความต้องการสูงสุดของการเก็บข้อมูลเรื่องเล่าจากบุคคลเพื่อที่จะหาข้อมูลความจริงจากเรื่องเล่าเหล่านั้น อย่างต่ำที่สุดผู้ให้ข้อมูลจะต้องไม่ต่ำกว่า 3 คน ซึ่งผู้วิจัยที่มีความชำนาญจะสามารถดึงข้อมูลออกมาจากแต่ละบุคคลได้อย่างมากมาย แต่ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลควรจะมีระดับระวัง เกี่ยวกับความพร้อมในการให้ข้อมูลด้วยเช่นกัน

ซึ่งสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่ง อาจจะไม่ต้องกำหนดแน่นอน สามารถใช้วิธีการเก็บข้อมูลไปเรื่อยๆ จนกระทั่งคำตอบที่ได้เริ่มซ้ำ (saturated)หรือที่เรียกกันว่าเริ่มมองเห็น pattern ของปรากฏการณ์นั้นๆ เนื่องจากการศึกษาเชิงคุณภาพคือการค้นหาความหมาย ของปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งยังไม่อาจอธิบายได้ ซึ่งคำถามวิจัยที่ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ มักเป็น เรื่องที่พยายามหาความแตกต่างในประชากรส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างจึงไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่

อีกทั้งแนวคิดพื้นฐานการศึกษาเชิงคุณภาพเชื่อว่าสังคมมนุษย์มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา
ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละบริบทมีการปรับเปลี่ยนแตกต่างกันไปตลอด ดังนั้นกลุ่ม
ตัวอย่างซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้นเป็นผู้ที่รู้ข้อเท็จจริงของสังคมนั้นๆ ได้ดีที่สุดแม้ว่าขนาดกลุ่ม
ตัวอย่างอาจดูไม่มากก็ตาม(ศิริอร สินธุ, 2547: 9)

7.5. รูปแบบของการวิเคราะห์เรื่องเล่า

Amia Lieblich ,Tamar Zilber and Rivka Tuval-Mashiach (1998:62-87,112-141)
ได้แบ่งรูปแบบการวิเคราะห์เรื่องเล่า สำหรับอ่านผล แปรผล และวิเคราะห์ผลจากเรื่องเล่าดังนี้

1) Holistic - content เป็นการวิเคราะห์ซึ่งใช้ในการหาจุดสำคัญจากเรื่องของผู้ให้
ข้อมูลเล่าโดยการแยกส่วนของเรื่องเล่าและวิเคราะห์ความหมายในแต่ละส่วน โดยผู้วิเคราะห์
จะต้องดำเนินการดังนี้

- อ่านเรื่องหลาย ๆ ครั้ง ด้วยใจเป็นกลาง หาจุดสำคัญของเรื่อง
ที่ต้องการค้นหา
- แยกหัวข้อ ที่ค้นพบ หลาย ๆ ประเด็น
- แยกประเด็นหลักที่ต้องการศึกษา
- หาข้อมูลในแต่ละประเด็นเพื่อหาข้อสรุป
- พยายามค้นหาความประทับใจครั้งแรกเกี่ยวกับประเด็นที่จะศึกษาจากผู้เล่า

2) Categorical- content เป็นการวิเคราะห์โดยวิธีการที่คล้ายกับ content analysis
เป็นการศึกษา ประเด็นที่สำคัญโดยแยกคำพูดต่าง ๆ เป็นประโยค เป็นกลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์
จาก ตารางวิเคราะห์ประโยคคำพูด ของ ผู้เล่าเรื่องรายบุคคล หรือใช้ตารางวิเคราะห์โครงสร้างของ
กลุ่มผู้เล่าเรื่องรายกลุ่ม

3) Holistic - form เป็นการวิเคราะห์โดยค้นหาโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์ว่า
ภาพรวมทั้งหมด ของเรื่องเล่าเป็นแบบความประทับใจที่ดี หรือ ไม่ดี ผู้วิจัยจะสามารถเห็นจุดสำคัญ
หรือแนวโน้มของเรื่องได้และสามารถวิเคราะห์ความคิดว่าเป็นไปในแง่บวกหรือลบ

4) Categorical - form เป็นการวิเคราะห์โดยค้นหาลักษณะเฉพาะของรูปแบบ
ภาษาในการเล่าเรื่องและอธิบายระบบการรับรู้ ของผู้เล่าที่สะท้อนจากข้อมูล เช่น ข้อมูลที่ผู้เล่าพูด
ถึงบ่อย ๆ ประเมินอารมณ์ของผู้เล่าจากเนื้อหา

การเลือกใช้รูปแบบการวิเคราะห์ทั้ง 4 นั้น ขึ้นอยู่กับคำถามของการวิจัย ลักษณะของ
เนื้อหา และจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งอาจจะต้องใช้รูปแบบต่าง ๆ ร่วมกันตามความเหมาะสม

โดยสรุป การเล่าเรื่อง หมายถึง การบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งบุคคลหนึ่งนำไปถ่ายทอดยังอีกบุคคลหนึ่ง การเล่าเรื่องทำให้เราสามารถเข้าใจการกระทำของคนอื่นเพราะชีวิตของเราทุกคนใช้การเล่าเรื่อง เพื่ออธิบายสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวเรา และ เรื่องเล่าสามารถสะท้อน (reflection) ค่านิยม วิธีการดำเนินชีวิตหรือโลกทัศน์ รูปแบบการดำเนินชีวิต (lifestyle) ของคนแต่ละกลุ่ม ในการเก็บข้อมูลนั้นอาจใช้ผสมผสานกับวิธีการอื่น ๆ เช่นการสำรวจ การสังเกต และสามารถใช่วิธีการเล่าเรื่องเป็นส่วนหนึ่งในผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเล็ก ๆ ที่ต้องการข้อมูลเชิงลึก เพราะวิธีการเล่าเรื่องใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะ ความเป็นอยู่ ของคนในกลุ่มสังคม หรือ ชุมชน แสดงให้เห็น เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม โลกทัศน์ ของคนในชุมชน ซึ่งแต่ละคนมีประสบการณ์ไม่เหมือนกัน ในการวิจัยที่ใช่วิธีการเล่าเรื่อง ผู้ให้ข้อมูลจึงไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่ นัก อีกทั้งแนวคิดพื้นฐานการศึกษาเชิงคุณภาพเชื่อว่าสังคมมนุษย์มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละบริบทมีการปรับเปลี่ยนแตกต่างกันไปตลอด ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มใหญ่แต่ควรจะเป็นผู้รู้ข้อเท็จจริงของสังคมนั้นๆได้ดีที่สุด แต่ในการวิเคราะห์ข้อมูลควรเลือกใช้รูปแบบการวิเคราะห์ที่เหมาะสมซึ่ง ขึ้นอยู่กับคำถามของการวิจัย ลักษณะของเนื้อหา และ จำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการวิจัยนั้น ๆ

ตอนที่ 8 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย Narrative

Yoichi Nishimoto (1998) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องเล่าด้วยความรู้สึกต่ำต้อยของชาวลาหู่คริสเตียนในภาคเหนือของประเทศไทย:การศึกษาประสบการณ์ทางสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวิถีทางที่ประสบการณ์ทางสังคม และ ลำบากประวัติศาสตร์ ของชาวลาหู่คริสเตียนได้ก่อกำเนิดและซึมซาบเข้าไปสู่ประวัติศาสตร์ของการมีสัมพันธภาพ กับชาวพื้นราบที่มีอาจเหนือกว่า และประสบการณ์อันยาวนานของการเปลี่ยนไปเป็นชาวคริสเตียน โดยการวิจัยในครั้งนี้ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิดและความคาดหวังต่ออนาคตของชาวบ้านด้วยการทำความเข้าใจเรื่องราวของ ชาวลาหู่คริสเตียน โดยวิเคราะห์ผ่านถ้อยคำที่ชาวบ้านถ่ายทอดและบอกเล่าจากประสบการณ์จริงของตนเอง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เรื่องเล่าที่มีลักษณะเฉพาะนี้ ก่อกำเนิดขึ้นตลอดระยะเวลายาวนาน ในการเผชิญหน้ากับอำนาจครอบงำของชาวพื้นราบซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ ในการวิเคราะห์เรื่องเล่าของชาวบ้านทำให้ทราบว่าเบื้องหลังการนิยามตนเองว่าเป็นผู้ต่ำต้อยนั้น ได้มีการรับรู้ในแง่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจต่อตนเองของชาวบ้านแฝงอยู่ด้วย และในเรื่องเล่าของชาวลาหู่คริสเตียน มีมิติด้านการศึกษาปรากฏด้วยเป็นเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญา ซึ่งมีนัยว่าการตกอยู่ภายใต้การชี้นำอันยาวนานให้เป็นอารยชน ตามแบบอย่างของชาวคริสเตียนที่ดี เป็นการให้ความสำคัญต่อการศึกษาในระบบ และความรู้ที่ถ่ายทอดผ่านภาษาเขียนว่าอยู่เหนือกว่าระบบภูมิปัญญาเดิมของชาวลาหู่ซึ่งถ่ายทอดผ่านภาษาพูด แต่ชาวบ้านยังให้ความสำคัญต่อคุณค่าอื่น ๆ ที่ทำ

ให้รู้สึกว่าเป็นชาวลาหู่ดั้งเดิมได้มากกว่าภูมิปัญญาในภาษาเขียน นอกจากนี้เรื่องเล่าของชาวบ้านยังบอกถึงประวัติความเป็นมาของตนเองอย่างมาก รวมถึงการกระบวนการปรับเปลี่ยน แม้ชาวลาหู่คริสเตียนจะตระหนักถึงความเจ็บปวด แต่ชาวลาหู่คริสเตียนก็มีการวาดหวังอนาคตในการรื้อฟื้นรัฐลาหู่ขึ้นใหม่ และเรื่องเล่าของชาวลาหู่คริสเตียนยังแสดงให้เห็นความผูกพันกับพระเจ้าโดยมีการปรุงแต่งเนื้อหาของศาสนาหลักให้สอดคล้องกับสภาวะความเป็นชนพื้นเมือง

วิริยา วิฑูรย์สถัญญ์ศิลป์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์คนชั้นกลางไทยผ่านการเล่าเรื่องในสื่อหนังสือบันทึกการเดินทาง โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์การเล่าเรื่อง เพื่อศึกษาว่าการเล่าเรื่องในหนังสือบันทึกการเดินทาง มีความสัมพันธ์กับการประกอบการสร้างอัตลักษณ์คนชั้นกลางไทยในปัจจุบันอย่างไร ด้วยกลวิธีของเรื่องเล่าผลการวิจัยพบว่า การสร้างความจริงด้วยภาพแบบฉบับหรือภาพตัวแทนให้กับชาติตะวันตก และชาติอื่น ๆ ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนกับอำนาจในการนิยามความหมายหรือการประกอบสร้างความจริงในการสร้างภาพตัวแทนผ่านภาษาของผู้เล่า

Michael L Tan (2002) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง Talking Sex: Anthropological Narratives in Sexuality Research ในคุณมิ่ง ของประเทศจีน ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากเรื่องเล่าเพื่อค้นหาข้อมูลส่วนบุคคลในเรื่องเพศ ปัญหาทางเพศ โดยผู้วิจัยเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าสิ่งต่าง ๆ โดยการเล่าเรื่องเล่าทำให้เหมือนการสนทนา มากที่สุด ซึ่งเป็นจุดแข็งของการวิจัยชนิดนี้ และในการวิจัยสามารถทำให้ผู้เล่าเล่าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลความจริงที่สะท้อนปัญหาเกี่ยวกับทางเพศได้เป็นอย่างดี และเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำไปแก้ปัญหของรัฐบาลเป็นอย่างมาก

อารีรัตน์ และปัทมา (2544) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง Gender and Sexual Health of Adolescent Females in Northern Thailand เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องการค้นหาข้อมูลของผู้ทำธุรกิจจัดหาในการชักนำเด็กหนุ่มสาวเข้าสู่การค้าบริการทางเพศ โดยการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 82 คนทั้งกลุ่มวัยรุ่น ผู้จัดหา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข การวิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมผสานในแต่ละกลุ่ม ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดกลุ่มสนทนา และใช้ การเล่าเรื่องในกลุ่มที่ต้องการข้อมูลเชิงลึกจากประสบการณ์คือกลุ่มผู้ให้บริการทางเพศ ที่ติดเชื้อไวรัส HIV และกลุ่มผู้จัดหาบางคน เพื่อต้องการทราบทัศนคติ ความคิดเห็นในการเข้าสู่ธุรกิจทางเพศ และความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัส HIV ที่เป็นผลมาจากการค้าบริการทางเพศ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นความลับที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการให้ผู้อื่นทราบ และเกิดความวิตกกังวลในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้การเก็บข้อมูลแบบ Narrative และผลการวิจัยสามารถทราบถึงข้อมูลเชิงลึกเพื่อนำเสนอเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาทางเพศต่อไป

Marigrace B. Duropan, Grethyl Gumagay and Leah Mae Jabilles (2001) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ Sexual Behavior of Street Gangs in Davao City ประเทศ Philippines โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับทางเพศที่ถูกชักนำในอาณาเขตของแก๊งข้างถนน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลอายุ 15 – 21 ปี ที่เป็นสมาชิกของแก๊งข้างถนนจำนวน 4 สายในฟิลิปปินส์ การวิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมผสานในแต่ละกลุ่ม แต่ข้อมูลประสบการณ์ที่ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ได้จาก การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของเด็กวัยรุ่นเหล่านี้เช่นกัน

มาโนช หล่อตระกูล (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวโน้มการฆ่าตัวตายในประเทศไทย: แง่มุมทางเพศและช่วงวัย เพื่อศึกษาถึงอัตราการฆ่าตัวตายและความแตกต่างระหว่างเพศในพฤติกรรมการฆ่าตัวตายในช่วงเวลาดังแต่ปีพ.ศ. 2520-2539 ในแต่ละช่วงวัย ศึกษาเปรียบเทียบอัตราการฆ่าตัวตาย การวิจัยพบว่าการฆ่าตัวตายของประชากรในจังหวัดชัยนาทสูง โดยเฉพาะในเพศชายวัยหนุ่มสาว ซึ่งการฆ่าตัวตายเป็นปรากฏการณ์ที่ค่อนข้างจะเป็นแนวโน้มเฉพาะถิ่น การศึกษาในแง่มุมของระบาดวิทยาทำให้ทราบถึงระดับของปัญหา บอกได้ว่าปรากฏการณ์นี้มีลักษณะอย่างไร แต่การจะเข้าใจถึงที่มาของปัญหา การเข้าใจถึงปัญหาในมุมมองระดับชุมชนนั้น ผู้วิจัยเสนอว่าจำเป็นต้องมีการศึกษาในระดับลึกซึ่งควรเป็นการศึกษาวิจัยแบบสหวิทยาการ (multidisciplinary research) และได้เสนอแนวการศึกษาโดยการผสมผสานวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์คือ Narrative method เพื่อใช้ในการวิจัยเชิงลึกต่อไป

จะเห็นได้ว่า ในการศึกษาวิจัยที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการเล่าเรื่อง ผู้วิจัยควรเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าสิ่งต่าง ๆ โดยการเล่าเรื่องเล่าทำให้เหมือนการสนทนา มากที่สุด ซึ่งเป็นจุดแข็งของการวิจัยชนิดนี้ และในการวิจัยโดยใช้เรื่องเล่านี้จะสามารถทำให้ผู้เล่าเล่าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ผ่านภาษาของผู้เล่า ที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลความจริงที่สะท้อนปัญหาได้เป็นอย่างดี และจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำข้อมูลเชิงลึกที่ได้ไปใช้ จะเห็นได้ว่า การวิจัยที่เลือกใช้การเก็บข้อมูลโดยการเล่าเรื่องนั้นมักใช้ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลอยู่ในสถานะที่มีความวิตกกังวล ความกลัว ความอาย หรืออยู่ในภาวะที่ไม่ปลอดภัย

จากการประมวลเอกสารในบทที่ 2 ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จะเห็นว่า ในสังคมที่มีความเชื่อมโยงสลับซับซ้อนดังเช่นในปัจจุบัน มักเกิดความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงได้เสมอ เช่นเดียวกับปัญหาความรุนแรงพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความซับซ้อนของปัญหาในหลายมิติ อุดมการณ์ ทางความเชื่อ ของบุคคลมีความสำคัญต่อความรุนแรงของปัญหามาก ความแตกต่างความไม่เป็นธรรมทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา และสังคม นำไปสู่อคติ และเกิดความขัดแย้ง

รุนแรงขึ้นในที่สุด การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นส่วนหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเพราะ มีการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบที่หลากหลาย หลายรูปแบบ การจัดการศึกษาที่หลากหลายดังกล่าวหลายด้านยังคงมีความซ้ำซ้อน กระบวนการจัดการศึกษาบางด้านขาดประสิทธิภาพ รวมถึงในปัจจุบันปัญหาความรุนแรงพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ส่งผลกระทบต่อจัดการศึกษาค่อนข้างมาก ผลกระทบต่อการจัดการศึกษาเป็นไปในวงกว้าง รวมถึงผลกระทบที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่เกิดขึ้นต่อนักเรียน

การจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนภาคใต้จึง จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความต้องการของท้องถิ่น โดยการเชื่อมโยงหลักศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพ โดยจะต้องนำมาใช้เป็นฐานความคิดหลักในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับสันติภาพ และปลูกฝังทัศนคติที่ใฝ่สันติแก่ชุมชน เพราะพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นั้นมีอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะ มีความเชื่อและศรัทธาศาสนาเป็นกรอบความมั่นคงของสังคม การส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในชุมชนนั้นจะไม่ใช่เพียงการทำไม่ให้เกิดความรุนแรงทางตรงเท่านั้นแต่ยังต้องรวมถึงความความรุนแรงทางอ้อมด้วย เพื่อให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข การปลูกฝังจิตสำนึกในคนทุกระดับจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสันติภาพที่แท้เริ่มมาจากสันติภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ เป็นสันติที่มาจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การสร้างสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ต้องการความละเอียดอ่อนในกระบวนการคิด ที่สอดคล้องกับ โลกทัศน์ของคนในพื้นที่ และจะต้องมีลักษณะเฉพาะ โดย คำนึงถึงพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่ต้องการการพัฒนา มีความเสมอภาค และต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

เอกลักษณ์ที่สำคัญของศาสนาอิสลามอีกประการหนึ่งก็คือ ศาสนาอิสลามส่งเสริมในการศึกษาค้นคว้าในด้านวิชาการ ใฝ่หาความเจริญงอกงามในทางวิชาการ ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมในชุมชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผลส่งเสริมต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ หากสามารถหาวิธีที่จะนำความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามไปมีส่วนช่วยในการพัฒนาแล้ว ย่อมจะมีผลให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปได้อย่างดี รวมถึงการใช้การศึกษาในการส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ซึ่งจะเริ่มสร้างสันติภาพที่ตัวบุคคลหรือปัจเจก โดยจะต้องเริ่มที่ทำให้เกิดความเชื่อในความมีคุณค่าของสันติวิธี สร้างและฝึกทักษะในการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ให้จิตใจมีสันติ มีความสงบ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและ พฤติกรรมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน โดยการกำหนดทิศทางการสร้างสันติภาพจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในพื้นที่ จะต้องพิจารณาจากความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ คำนึงถึง เสรีภาพ เอกลักษณ์ ความหลากหลาย เคารพในศักดิ์ศรี มีความเสมอภาค และคุณค่าความเป็นคน รวมถึงเสริมสร้างสันติภาพ

ของบุคคลในการรู้จักการให้อภัย มีความรักความเมตตา ความเอื้ออาทร อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเกิดสันติภาวะในที่สุด

จากประเด็นดังกล่าว จึงนำไปสู่การวิจัย เพื่อให้ทราบถึง โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยด้วยความละเอียดรอบครอบ ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยและหวาดระแวง จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากเรื่องเล่า เปิดกว้างให้ผู้ให้ข้อมูลได้พัฒนารูปแบบของการการพูดคุย จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลเอง ไม่สร้างความกดดันหรือความกลัวแก่ผู้ให้ข้อมูล และมีเหมาะสมที่จะใช้ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ แล้วนำผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ ที่ได้ไปนำเสนอต่อนักวิชาการเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการสอบถามทัศนคติและความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับแนวโน้มของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งคาดหวังว่าผลการวิจัยจะสามารถนำไปเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปกำหนดเป็นนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคลและสังคม เพื่อให้ชุมชนปลอดพ้นจากความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ อันจะนำมาซึ่งสังคมสงบสุข และทำให้เกิดสันติในพื้นที่ต่อไป

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งที่จะวิเคราะห์โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพทั้งในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้แล้วนำผลจากการวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ได้นำเสนอต่อนักวิชาการเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการสอบถามทัศนะและความคิดเห็นตามการคาดการณ์ของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของชุมชนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Study) และการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการโดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยเอกสารในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาการวิจัย และเพื่อค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสาระสำคัญของโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ปัจจัยที่ทำให้เกิดโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพทั้งในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ และนำผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารมาเป็นฐานเพื่อประกอบการศึกษา และนำมาเป็นกรอบในการเก็บข้อมูลโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในการวิจัยภาคสนาม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 เอกสารที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.1.1 เอกสารอ้างอิง ศึกษาจากบทความวิจัยและงานวิทยานิพนธ์ เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทยมุสลิม ชาวไทยพุทธ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

1.1.2 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Literature) ศึกษาเอกสารที่ผู้เขียนเอกสารนำเสนอผลงานวิชาการที่เป็นความคิดและประสบการณ์ของผู้เขียนโดยตรง ได้แก่ บทความจากหนังสือ บทความในวารสารต่าง ๆ ผลงานวิจัย รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ทั้งระดับดุษฎีบัณฑิตและระดับมหาบัณฑิตและการค้นคว้าอิสระที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

1.1.3 เอกสารทุติยภูมิศึกษา (Secondary Literature) ผลงานวิชาการที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ของผู้เขียนเอกสาร จากหนังสือหรือตำรา พจนานุกรม สารานุกรม คู่มือปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1.2 แหล่งข้อมูล เอกสารต่าง ๆ ได้จากแหล่งข้อมูลสำคัญ คือ

- 1.2.1 หอสมุดแห่งชาติ
- 1.2.2 เครือข่ายของศูนย์วิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ ห้องสมุด คณะครุศาสตร์ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์
- 1.2.3 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 1.2.4 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 1.2.5 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ
- 1.2.6 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่
- 1.2.7 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี
- 1.2.8 หอเอกสารทักษิณคดีศึกษา
- 1.2.9 การศึกษาค้นคว้าผ่าน เครือข่าย Internet

1.3 การกำหนดลักษณะข้อมูลที่จะศึกษา

ข้อมูลจากเอกสารที่ใช้เป็นหลักในการนำมาศึกษาเพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในครั้งนี้ คือข้อมูลจากนิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กพื้นบ้าน นาฏศิลป์พื้นบ้าน และประเพณีของไทยมุสลิมภาคใต้ ซึ่งในการเลือกข้อมูลนั้น ได้คำนึงถึงที่มาของโลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิม ตามที่ สุริวงส์ พงศ์ไพบูลย์ (2521: 2) ได้สรุปไว้ว่า ประเด็นที่ควรศึกษาที่มาของโลกทัศน์ คือ ความรู้ ประสบการณ์ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบของโลกทัศน์หรือมูลเหตุแห่งโลกทัศน์ และเนื่องจากชาวไทยมุสลิมในภาคใต้นั้นได้สืบทอด ความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรมของชนรุ่นก่อนในรูปแบบของวรรณกรรมต่างๆ เช่น นิทาน ตำนาน เพลง คำสอน สุภาษิตและคำพังเพย ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอกสารที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย

- 1.3.1 นิทานพื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมภาคใต้
- 1.3.2 เพลงกล่อมเด็กของชาวไทยมุสลิมภาคใต้
- 1.3.3 นาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมภาคใต้
- 1.3.4 ประเพณีของชาวไทยมุสลิมภาคใต้

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดของเอกสารที่ใช้ในการวิจัยเอกสาร

ชื่อเอกสาร	แหล่งที่มา/ผู้แต่ง	ปีที่พิมพ์
การวิเคราะห์โครงสร้างนิทานพื้นบ้านไทยมุสลิมภาคใต้ตามทฤษฎีโครงสร้างนิทาน	กิตสุรางค์ กาฬสุวรรณ	2546
โลกทรรศน์ชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานีที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน	นุชนาถ เหลาะคูหวิ	2537
บทกลอนพื้นบ้านแนวคติสอนใจของชาวไทยมุสลิมชายแดนภาคใต้	ประพนธ์ เรืองณรงค์	2541
สมบัติไทยมุสลิมภาคใต้ การศึกษาคติชาวบ้านไทยมุสลิม	ประพนธ์ เรืองณรงค์	2524
บุหงापัตตานี : คติชนไทยมุสลิมชายแดนภาคใต้	ประพนธ์ เรืองณรงค์	2540
โลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก.	จำเริญ แสงดวงแข	2523
เพลงกล่อมเด็กไทยมุสลิมภาคใต้	มัลลิกา คณานุรักษ์	2524
โลกทรรศน์ที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล	มงคล ทองนุ่น.	2535
ประเพณีที่ช่วยส่งเสริมการผสมผสานทางสังคมระหว่างชาวไทยพุทธ กับชาวไทยมุสลิม	ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ	2525
การศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยมุสลิม ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา	ทิพดี นิมิตรพงศ์ธร	2547
การประสมประสานทางสังคม วัฒนธรรมไทยพุทธ และไทยมุสลิมที่ปรากฏในการเล่นห้อยแห่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง	สถาพร ศรีสังข์.	2533
การศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้	พรเทพ บุญจันทร์เพ็ชร	2544
การศึกษาริชาธรรมที่ปรากฏในการเล่นพื้นบ้านภาคใต้	เสริมศรี อนันตพงษ์	2540
มะโย่งในสถานการณ์ที่กำลังจะดับสูญ	วาที ทรัพย์สิน	2548

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเอกสาร เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏใน นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กพื้นบ้าน นาฏศิลป์พื้นบ้าน และ ประเพณี ชาวไทยมุสลิมภาคใต้ ครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาโปรแกรมฐานข้อมูลสำเร็จรูป ด้วยโปรแกรม Microsoft Access เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม ที่ใช้วิเคราะห์และสังเคราะห์โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพ ออกจากโลกทัศน์ที่ปรากฏโดยทั่วไปและโลกทัศน์ที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพนั้น ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิด ของ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ (2529) ที่สรุปไว้ใน เยาวชนกับสันติภาพ ว่า ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีสันติภาพนั้นต้องอาศัยพื้นฐานที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. การรู้จักตนเอง
2. การรู้จักตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น
3. การตัดสินข้อขัดแย้ง
4. การรักธรรมชาติ
5. รู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่
6. ความริเริ่มสร้างสรรค์

การสรุปข้อมูลของ โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพจากการศึกษาเอกสารนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยอุปนัย ภายใต้อุปนัยประกอบสำคัญ เช่น สภาพสังคมหรือวิถีชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเมือง การปกครอง และนำผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร มาเป็นฐานเพื่อประกอบการศึกษาและนำมาเป็นกรอบแนวคิด เพื่อเชื่อมโยงการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในขั้นตอนต่อไปในการวิจัยภาคสนาม โดยจำแนกโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ได้ดังนี้

1. โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม
2. โลกทัศน์ทางการเมือง การปกครอง
3. โลกทัศน์ทางด้านสังคม
4. โลกทัศน์ทางการศึกษา
5. โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ
6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Study)

การศึกษาวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 การกำหนดพื้นที่

กำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยเป็นการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยเลือกอำเภอในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่มีสถิติการเกิดเหตุรุนแรง ในระหว่างปี พ.ศ. 2547- 2548 ซึ่งสูงที่สุดได้แก่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 77 คน ประกอบด้วย

- ผู้นำชุมชน ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ จำนวน 7 คน
- ชาวบ้าน จำนวน 37 คน
- เยาวชน จำนวน 19 คน
- เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และ หน่วยงานเอกชนในพื้นที่ จำนวน 19 คน
- ข้าราชการทหาร ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ จำนวน 10 คน

2.3 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 เก็บข้อมูลจากการเล่าเรื่อง (Narrative) และ การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยรวมถึงใช้การสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลและพฤติกรรมแวดล้อมประกอบในการพูดคุย โดยในการพูดคุยผู้วิจัยมีกรอบของประเด็นที่ต้องการศึกษาอยู่ในใจ ประเด็นหลักที่กำหนดไว้ ได้แก่

2.3.1.1 โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม

2.3.1.2 โลกทัศน์ด้านการเมือง การปกครอง

2.3.1.3 โลกทัศน์ทางด้านสังคม

2.3.1.4 โลกทัศน์ทางการศึกษา

2.3.1.5 โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ

2.3.1.6 โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.3.2 การสังเกต

2.3.2.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) สังเกตสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ของคนในพื้นที่ เก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพชีวิตประจำวันชาวบ้าน สภาพแวดล้อมทางกายภาพพื้นที่ รวมทั้งสภาพของแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น การเข้าสู่ศูนย์ การทำกุฎปะหุ (การบรรยายธรรมตักเตือนมุสลิม)ในวันศุกร์ การละหมาด

2.3.2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่แบบแผนพฤติกรรม ประเพณี ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างของพื้นที่ เช่น การฝึกอาชีพเสริมของประชาชน การประชุมของชุมชน พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญของศาสนาพุทธ

2.3.2.3 การจดบันทึกภาคสนาม เป็นการบันทึก คำบอกเล่า เรื่องเล่า ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล โดยทำการบันทึกทันที หลังจากการสนทนากับผู้ให้ข้อมูล เป็นการบันทึกคำบอกเล่าตามความจริงอย่างละเอียด

2.3.3 เก็บข้อมูลจากเรียงความของเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 59 ฉบับ

2.4 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลา 8 เดือน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

2.5 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ และสังเคราะห์โลกทัศน์ เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ การวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (narrative analysis) ของ Amia Lieblich และคณะ (1998:62-87,112-141) เป็นแนวทาง ซึ่งเป็นวิธีวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายจากองค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ร่วมกัน (concerted meaning) เพราะการเล่าเรื่องเป็นการเล่าที่มาจากองค์ประกอบต่างๆ มากมาย โดยแต่ละองค์ประกอบต่างก็มีความหมายในตัวเองและต่างก็ต้องทำงานประสานกัน ทั้งนี้การวิเคราะห์ดังกล่าวจะนำไปสู่การอธิบายชุดความหมายและนำไปสู่การพิจารณาสรุปความหมายที่ได้ ซึ่ง Amia Lieblich และคณะ ได้เสนอรูปแบบของการวิเคราะห์ไว้ 4 วิธี และในการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งตามความเหมาะสม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยภาคสนามในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูล 2 วิธี เพื่อให้สามารถอธิบายชุดความหมายของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่ Holistic - content และ Categorical - content มีรายละเอียด ดังนี้

2.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Holistic - content เป็นการวิเคราะห์ที่ใช้ในการหาจุดสำคัญจากเรื่องของผู้ให้ข้อมูลเล่า โดยการแยกส่วนของเรื่องเล่าและวิเคราะห์ความหมายในแต่ละส่วน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.5.1.1 อ่านข้อมูลที่บันทึกหลายๆ ครั้ง ด้วยใจเป็นกลาง

2.5.1.2 นำข้อมูลที่ได้จัดทำเป็นระบบแยกแยะเป็นหมวดหมู่ ในการวิจัยครั้งนี้ได้แยกหมวดหมู่ของข้อมูลดังนี้

2.5.1.2.1 โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม

2.5.1.2.2 โลกทัศน์ด้านการเมือง การปกครอง

2.5.1.2.3 โลกทัศน์ทางด้านสังคม

2.5.1.2.4 โลกทัศน์ทางการศึกษา

2.5.1.2.5 โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ

2.5.1.2.6 โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.5.1.3 หาดูสำคัญของเรื่องที่ต้องการค้นหา ในการวิจัยครั้งนี้จุดสำคัญคือ โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ

2.5.1.4 แยกประเด็นต่างๆ ที่ค้นพบ และแยกประเด็นหลักที่ต้องการศึกษา

2.5.1.5 ศึกษาข้อมูลและเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละประเด็นเพื่อหาข้อสรุป

2.5.2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Categorical-content เป็นการวิเคราะห์โดยวิธีการที่คล้ายกับ content analysis เป็นการศึกษาประเด็นที่สำคัญโดยแยกคำพูดต่าง ๆ เป็นประโยคเป็นกลุ่มและใช้การวิเคราะห์จากตารางโดยใช้ตารางแยกแยะองค์ประกอบเพื่อหาความหมายของข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ตารางแยกแยะองค์ประกอบโครงสร้างข้อมูล ดังนี้

2.5.2.1. วิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโลกทัศน์จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2.5.2.2 วิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโลกทัศน์จำแนกตามศาสนาของผู้ให้ข้อมูล

2.5.3 เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วย Holistic-content และ Categorical-content ในแต่ละประเด็นเพื่อหาข้อสรุปร่วมกับข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เรียบเรียงสรุปเป็นโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมที่ค้นพบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

ตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการ

ศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในขั้นตอนที่ 2 โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

3.1.1 เลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการตามเกณฑ์ดังนี้

- สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าปริญญาตรีขึ้นไป
- เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยและมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่อง สันติภาพหรือ
- เป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัยมาแล้ว และมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพ หรือ
- เป็นผู้มีผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพเป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการ หรือ
- เป็นผู้มีบทบาทร่วมอยู่ในกลุ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมและแสวงหาแนวทางสร้างเสริมสันติภาพ

3.1.2 ผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด 2 ท่าน ได้แก่

3.1.2.1 ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วันชัย วัฒนศัพท์

ผู้อำนวยการศูนย์สันติวิธี สถาบันพระปกเกล้า

3.1.2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิสมาอีลลูตฟี จะปะกียา

อธิการบดีวิทยาลัยอิสลามยะลา

3.1.3 ผู้วิจัยขอให้ผู้เชี่ยวชาญตามข้อ 3.1.2 เป็นผู้ริเริ่มเสนอชื่อผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน เสนอผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ จนครบจำนวน 18 คน ซึ่งจากการศึกษาเทคนิคเดลฟายเกี่ยวกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญนั้น โทมัส ที แมคมิลแลนค์ (อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน, 2522: 28) ได้เสนอผลวิจัยเกี่ยวกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยเดลฟาย พบว่า หากมีผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยมาก และจะเริ่มมีค่าคงที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่ากลุ่มตัวอย่าง 18 คน มีความเหมาะสมสำหรับการวิจัยครั้งนี้ (รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตามภาคผนวก ก)

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการ

3.2.1 ผู้วิจัยติดต่อผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการทั้ง 18 คน ดังกล่าวเพื่อถามความสมัครใจขอความร่วมมือในการวิจัย

3.2.2 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเข้าชี้แจง เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ความสำคัญ และประโยชน์ของการวิจัย รวมทั้งวิธีการในแต่ละขั้นตอนของการเก็บรวบรวม ให้ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการเสนอชื่อดังกล่าวทราบและนำเสนอ

ข้อมูล โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งนัดหมาย วัน และเวลาในการสัมภาษณ์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตามกระบวนการวิจัยที่ใช้เทคนิค EDFR และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยเก็บข้อมูลทั้งหมด 2 รอบ ตามขั้นตอนดังนี้

3.3.1 ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ วารสาร เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ นโยบายและแนวทางการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้เพื่อให้เกิดสันติภาพ เป็นแนวทางประกอบการศึกษาขั้นต้น และ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบ (Frame) อย่างไม่เป็นทางการ สำหรับไว้ใช้ตั้งคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมเนื้อหามากที่สุด ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- การกำหนดนโยบายศึกษาในประเด็นต่างๆ เช่น กระบวนวิธีคิดในการกำหนดนโยบาย แนวคิด ทิศทาง และเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย ของการจัดการศึกษา สาระสำคัญของนโยบายการศึกษา ผลผลิต เป้าหมายที่พึงประสงค์
- โครงสร้าง องค์กรด้านการศึกษา การพัฒนาสถานศึกษา และหน่วยงานด้านการศึกษา ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา
- แนวทางการบริหารจัดการด้านศึกษาในประเด็นต่างๆ เช่น หลักสูตร การเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน ฯลฯ
- การพัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพเกื้อกูลต่อการเกิดสันติภาพในประเด็นต่างๆ เช่น คุณลักษณะของครูและบุคลากร การสรรหา กระบวนการผลิต การพัฒนาคุณภาพของครูและบุคลากร สวัสดิการ รายได้ ความปลอดภัย
- การจัดการ ด้านทรัพยากร งบประมาณ และการลงทุน
- การกำหนด มาตรฐานการศึกษาและแนวทางการประเมินผล
- แนวทาง/มาตรการในการดำเนินงานตามนโยบาย ที่จะทำให้เกิดความเป็นไปได้ของนโยบาย ในการนำไป ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
- เงื่อนไขความสำเร็จของนโยบายการศึกษา
- นโยบายการแก้ปัญหาด้านการศึกษาในระยะสั้น

3.3.2 การสัมภาษณ์รอบที่ 1 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนด้วยตนเอง โดยขอให้ผู้เชี่ยวชาญพูดถึงทิศทางของนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพื่อให้เกิดสันติภาพที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ และคิดว่าจะสามารถนำมาดำเนินการได้และเหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของไทย

3.3.3 วิธีการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดและไม่ชี้นำ (Non - directive Open - ended) และเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) คือมีการเตรียมหัวข้อหรือประเด็นการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นกรอบ (Frame) อย่างไม่เป็นทางการไว้ล่วงหน้า ซึ่งการสัมภาษณ์ตามกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือทั้งด้านความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ด้วย (จุมพล พุทธิพรชีวิน, 2530: 23-24) การสัมภาษณ์จะเป็นโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์พูดและอธิบายได้อย่างอิสระในทุกเรื่อง ทุกความคิดที่คิดว่าสำคัญ และสัมพันธ์กับปัญหาที่ทำการวิจัย การสัมภาษณ์จะหลีกเลี่ยงการยึดหลักเกณฑ์ตายตัวที่แน่นอน แต่จะเป็นการสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Interview) ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ไม่พอใจในคำให้สัมภาษณ์ของตนเองก็สามารถที่จะแก้ไขได้ตลอดเวลา ถ้าผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์ให้ข้อคิดเห็นที่น่าสนใจนอกเหนือจากกรอบที่ไม่เป็นทางการที่ใช้สัมภาษณ์ ก็จะต้องเก็บรวบรวมมาเพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นๆ ด้วยเพื่อให้ได้ทางเลือกให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และผู้วิจัยก็อาจจะถามเพิ่มเติมในบางเรื่องที่คุณเชี่ยวชาญไม่ได้กล่าวถึง ในขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะสรุปประเด็นสำคัญเป็นช่วงๆ ให้ผู้เชี่ยวชาญฟังเพื่อยืนยัน และสามารถแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับใจความที่ให้ผู้สัมภาษณ์ให้ถูกต้องตามความต้องการของผู้เชี่ยวชาญได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการสรุปสะสม (Cumulative Summarization) โดยสามารถกระทำซ้ำๆ ตลอดการสัมภาษณ์

3.3.4 ผู้วิจัยใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 1 ประมาณ 2 เดือน (ใช้เวลาสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญคนละ 1 ชั่วโมง ถึง 1½ ชั่วโมง) จนครบ 18 คน

3.3.5 ผู้วิจัยรวบรวมคำตอบจากการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดเข้าเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ โดยการพยายามคงรูปภาษาและสำนวนเดิม ใจความสำคัญของข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูล แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โดยสร้างเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับที่ครอบคลุมคำตอบทุกกรณีที่ได้จากการสัมภาษณ์

3.3.6 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลรอบที่ 2 เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาระดับความเป็นไปได้ของทิศทางนโยบายที่ควรจะนำไปปฏิบัติ

3.3.7 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทั้ง 18 ชุด ด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมกลับโดยใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 2 ประมาณ 2 เดือน มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับมา 16 ชุด

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากคำตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัยนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละข้อคำถามเพื่อหาแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเป็นไปได้ในระดับมากขึ้นไป

3.4.1 การหาค่ามัธยฐาน (Median)

จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 สเตลนั้น ผู้วิจัยได้ให้นำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับดังนี้

- 1 หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุด
- 2 หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับน้อย
- 3 หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง
- 4 หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับมาก
- 5 หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

ค่ามัธยฐานที่คำนวณได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการ แปลความหมายตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ค่ามัธยฐานต่ำกว่า 1.50 หมายความว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นมีแนวโน้มความเป็นไปได้น้อยที่สุด

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 1.50 ถึง 2.49 หมายความว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นมีแนวโน้มความเป็นไปได้น้อย

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 2.50 ถึง 3.49 หมายความว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นมีแนวโน้มความเป็นไปได้ปานกลาง

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 3.50 ถึง 4.49 หมายความว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นมีแนวโน้มความเป็นไปได้มาก

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป หมายความว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นมีแนวโน้มความเป็นไปได้อันมากที่สุด

3.4.2 การหาพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

ผู้วิจัยคำนวณหาค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ที่ 3 ถ้าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้ของข้อความใดมีค่าตั้งแต่ 1.50 ลงมา แสดงว่า ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกัน (Consensus) ถ้าพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความใดมีค่ามากกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นไม่สอดคล้องกัน

3.4.3 การหาค่าฐานนิยม (Mode)

ผู้วิจัยหาค่าฐานนิยมของแต่ละข้อความดังนี้

หาความถี่ของระดับคะแนนจาก 1 ถึง 5 สำหรับแต่ละข้อความ และถ้าระดับคะแนนใดที่มีความถี่สูงถือเป็นค่าฐานนิยมของข้อความนั้น ในกรณีที่ความถี่สูงสุดของระดับคะแนนนั้นอยู่ติดกันจะถือเอาค่ากลางระหว่างคะแนนทั้งสองนั้นเป็นฐานนิยมของข้อความนั้น แต่สำหรับกรณีที่มีความถี่ของคะแนนสูงในระดับเท่ากัน แต่ระดับคะแนนไม่ได้อยู่ติดกันจะถือว่าระดับคะแนนของข้อความ “ที่มีความถี่เท่ากันทั้งสองนั้นเป็นฐานนิยม” (Glass and Stanley, อ้างถึงใน สุนีย์ สุขเจริญ, 2532: 59) ผู้วิจัยคำนวณค่าความต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม ถ้าค่าความต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิมน้อยกว่า 1 ถือว่ามีความสอดคล้อง ถ้าค่าความต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยมมากกว่า 1 ถือว่าไม่มีความสอดคล้อง

3.5 การสรุปผลข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันทั้งในแง่ของมัธยฐานซึ่งมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 และค่าความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยมไม่เกิน 1 มาสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ นโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ และ นำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นภาพรวมของทิศทางการจัดการศึกษา ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ต่อไป

บทที่ 4 บริบทพื้นที่

1. พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัด ยะลา ปัตตานี และ นราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่เขตที่ 1 ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่กรมการปกครอง กำหนดให้เป็นพื้นที่พิเศษเพราะเป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ด้านศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ของตนเองซึ่งแตกต่างของภูมิภาคอื่นของประเทศ (กรมการปกครอง: ม.ป.ป) โดยสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นมีพื้นที่ประมาณ 10,936 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 1.78 ล้านคน (สรุชาติ บำรุงสุข, 2549: 5) ซึ่งส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 79.3 หรือ 1.4 ล้านคนนับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาถิ่นเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.1 อาณาเขต

ในส่วนของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับ บริเวณตอนเหนือของรัฐปะลิส เคดาห์ (ไทรบุรี) เปรัก และกลันตัน ของมาเลเซีย โดย อำเภอดากไบ อำเภอสูโหลงโกลก และอำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาสทางทิศใต้ ติดต่อกับรัฐกลันตันและเปรัก มีแม่น้ำโกลกเป็นเส้นกั้นเขตแดน มีทางรถไฟข้ามแดนไทย - มาเลเซีย ที่อำเภอสูโหลงโกลก อำเภอเบตง บันนังสตา และอำเภอยะหา ของ จังหวัดยะลา ติดต่อกับรัฐเคดาห์ และเปรัก โดยมีภูเขาสันปันน้ำเป็นแนวเขตแดน มีทางรถยนต์เชื่อมต่อระหว่างไทย-มาเลเซีย ที่ อำเภอเบตง

รูปที่ 1 แสดง พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 สภาพทั่วไปในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา ในอดีตรวมกันเรียกรัฐปัตตานี (มีบางส่วนของจังหวัดสงขลารวมอยู่ด้วย) ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16 – 18 ปัตตานีเป็นรัฐอิสระที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากในเอเชียอาคเนย์ มีชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาค้าขายในแหลมมลายูมากมาย จนกลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าระหว่างตะวันออกและตะวันตก คือจีนกับอินเดีย รวมทั้งอาหรับและเปอร์เซียด้วย (พิเศษ ปรางทอง, 2547: 1-2) ในสมัยสุโขทัยและอยุธยา สยามขยายอำนาจไปถึงปลายแหลมมลายูปัตตานี อยู่ภายใต้การปกครองของสยามในฐานะประเทศราช แต่นโยบายในสมัยนั้นไม่ได้ส่งคนจากส่วนกลางไปปกครอง แต่รัฐภายใต้การปกครองต้องส่งเครื่องราชบรรณาการให้ปีละสามครั้ง ปัตตานีจึงมีการปกครองตนเอง และในคราวที่อ่อนกำลังลง ก็จะมีสงครามเพื่อปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระอยู่เป็นระยะ รัฐปัตตานีจึงตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยามและมาเลเซีย สลับกันเรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2329 ปัตตานีจึงตกอยู่ในอำนาจการปกครองของสยามอย่างแท้จริง เมื่อล่วงเข้าสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีการส่งคนจากส่วนกลางไปปกครองหัวเมืองต่างๆ รวมทั้งรัฐปัตตานี โดยเฉพาะเมื่อมีการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการจัดระเบียบการปกครองใหม่โดยในปี พ.ศ. 2449 ได้จัดตั้งรัฐปัตตานีเป็นมณฑลปัตตานี และในปี พ.ศ. 2476 แบ่งมณฑลปัตตานี เป็น 3 จังหวัดได้แก่ ปัตตานี นราธิวาส และยะลา ขึ้นตรงต่ออำนาจส่วนกลางของสยาม

1.2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยทำสวนยางพารา ทำนา ทำสวนผลไม้ และการประมงสินค้าที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็นยางพารา และผลไม้สด ส่วนสินค้าจากมาเลเซียเป็นสินค้าประเภทบริโภคเช่น ใบชา นม กาแฟ เป็นต้นมาตลอด ตามไท และสมเกียรติ บุญชู (2549) สรุปไว้ว่า ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวิถีชีวิตแบบพอเพียงส่วนใหญ่พึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการค้าขนาดเล็ก การเปรียบเทียบเรื่องความล้ำหลังของการพัฒนาพื้นที่กับพื้นที่ส่วนอื่นของประเทศ รวมทั้งสภาพความเจริญทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านมาเลเซียที่อยู่ใกล้เคียงสภาพการณ์ข้างต้นทำให้ชาวไทยมุสลิมรู้สึกว่าการพัฒนาของพวกเขาไม่ได้รับการปกป้องเอาใจใส่จากรัฐบาล ผลก็คือความรู้สึกห่างเหินและการไม่ยอมรับว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศ

การดำเนินชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นชาวไทยมุสลิมแตกต่างจากวิถีชีวิตของประชากรกลุ่มอื่นในประเทศ เพราะวิถีของมุสลิมถูกกำหนดโดยพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาเป็นสำคัญ ศาสนาอิสลามไม่เป็นเพียงสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจเท่านั้นแต่ยังเป็นหลักปฏิบัติวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพราะศาสนาอิสลามถือว่า กฎเกณฑ์ทางศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตไม่ได้แยกชีวิตทางศาสนาออกจากทางโลก การดำรงชีวิตตามวิถีมุสลิม ทำให้คนไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถธำรง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ได้มั่นคง ทั้งภาษาที่ยังคงใช้ภาษามลายูหรือ ยาวี มิได้มีไว้ใช้เพื่อการสื่อสารหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของชาวมลายูในภูมิภาคทั้งหมด หรือวัฒนธรรมในการแต่งกาย ซึ่งในทัศนะอิสลาม นั้นบ่งบอกแยกแยะเพศไว้อย่างชัดเจนผู้หญิงต้องแต่งกายมิดชิด ปิดส่วนที่จะเป็นบ่อเกิดของความรู้สึกทางเพศ นอกจากนี้การปฏิบัติกิจทางศาสนาก็รวมอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมอย่างแยกไม่ออก เพราะ วัฒนธรรมกับศาสนา นั้นมุสลิมถือว่าเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะศาสนาอิสลาม คือ ธรรมบัญญัติชีวิต (หลักการและแนวทางการดำรงชีวิต) ที่สังคมมุสลิม ถือว่า ต้องปฏิบัติ ซึ่งถ้ามองอีกแง่หนึ่ง ก็คือ วัฒนธรรมของสังคมนั้นเอง จะเห็นได้จาก การละหมาดที่ต้องปฏิบัติ 5 เวลาทุกวัน การทำกุญชะหุ(การบรรยายธรรมตักเตือนมุสลิม) ในวันศุกร์ หรือ การถือศีลอดในเดือนรอมะฎอน ที่ชาวมุสลิมทั่วโลกต้องไปปฏิบัติ

ครอบครัวชาวไทยมุสลิมมักเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ การแต่งงานของหญิงชายที่ถูกกำหนดโดยครอบครัวซึ่งยังคงมีให้เห็นอยู่จนทุกวันนี้ ผู้ชายไทยมุสลิมนิยม พบปะ พูดคุย กันที่ร้านน้ำชา หลังจากกริดยางเสร็จ ในช่วงเช้า และช่วงค่ำหลังการละหมาดตอนเย็นแล้ว การปฏิสัมพันธ์ในชุมชนจึงเป็นไปอย่างดี มีการติดต่อสื่อสาร มีการไหลเวียนของข้อมูลอย่างรวดเร็ว และชาวไทยมุสลิมนั้น มีวิถีชีวิตที่ไม่ผสมกลมกลืนกับสังคมของชาวไทยพุทธหรือไทยเชื้อสายจีน แม้โดยความเป็นจริงที่ระดับความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยพุทธ มิได้เป็นปัญหาหรือไม่เคยมีปัญหาเรื่องแบ่งพวกหรือแบ่งฝ่าย แต่ในแง่ของการรวมกลุ่มทางสังคมแล้ว อัตลักษณ์ทางด้านศาสนาและความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้ชาวไทยมุสลิมไม่มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงที่ทำให้สามารถกลมกลืนได้กับชาวไทยพุทธที่เป็นชนส่วนน้อยในพื้นที่อย่างเป็นทางการเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ มารคตามไท และสมเกียรติ บุญชู (2549)

ในด้านการศึกษานั้น ศาสนา อิสลามเน้นหนักในเรื่องการศึกษาเป็นสำคัญ เพราะเป้าหมายการศึกษาในอิสลามจึงมิใช่เพื่อการเอาตัวรอดแต่เพียงลำพังตนเองทั้งในโลกนี้และโลกหน้าในศาสนาอิสลามเห็นว่าประโยชน์จากการให้วิชาความรู้แก่ผู้อื่นในอิสลามนั้นนับว่ามหาศาลยิ่ง ทั้งนี้เพราะเมื่อชีวิตหรือวิญญาณออกจากร่างแล้ว แม้การงานต่างๆ จะยุติลง แต่ความรู้ที่ให้แก่ผู้อื่น จะเป็น 1 ใน 3 ประการที่จะมีผลต่อผู้ให้อย่างต่อเนื่องสืบต่อไปในหลุมฝังศพ คนไทยมุสลิม

ส่วนใหญ่นิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในปอเนาะ ครูหรือโต๊ะครูของปอเนาะจึงมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างแน่นแฟ้น และได้รับการยกย่อง เคารพนับถือจากนักเรียนและผู้ปกครอง และมีสถานภาพทางสังคมสูงในชุมชน ปอเนาะเป็นเหมือนสถาบันกล่อมเกล่าชีวิตของชุมชนชาวไทยมุสลิม ปัจจุบันปอเนาะส่วนหนึ่ง ได้รับจดทะเบียน เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยเรียนวิชาสามัญควบคู่กับการเรียนศาสนา และถือเป็นระบบการศึกษาหนึ่งของประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ตามรายงานของโครงการเพื่อการพัฒนาแห่งประชาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program) เมื่อปี ค.ศ. 2003 พบว่า มาตรฐานการศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวมยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับภาคอื่น โดยระบุว่า คะแนนเฉลี่ยคุณภาพทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ที่ ร้อยละ 43.16 ประชากรที่จบการศึกษาต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีถึงร้อยละ 44.85 และมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 3.58 (สรุชาติ บำรุงสุข, 2549: 9)

2. จังหวัดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 จังหวัดปัตตานี

เป็นจังหวัดที่อยู่ติดชายฝั่งทะเลทางตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดสงขลาทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ กับจังหวัดนราธิวาสทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ และกับจังหวัดยะลาซึ่งอยู่ในพื้นที่แผ่นดินทางด้านใต้

ลักษณะภูมิประเทศของปัตตานีมีที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล ที่ราบลุ่มต่ำระหว่างหุบเขา สลับกันไปกับทิวเขาใหญ่ๆ ซึ่งกั้นเขตแดนปัตตานีออกจากสงขลา ไทรบุรี และนราธิวาส

บริเวณจังหวัดปัตตานี ได้เปรียบบริเวณอื่นที่อยู่ใกล้เคียง คือ

1. ตรงชายฝั่งทะเลมีอ่าวปัตตานี และมีลำธารหลายสายมาออกทะเล ได้แก่ลำน้ำปัตตานี ลำคลองท่าเรือ ลำน้ำยะหริ่ง และแม่น้ำสายบุรี สภาพเหล่านี้ทำให้ปัตตานีเหมาะแก่การเป็นที่จอดเรือ

2. ลำน้ำปัตตานี เป็นลำน้ำที่ไหลมาจากเทือกเขาตอนกลางของพื้นที่แผ่นดินใหญ่ ตอนที่จะไปติดต่อดินแดนเขตรัฐไทรบุรีของประเทศมาเลเซียทางใต้ ไหลผ่านที่ราบลุ่มตามหุบเขามายังที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลก่อให้เกิดบริเวณที่จะทำการเพาะปลูกและเป็นแหล่งที่ตั้งชุมชนได้

3. บริเวณอำเภอเมืองปัตตานี อำเภอยะหริ่ง และอำเภอยะรัง เป็นที่ราบลุ่มซึ่งเกิดจากการตื้นเขินของทะเลทำให้เกิดเนินทรายและสันทรายมากมาย เหมาะแก่การที่จะตั้งแหล่งชุมชนอาศัยที่มีขนาดเป็นบ้านเมืองใหญ่โต

จากเหตุผลในลักษณะภูมิศาสตร์ที่กล่าวมานี้ ทำให้ปัตตานีเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคใต้ มีชุมชนที่เป็นบ้านเมืองมีพัฒนาการสืบเนื่องหลายยุคหลายสมัย แบ่งได้ 2 บริเวณ คือ

บริเวณแรก

อยู่ตามชายฝั่งทะเลติดกับอ่าวปัตตานี ตั้งแต่เขตอำเภอเมืองปัตตานีไปทางทิศตะวันออก ผ่านไปยังอำเภอยะหริ่ง อำเภอปะนาเระ แล้วหักลงทางใต้ ไปยังอำเภอสายบุรี ชุมชนที่เกิดขึ้นเนื่องจากการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศ ตั้งอยู่บนสันทรายใกล้ ๆ กับลำน้ำสายเล็กสายใหญ่ที่ไหลไปออกทะเล

เมืองสำคัญคือเมืองปัตตานี ตั้งอยู่บนบริเวณสันทรายในเขตบ้านบานา (แปลว่าในเมือง) มีศาสนสถานสำคัญสร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ มัสยิดกรือเซะ พบเศษเครื่องปั้นดินเผาหลายยุคหลายสมัยกระจายกันอยู่มากกว่าที่อื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง เมืองรอง ๆ ลงมา เช่น เมืองยะหริ่งและเมืองสายบุรี ก็ตั้งอยู่ในเขตสันทรายที่อยู่ต่อเนื่องไปทางตะวันออกและทางใต้

สิ่งที่เป็นหลักฐานแสดงความเก่าแก่ของชุมชนเหล่านี้ก็อีกอย่างหนึ่งก็คือบริเวณที่ฝังศพของชาวมุสลิม ซึ่งในหลาย ๆ แห่งเป็นของที่มีการสืบเนื่องกันหลาย ๆ สมัย และแต่ละแห่งตั้งอยู่ในแหล่งที่เป็นชุมชน

บริเวณที่สอง

อยู่ลึกเข้ามาในแผ่นดินใหญ่ ห่างจากฝั่งทะเลไปทางใต้ประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นเนินทรายสลักับสันทรายในเขตอำเภอยะรัง ไปต่อกับเขตอำเภอมายอและเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา มีร่องรอยลำน้ำเก่าไหลผ่าน และอยู่ห่างจากลำน้ำปัตตานีปัจจุบันมาทางตะวันออกราว 8 กิโลเมตร แต่เดิมคงอยู่ใกล้กับชายฝั่งทะเลมากกว่าปัจจุบัน

ในเขตนี้มีชุมชนโบราณกระจายกันอยู่หลายแห่ง มีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 ขึ้นไป หรือเป็นชุมชนก่อนสมัยการแพร่หลายของศาสนาอิสลาม

บริเวณศูนย์กลางของชุมชนอยู่เขตบ้านประแว พบร่องรอยของคูน้ำคันดินที่เป็นที่ตั้งของตัวเมือง มีสระน้ำและโคกเนินที่เป็นศาสนสถานกระจายในรัศมี 3-4 กิโลเมตร

2.2 จังหวัดนราธิวาส

พื้นที่ของจังหวัดนี้มีเทือกเขาอยู่ทางด้านตะวันตกและตอนกลาง ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบชายทะเล เกิดเป็นสันทรายและเนินทรายสลักันไป บางแห่งสูงบางแห่งต่ำ และทางตะวันออกเฉียงใต้จดเขตกั้นตันของประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีลำน้ำกัวลาเบซาร์ไหลมาออกทะเล

ลักษณะภูมิประเทศของนราธิวาส แบ่งออกได้เป็น 2 เขต คือ

บริเวณที่ราบลุ่มลำน้ำสายบุรี ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มระหว่างเขาสองเทือก คือเทือกเขาปกโยะทาง ตะวันตก และเทือกเขากาลูบิทางด้านตะวันออก ที่ราบลุ่มนี้มีสายน้ำเล็ก ๆ เป็นจำนวนมาก ไหลลง จากเทือกเขาทั้งสองด้านมาบรรจบกับลำน้ำสายบุรี ซึ่งไหลผ่านเขตจังหวัดยะลา ไปออกทะเลที่บ้าน บาโง อำเภอสายบุรี บริเวณนี้กินเนื้อที่ตั้งแต่เขตอำเภอสายบุรี อำเภอรามัน มาจนถึงสุดเขตอำเภอ รือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ยกเว้นแถวปากแม่น้ำสายบุรีซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของเมืองสายบุรีมาแต่สมัย อยุธยา

บริเวณที่ราบชายทะเล เป็นพื้นที่ที่เกิดใหม่ มีสันทรายและทางน้ำเปลี่ยนแปลงดินสลับกันไป กินเนื้อที่ตั้งแต่เขตอำเภอบาเจาะ อำเภอยิ่งอ อำเภอเมือง อำเภอระแงะ อำเภอสุไหงปาดี เรื่อยลงไป จนถึงสุดเขตอำเภอสุไหงโก-ลก

พื้นที่ราบบริเวณชายทะเลนี้มีลำน้ำสองสายหล่อเลี้ยง คือลำน้ำบางนรา ซึ่งมีต้นน้ำมาจาก เขตอำเภอสุไหงปาดี มาออกทะเลที่ตัวจังหวัดนราธิวาส ลำน้ำนี้ในระยะต้น ๆ เรียกว่าคลองสุไหง ปาดี แต่สภาพของลำน้ำนี้มีการเปลี่ยนเส้นทางเดินสองหรือสามครั้งมาก่อน ภูมิประเทศที่จะตั้ง ชุมชนได้นั้นส่วนใหญ่จะเป็นเขตสันทรายที่มีอยู่เป็นทิว ๆ ขนานไปกับชายฝั่งทะเลและแถว ๆ ดิน เขาตอนต้นของลำน้ำ ยังไม่พบร่องรอยของโบราณวัตถุสถานในบ้านนี้ชี้ให้เห็นว่าเคยมีชุมชน โบราณตั้งอยู่ นอกจากมีการพบเครื่องปั้นดินเผาเคลือบของจีนและของสุโขทัยแถว ๆ ปากแม่น้ำ บางนรา ดังนั้นถ้าหากจะเกิดชุมชนขึ้นก็คงอยู่แถว ๆ ปากแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งที่เรือเดินทะเลเข้ามา จอดพักสินค้าได้

ลำน้ำอีกสายหนึ่งที่ไหลผ่านที่ราบชายทะเลถัดลงมาจากริมลำน้ำบางนรา ก็คือลำน้ำโกลก ใน เขตอำเภอตากใบ เป็นลำน้ำที่ไหลมาจากเขตอำเภอสุไหงโก-ลก ซึ่งกั้นเขตแดนประเทศไทยและ ประเทศมาเลเซีย บริเวณนี้มีที่ลุ่มต่ำและลำน้ำซับซ้อนกันหลายสายมีสันทรายทอดยาวขนานไปกับ ชายฝั่งทะเลเป็นจำนวนมาก

ในเขตตำบลพรวน อำเภอตากใบ พบแหล่งที่เป็นชุมชนแห่งหนึ่งตั้งอยู่บนสันทราย ชาวบ้านเรียก โคนกอิฐ เพราะพบบริเวณที่เป็นที่ตั้งศาสนสถานมีอิฐหินที่เป็นชิ้นส่วนของ สถาปัตยกรรมกองอยู่ นอกนั้นพบเศษเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นของในสมัยราชวงศ์ชองกระจายอยู่ ทั่วไป ชาวบ้านในย่านนั้นเคยพบเศษไม้ที่เป็นชิ้นส่วนของเรือพังอยู่เป็นจำนวนมาก

บริเวณนี้นับว่าเป็นแหล่งชุมชนโบราณเพียงแห่งเดียวที่พบในเขตจังหวัดนราธิวาสใน ขณะนี้ และคงมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ลงมาเป็นอย่างมาก

(ที่มา: รัฐปัตตานีใน"ศรีวิชัย"เก่าแก่กว่ารัฐสุโขทัยในประวัติศาสตร์: ประวัติศาสตร์ "ปกปิด" ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้)

2.3 จังหวัดยะลา

ภาพที่ 2 แสดงที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดยะลา

2.3.1 ที่ตั้งและขนาด

จังหวัดยะลาเป็นจังหวัดที่อยู่ใต้สุดของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ 4,521.077 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,825,673.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละประมาณ 6.4 ของพื้นที่รวม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดสงขลา ปัตตานี นราธิวาส และ ประเทศมาเลเซีย เป็นจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่ไม่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเล จังหวัดยะลาโดยมีขนาดพื้นที่มากเป็นอันดับที่ 2 รองจากจังหวัดสงขลา (ประมาณ 4.8 ล้านไร่) เมื่อเปรียบเทียบขนาดพื้นที่ของแต่ละอำเภอแล้วปรากฏว่า อำเภอเบตง มีพื้นที่มากที่สุด คือ ประมาณ 1,328.001 ตารางกิโลเมตร และอำเภอกรงปินัง มีพื้นที่น้อยที่สุด คือประมาณ 185 ตารางกิโลเมตร

2.3.2 อาณาเขตและที่ตั้ง

จังหวัดยะลาตั้งอยู่ใต้สุดของประเทศ ดังคำขวัญของจังหวัดที่ว่า "ยะลา: ใต้สุดสยาม เมืองงามชายแดน" อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถไฟ ประมาณ 1,039 กิโลเมตร หรือโดยทางรถยนต์ตามเส้นทางถนนเพชรเกษมสายเก่า ประมาณ 1,395 กิโลเมตร สายใหม่ประมาณ 1,084 กิโลเมตร

จังหวัดยะลา มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดและประเทศใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ จรดอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา และอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
- ทิศตะวันออก จรดอำเภอบาเจาะ อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส และรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย
- ทิศใต้ จรดรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย
- ทิศตะวันตก จรดจังหวัดสงขลา และรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

2.3.3 ประวัติความเป็นมา

คำว่า ยะลา มาจากภาษาพื้นเมืองเดิมว่า ยะลอ ซึ่งแปลว่า "แห" เพราะสถานที่ตั้งเมืองเดิมคือ บ้านยะลอ มีภูเขารูปรางคล้ายแหตั้งอยู่บริเวณนั้น เป็นที่ลุ่ม ได้มีการย้ายที่ตั้งเมืองใหม่หลายครั้ง ในที่สุดมาอยู่ที่เมืองนิบง (นิบง แปลว่า ไม้หลาวชะโอน) ตำบลสะเตง จนถึงปัจจุบันเริ่มแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ยะลาเป็นส่วนหนึ่งของ เมืองปัตตานี ซึ่งเป็นเมืองขึ้น อยู่กับราชอาณาจักรไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ได้มีการปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาคใหม่ เป็นการปกครองแบบเทศาภิบาล และได้ออกประกาศ ข้อบังคับสำหรับการปกครอง 7 หัวเมือง ร.ศ. 120 ซึ่งประกอบด้วยเมืองปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง สายบุรี ยะลา ระแงะ และเมืองรามัน ในแต่ละเมืองมีพระยาเมืองเป็นผู้รักษาราชการ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช แต่ละเมืองจะแบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

พ.ศ. 2447 ประกาศตั้งมณฑลปัตตานีขึ้น ดูแลหัวเมืองทั้ง 7 แทนมณฑลนครศรีธรรมราช และให้ยุบเมืองเหลือแค่ 4 เมือง ได้แก่ เมืองปัตตานี ยะลา สายบุรี และเมืองระแงะ

พ.ศ. 2450 เมืองยะลาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 อำเภอคืออำเภอเมืองและอำเภอยะหา

พ.ศ. 2475 ได้ประกาศยกเลิกมณฑลปัตตานี

พ.ศ. 2476 เมืองยะลาถูกเปลี่ยนเป็นจังหวัดยะลา ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการสยาม

พ.ศ. 2476 เรื่อง การจัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาค ออกเป็นจังหวัดเป็นอำเภอและให้มีข้าหลวงประจำจังหวัดและกรมการจังหวัดเป็นผู้บริหารราชการ

2.3.4 สภาพทั่วไป

ภูมิประเทศ

จังหวัดยะลามีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าเขาเนินสูงและภูเขาเตี้ยสลับซับซ้อน เป็นส่วนใหญ่จะมีพื้นราบเพียงเล็กน้อย โดยพื้นที่ส่วนที่เป็นภูเขา เนินเขาและหุบเขาปกคลุมไปด้วยป่าไม้ จะอยู่ตั้งแต่ตอนกลาง ถึงใต้สุดของจังหวัด พื้นที่ส่วนที่เป็นที่ราบลุ่ม อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัด บริเวณแม่น้ำปัตตานีและแม่น้ำสายบุรี สูงกว่าระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 100 – 200 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าคงคิบ และสวนยางพารา มีเทือกเขาที่สำคัญ 2 เทือกเขา คือ เทือกเขาสันกาลาคีรี กั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย และเทือกเขาปิไล

2.3.5 ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดยะลาแบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 58 ตำบล 372 หมู่บ้าน จัดการปกครองท้องถิ่นเป็น 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลนคร 6 เทศบาลตำบล และ 55 องค์การบริหารส่วนตำบล

ประชากร ณ เดือน 20 ตุลาคม 2549 รวมทั้งสิ้น 464,121 คน เป็นชาย 231,087 คน หญิง 233,034 คน ความหนาแน่นของประชากรต่อตารางกิโลเมตรโดยเฉลี่ย 101.7 คน ประชากร 359,734 คน ร้อยละ 76.98 นับถือศาสนาอิสลาม 105,571 คน ร้อยละ 22.59 นับถือศาสนาพุทธ นับถือศาสนาคริสต์ คน 1,816 ร้อยละ 0.39 และ นับถือศาสนาอื่นๆ (ซิกข์ ฮินดู และ อื่น ๆ) 195 คน ร้อยละ 0.04

2.3.6 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

2.3.6.1 สภาพทางเศรษฐกิจ

การเกษตร เป็นอาชีพหลักของจังหวัดยะลา ซึ่งมีเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตร 1,676,879 ไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่มีการเพาะปลูกมากมี 3 ชนิดคือยางพารา พุรีเรียน และ ลองกอง

ผลผลิตทางด้านปศุสัตว์อันได้แก่ โคเนื้อ กระบือ ไก่เนื้อ ไก่พื้นเมือง ไก่ไข่ สุกรขุน ไก่เนื้อ แพะ แกะ เป็ดเทศ และนกกระทา

จังหวัดยะลาเป็นจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล แต่ก็มีทรัพยากรด้านการประมงน้ำจืดเพียงพอต่อการบริโภคภายในจังหวัดและจำหน่ายไปยังจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งผลผลิตการประมงจำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ การเพาะเลี้ยง และผลผลิตตามธรรมชาติ

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดยะลาตั้งแต่ปี.พ.ศ. 2544 มีทิศทางชะลอลง ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ณ ตามราคาประจำปี 2548 (Gross Provincial Product at Current Market Prices by Industrial Origin) พบว่า ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 58,915 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขา เกษตรมากที่สุดถึงร้อยละ 35.35 รองลงมาเป็นสาขาการขนส่ง ขยายปลีก ร้อยละ 14.96 และสาขาการขนส่ง ร้อยละ 8.37 แม้ว่าสาขาการขนส่ง ขยายปลีกและสาขาการขนส่ง จะขยายตัว แต่สาขาเศรษฐกิจหลักคือ สาขาเกษตรกรรม ชะลอตัวจึงส่งผลให้เศรษฐกิจของจังหวัด ยะลาชะลอตัวคิดเป็นร้อยละ 0.17

2.3.6.2 สภาพด้านการศึกษา

ตั้งแต่วันที่ 7 กรกฎาคม 2546 จังหวัดยะลาจัดการศึกษาเป็น 2 เขตพื้นที่ การศึกษา ได้แก่

เขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1 รับผิดชอบ พื้นที่อำเภอเมืองยะลา อำเภอรามัน และกิ่งอำเภอกรงปินัง และเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 2 รับผิดชอบ พื้นที่อำเภอยะหา อำเภอกาบัง อำเภอบันนังสตา อำเภอธารโต และ อำเภอเบตง

ในปีการศึกษา 2549 จังหวัดยะลามีสถานศึกษารวมทั้งสิ้น 299 แห่ง และสถานศึกษานอกระบบ 171 แห่ง รวมทั้งสิ้น 470 แห่ง

แยกการศึกษานอกระบบเป็น 2 ระบบ ดังนี้

- การศึกษาในระบบโรงเรียน
- การศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.3.6.3 สภาพด้านการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

ข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2549 จังหวัดยะลา มีวัด 43 วัด (รวมวัดญวน 1 วัด) มัสยิด 446 แห่ง โบสถ์ คริสต์ 5 แห่ง วัดซิกข์ 1 แห่ง ศูนย์อบรมศาสนาและจริยธรรมประจำมัสยิด 219 แห่ง มีโบราณสถานที่ยื่นทะเบียนแล้ว 3 แห่ง และอยู่ระหว่างดำเนินการยื่นทะเบียนจำนวน 14 แห่ง มีศูนย์วัฒนธรรม 1 ศูนย์ สภาวัฒนธรรมอำเภอ 8 แห่ง และสภาวัฒนธรรมตำบล 16 แห่ง

2.3.6.4 สภาพด้านสังคม

จังหวัดยะลามีสถานพยาบาลที่เป็นโรงพยาบาลรัฐบาล 8 แห่ง จำนวน 857 เตียง โรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง จำนวน 100 เตียง สถานีอนามัย 80 แห่ง และคลินิกทุกประเภทรวม 84 แห่ง มีบุคลากรทางการแพทย์ประกอบด้วย แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล เภสัชกร และเจ้าหน้าที่อื่นๆ จำนวน 1,681 คน อัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 : 5,569 อัตราส่วน

ทันตแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 : 22,831 อัตราส่วนเภสัชกรต่อประชากรเท่ากับ 1 : 8,781 มีร้านขายยา 83 แห่ง ประชาชนจังหวัดยะลา มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค) จำนวน 381,782 คน จากเป้าหมาย 395,144 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 96.62 อยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไข/ตรวจสอบสิทธิ 2,390 คน รออนุมัติ จากกระทรวงสาธารณสุข 405 คน และอยู่ระหว่างดำเนินการขึ้นทะเบียน 10,567 คน

(ที่มา: บรรยายสรุปจังหวัดยะลา สำนักงานจังหวัดยะลา พ.ศ.2549)

2.4 อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

2.4.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอเมือง แต่ก่อนที่ว่าการอำเภอและศาลากลางจังหวัดอยู่ที่เดียวกัน และแยกที่ว่าการอำเภอออกมาต่างหากใน พ.ศ. 2499 ได้ย้ายที่ตั้งที่ว่าการอำเภอหลายครั้งตามลำดับดังนี้

1. ตั้งอยู่ที่บ้านทุเรียน ในท้องที่หมู่ 5 ตำบลท่าสาป
2. ย้ายไปตั้งอยู่ที่บ้านลิมุด ในท้องที่หมู่ที่ 3 ตำบลท่าสาป
3. ย้ายไปตั้งอยู่ที่บ้านท่าสาป ในท้องที่หมู่ที่ 1 ตำบลท่าสาป
4. ย้ายไปตั้งอยู่ที่ริมห้วยหาดแม่น้ำปัตตานี ในท้องที่ตำบลสะเตง (ใกล้บริเวณที่ตั้งเรือนจำจังหวัดยะลาปัจจุบัน) และได้เปลี่ยนชื่อใหม่เรียกว่า "อำเภอสะเตง"
5. ย้ายไปตั้งอยู่ที่ตำบลสะเตง ห่างจากที่ว่าการอำเภอเดิมประมาณ 1 กม. และในปีพ.ศ. 2482 ก็ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอสะเตง กลับมาเป็น "อำเภอเมืองยะลา" อีกครั้ง
6. ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2486 ได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่บ้านนิบง ตำบลสะเตง โดยใช้อาคารเรียนของโรงเรียนจีน "ยะลาบำรุง" เป็นที่ทำการชั่วคราว
7. และเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2495 จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งอยู่ใกล้ศาลากลาง จังหวัดยะลาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

2.4.2 สภาพทั่วไป

2.4.2.1 ที่ตั้งและเนื้อที่

อำเภอเมืองยะลา ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของศาลากลางจังหวัดยะลา อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดยะลา ประมาณ 100 เมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถไฟ 1,039 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 264.24 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 165,255 ไร่

2.4.2.2 อาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอยะรัง อำเภอแม่ลานและอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
- ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอกรงปินัง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

2.4.2.3 ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มและที่ราบเชิงเขา มีภูเขาเตี้ย ๆ สลับซับซ้อนบริเวณตอนเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม บริเวณตอนใต้เป็นป่าเขาเนินสูง มีต้นไม้ปกคลุม และมีภูเขาที่สำคัญ คือ ภูเขาสันกาลาคีรี ภูเขาบือยอ สำหรับแม่น้ำมีแม่น้ำปัตตานี เป็นแม่น้ำที่สำคัญ

2.4.3 ข้อมูลทั่วไป

2.4.3.1 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แหล่งน้ำธรรมชาติ

มีแหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำปัตตานี เขื่อนเปาะนามา ทำนบบาโงบตือ ปูบึงบาโงะเยาะปอ บึงกือเตาะบือซี บึงบูโตะลังงา และบึงลูโ๊ะบาเต็ง

ทรัพยากรป่าไม้

มีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 13 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 8125 ไร่

ทรัพยากรดิน

อำเภอเมืองยะลา มีดินหลายประเภท สามารถแบ่งได้เป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มดินนา กลุ่มดินไร่ กลุ่มดินเหมาะสม กลุ่มดินคละ กลุ่มดินทราย พื้นที่ดินภูเขา

2.4.3.2 ประชากร

อำเภอเมืองยะลา มีประชากรรวมทั้งสิ้น 159,944 คน แยกเป็นชาย จำนวน 77,550 คน เป็นหญิงจำนวน 82,394 คน จำนวนครัวเรือน 45,614 ครัวเรือน

2.4.3.3 การปกครอง

การปกครองของอำเภอเมือง แบ่งเป็นตำบลและหมู่บ้าน คือ 14 ตำบล 80 หมู่บ้าน ดังนี้

- 1) ตำบลลำพะยา มี 7 หมู่บ้าน
- 2) ตำบลลำใหม่ มี 7 หมู่บ้าน
- 3) ตำบลพร่อน มี 6 หมู่บ้าน
- 4) ตำบลลิคต มี 5 หมู่บ้าน
- 5) ตำบลยะลา มี 3 หมู่บ้าน
- 6) ตำบลเปาะเส็ง มี 4 หมู่บ้าน
- 7) ตำบลหน้าถ้ำ มี 3 หมู่บ้าน
- 8) ตำบลท่าสาป มี 6 หมู่บ้าน
- 9) ตำบลบันนังสรารง มี 6 หมู่บ้าน
- 10) ตำบลบุดี มี 7 หมู่บ้าน
- 11) ตำบลสะเตงนอก มี 13 หมู่บ้าน
- 12) ตำบลยุโป มี 6 หมู่บ้าน
- 13) ตำบลตาเซะ มี 5 หมู่บ้าน
- 14) ตำบลสะเตง (เขตเทศบาลนครยะลา)
- 15) อำเภอเมืองยะลามีเทศบาล 2 แห่ง และมีองค์การบริหารส่วนตำบล 13 แห่ง

2.4.3.4 เศรษฐกิจ

อำเภอเมืองยะลามีเศรษฐกิจที่สำคัญคือยางพารา ข้าว ทุเรียน ลองกอง เงาะ มะพร้าว มังคุด

2.4.3.5 การอุตสาหกรรม

อำเภอเมืองยะลามีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตดำเนินการและประกอบการ จำนวน 204 แห่ง

2.4.3.6 สภาพสังคม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม

การศึกษา

ตารางที่ 2 จำนวนสถานศึกษาในจังหวัดยะลา ปี พ.ศ. 2549 จำแนกตามสังกัด

สังกัด	จำนวน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพฐ.)	52
สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน(สช.) (ม.15(1)สามัญ ม.15(1) สามัญควบคู่ ม. 15(2)ศาสนา)	40
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.ศธ.) (ตาดีกา ปอเนาะจดทะเบียน)	115
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น(อบต.) (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)	11
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น(เทศบาลนครยะลา)	2
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (อนุบาล)	1
การท่องเที่ยวและกีฬา	2
สำนักพุทธศาสนา	1
กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน	1
กระทรวงสาธารณสุข	2
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	3
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	3
รวม	233

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 1 (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2549)

ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 76 ศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 23 คริสต์ประมาณ ร้อยละ 0.75 และอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 0.25

ศิลปวัฒนธรรม

- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ จำนวน 1 แห่ง
- พิพิธภัณฑ์ของวัด จำนวน 5 แห่ง
- โบราณสถาน จำนวน 4 แห่ง

2.4.3.7 การสาธารณสุข มีสถานบริการด้านสาธารณสุขดังนี้

- โรงพยาบาล ขนาด 528 เตียง จำนวน 1 แห่ง
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 1 แห่ง
- สถานีอนามัยประจำตำบล จำนวน 17 แห่ง
- ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ภาคใต้ตอนล่าง จำนวน 1 แห่ง
- สถานพยาบาลของเอกชน จำนวน 36 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ 12 จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์วัดโรค เขต 12 จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลง ที่ 41 ยะลา จำนวน 1 แห่ง
- กองอนามัยและสิ่งแวดล้อมเทศบาลนครยะลา จำนวน 1 แห่ง

(ที่มา: ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2549)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. นโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้(พ.ศ.2441 – 2549)

การจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น รัฐบาลได้กำหนดแนวนโยบายเป็นกรณีเฉพาะมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2441 จนถึงปัจจุบัน โดยมีพัฒนาการของนโยบายมาตามลำดับ ผู้วิจัยลำดับเหตุการณ์และสรุปนโยบายการจัดการศึกษาโดยดัดแปลงจากรายงานการวิจัย

เรื่องนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลในชุมชนชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ.2475-2535) ของ สมพงษ์ ปานเกล้า (2541) ประกอบกับข้อมูลจากแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข ปี 2548-2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 3 แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้(พ.ศ.2441– 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษา และการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้
พ.ศ. 2441-2453 (รัชกาลที่ 5)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ปรับปรุงโครงสร้างการปกครอง - ตั้งมณฑลเทศาภิบาล ให้ 7 หัว เมืองขึ้นต่อมณฑล นครศรีธรรมราช (พ.ศ.2439) - ออกข้อบังคับลักษณะปกครอง ท้องที่ ร.ศ. 117 กำหนดตำแหน่ง ผู้ว่าราชการเมือง ยกเลิกเจ้าเมือง ทั่วพระราชอาณาจักร (พ.ศ.2441) - ตั้งมณฑลปัตตานีรวม 4 เมือง คือ เมืองปัตตานี เมืองสายบุรี เมือง ยะลา เมืองนราธิวาส แยกจาก มณฑลนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2449) 	<ul style="list-style-type: none"> - มีพระบรมราชโองการประกาศจัดการ เล่าเรียนในหัวเมือง โดยแต่งตั้งพระราช คณะชั้นผู้ใหญ่ให้เป็นผู้อำนวยการ รับผิดชอบการจัดการศึกษามณฑลต่างๆ รวมถึง 7 หัวเมืองปักษ์ใต้ ใช้วัดเป็น โรงเรียนและพระสงฆ์เป็นครูผู้สอน โดยมุ่ง ให้ราษฎรเป็นพลเมืองดี มีจิตสำนึกยึดหลัก ความมั่นคงแห่งชาติและความจงรักภักดีต่อ สถาบันพระมหากษัตริย์ (พ.ศ.2441) - ยกเลิกตำแหน่งผู้อำนวยการทั่วไปในการจัด การศึกษาในหัวเมือง(พ.ศ.2445) - ปรับแผนการศึกษา พ.ศ.2445 เป็นแผนการ ศึกษาพ.ศ.2450 โดยกำหนดนโยบายสำหรับ มณฑลปัตตานีไว้ว่าเป็นมณฑลที่ราษฎรนับ ถือศาสนาที่ต่างออกไป

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษาและการจัด การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
<p>พ.ศ. 2453-2468 (รัชกาลที่ 6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประกาศใช้ พรบ.ลักษณะปกครอง ท้องที่ มีนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ท้าวพระราชาณาจักร (พ.ศ.2457) - กำหนดให้ราษฎรช่วยเหลือ งบประมาณด้านการศึกษาเรียกว่า การจ่ายเงินศึกษาพลี - ยุบมณฑลปัตตานี (พ.ศ.2465) - ประกาศหลักรัฐประศาสนโยบาย สำหรับมณฑลปัตตานี 6 ประการ (6 ก.ค.2466) 	<ul style="list-style-type: none"> - ยังคงนโยบายที่ให้ประชาชนสามารถอ่าน เขียนและพูดภาษาไทยได้ต่อจากสมัย รัชการที่ 5 - พระราชบัญญัติประถมการศึกษา พ.ศ. 2464 มีผลบังคับใช้มณฑลปัตตานีถูก กำหนดให้จัดการศึกษาภาคบังคับทุก ตำบล - เกิดมีกลุ่มต่อต้านนโยบายรัฐบาลโดยการ นำของส่วนก๊อปปี้คูลกาเคร์ ขึ้นในปี พ.ศ. 2465 - นโยบายจัดการศึกษาเน้นการขยาย การศึกษาให้เป็นการศึกษาแห่งชาติ
<p>พ.ศ. 2468-2478 (รัชกาลที่ 7)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ยกเลิกการปกครองมณฑล (พ.ศ.2469) - รัชกาลที่ 7 เสด็จ อ.โคกโพธิ์ จว.ปัตตานี - เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน เป็นระบอบประชาธิปไตย (24 มิ.ย.2475) - ประกาศใช้ พ.ร.บ.ระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดินฉบับแรก ยกเลิก ผู้ว่าราชการเมือง(พ.ศ.2476) 	<ul style="list-style-type: none"> - ยังคงยึดหลักรัฐประศาสนโยบายที่ รัชการที่ 6 ทรงกำหนดไว้ แต่ลดการ เน้นให้เด็กมุสลิมพูดภาษาไทยได้โดย ให้คงสภาพแบบค่อย ๆ ดำเนินการไป แบบค่อยเป็นค่อยไปไม่ทำให้ประชาชน มีความรู้สึกว่ามีฝืน ศาสนบัญญัติ และ วัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่เคร่งครัดใน การเกณฑ์เด็กให้เข้าเรียนตามกฎหมาย และยังคงสภาพการจัดให้มีการเรียนการ สอนภาษามลายูในโรงเรียน ประถมศึกษาไว้

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษาและการจัด การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
พ.ศ. 2475-2481	<ul style="list-style-type: none"> - คณะราษฎรประกาศหลัก 6 ประการ สำหรับเป็นแนวทางการบริหารแผ่นดิน - ยุบเลิกมณฑลเทศาภิบาล (พ.ศ.2476) 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิม มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเริ่มปรากฏมากขึ้น มีการประชุมร่วมครั้งแรกระหว่างข้าราชการในท้องถิ่นกับผู้นำทางศาสนาอิสลาม เมื่อวันที่ 25 ม.ค. 2475 ณ จังหวัดปัตตานี ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบผ่อนผันการหยุดเวลาเล่าเรียนและให้มีการสอนภาษามลายูได้
พ.ศ. (2482-2487)	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ประกาศนโยบาย “รัฐนิยม” จำนวน 12 ฉบับ - นโยบายรัฐนิยมฉบับที่ 10 เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2484 ว่าด้วยการแต่งกายของประชาชนชาวไทยเป็นนโยบายที่ชาวไทยมุสลิม ถือว่ากระทบกระเทือนรุนแรงมาก เพราะบังคับให้ประชาชนต้องแต่งกายแบบตะวันตก - คนไทยมุสลิมรู้สึกว่าคุณก๊อกลืนชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายรัฐนิยมฉบับที่ 9 เมื่อวันที่ 24 มิ.ย. 2483 เรื่องภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมือง กำหนดให้ยกย่องเคารพนับถือภาษาไทยและต้องรู้สึกเป็นเกียรติในการพูดและใช้ภาษาไทย

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษาและการจัด การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
พ.ศ. 2488-2521	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลถึง 6 คณะ - ตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาการปกครอง 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้(พ.ศ.2491) 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ (24 มี.ค.2489 – 1 มิ.ย.2489) รัฐบาลได้เปลี่ยนท่าทีเชิงกว้างต่อชาวไทยมุสลิมลง นโยบายต่างๆค่อนข้างอ่อนปรนมากขึ้น เช่น อนุญาตให้โต๊ะครูสอนมลายู ภาษาอาหรับ และศาสนาอิสลามได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการขัดกับลักษณะการสอนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2486 เนื่องจากรัฐบาลได้รับการร้องเรียนจากผู้แทนราษฎรชาวไทยมุสลิม - รัฐบาลของ พลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ (23 ส.ค.2489–30 พ.ค.2490) ะยี่สุหลง เบ็ญอับดุลกาเดร์ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานีได้เป็นตัวแทนชาวไทยมุสลิมจังหวัดภาคใต้ ยื่นคำขอ 7 ประการ ต่อรัฐบาล และคณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติเห็นชอบคำขอที่ว่า “การจัดการศึกษาในชั้นประถมศึกษาให้มีการศึกษาภาษามลายูตลอด” - รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม (พ.ศ.2491-2500) ได้จัดให้มีการสอนภาษามลายูในโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการใช้หลักสูตรพิเศษ สอนภาษามลายูและการศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษาและมีการปฏิบัติที่เป็นจริง

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษาและการจัด การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
พ.ศ. 2488-2521 (ต่อ)	-	- รัฐบาลรักษาการชั่วคราวของนายพจน์ สารสิน (21 ก.ย.2500–26 ธ.ค.2500) ได้ปรับปรุงการศึกษาของภาคศึกษา 2 ด้วยการสร้างครูสัมมนาการ และสร้างอาคารประกอบ พร้อมทั้งติดตั้งโรงพิมพ์ขนาดย่อมที่สามารถพิมพ์หนังสือแบบเรียนได้ 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ
พ.ศ. (2502-2506)	<ul style="list-style-type: none"> - จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (9 ก.พ. 2502-8 ธ.ค. 2506) - ตั้งกรรมการพัฒนาภาคใต้ (พ.ศ.2501) - ผลงานสำคัญ คือ การจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ - 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลได้พยายามจัดการศึกษาให้เป็นไปด้วยความราบรื่นโดยมุ่งหวังจะให้ชาวไทยมุสลิมสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยอย่างแท้จริง และ เพื่อบรรลุเป้าหมายความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงภายใน และความเป็นเอกภาพของประเทศ - มีมติจากการประชุมเพื่อปรับปรุงปอเนาะเมื่อวันที่ 17 พ.ย.2503 ว่า ให้มีระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 โดยมีการจดทะเบียน ให้มีหลักสูตรและกำหนดเวลาเรียนและกำหนดวิชาที่สอน แบ่งได้เป็นหมวดวิชา ศาสนา วิชาภาษาไทย และหมวดวิชาชีพ มีการทดสอบความรู้และให้มีการออกประกาศนียบัตรและให้ได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้
พ.ศ. (2502-2506) (ต่อ)	-	<ul style="list-style-type: none"> - ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุง ส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 โดยให้ปอเนาะยื่นขอจดทะเบียน หากจัดการสอนได้ดี จะได้รับอุดหนุนจากกระทรวง โดยให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรศาสนา วิชาภาษาไทย และ วิชาชีวะ - มีมติที่ประชุมเมื่อวันที่ 16 เม.ย.2506 ให้เร่งรัดด้านการศึกษาโดยให้เรียนภาษาไทย และใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักแพร่หลาย และให้เร่งรัดงานด้านปอเนาะและสามัญศึกษาซึ่งจะทำให้ราษฎรเข้าใจรัฐบาลยิ่งขึ้น และ ให้มีการอบรมกวัดจันเจ้าหน้าที่ โดยเลือกสรรคนดี ตลอดทั้งพิจารณา ด้านสวัสดิการ เช่น มีเบี้ยเลี้ยงเพิ่มเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง
พ.ศ. 2507 - 2516	<ul style="list-style-type: none"> - จอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี(9 ธ.ค. 2506 - 7 มี.ค.2512) - ดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้กรอบ “แผนพัฒนาภาคใต้” ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2507-2509) - ตั้งกองประสานราชการ ในกรมการปกครองในพ.ศ.2507 - (พ.ศ.2524 เป็น ศอ.บต. และยุบใน พ.ศ. 2545) 	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้มีสำนึกความเป็นคนไทยโดยแท้จริง สนับสนุนการปรับปรุงปอเนาะให้จดทะเบียนอย่างทั่วถึง - เร่งรัดปรับปรุงการอาชีวศึกษาทั้งด้านเทคนิค เกษตรกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น - มีมติเห็นชอบเมื่อปี 2509 ว่า ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้ว บังคับให้ขออนุญาตและจดทะเบียนภายใน 6 เดือน ให้แปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรให้เสร็จภายใน 3-5 ปี

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษาและการจัด การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
	<ul style="list-style-type: none"> - จอมพลถนอมฯ และ พลเอก ประภาสฯ ถูกโค่นล้มโดย ขบวนการ 14 ต.ค. 2516 - นายสัญญาฯ เป็น นายกรัฐมนตรีพระราชทาน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิมใน ช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) กำหนด โครงการในความรับผิดชอบในการขยายผล โครงการทดลองการสอนภาษาไทยด้วยวิธี พิเศษและแปรสภาพปอเนาะเป็น โรงเรียน ราษฎร์
พ.ศ.2516 - 2535	<ul style="list-style-type: none"> - มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี (1 ปี) - ธ.ค.2518 มีการเดินขบวน ประท้วงรัฐบาลที่จังหวัด ปัตตานี 	<ul style="list-style-type: none"> - มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับ ชาวไทยมุสลิมเมื่อวันที่ 29 ม.ค.2519 ว่า รัฐบาลจะให้ความเสมอภาคแก่คนไทยทุก คนทุกกลุ่มทุกศาสนาเท่าเทียมกัน สิทธิพิเศษ ซึ่งบุคคลบางกลุ่มเคยได้รับจะถูกยกเลิก แต่ ให้เข้าเรียนในสถาบันการศึกษาของภาคใต้ - รัฐบาลจะปรับปรุงการศึกษาระดับก่อน มหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพสูงขึ้น
พ.ศ. 2519-2523	<ul style="list-style-type: none"> - พล ร.อ.สังข์ฯ ยึดอำนาจ มรว. เสนีย์ ปราโมช ตั้งนาย ธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็น นายกรัฐมนตรี - คณะทหารฯปลดนายธานินทร์ ฯ ตั้งพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ เป็นนายกรัฐมนตรี (11 พ.ย. 2520-21 ธ.ค.2521), (12 พ.ค.2521 – 3 มี.ค.2523) - ประกาศใช้นโยบายความ มั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัด ชายแดนภาคใต้เมื่อ ม.ค.2521 	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายในการจัดการการศึกษา มุ่งส่งเสริม ให้ประชาชนมีความสำนึกในความเป็นคน ไทยที่มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ และ มุ่งส่งเสริมให้ ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการใช้ ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติไทย

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษาและการจัด การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
พ.ศ. 2523-2535	<ul style="list-style-type: none"> - พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (3 มี.ค 2523 – 19 มี.ค 2526, 30 เม.ย 2526 – 3 ส.ค.2531) - ประกาศใช้คำสั่ง สร.ที่ 8/2524 ลง20 มกราคม 2524 จัดตั้ง สอ.บต.และ พตท.43 (แทน สปต. และ กอ.รตต.) - มิถุนายน 2533 มีการชุมนุมที่ มัสยิดกรือเซะ เรียกร้องให้ทางราชการเพิกถอนมัสยิดกรือเซะ จากการเป็น โบราณสถาน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีนโยบายมุ่งเน้นจะให้การศึกษาเป็นรากฐานของการปกครอง การอาชีพ และการพัฒนาชนบท มุ่งเน้นการประสานงานศึกษาทั้งด้านนโยบาย การบริหารและการมอบอำนาจไปสู่ระดับปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนารูปแบบการประสานงานวิทยาลัยและการจัดการอาชีวศึกษาและ ปรับปรุงและพัฒนาระบบบริหารการประถมศึกษา - มีการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยอุดหนุน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ส่งเสริมทักษะภาษาไทยสำหรับเยาวชนไทยมุสลิม และ พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะ - กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยให้เร่งรัดการจัดการศึกษาทุกระดับเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ส่งเสริมการศึกษา เพื่ออาชีพทุกระดับ เร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชน เร่งพัฒนาและปรับปรุงการบริหารการศึกษาและเร่งจัดให้มีการจัดสวัสดิการและคุ้มครองสวัสดิภาพครูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ - ปี 2526 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เปลี่ยนเป็น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตาม พรบ. โรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษา และการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
<p>พ.ศ. 2535-2544</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดตั้งรัฐบาลหลายคณะ ประกอบด้วยรัฐบาลของ นายอานันท์ ปันยารชุน (2534-2535) นายชวน หลีกภัย (2535-2538) นายบรรหาร ศิลปอาชา (2538-2539) พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ(2539-2540)และรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย (2540-2544) - มิมติ เมื่อ 12 ก.ย.2535 เห็นชอบแผนเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดชายแดนใต้ - ปี 2538 มีเหตุคนร้ายลอบวางเพลิง 34 โรงเรียนพร้อมกัน ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ - 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการปฏิรูปการศึกษาและ ประกาศใช้ พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 - โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถานศึกษาตามมาตรา 15(1) และ 15(2) ตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 - มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
<p>พ.ศ. 2544-2549</p>	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็น นายกรัฐมนตรี (26 ก.พ.2544 – 19 ก.ย.2549) - ประกาศใช้คำสั่ง สร.ที่ 123/2545 ลงวันที่ 30 เม.ย. 2545 ยกเลิกคำสั่ง สร.ที่ 8/2524 และ 56/2539 ยุบ สอ.บต.และ พตท. 43 ตั้งแต่ 1 พ.ค. 2545 	<ul style="list-style-type: none"> - ออกระเบียบกระทรวงว่าด้วยสถาบันศึกษา ปอเนาะ พ.ศ.2547 เพื่อเปิดโอกาสให้ปอเนาะต่างๆมาจดทะเบียนขึ้นเป็นสถาบันศึกษา ปอเนาะที่ถูกต้องตามกฎหมาย - วางระบบเทียบคุณวุฒิทางการศึกษาสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ - ส่งเสริมการจัดการศึกษาของวิทยาลัยชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคอุตสาหกรรม เพื่อเชื่อมโยงกับการศึกษาต่อและการมีงานทำของเยาวชน

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงนโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ.2441 – 2549)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์ในประเทศและ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	นโยบายการศึกษา และการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
พ.ศ. 2544-2549 (ต่อ)		<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย โดยจัดให้มีรายการสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่นเพื่อสื่อสารประชาสัมพันธ์ เป็นภาษาไทย มลายูและจีนกลาง - จัดคาราวานสร้างเสริมสันติสุขให้ความรู้และปลูกฝังความรักชาติและเจตคติที่ถูกต้องในสถานศึกษา - ขยายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศด้านอิสลามศึกษากับมหาวิทยาลัยอัล-ฮัสซัรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความเข้มแข็ง ถูกต้องตามหลักศาสนา สามารถเป็นศูนย์กลางของอิสลามศึกษาในภูมิภาค - มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 25 ต.ค.2548 ให้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาฟัรฎูฮีน ประจำปีสหิต พ.ศ. 2548 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั้งสามจังหวัดให้การรับรองโดยใช้เวลาเรียน 6 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

โลกทัศน์เป็นส่วนที่กำหนด ทิศทางของวิถีชีวิตของคน ที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยโลกทัศน์ เป็นผลมาจากการปรับตัวของกลุ่มชนนั้นๆ มาแต่อดีต โดยสืบทอดต่อมาในรูปแบบ ความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรม ปัจจุบันจึงมีการศึกษาทั้งโลกทัศน์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ในสังคม อย่าง กว้างขวาง โลกทัศน์เป็นทัศนะทั่วไปของบุคคล ตามที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2539: 1) ได้กล่าวไว้ว่า “ โลกทัศน์ ” หมายถึง ทัศนะของปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับโลก หรือรอบตัวของ มนุษย์ในโลก เป็นทัศนะทั่วไป ไม่มีการให้คุณค่า แต่เป็นพื้นฐานให้เกิดการกำหนดแนวคิด แบบแผนความคิด และการปฏิบัติต่างๆ โลกทัศน์ จึงมีผลทำให้บุคคลมีแนวโน้มในการตัดสินใจ และ ดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปอันส่งผลต่อการปรับตัวเพื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขใน สังคม

เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้มีอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม เฉพาะ มีความเชื่อและศรัทธาศาสนาเป็นกรอบความมั่นคงของชุมชน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ แนวคิด ระบบคิด และ วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ได้อย่างถูกต้อง ลึกซึ้ง จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ถึงโลกทัศน์ ของคนเหล่านั้น ด้วย เช่นกัน

วิทยานิพนธ์ เรื่อง ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับ สันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นี้ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลในส่วนแรกเพื่อวิเคราะห์และ สังเคราะห์โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในระดับบุคคล และสังคม จากการวิจัยเอกสารและ การวิจัยภาคสนามเพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้เสนอต่อนักวิชาการเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการ สอบถามทัศนะและความคิดเห็น ตามการคาดการณ์ของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางการจัด การศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ของชุมชนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร
2. ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม
3. ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการ

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร

การวิจัยเอกสารในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาการวิจัย และ เพื่อค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสาระสำคัญของโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ปัจจัยที่ทำให้เกิดโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพทั้งในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ และนำผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารมาเป็นฐานเพื่อประกอบการศึกษา และนำมาเป็นกรอบในการเก็บข้อมูลโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในการวิจัยภาคสนาม ซึ่งข้อมูลที่ใช้เป็นหลักในการวิจัยเอกสารในครั้งนี้ คือ นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กพื้นบ้าน นาฏศิลป์พื้นบ้าน และประเพณีของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ เพราะชาวไทยมุสลิมในภาคใต้นั้นได้สืบทอด ความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรมของชนรุ่นก่อน มาในรูปของวรรณกรรม ต่าง ๆ เช่น นิทาน ตำนาน เพลง คำสอน สุภาษิตและคำพังเพย ตามที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2521) ได้ศึกษาและสรุปไว้ว่า ประเด็นที่ควรศึกษาที่มาจากโลกทัศน์ คือ ความรู้ ประสบการณ์ วัฒนธรรม เพราะเป็นองค์ประกอบของโลกทัศน์หรือมูลเหตุแห่งโลกทัศน์ โดยเอกสารที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย

นิทานพื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ จำนวน 162 เรื่อง

เพลงกล่อมเด็กของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ จำนวน 208 เพลง

นาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ ได้แก่ มะโย่ง ซิละ รองเง็ง และซำปอง

ประเพณีของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ ประกอบด้วย

ประเพณีในรอบปี ได้แก่ วันแมลิด อาซูเราะ การทำบุญกุญรูประจำปี การถือศีลอด วันตรุษอีดิลฟิฏริ วันตรุษอีดิลอัฎฮา การทำกุรบาน ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก

ประเพณีในรอบชีวิต ได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด การเข้าสู่หนัดประเพณี ต้มมัด-อัลกุรอาน ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน ประเพณีการไปประกอบพิธีฮัจญ์ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตาย ประเพณีที่จัดขึ้นเฉพาะกิจ เช่น การปลูกเรือนใหม่ การขึ้นบ้านใหม่

การศึกษาเอกสาร เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏใน นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กพื้นบ้าน นาฏศิลป์พื้นบ้าน และ ประเพณี ชาวไทยมุสลิมภาคใต้ ครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาโปรแกรมฐานข้อมูลสำเร็จรูป ด้วยโปรแกรม Microsoft Access เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม ที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หาโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพนั้น ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ (2529) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพและสรุปไว้ในเยาวชนกับสันติภาพว่า ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีสันติภาพนั้นต้องอาศัยพื้นฐานที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. การรู้จักตนเอง
2. การรู้จักตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น
3. การตัดสินใจขัดแย้ง
4. การรักธรรมชาติ
5. รู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่
6. ความริเริ่มสร้างสรรค์

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้จำแนกประเภทของโลกทัศน์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้
คือ

1. โลกทัศน์ทางด้าน ความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม
2. โลกทัศน์ทางการเมือง การปกครอง
3. โลกทัศน์ทางด้านสังคม
4. โลกทัศน์ทางการศึกษา
5. โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ
6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กพื้นบ้าน นาฏศิลป์พื้นบ้าน และ ประเพณี ของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ จำแนกตามประเภทของโลกทัศน์ สรุปได้ดังนี้

1. โลกทัศน์ทางด้าน ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1 โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ

โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในประเด็นของ การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น ในเรื่อง การยกย่องคนเก่ง มีอิทธิปาฏิหาริย์ มีความสามารถทางคาถาอาคม และความเป็นเพื่อน ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง โตะนิ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การยกย่องคนเก่ง มีอิทธิปาฏิหาริย์ มีความสามารถทางคาถาอาคม โดยการเคารพนับถือกราบไหว้บูชาผู้ที่ศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิปาฏิหาริย์มากสามารถบนบานให้ช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง โตะบังสัน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การยกย่องคนเก่ง มีอิทธิปาฏิหาริย์ มีความสามารถทางคาถาอาคม โดย นับถือคนมุสลิมคน

หนึ่งที่เป็นคนมีคาถาอาคมเก่งกล้า

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **เมืองไทรบุรี** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติภาพใน ส่วนของความเป็นเพื่อน โดย ก่อนจากกันได้ปลุกต้นไม้โพธิ์เงินและโพธิ์ทองและอธิฐานให้รู้ว่าใคร ตกอยู่ในอันตราย

- นิทานพื้นบ้านเรื่องชายยากจน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติภาพใน ส่วนของความเป็นเพื่อน ปลุกต้นไม้แก้วและอธิฐานให้รู้ว่าใครตกอยู่ในอันตราย

โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพใน ประเด็นของ **การเข้าใจธรรมชาติ** ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **พรานป่าสอนลูก** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิด สันติภาพในส่วนของกรรักธรรมชาติ โดยสอนว่าต้นไม้ใหญ่มีเทวดาอาศัยอยู่ ถ้าเคารพบูชาจะอยู่ แบบร่มเย็น

- นาฏศิลป์พื้นบ้าน **มะโย่ง** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การรู้จักธรรมชาติ โดยการทำพิธีทำขวัญข้าวเพื่อแสดงความกตัญญูที่เจ้าแม่โพสพมีเมตตาประทาน น้ำนมมาให้เป็นเมล็ดข้าว เพื่อเป็นอาหารของมนุษย์

1.2 โลกทัศน์ทางด้านศาสนา

โลกทัศน์ทางด้านศาสนา ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ใน ประเด็นของ**การรู้จักตัวเอง** ในเรื่องการศรัทธาในศาสนา เชื่อศรัทธา และ นอบน้อม สำนึก ยำเกรง และ ภักดีต่อองค์อัลลอฮ์ ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **อภินิหารรวงน้ำทอง** สะท้อนให้เห็น ความศรัทธาจากการ เดินทางไปทำพิธีฮัจญ์ ที่นครเมกกะ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหลักศรัทธา

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว** สะท้อนเห็น ความศรัทธาใน ศาสนาอิสลาม จึงเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามด้วยความสมัครใจ

- ประเพณี **การเข้าสู่หนัด** สะท้อนให้เห็นการปฏิบัติตามหลักศรัทธา

- ประเพณี **การละหมาด** สะท้อนให้เห็นการปฏิบัติตามหลักศรัทธา

- ประเพณี **การบริจาค2ชะกาตฟิฏเราะฮ์และ3ชะกาตอื่น ๆ** สะท้อนให้เห็นการ ปฏิบัติตามหลักศรัทธา

- ประเพณี **การถือศีลอด** สะท้อนให้เห็นสิ่งที่มีมุสลิมผู้ศรัทธาต้องปฏิบัติเพื่อแสดง การภักดีต่ออัลลอฮ์

- ประเพณี การละหมาดในวันตรุษอีดิลฟิฏริและอีดิลอัฎฮา สะท้อนให้เห็นการ ตักเตือนให้มุสลิมทุกคนมีความสำนึกยำเกรงและภักดีต่ออัลลอฮ์

- ประเพณี การตัมมัดอัล-กูรอาน สะท้อนให้เห็นความศรัทธาศาสนาโดยการส่ง เด็กมุสลิมที่เจริญเติบโตพอที่จะศึกษาเล่าเรียนเริ่มหัดอ่านภาษาอาหรับและเรียนคัมภีร์อัล-กูรอาน เพื่อสามารถประกอบศาสนกิจได้อย่างถูกต้อง

- นาฏศิลป์ มะโย่ง สะท้อนให้เห็นความศรัทธาศาสนา โดยมีการไหว้ครูก่อนการ แสดงเพื่อคารวะอัลลอฮ์

- เพลงกล่อมเด็ก สะท้อนให้เห็น ความศรัทธาในศาสนา เชื่อศรัทธา นอบน้อม สำนึก ยำเกรง และ ภักดีต่อองค์อัลลอฮ์ ที่มีเนื้อความว่าปรากฏในเพลงต่าง ๆ ดังนี้

- จงเชื่อมั่นในพระเจ้าผู้เป็นเจ้า พระองค์ทรงให้พร
- อย่าละปฏิบัติศาสนกิจเลย
- นะบีมุฮัมมัดผู้นำศาสนาองค์สุดท้ายให้มนุษย์ทุกคนเชื่อมั่นต่อ พระองค์เลย

โลกทัศน์ทางด้านศาสนา ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็น ของ การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่นในเรื่อง การยกย่องคนฉลาด มีความรู้ ทางศาสนา ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เปาะเนเมาะเน และ เรื่อง หาเขย ที่สะท้อนให้เห็น การ เคารพยกย่องคนฉลาด มีความรู้ ทางศาสนา

1.3 โลกทัศน์ทางด้านวัฒนธรรม

โลกทัศน์ทางด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ใน ประเด็นของ การรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่ ในเรื่อง การยึดมั่นในอุดมคติ การเข้าใจในความแตกต่าง ทางวัฒนธรรม ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง พระราชาคันทนู สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิด สันติภาพในส่วนของ การยึดมั่นในอุดมคติ โดยการไม่ยอมเข้าแต่งงานระหว่างพี่น้อง

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง โตะนิ โตะปาแญ และ โตะเขาแดง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดย การประกอบ พิธีร่วมกันระหว่าง ชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิม

โลกทัศน์ทางด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของ การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่นในเรื่อง ความกตัญญู การเคารพและให้เกียรติผู้อื่น ดังนี้

- นาฏศิลป์ ทั้ง มะโยง ร่องเง็ง และชิละ ที่สะท้อนให้เห็น การแสดงความเคารพและกตัญญู ต่อ ครูบาอาจารย์ บิดามารดา ผู้มีบุญคุณ โดยมีการไหว้ครูก่อนการแสดง
- นาฏศิลป์ ร่องเง็ง นั้นสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมที่ดีในการให้เกียรติรูปภาพสตรีโดยการ ไม่มีการถูกเนื้อต้องตัวกัน

2. โลกทัศน์ทางการเมือง การปกครอง

โลกทัศน์ทางการเมืองการปกครองที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของ การรู้จักตนเองในเรื่อง การยอมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง การรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่องของตน ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ราชินีนิ้วมือ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในส่วนของการยอมรับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมั่นคง โดยสละสิทธิ์ในการครองราชย์เมื่อรู้ว่าตนไม่เหมาะสม
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ตำนานการเล่นหมากรุก สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของการรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่องของตน โดยสำนึกว่าสิ่งที่กระทำที่ไม่ถูกต้องจากการเป็นการเล่นหมากรุกผู้บริสุทธิ์ จึงหนีออกจากเมืองไป
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง นิทานเงียบสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของการรู้จักวิเคราะห์และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาโดย พระราชาใช้เวลา ในการสอบสวนข้อเท็จจริง เพื่อหาสาเหตุที่แน่นอนก่อนจะประหารชีวิต

โลกทัศน์ทางการเมืองการปกครองที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของ การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น ในเรื่อง การเสียสละเพื่อผู้อื่น การยกย่องคนเก่ง มีความสามารถ ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ชายยากจน (มะกับาหมัด) สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของการเสียสละเพื่อผู้อื่น โดยพระราชาจำต้องส่งพระธิดาไปเป็นเครื่องบูชาขัญญเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **แวปรุง และ เมืองไทรบุรี** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การยกย่องคนเก่ง มีความสามารถ โดยพระราชกษัตริย์ให้อภิเษกกับผู้ที่สามารถต่อสู้เพื่อบ้านเมือง

โลกทัศน์ทางการเมืองการปกครองที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในประเด็นของ การตัดสินข้อขัดแย้ง ในเรื่อง การไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง การยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และ การรู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ตำนานการเล่นหมากรุก** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง โดยอำมาตย์พยายามหาวิธียุติความรุนแรงของพระราช

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ชายยากจน** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน โดย พระราชายกย่องไม่ดูหมิ่นราษฎร

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **รายอชิง** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การรู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดย พระราชาเลิกข่มเหง ทำร้ายราษฎร และ ปกครองบ้านเมืองด้วยความสุข

โลกทัศน์ทางการเมืองการปกครองที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของ **รู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่** ในเรื่อง การเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และ เข้าใจในเรื่องความเชื่อและค่านิยม ต่าง ๆ ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **โตะนิ** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และ เข้าใจในเรื่องความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ โดย ชาวบ้าน เข้าใจ ยกย่องนับถือ ผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งมีเชื้อสายเจ้านายราชตระกูลและเข้าใจ ยอมรับการปฏิบัติตนของชนชั้นปกครอง

3. โลกทัศน์ทางด้านสังคม

โลกทัศน์ทางด้านสังคมที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของ การรู้จักตนเองในเรื่อง ความเชื่อมั่นตัวเอง การรู้จักและเคารพตัวเอง ยอมรับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมั่นคง การรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่อง การรู้จักวิเคราะห์และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ซื่อสัตย์ ละอายต่อการโกหก ความอดทน มีความรับผิดชอบ และ ขยัน ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **อาแวจ้อรีติก** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเชื่อมั่นตัวเอง โดย การตัดสินใจแน่นอนที่จะอยู่ที่เดิม
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **เกาะปูเลอาปี เพื่อนแท้** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความรู้จักและเคารพตัวเอง โดย เขาชื่นชมตัวเองที่สร้างฐานะได้ และภูมิใจในความซื่อสัตย์ตลอดชีวิตของตน
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **รายาเจียงอก** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรยอมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงโดย พระราชายอมรับเมื่อประชาชนทราบความจริงที่ปกปิดไว้
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **นิทานเงียบ** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรยอมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงโดย ยอมรับโทษในการประหารและยอมบอกข้อเท็จจริงแก่คนอื่น
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **หัวหอมกับหัวกระเทียม** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่องของตน โดย การสำนึกผิดและคิดที่จะเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ดีงาม
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **มาแลมาแกกือจา** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่องของตน โดย สำนึกผิดยอมรับความจริงและไม่โกหกคนอื่นอีก
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **บือตือรอกาลอ แวกะจิบเสื่อ นิทานเงียบ พระราชาถือลิง พระราชาคันธนู มูอาลาฟ รายอเมนิยะ – รายอบิตติย ลูกเขยคนที่เก้า และ ไข่พญานาค** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรู้จักวิเคราะห์และใช้เหตุผลในการแก้ไข้ปัญหา
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ตาบอดเพื่อนแท้** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ของตนแม้ว่าจะมีข้อเสนอที่ดี
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **แก้ววิเศษ** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความซื่อสัตย์ โดย บอกเรื่องราวของตนอย่างไม่ปิดบัง
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **เกาะปูเลอาปี** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความรับผิดชอบของตน ขยัน ในการทำงาน
- ประเพณี **ที่เกี่ยวข้องกับการตาย** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความซื่อสัตย์ โดย แสดงความซื่อสัตย์ต่อสามีทั้งในยามที่มีชีวิตอยู่และยามที่สามีเสียชีวิตไปแล้ว

- ประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การศรัทธาต่อศาสนา โดยไม่ยอมรับการสมรสระหว่างบุคคลในสายเลือดเดียวกัน

โลกทัศน์ทางด้านสังคมที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของการเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น ในเรื่อง การเชื่อฟังผู้นำ ความเมตตากรุณา ความเป็นเพื่อน เป็นครอบครัวเดียวกัน ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ ความกตัญญู ช่วยเหลือผู้อื่นเสียสละเพื่อผู้อื่น ยกย่องคนดี คบคนดี ยกย่องคนฉลาด มีความรู้ มีปัญญา ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ชายยากจน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การเชื่อฟังผู้นำโดย สิ่งใดที่เป็นความประสงค์ของผู้นำจะต้องทำตาม

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง อ้อยลำเดียว ปลาโลมา พระราชาตรี ของศิษย์หลังสวน ชายตัดฟัน ลูกกตัญญู รายนมณีเยะ – รายนบิตติยง หนังกษัตริย์ อาแวโตะฮาภิรม ตาบอด เพื่อนแท้ หัวหอมกับหัวกระเทียม อาแวญาเงาะ แวปรุง อาแวก่อราปู ฯลฯ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเมตตากรุณา

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เจ้าพริกขี้หนู เพื่อนแท้ นายมิดพรีโต ลูกเจ้าเมือง เจ้มุ และเจ้มะ นกฮูก อาแวซือมาละห์ ลูกเสือกกับลูกวัว และ สองเกลอเจดทีเด็ด สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเป็นเพื่อน เป็นครอบครัวเดียวกัน

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เพื่อนแท้ แก้ววิเศษ และ เพื่อนแท้สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเห็นอกเห็นใจกัน

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง พระราชาเป็นหนี้ โตะแซใจร้าย เพื่อนแท้ เจ้าพริกขี้หนู อาแวญาเงาะ นกฮูก กลือเป็นหนอน อาแวณาลิล อาแวซือเร็ง อาแวโตะฮาภิรม ลูกกตัญญู ยากจนเจ้าปัญหา ราชนินันมือ ฯลฯ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความกตัญญู

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง อาแวซือมาละห์ จำนวน 2 ทูเรียนยักษ์ เพื่อนแท้ คนถือของ อาแวมาเลาะบือซา อาแวญาเงาะ ตาบอดเพื่อนแท้ ลูกกตัญญู นางเงือก แหวนไชนก เจ้าพริกขี้หนู และ เป้าติมุง และเมาะติมุงสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของเอื้ออาทร มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่น

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง คนวิเศษ หัวหอมกับหัวกระเทียม ชายโง่เง่า ลูกเขยคนที่เก้า สองพี่น้อง เป้าติมุง และเมาะติมุง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การยกย่องคนดี

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **พ่อตากับลูกเขย ตอนลูกเขยเจ้าปัญญา เจ้าชายกบ ตูแหว** **ยอเจ้าเมืองโกตาบารู เปาะซือเก็ง – เมาะซือเก็ง ลีพี่น้อง** ฯลฯ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรยกย่องคนเก่ง มีความสามารถ
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **แหวนไข่มุก เมียงู พ่อตากับลูกเขย ตอนลูกเขยเจ้าเล่ห์** **อาแวซือมาละห์ จำนวน 2** ฯลฯ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรยกย่องคนขยัน
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **โต๊ะปาแล และ พระราชาเป็นหนี้** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรยกย่องคนที่มีความซื่อสัตย์
- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรยกย่องคนดีที่มีเนื้อความว่า
 - ลูกเขยเจ้ามีน้ำใจ ขอให้จิตใจเจ้าผ่องใส
 - คนดีมีอัธยาศัยไปแห่งใด ชีวิตยังมีความสุข
- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรยกย่องคนขยันที่มีเนื้อความว่า
 - ปู่ย่าตายายสอนไว้ว่าอย่าเอาเยี่ยงอย่างคนเกียจคร้านเอย
 - คำฝากจากปู่ย่าตายายอย่าเอาอย่างคนเกียจคร้าน
- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรมีความรัก ความห่วงใยกันที่มีเนื้อความว่า
 - หลับเสียเถิดดีมากแล้ว อย่ากลัวเลยแม่ยังอยู่ พ่อเจ้าเขาไปทำงาน ขอให้พ่อเจ้ากลับมาเร็วไว
 - เมื่อลูกจะมีเหย้าเรือน อย่าลืมที่พ่อสั่งสอนไว้

โลกทัศน์ทางด้านสังคมที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของ การตัดสินข้อขัดแย้ง ในเรื่อง ความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง การรู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความปรองดองกัน การยอมรับฟัง และการให้อภัย

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **สองเกลอ** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรมีความยุติธรรมโดย การแบ่งปันอย่างยุติธรรม
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ลูกกตัญญู** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง เพื่อให้ผู้เป็นแม่เกิดความสุขสบายใจ
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **มหาเศรษฐี** ฯลฯ ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรรไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง โดยการตกลงยอมพบนกันครึ่งทาง

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **เกลือเป็นหนอน** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การรู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยการปล่อยพระธิดาให้หนี หนีมา และนำเอาเสื้อผ้าพระธิดาไปถวายเจ้าเมือง
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **แก้ววิเศษ** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดองกัน
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ทุเรียนยักษ์** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ ความสามัคคีของชาวบ้าน
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **อาแวจือรีดิก** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การไม่เอาเปรียบ
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **โต๊ะปาแญ นางเงือก ดาNINGผู้ชนะ และ เกลือเป็นหนอน** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การรู้จักการให้อภัย
- ประเพณี **ที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ไม่รังเกียจการแต่งงานกับหญิงหม้าย
- ประเพณี **ที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้างและคืนดี** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การปรองดอง และการให้อภัย
- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันที่มีเนื้อความว่า
 - อยู่กับผู้หญิงอย่าดูหมิ่น
- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ ความปรองดองกันที่มีเนื้อความว่า
 - หลายคนมาจากต่างถิ่นได้รับ(ต้อนรับ)อีกครั้งร่วมกับพรรคพวกไปและมา
 - คนต่างพากันมาดู ท่าเรือของลุงแซในเมืองทุกคนล้วนรักใคร่หาแบบนี้ไม่ได้อีกแล้วเออ

โลกทัศน์ทางด้านสังคมที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของการรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่ ความภูมิใจในความเป็นคนในชาติ สำนึกถิ่น การปลูกฝังคุณธรรม และการเชื่อในกฎแห่งกรรม ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ธิดาช่าง อาแวญาเงาะ โต๊ะสุเต็น พระราชาถือสิง และ อาแวถือราปู** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ ความภูมิใจและความสำนึกในถิ่นเกิด

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ชายสองพี่น้อง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การปลูกฝังคุณธรรม เรื่อง การไม่จองเวร
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง บีเต็งกับอับดุลละห์ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การปลูกฝังคุณธรรม เรื่อง การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง อาแวก็อสิถึง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การปลูกฝังคุณธรรม เรื่อง การทำดีได้ดี
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง แหวนไข่มุก สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การปลูกฝังคุณธรรม เรื่อง ความโลก
- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การปลูกฝังคุณธรรมที่มีเนื้อความว่า
 - ลูกเอยเลือดของพ่อและแม่ จงรับและกตัญญูต่อพ่อแม่ พ่อแม่เหนื่อยยาก เพราะเลี้ยงเจ้า นอนไม่หลับกินไม่อิ่มก็เพราะเจ้าเอย
 - โอลูกเอยขวัญตาพ่อแม่ เจ้าอย่าทอดทิ้งแม่ การคลอดเจ้านั้นลำบากแท้ วางเจ้าบนพานทอง
 - น้องเอยทั้งชายและหญิงมาฟังเพลงกล่อม พ่อแม่ถนอมเอาใจใส่ ทนเจ็บทนร้อนตอนอยู่ไฟ เจ็บไข้ไม่บ่นจนนิดเดียว
- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ ความเชื่อในกฎแห่งกรรมที่มีเนื้อความว่า “ถึงแม้แม่จะยากจน ฝ้านุ่งมีไม่ถึงสองฝืน นี้แหละคือกรรม กรรมของพ่อและแม่ ”

โลกทัศน์ทางด้านสังคมที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของ ความริเริ่มสร้างสรรค์ ในเรื่อง ของการมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และการมีความหวัง ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เปาะดีอรามัดและเปาะซอมัด เปาะซื่อเก็ง – เมาะซื่อเก็ง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของมีความคิดริเริ่มในการประกอบอาชีพ
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เกาะปูเลอาปี ตำนานมะโย่ง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของมีความหวัง ในความก้าวหน้าจากการทำงาน
- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การมีความหวังที่มีเนื้อความว่า “แม้อยอกเขาจะสูง แต่ความใฝ่ฝันในหัวใจก็สูงกว่า”

4. โลกทัศน์ทางการศึกษา

โลกทัศน์ทางการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของการรู้จักตนเองในเรื่อง การศรัทธาในศาสนา และความมั่นคง ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ลูกเจ้าเมือง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความศรัทธาในศาสนาของตน โดย เจ้าเมืองต้องการให้ลูกชายมีความรู้ความสามารถโดยเฉพาะความรู้ทางศาสนา จึงได้ส่งไปเรียนหนังสือที่บ้านโตะครุ
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ลีพี่น้อง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความศรัทธาในศาสนาของตน โดย ส่งลูกทุกคนเข้าโรงเรียนเพื่อไปศึกษาหาความรู้ทางศาสนา
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เกลือเป็นหนอน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความมั่นคงโดย ปฏิเสธการมีความรักเพราะตั้งใจแน่วแน่ที่จะศึกษาเล่าเรียน
- ประเพณี การต้มมัดอัล-กูรอาน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความศรัทธาในศาสนาของตน โดย ให้เด็กหัดอ่านภาษาอาหรับและเรียนคัมภีร์อัล-กูรอาน

โลกทัศน์ทางการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของการเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น ในเรื่อง ความเมตตากรุณา ความเป็นเพื่อน เป็นครอบครัวเดียวกัน ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นเสียสละเพื่อผู้อื่น ยกย่องคนฉลาด มีความรู้ มีปัญญา ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ลูกเจ้าเมือง และ อาแวก็อราปู สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเมตตากรุณา โดยได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆ ให้อย่างสุดความสามารถ
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง พรานป่าสอนลูก สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเป็นครอบครัวเดียวกันโดยสอนลูกชายให้มีวิชาความรู้
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ชายสองพี่น้อง สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเอื้ออาทร มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่น โดยเปิดสำนัก เพื่อถ่ายทอดวิชาและฝึกให้คนรุ่นใหม่ได้รับความรู้แล้วนำไปใช้
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เพื่อนแท้ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเอื้ออาทร มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่น โดยให้ความช่วยเหลือเพื่อนขณะเรียนหนังสือด้วยกัน

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง โตะยิกาเล็ม นายเซ่งพ่อค้าอินทผาลัม ธิดาซ่าง ชายสองพี่น้องและโตะนิ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรยกย่องคนฉลาด มีความรู้ มีปัญญา

- ประเพณี การปลูกเรือนใหม่ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรยกย่องคนฉลาด มีความรู้ทางศาสนา โดยในการเลือกสถานที่ที่จะใช้เป็นที่ปลูกเรือนใหม่ จะต้องถูกกำหนดและคัดเลือกโดยผู้มีความรู้

- ประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับการตาย สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรยกย่องคนฉลาด มีความรู้ทางศาสนา โดยการจัดการกับทรัพย์สินของผู้ตาย จะแบ่งมรดกให้แก่ผู้สมควรได้รับ โดยจะเชิญผู้อาวุโสหรือผู้มีความรู้ เช่น โตะอิม่าม โตะครู มาจัดการแบ่งมรดก

- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรยกย่องคนฉลาด มีความรู้ มีปัญญา ที่มีเนื้อความว่า ลูกใครเอ๋ยช่างใฝ่สูง เขียนหนังสือได้ด้วยตนเองเอ๋ย

- เพลงกล่อมเด็ก ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรยกย่องคนฉลาด มีความรู้ มีปัญญา ที่มีเนื้อความว่า เมื่อลูกน้อยเติบโตใหญ่ในภายหน้าจงใฝ่หาวิชาความรู้

โลกทัศน์ทางการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในประเด็นของ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในเรื่องของการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง คนหาของป่า สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรมีความคิดริเริ่ม โดยพยายามจดจำทำความเข้าใจและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับสิ่งใหม่

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ความหวังของเศรษฐี อาแวโตะฮาгим อาแวก็อรปู เด็กยากจน และ ชายยากจน (มะกับอาหมัด) สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรมีความหวังในความก้าวหน้าจากการศึกษาหาความรู้

- เพลงกล่อมเด็กที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของกรมีความหวัง ที่มีเนื้อความว่า “ ส่งเข้าโรงเรียนชั้นสูง อยากให้เรียนหนังสือเก่ง ”

5. โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ

โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดโลกทัศน์เกี่ยวกับ สันติภาพในประเด็นของ การรู้จักตนเองในเรื่อง การรู้จักวิเคราะห์และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา ความอดทน เช่น

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เปาะเนเมาะเน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิด สันติภาพในส่วนของ การรู้จักวิเคราะห์และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา โดยเห็นจากการ สาธิต การปลูกข้าวเปลือกให้ดูเป็นตัวอย่าง
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง เจ๊ะมุและเจ๊ะมะ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิด สันติภาพในส่วนของความอดทน โดย ช่วยกันประกอบอาชีพจนกลายเป็นเศรษฐี

โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดโลกทัศน์เกี่ยวกับ สันติภาพ ในประเด็นของ การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น ในเรื่อง ความเป็นเพื่อน เป็น ครอบครัวเดียวกัน การยกย่องคนและประกอบอาชีพสุจริต มีความสามารถ ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ไข่พญานาค สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิด สันติภาพในส่วนของความเป็นเพื่อน เป็นครอบครัวเดียวกัน โดย คนในครอบครัวช่วยเหลือพ่อแม่ ประกอบอาชีพ
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง คนชอบพนัน นกเขาสีขาว เม็ดนุ่น เจ๊ะมุและเจ๊ะมะ สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การยกย่องคนและประกอบอาชีพสุจริต
- ประเพณี ต้มมัดอัล-กูรอาน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในส่วนของ การยกย่องคนและประกอบอาชีพสุจริต ส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในระดับสูง ๆ เพื่อ ประกอบอาชีพที่มั่นคง

โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดโลกทัศน์เกี่ยวกับ สันติภาพ ในประเด็นการรู้จักโลกที่เราอาศัย ในเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรม ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง ลูกกตัญญู สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิด สันติภาพในส่วนของ การปลูกฝังคุณธรรม โดย ปลูกฝังให้มีความสนใจในการประกอบอาชีพ

โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดโลกทัศน์เกี่ยวกับ สันติภาพในประเด็นของ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในเรื่อง การมีความริเริ่ม การมีความหวังต่าง ๆ ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **เพื่อนแท้** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความกตัญญู โดยเห็นได้จาก การนำเงินที่มีอยู่ไปลงทุนค้าขายทำให้ฐานะดีขึ้น
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ทุเรียนยักษ์** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความริเริ่ม โดยเห็นได้จากความริเริ่ม ในการปลูกพืชพันธุ์ใหม่
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **แก้ววิเศษ อาเวซ็อมลาะห์ และ อาเวจ็อริติก** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความหวัง โดยเห็นได้จาก ความหวัง ในการสร้างฐานะ

6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ในประเด็นของ **การรักษาธรรมชาติ** ในเรื่อง การรู้จักและเข้าใจธรรมชาติและ การรักษาธรรมชาติ ดังนี้

- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **แก้ววิเศษ เปาะอีเล็ง เปาะอีเล็ง เปาะดีอรา พรานป่าสอนลูก มหาเศรษฐี และ พระราชาถือลิง** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของเข้าใจธรรมชาติ
- นิทานพื้นบ้านเรื่อง **ธิดาช่าง** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของการรักษาธรรมชาติ
- ประเพณี **การแรกไถนา** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเข้าใจและเห็นประโยชน์จากสัตว์ในการประกอบอาชีพ
- ประเพณี **การทำกูรบาน** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเข้าใจและเห็นประโยชน์จากสัตว์ในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม
- ประเพณี **ที่เกี่ยวข้องกับการเกิด** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเข้าใจและเห็นประโยชน์จากสัตว์ในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นมงคลแก่ชีวิต
- ประเพณี **การทำคูรีครุหมอ** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเข้าใจและเห็นประโยชน์จากสัตว์ในการประกอบพิธีกรรมอย่างอื่น
- ประเพณี **การปลูกเรือนใหม่** สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของความเข้าใจและเห็นประโยชน์จากพืชในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

- ประเพณี การถือศีลอด สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในส่วนของ การเข้าใจและเห็นประโยชน์จากดวงอาทิตย์ แสงแดด ดวงจันทร์ ในการนำเอาปรากฏการณ์ทาง ธรรมชาติมาเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติศาสนกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง กับความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตบางอย่าง

สรุปผลการวิเคราะห์เอกสาร

เมื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ โลกทัศน์ที่ปรากฏใน นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กพื้นบ้าน นาฏศิลป์พื้นบ้าน และประเพณีของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ โดยจำแนกตามประเภทของโลกทัศน์ซึ่ง ประกอบด้วยโลกทัศน์ทางด้าน ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม โลกทัศน์ทางการเมืองการ ปกครอง โลกทัศน์ทางด้านสังคมและการศึกษา โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ และ โลกทัศน์ทางด้าน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งปรากฏให้เห็นทั้งในส่วนของโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพ และ โลกทัศน์ที่ไม่ส่งเสริมสันติภาพ ผู้วิจัยได้สรุปโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพโดยแบ่งตามปัจจัยที่ ส่งเสริมให้มนุษย์มีสันติภาพ 6 ประการ ของ จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ(2529) เพื่อนำไปเป็น กรอบแนวทางในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีสันติภาพ ที่พบในการวิจัย เอกสารครั้งนี้ สรุปผลได้ดังนี้

1. โลกทัศน์ทางด้าน ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม

โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ เกิดสันติภาพในประเด็น ต่าง ๆ ดังนี้

1. การรู้จักตัวเอง เช่น การศรัทธาในศาสนา เชื่อศรัทธา และ นอบน้อม สำนึก ยำเกรง และ ภักดีต่อองค์อัลลอฮ์
2. การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น เช่น การยกย่องคนเก่งมีอิทธิปาฏิหาริย์ มีความสามารถทางคาถาอาคม การยกย่องคนฉลาด มีความรู้ ทางศาสนา และ ความเป็นเพื่อน
3. การเข้าใจธรรมชาติ
4. การรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่ เช่น การยึดมั่นในอุดมคติ การเข้าใจในความแตกต่าง ทางวัฒนธรรม

2. โลกทัศน์ทางการเมือง การปกครอง

โลกทัศน์ทางการเมืองการปกครองสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในประเด็น ต่าง ๆ ดังนี้

การรู้จักตนเอง เช่น การยอมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง การรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่องของตน

การตัดสินใจขัดแย้ง เช่น การไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง การยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และ การรู้วิธีการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง

รู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่ เช่น การเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และ เข้าใจในเรื่องความเชื่อและค่านิยม ต่าง ๆ

3. โลกทัศน์ทางด้านสังคม

โลกทัศน์ทางด้านสังคมสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การรู้จักตนเอง เช่น ความเชื่อมั่นตัวเอง การรู้จักและเคารพตัวเอง ยอมรับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมั่นคง การรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่อง การรู้จักวิเคราะห์และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ซื่อสัตย์ ละอายต่อการโกหก ความอดทน มีความรับผิดชอบ และ ขยัน
2. การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น เช่น การเชื่อฟังผู้นำ ความเมตตากรุณา ความเป็นเพื่อน เป็นครอบครัวเดียวกัน ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ ความกตัญญู ช่วยเหลือผู้อื่นเสียสละเพื่อผู้อื่น ยกย่องคนดี คบคนดี ยกย่องคนฉลาด มีความรู้ มีปัญญา
3. การตัดสินใจขัดแย้ง เช่น ความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง การรู้วิธีการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง ความปรองดองกัน การยอมรับฟัง และการให้อภัย
4. การรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่ เช่น ความภูมิใจในความเป็นคนในชาติ สำนึกถิ่น การปลูกฝังคุณธรรม และการเชื่อในกฎแห่งกรรม
5. ความริเริ่มสร้างสรรค์ เช่น ของการมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และการมีความหวัง

4. โลกทัศน์ทางการศึกษา

โลกทัศน์ทางการศึกษาสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การรู้จักตนเอง เช่น การศรัทธาในศาสนา และความมั่นคง
2. การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น เช่น ความเมตตากรุณา ความเป็นเพื่อน เป็นครอบครัวเดียวกัน ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นเสียสละเพื่อผู้อื่น ยกย่องคนฉลาด มีความรู้ มีปัญญา
3. ความริเริ่มสร้างสรรค์ เช่น การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5. โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ

โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การรู้จักตนเอง เช่น การรู้จักวิเคราะห์และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา ความอดทน
2. การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น เช่น ความเป็นเพื่อน เป็นครอบครัวเดียวกัน การยกย่องคนและประกอบอาชีพสุจริต มีความสามารถ
3. การรู้จักโลกที่เราอาศัย ในเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรม
4. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เช่น การมีความริเริ่ม การมีความหวัง

6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในประเด็น ของ การรักธรรมชาติ

สถาบันวิจัยและบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม

การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาวิจัยโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของผู้ให้ข้อมูลในอำเภอเมืองจังหวัดยะลา ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นเวลา 8 เดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2549 – ตุลาคม 2549 โดยการเก็บข้อมูลสองประเภทคือ

1. เก็บข้อมูลจากการเล่าเรื่อง (Narrative) และการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล และพฤติกรรมแวดล้อม ประกอบในการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งสิ้น 77 คน รวมถึงใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

1.1. ผู้นำชุมชน ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มสตรี และ ผู้นำตามธรรมชาติ จำนวน 7 คน

1.2. ชาวบ้าน จำนวน 37 คน

1.3. เยาวชน จำนวน 19 คน

1.4. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และ หน่วยงานเอกชนในพื้นที่ จำนวน 4 คน

1.5. ทหาร ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ จำนวน 10 คน

ดังรายละเอียดในตารางที่ 4 และ ตารางที่ 5

2. เก็บข้อมูลจากเรียงความของเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 59 ฉบับ

ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

ตารางที่ 4 จำนวนผู้ให้ข้อมูลจากการเล่าเรื่อง (narrative) จำแนกตามกลุ่มและศาสนา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ไทยมุสลิม	ไทยพุทธ	รวม
ผู้นำชุมชนทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ	6	1	7
ชาวบ้าน	36	1	37
เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และ หน่วยงานเอกชนในพื้นที่	5	14	19
เยาวชน	4	-	4
ทหาร ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่	2	8	10
รวมทั้งสิ้น	53	24	77

ตารางที่ 5 จำนวนผู้ให้ข้อมูลจากการเล่าเรื่อง (narrative) จำแนกตามกลุ่มและเพศ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ชาย	หญิง	รวม
ผู้นำชุมชนทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ	7	-	7
ชาวบ้าน	32	5	37
เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และ หน่วยงานเอกชนในพื้นที่	18	1	19
เยาวชน	3	1	4
ทหาร ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่	10	-	10
รวมทั้งสิ้น	70	7	77

ตารางที่ 6 จำนวนผู้เขียนเรียงความจำแนกตามกลุ่มและเพศ

กลุ่มผู้เขียนเรียงความ	ชาย	หญิง	รวม
เยาวชน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	-	13	13
เยาวชน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	3	-	3
เยาวชน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	1	13	14
เยาวชน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	8	8	16
เยาวชน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	5	6
ประชาชน	3	4	7
รวมทั้งสิ้น	16	43	59

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี Holistic – content และ Categorical-content

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ การวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (narrative analysis) ของ Amia Lieblich และคณะ(1998:62-87,112-141) ซึ่งเป็นวิธีวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมาย จากองค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ร่วมกัน (concerted meaning) ซึ่ง Amia Lieblich และคณะ ได้เสนอรูปแบบของการวิเคราะห์ไว้ 4 วิธี โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งตามความเหมาะสม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยภาคสนามในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูล 2 วิธี เพื่อให้สามารถอธิบายชุดความหมายของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่ Holistic - content และ Categorical - content มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์โดยวิธี Holistic - content

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Holistic - content เป็นการวิเคราะห์ซึ่งใช้ในการหาจุดสำคัญจากเรื่องให้ผู้ให้ข้อมูลเล่า โดยการแยกส่วนของเรื่องเล่าและวิเคราะห์ความหมายในแต่ละส่วน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. อ่านข้อมูลที่บันทึกจากภาคสนามหลายๆ ครั้ง ด้วยใจเป็นกลาง
2. นำข้อมูลที่ได้จัดทำเป็นระบบแยกแยะเป็นหมวดหมู่ โดยได้จัดข้อมูลตาม กรอบแนวคิดในการวิจัย คือ
 - โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม
 - โลกทัศน์ด้านการเมือง การปกครอง
 - โลกทัศน์ทางด้านสังคม
 - โลกทัศน์ทางการศึกษา
 - โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ
 - โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
3. จำแนกประเด็นต่างๆ ที่ค้นพบ และจำแนกประเด็นหลักที่ต้องการศึกษา
4. ค้นหาจุดสำคัญของเรื่องที่ต้องการค้นหา ในการวิจัยครั้งนี้จุดสำคัญคือโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ
5. ตีความข้อมูล (interpret) และเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละประเด็น เพื่อหาข้อสรุป

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์โดยวิธี Holistic - content

1.1 การจัดระบบข้อมูลเป็นหมวดหมู่ การวิจัยครั้งนี้จำแนกตามประเภทของโลกทัศน์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัยคือ

- โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม
- โลกทัศน์ด้านการเมือง การปกครอง
- โลกทัศน์ทางด้านสังคม
- โลกทัศน์ทางการศึกษา
- โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ
- โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 จำแนกประเด็นที่ค้นพบ การวิจัยครั้งนี้จำแนกประเด็นหลัก ต่าง ๆ แยกตามประเภทของโลกทัศน์ รายละเอียด ดังนี้

1. โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม ประเด็นที่พบประกอบด้วย

1.1 ความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา

คนไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้มี ศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา ตำนิกายเคร่งและภักดีต่ออัลลอฮ์ นับถือศาสนาเคร่งครัด เคารพบูชาผู้นำ และผู้มีความรู้ทางศาสนา ภูมิใจในศาสนาของตน ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ครอบครัวเคร่งศาสนาмаกจะพาไปประกอบศาสนกิจที่มัสยิด พ่อจะนำละหมาดที่บ้านทุกวัน (P072 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ: 17 ศาสนา: อิสลาม)
- คนมุสลิม ถือว่าทั้งศาสนา การเมืองและทุกเรื่อง เป็นเรื่องเดียวกัน ผู้นำศาสนาก็เป็นผู้นำทางการปกครองไปด้วย คนที่นิยมรับเชื่อฟังผู้นำ (P067 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 52 ศาสนา: อิสลาม)
- พ่อแม่ต้องการให้รู้ทั้งทางโลกและศาสนา เพราะศาสนาเป็นเรื่องที่ดี ถ้าได้เรียนจะมีความประพฤติดี เพราะถ้าดีจะพาไปโลกหน้าที่ดี (P072 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ:17 ศาสนา: อิสลาม)
- เด็กที่นี้ตลอดที่บ้านเพราะเป็นหลักศาสนา (P003 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 30 ศาสนา: อิสลาม)
- ข้าพเจ้าประทับใจมากและภาคภูมิใจมากที่สุด ความประทับใจนี้ก็คือ ได้เกิดเป็นปาวของอัลลอฮ์ และเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่เพราะอัลลอฮ์เป็นผู้สร้างและเป็นผู้ให้โอกาสเราเสมอ แม้ว่าเราจะทำผิดร้ายแรงเพียงใด อัลลอฮ์ก็จะให้อภัยเสมอ (เรียงความ No.025 ชั้น ม.3 เพศ:หญิง ศาสนา: อิสลาม)

- เราก็จะต้องดูเอาขอให้อัลลอฮฺทรงให้เราในสิ่งที่เราปรารถนาและเมื่ออัลลอฮฺให้เราในสิ่งนั้นแล้ว เราก็จะต้องทำในสิ่งที่เราขอให้ดีที่สุด (เรียงความ No. 007 ชั้น ม.1 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ความหวังของฉันนี้ก็ขึ้นอยู่กับอัลเลาะห์ จะประทานหรือไม่ก็ตาม (เรียงความ No. 012 ชั้น ม.1 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ขอให้ครอบครัวของหนูอย่าทรมานต่ออัลลอฮฺ (เรียงความ No. 004 ชั้น ม.1 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ขออัลลอฮฺ ทรงตอบรับคำอธิษฐานและความหวังทุกๆ ความหวังที่เป็นความดีและความตั้งใจของบ่าวผู้อ่อนแอ (เรียงความ No. 008 ชั้น ม.1 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ขอให้ครอบครัวของหนูเข้าอิหม่ามกันทุกคน (เรียงความ No. 004 ชั้น ม.1 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้าอัลลอฮฺทรงประทานสิ่งที่ฉันขอ ฉันจะตอบแทนความดี เช่น การละหมาด ทำให้คนอื่นมีความสุข (เรียงความ No. 013 ชั้น ม.1 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้าคนใดในศาสนาอิสลามไม่ละหมาด คนก็จะถูกนำไปล้างในไฟนรกก่อนจึงจะเข้าสวรรค์ได้ (เรียงความ No. 014 ชั้น ม.2 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- ความภาคภูมิใจและความประทับใจอันเหนือกว่าสิ่งใดของข้าพเจ้า ที่ข้าพเจ้าได้รับก็คือ การที่ข้าพเจ้าได้เกิดมาลี้มตาอยู่บน โลกนี้ พร้อมกับศาสนาอิสลาม และมีมุฮัมมัด ซอลลอลเลาะห์ฮืออาลัยฮิวฮัลลัม อันเป็นศาสดาของข้าพเจ้า (เรียงความ No. 043 ชั้น ม.4 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้าให้เลือกระหว่างอะไรกับพระเจ้า เขา (ชาวไทยมุสลิม)เลือกพระเจ้าได้ทั้งนั้น (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- อย่างไม่ไปตะวันออกกลาง หรือไปเมกกะมาก็เชื่อว่าเป็นผู้มีบุญ เพราะไปพบพระเจ้ามา กลับมามากก็เชื่อถือมาก เชื่อยิ่งกว่าพ่อแม่ (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- เขา (ชาวไทยมุสลิม) เชื่อพระเจ้ายิ่งกว่าพ่อแม่ บางทีพ่อแม่ก็ยังไม่สนใจ ทำอะไรเพื่อพระเจ้าองค์เดียวแม้แต่ฆ่าพ่อแม่ยังทำได้เลย (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ความเชื่อมีผลต่อสถานการณ์เยอะมาก เขาเชื่อผู้นำ ศาสนา มาก ถ้าว่าอย่างไร เขาเชื่อตาม (P027 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:67 ศาสนา: พุทธ)
- ศาสนาอิสลามสอนให้เชื่อผู้นำ คนไม่รับการศึกษาไทย เมื่อเกิดข่าวลือไม่ต้องคิดอะไร คิดตามผู้นำได้เลย อาจจะไม่เกินปี 50 โดยเขาตั้งเป้าไว้แล้ว เรายังแก้ปัญหาไม่ถูกจุดเลย (P053 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 41 ศาสนา: พุทธ)

1.2 การปฏิบัติตามหลักอะมัล (การทำความดี)

การทำความดี ในยุคนี้เป็นไปตามเงื่อนไขของบริบทแวดล้อม คือมีความรู้ความเข้าใจในศาสนาน้อยลง การปฏิบัติอาจไม่ตรงตามหลักปฏิบัติทั้งหมด แต่เจตนาและความตั้งใจยังเป็นไปอย่างเคร่งครัด ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- วันนี้เป็นวันศุกร์ บิหลัน (บิลาล)จะเรียกทุกครั้งทีละหมวดเริ่มตั้งแต่ตอนเช้าวันนี้มีแต่คนผู้ชาย โตะอิหม่ามจะเริ่มสอนก่อนละหมวด สอนเป็นภาษาอาหรับ สอนเรื่องต่างๆ ไป ถ้ามีเรื่องสำคัญก็แจ้งในที่ละหมวด หรือต้องการประชุมก็ใช้วันศุกร์ได้ เพราะคนส่วนใหญ่จะมามัสยิดวันศุกร์พร้อมกัน คนที่ติดธุระไม่มาก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะมา (P018 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:56 ศาสนา:อิสลาม)

- ที่มาละหมาดเพราะได้บุญมากกว่าละหมาดที่บ้าน ละหมาดที่บ้านก็ได้แต่ได้บุญน้อย บางคนไม่ละหมาดเลยก็มี คนเราก็มัซฮิดแล้ว (P018 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา:อิสลาม)

- คนมาละหมาดไม่ได้มีมาทุกทุกวัน บางเวลาที่ไม่ค่อยมีมาละหมาด บางที 2-3วัน มาที่ บางคนก็ละหมาดที่บ้าน (P018 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: อิสลาม)

- วันนี้จำเป็นต้องไปละหมาด ผู้หญิงไม่เป็นไรไม่ต้องไป แต่ผู้ชายต้องไปละหมาด (P004 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 33 ศาสนา: อิสลาม)

- วันนี้โตะอิหม่ามไปละหมาด ไปแต่ผู้ชาย เริ่มไปกันแล้ว ผู้หญิงไม่ต้องเดี่ยวทำกับข้าว (P020 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- จริงๆ การละหมาดวันศุกร์ก็เดี่ยวเดี่ยวไม่นานมากไม่เสียเวลา ผู้หญิงก็ไม่ต้องละหมาดอยู่แล้ว (P005 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)

- เคยเข้าไปที่ กทม. แดวรามคำแหงไปที่เยวกลางคืน เจอเด็กผู้หญิง 2-3 คน แต่ไม่ได้ใส่ผ้าคลุมหัว แต่จำได้ว่าเป็นลูกผู้นำศาสนาที่นี่ ก็เลยตามไปดู จนรู้ว่าเป็นลูกของโตะอิหม่ามจริงๆ แล้วก็ผิด การเยวกลางคืน กินเหล้า ผิดนะ แต่เดือนหนึ่งก็ไปบาบ 2 ครั้ง ถ้าอยู่นอกพื้นที่ก็ไม่เป็นไร (P052 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ:14 ศาสนา: อิสลาม)

- พวกวัยรุ่น ก็มีคึกคะนอง ตามเพื่อนกันมาก พวกนี้ทำผิดแต่คิดว่าไม่บาป เพราะไม่รู้ไม่เข้าใจเท่าที่ควร อาจจะเป็นเพราะไม่มีความรู้ทางศาสนาเพียงพอ มีการกินเหล้า มีเที่ยวผู้หญิง แต่ก็ไม่บอกคนภายนอก (P072 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ:17 ศาสนา: อิสลาม)

- การเคร่งครัดในศาสนา บางอย่างมันขัดกับ ความสุขในชีวิต บางครั้งมันทำไม่ได้แต่ทางศาสนาถ้าทำก็ไม่สามารถบอกใครได้ (P071 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:30 ศาสนา: อิสลาม)

- จำเป็นต้องไปด้วย ละหมาดไม่ต้องก็ได้ถ้าจำเป็นก็ไม่ต้องละหมาดวันศุกร์ โทร.บอก โต๊ะอิหม่ามแล้ว (P004 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ:33 ศาสนา: อิสลาม)
- ในเรื่องหลักศาสนาจะถูกนำมาทำให้ดูเคร่งครัดในทุกเรื่อง แต่ในความเป็นจริงแล้วก็ได้ปฏิบัติ เช่น การคูทิวี ซึ่งความจริงก็ได้ในเรื่องไม่ส่อเสียดไปในทางไม่ดี แต่หลักศาสนาก็จะบอกว่าไม่ได้เลย (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- เวลาปอซอ ช่วงถือศีลอด ที่หน้าสำนักงานเขต มีคนไปกินไอเล็ง เขาไปตามมา บอกว่าอย่าทำให้ประเจิดประเจ้อ ต้องเข้าใจหลักปฏิบัติด้วย (P062 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 69 ศาสนา: พุทธ)

1.3 ความเชื่อในศาสนาอิสลาม

ความเชื่อในศาสนาอิสลามนั้นแม้ว่าจะเป็นความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว แต่ความเชื่อที่มีการผสมผสาน ความเชื่อในศาสนาอิสลาม ความเชื่อตามวัฒนธรรมมลายู และผสมผสานกับความเชื่อทางพุทธ และพราหมณ์เหล่านี้แม้จะขัดต่อบทบัญญัติของศาสนาอิสลามแต่ก็จะปรากฏให้เห็นได้ ทั้งจากวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ที่จัดงานรู้สึกว่าเป็นเจ้าภาพเขาจะบนอะไรไว้ จึงเก็บกับบรรพบุรุษ ไม่ได้บนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนา (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- รุ่นเก่าเวลาจะปะทะกัน เขามีใช้อาคมทำให้มองไม่เห็นตัวเองด้วย เดียวนี้ไม่มีแล้ว (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- ในสังคมมุสลิม ยังมีมิติความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)
- ประเพณีนี้ (ขบวนช้างในพิธีฮัจญ์) หากอยากมากแล้วช่วงชีวิตนี้เคยได้ดูครั้งเดียวตอนเล็กๆ แต่งานนี้พอดีเจ้าภาพเป็นเจ้าของฟาร์มช้างเก่า มีค่าใช้จ่ายเยอะ ไม่ใช่ประเพณีของมุสลิม แต่เป็นประเพณีโบราณของที่นี่ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

1.4 หลักการของศาสนาอิสลาม และการบิดเบือนศาสนา

ศาสนาอิสลามมีจำนวนผู้นับถือมากที่สุดในโลก และเป็นอันดับสองในไทย หลักการของศาสนาไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม เว้นแต่ไม่เข้าใจในหลักการอิสลามที่ถูกต้องเท่านั้น ซึ่งคนไทยมุสลิมส่วนใหญ่เข้าใจหลักการที่ถูกต้อง ศาสนาอิสลามสอนไม่ให้ข่มขู่ถึงแม้เป็นศัตรู ถ้าเลิกคิดร้ายต่อกันก็ต้องให้อภัยไม่ฆ่ากัน แต่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือโดยการบิดเบือนหลักศาสนา และใช้ศาสนาชักจูงแนวร่วมโดยอ้างคำสอนที่บิดเบือน ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- เขาเคยทำกับพ่อ (ทำร้าย) ตั้งแต่ในรุ่นพ่อแต่มาปลูกฝังว่าการตายในหนทางการต่อสู้จะได้ขึ้นสวรรค์ จะไม่บอกเงื่อนไขจริงๆ ทั้งๆ ที่ในศาสนามีเงื่อนไขอยู่ว่าการตายแบบไหนจะได้ขึ้นสวรรค์ จะต้องต่อสู้เพราะถูกกดขี่อย่างในอิรัก แล้วต่อสู้จึงจะได้ขึ้นสวรรค์ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)
- หากวิถีชีวิตถูกรุกมากๆ ไม่ได้รับความเป็นธรรม ศาสนาจะเป็นที่พึ่งสุดท้ายของคนมุสลิม (P063 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 71 ศาสนา: อิสลาม)
- อย่างละหมาดวันศุกร์ ตอนนี้จะสอนแต่วิธีการ พิธีกรรมเท่านั้น เพราะจะสอนเรื่องการบิดเบือนศาสนา คนที่พูดคนที่สอนก็มีอันตรายทุกคนไม่เคยรอดตาย เพราะในมัสยิดก็ไม่ว่าใครเป็นฝ่ายตรงข้าม (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- แต่ตอนนี้ผู้หญิงก็ยังฆ่า จริง ๆ แล้วแม่แต่หมาก็ไม่ให้ฆ่า มีการสอนแบบนี้มาตลอด แต่คนที่ทำ(แนวร่วมในการก่อความไม่สงบ)ในหมู่บ้านใกล้ ๆ เป็นพวกไม่มีความรู้ทางศาสนาเลย จบแค่ ป.6 บางคนไม่จบ ป.6 (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ต้องศึกษาที่ยังตำราจริง ๆ แล้วแม่แต่หมาก็ไม่ให้ฆ่า มีการสอนแบบนี้มาตลอด แต่คนที่ทำ(แนวร่วมในการก่อความไม่สงบ)ในหมู่บ้านใกล้ ๆ เป็นพวกไม่มีความรู้ทางศาสนาเลย จบแค่ ป.6 บางคนไม่จบ ป.6 (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ต้องศึกษาที่ยังตำราจริง ๆ ในมัสยิด ทำไมชาวบ้านไม่ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ยังเป็นมุสลิมที่ดีไม่ใช่พวกใจร้ายนอกศาสนาแต่เขา(ผู้ก่อความไม่สงบ) มาพูดว่าอย่างไรชาวบ้านถึงยอมให้มาทำได้ ถ้าชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ยอมจะทำได้หรือถ้า ถ้าเขาไม่ใช่เหตุผลทางศาสนาจะทำได้หรือ ยิ่งกลางคนมาก ๆ อย่างนั้น เขาอ้างถึงการทำญิฮาดเพื่อรัฐปัตตานีใช้ไหมถึงยอมให้ยิงในมัสยิด(P034 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 63 ศาสนา: อิสลาม)
- ดชด. ถูกยิงที่ละหมาดทำไมถูกยิง ชาวบ้านต้องให้ยิงใช้ไหม คนบ้านนั้นเองคนในหมู่บ้านนั้นแหละที่มายิง แต่ออกจากหมู่บ้านไปแล้วกลับมา แต่อย่างไรคนในก็ต้องรู้ พวกเขากำลังละหมาดกันอยู่ในมัสยิด (P020 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้ตกใจเพราะไม่รู้ว่าเด็กดี ๆ ทำไมถึงออกมา(ก่อความไม่สงบ) จะว่าเงินก็ไม่ใช่ อุดมการณ์ก็ไม่ทั้งหมด แต่ที่แน่ๆ เขาใช้ศาสนาพูดกัน (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเขาอ้างว่าจะสู้ศาสนาขึ้นมา เพราะ ประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม เขาจะยึดมั่นในเชื้อชาติ ภาษา ประเพณีวัฒนธรรมของเขามาก ยิ่งทำบริสุทธิ์ได้เท่าไรยิ่งดี มันเป็นข้ออ้างในการก่อความไม่สงบ (P038 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:47 ศาสนา:อิสลาม)
- โตะครูเดี๋ยวนี้ก็ไม่กล้าไปสอนความจริง ถ้าสอนแล้วก็จะถูกฆ่าตาย ตอนนี้ก็เลยสอนแต่เรื่องพิธีกรรม เวลาละหมาดก็จะพูดแต่เรื่องพิธี แต่ไม่สอนหลักการที่ถูกต้อง เพราะถ้าสอนก็จะอันตราย (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- การบิดเบือนทางคำสอนไม่ได้เป็นที่ศาสนาเป็นที่ตัวบุคคลยอมรับว่ามีจริงถ้ามีคนมาชวนไปตอนแรกเขาจะใช้วิธีหลอกให้ไปก่อน พอไปแล้วจึงรู้ว่าถูกหลอกมาแต่ก็ต้องทำถ้าไม่ทำตามก็ตาย (P052 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ:14 ศาสนา: อิสลาม)

- ผมเองเป็นมุสลิมแต่ไม่คิดไม่ดีกับคนศาสนาใดศาสนาหนึ่ง พวกผู้ไม่หวังดี หรือผู้ที่สูญเสียผลประโยชน์ กำลังใช้ประวัติศาสตร์และศาสนามาเป็นเครื่องมือหลอกใช้คนในพื้นที่ (P040 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่มีความรุนแรง ไม่เกี่ยวกับศาสนาเพียงแต่ว่า ใช้ศาสนาช่วยเป็นเครื่องมือ ใช้ในการชักจูงประชาชน ซึ่งแต่เดิมพวกเราก็ออยู่กันปกติ (P024 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)
- ภายในพวกเขาเองก็กดขี่กันเองแต่ก็ไม่โกรธกัน ขณะสามีนอกใจ ตำรวจไปถามยังไม่ยอมให้ข้อมูล บอกว่าสามีไปดีแล้วไปอยู่กับพระเจ้าเป็นไปตามพระประสงค์ คนที่ยังภรรยา คนตายเขารู้จัก (P055 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 39 ศาสนา: พุทธ)
- พูดถึงการนับถือศาสนาอย่าเอามาบิดเบือน ถ้าเอามาบิดเบือนจะทำให้เกิดปัญหาขึ้นเหมือนในปัจจุบัน ปัญหาเกิดเพราะความไม่เข้าใจของพี่น้องมุสลิม (P022 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:59 ศาสนา: พุทธ)
- คนที่นี้แปลก ระหว่างพ่อแม่กับศาสนาก็ยังเลือกศาสนา เพราะฉะนั้นเขาจะใช้ศาสนาชักนำ ชักจูงเท่านั้น ตรงที่เราอยู่มันก็เป็นคงโจรเลย แต่ก็อาศัยกองพลที่พอจะเป็นพวกเรามาบอกให้บางครั้ง แต่ต้องระวังตัวเองเหมือนกัน (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- มุสลิมช่วงนี้เร่งให้ศาสนาสุดโต่ง เขาปลุกระดมให้แต่งตัว เป็นมุสลิมเต็มๆ ที่เมื่อก่อนไม่ต้องคลุมหัว เด็กก็ไม่ต้องนุ่งกางเกงขายาว แต่ตอนนี้ต้องแต่งตัวเป็นมุสลิมเต็มที่แยกจากคนไทยชัดเจน (P056 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 42 ศาสนา: พุทธ)

1.5 ประชาชนทางศาสนา

บทบาทผู้พิชิตฮารีอาห์ เป็นเครื่องมือชี้้นำในการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านปัจเจกบุคคล ชุมชน รวมถึงรัฐด้วย สังคมมุสลิมในระดับอุดมคติหมายถึง สังคมที่ดำเนินการตามหลักการ หรือ บทบัญญัติในฮารีอาห์ กลุ่มผู้รู้ทางศาสนาจะทำหน้าที่ดีความ เพื่อให้ประชาชน หรือรัฐนำเอา กฎเกณฑ์และหลักการเหล่านั้นมาปฏิบัติ แต่ปัญหาความไม่เข้าใจของคนไทยมุสลิมบางส่วนในพื้นที่ ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้บางส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดประจักษ์ทางศาสนา ที่จะชี้แนะในส่วนที่เข้าใจศาสนาไม่ถูกต้อง และ นำศาสนาไปใช้ในทางที่ผิด ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและ เรียงความ ดังนี้

- ในศาสนาห้ามโกหกแต่วิธีการที่เขาใช้ ก็อ้างเพื่อศาสนา ตอนนี้ไม่ค่อยมีผู้รู้ ศาสนาจริง คนที่รู้จริงก็อยู่ที่ว่าพวกนั้นเขาจะยอมรับหรือไม่อีก (P070 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:40 ศาสนา: อิสลาม)

- จริงๆ ในเรื่องของกรรมก็คล้ายกันทั้งสองศาสนา แต่เด็กได้รับการปลูกฝังในบางเรื่อง เช่น การสารภาพความผิดก็จะหมดความผิดขณะละหมาด จุดนี้เป็นปัญหาเหมือนกัน อยากให้คนในศาสนาอิสลามอาสาสมัครลงมาชี้ให้เห็นในสิ่งที่ถูกต้องบ้าง ทุกวันนี้ไม่มีคนชี้ในสิ่งที่ถูกต้องได้ แม้แต่จุฬาราชมนตรีเพราะคนที่นี่เขาไม่เชื่อถือ บางครั้งไม่ใช่ศาสนาบิดเบือนแต่การแปลงคำสอนเป็นการปฏิบัติก็ไม่ตรงกับหลักศาสนาเสียทีเดียว (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

- เรื่องบิดเบือนคำสอน เพราะบางคนไม่บอกความจริง ยิ่งกลุ่มดawah ถ้าพูดแล้วมีผลมาก เป็นผู้เผยแพร่ศาสนา แต่ไม่เหมือนคริสเตียนที่เผยแพร่ศาสนาเขาจริงจัง แต่พวกนี้ไม่ใช่นักบวช อีกพวกคืออุสตาซ คือคนสอนศาสนาหนุ่มๆ แล้วก็พวกโต๊ะครู เป็นครูสอนศาสนา ที่เป็นเจ้าของโรงเรียนจะเป็นระดับผู้ใหญ่แล้ว พวกนี้ชาวบ้านนับถือ อีกพวกก็คือ โต๊ะอิหม่าม บิหลั่น คอเต็บชาวบ้านนับถือ อีกกลุ่มคือ กำนันผู้ใหญ่บ้าน (P027 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 67 ศาสนา:พุทธ)

1.6 ศาสนาอิสลามกับหลักแห่งสันติสุข

ศาสนาอิสลามนั้นสอนว่า ความแตกต่างทางศาสนา และความเชื่อถือนั้น เป็นธรรมชาติของมนุษย์ และไม่ควรถือเป็นสิ่งกีดกันความสามัคคีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน แม้ว่าจะมีคนไทยมุสลิมส่วนหนึ่งจะไม่เข้าใจในหลักการอิสลามที่แท้จริง และ มีบางส่วน ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการก่อความไม่สงบแต่คนไทยมุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ก็ยังสังคมที่ดำเนินการตามหลักการ หรือบทบัญญัติในชาริอาห์ ซึ่งเป็นหลักแห่งสันติสุขเช่นเดียวกับชาวไทยพุทธในพื้นที่ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- คนทุกศาสนามีรัก โลภ โกรธ หลง ทั้งนั้น ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ก็คือมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นคน ของศาสนาใด จึงย่อมต้องมีทั้งคนดีและคนเลว ปะปนกันไป (P040 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)

- ประเทศนี้ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาอย่างเท่าเทียม จังหวัดอื่นๆ ชาวไทยพุทธมากกว่าไทยมุสลิม งบประมาณของชาวพุทธก็มากกว่าที่นี่มุสลิมมาก งบก็มากไปตามด้วย(P074 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 38 ศาสนา: อิสลาม)

- ถ้ายิ่งคนพระเจ้าไม่ทำให้ไปสวรรค์ต้องบอกกันตรง ๆ ต้องพูดให้เขารู้ยั้งใครก็ไม่ได้ไปหาพระเจ้าไม่ว่าพุทธ มุสลิม เรื่องจิตใจสำคัญ ต้องให้เขาเปรียบเทียบระหว่างคนที่ช่วยกับคนที่ไม่เคยมาช่วย (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- ศาสนาทุกคนก็ต้องมีที่ยึดเหนี่ยว เราที่รักศรัทธา ทุกศาสนาสอนเหมือน ๆ กัน แต่ตีความไปต่างกันก็ต่างความคิดเหมือนลัทธิต่างๆ ที่เกิดขึ้น ต้องมีความที่มีความรู้จริงต้องให้รู้แก่นของศาสนาอย่าเอาศาสนามาอ้างทำเรื่องร้าย ๆ (P073 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:56 ศาสนา: อิสลาม)

- คนที่ไม่เรียนศาสนาจริงๆ ก็หาหนังสือมาอ่านได้ และก็เป็นคนดีได้ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ศาสนาสอนให้อยู่อย่างสงบ ฆ่าใครไม่ได้ในคัมภีร์สอนไว้ชัดเจน ในสมัย ศาสดาก็ไม่ให้ฆ่าใคร แม้กระทั่งตอนสู้รบ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- การใช้หลักอิสลามไม่มีทางผิดได้ มันอยู่ที่ว่า ทางการทำอย่างไรถึงจะถึง มวลชนโดยเฉพาะรุ่นใหม่มักกลับมา ให้เขามีความรู้สึกในความเป็นคนไทย รักประเทศ พูดภาษา เดียวกัน ไม่ใช่เพราะศาสนาเป็นเพราะเขาไม่รู้ศาสนาจริง (P040 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)
- อส. (สมาชิกอาสารักษาดินแดน) มันก็ตายแล้ว (คนที่เคยมาทำร้ายชาวบ้าน) เพราะทะเลาะกันเอง บาบะมุสลิมก็เชื่อเรื่องบาปกรรม ตอนนี่ที่ปฏิบัติตามหลักศาสนาก็มี ไม่ ปฏิบัติก็มี (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ผมบอกชาวบ้านว่าทุกคนต้องตายเหมือนกัน แต่ก่อนตายต้องทำความดี(P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- การพบบุคคลมาช่วยชาวบ้านก็ได้บุญแล้ว ชาวบ้านบางคนไม่เข้าใจเรื่องของ ศาสนาในเรื่องของกรรม (P048 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 51 ศาสนา: อิสลาม)
- คนมุสลิมสอนไม่ให้อิจฉาริษยา เหมือนคนพุทธมีการรักษาศีล เรื่องเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็มีในศาสนา (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ทุกวันศุกร์(ในการละหมาด) จะบอกพวกเขาว่าถ้ายังใครตายต้องตกนรก ไม่ได้ เจอพระเจ้า เพราะพระนบีไม่ได้สอนให้ฆ่าใคร (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- แต่ถ้าต้องตายก็ตาย เขากำหนดมาแล้ว แต่ก็อยากทำดีก่อนตาย กลับบ้านก็รีบ กลับให้ไวกว่าเดิมไม่ประมาท ต้องระวังตัวอยู่เสมอ (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- หลักการพื้นฐานของอิสลาม คือ เสรีภาพตั้งแต่การนับถือศาสนาในอัล-กุรอาน เขียนไว้เป็นธรรมนูญสูงสุดแก่มนุษย์ แปลทุกภาษาอย่างเปิดเผย ไม่มีความลับ ใครที่นำนโยบายอื่น มาใช้เพื่อทำลาย หรือกลั่นแกล้งศาสนาอื่น นั่นคือกำลังปฏิเสธคำสั่งจากพระเจ้า (P040 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)
- แต่ในประเทศไทยไม่มีใครกดขี่ อยากระหมาดก็ได้ละหมาด (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- พวกผมรู้สึกว่ายู่ในเมืองไทยก็สบายมากแล้ว อยากระหมาดก็ได้ อยากรทำอะไรก็ได้ ตอนเล็ก ๆ อาจลำบากไม่มีที่ละหมาด แต่ตอนนี้เขาก็สร้างให้เยอะแยะ ดีขึ้นมาก (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)

- แม้ว่าเขาจะคิดไม่ดีกับเราก็ทำดีกับเขา พระเจ้าจะรู้ เขาจะคิดอย่างไรก็ปล่อยให้
ความดีเท่านั้นที่จะทำให้พระเจ้ารู้ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- โต้ะอีหม่ามที่นี้เป็นคนเคร่งก็จริง แต่ใจกว้าง บางคนก็ไม่พูดกับคนข้างนอกแต่
เพราะพูดไทยไม่เป็น ไม่ใช่เป็นเพราะเรื่องศาสนา (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)
- เราไทยพุทธมักจะถูกสอนให้ช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน (P053 ชาวบ้าน เพศ:ชาย
อายุ:41 ศาสนา: พุทธ)
- หลักสอนศาสนาอิสลามมุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมีความอ่อนน้อมถ่อม
ตนโดย ให้ความรู้หลักสอนของศาสนาอิสลาม ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์กรปัจจุบันคือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยไม่ใช้ความรุนแรงโดยให้มี พี่น้องประชาชน
ในพื้นที่มีส่วนร่วมซึ่งต้องการให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่าเอาความแตกต่างมาเป็นพื้นฐานให้เกิด
การแบ่งแยก (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)
- พื้นฐานในการนับถือศาสนานั้น แน่แน่นอนว่าทุกศาสนาต้องการอยู่ร่วมกันอย่าง
สันติสุข (P022 ทหาร ดำรงจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- เราเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เขาตามวัฒนธรรมของเรา ที่ต้องปลูกฝังกันมาตั้งแต่เล็ก ๆ
เหมือนพวกเรา เรื่องความเอื้อเพื่อก็ปลูกฝังกันมา เป็นเพราะหลักสอนของศาสนา กับศาสนาของเรา
จะถูกปลูกฝังมาแต่เล็กๆ โดยไม่รู้ตัวเรื่องการให้ พื้นฐานของแต่ละคนจะมาจากครอบครัวเสียเป็น
ส่วนใหญ่ ตอนโตขึ้นจะคิดทำอะไรก็จะนึกถึงที่ถูกสอนมาตั้งแต่เล็ก ๆ โดยเฉพาะเรื่องความซื่อสัตย์
ซึ่งจะต้องมีเพราะเป็นเรื่องสำคัญ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ:59 ศาสนา: พุทธ)

1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างคนในศาสนาอิสลามและคนในศาสนาพุทธ

โดยทั่วไปชาวไทยพุทธกับ ชาวไทยมุสลิม นั้นมีชุมชนที่แยกกันต่างคนต่างอยู่ มี
น้อยมากที่เป็นชุมชนผสมผสาน หรืออยู่ร่วมกัน แต่ ชาวไทยมุสลิม รุ่นใหม่ก็มีการคบค้าสมาคมกับ
ชาวไทยพุทธค่อนข้างสูง และมีกิจกรรมร่วมกันพอสมควร ความเข้าใจในศาสนาของทั้งสองฝ่ายมีทั้ง
ความเข้าใจที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ขณะคนในพื้นที่ยังไม่ยอมเข้าพื้นที่เลย ดำรวจเองบางคนยังไม่กล้าเข้าพื้นที่
ถ้าศาสนาเขาเปิดกว้างและยอมรับ ศาสนาเขาเห็นแก่ตัวมาก อย่างการทำบุญห้ามทำบุญกับศาสนาอื่น
ศาสนาอื่นทำบุญกับศาสนาตัวเองได้ บอกชะกาศาสนาอื่นได้ แต่ห้ามไปช่วยศาสนาอื่นถือว่าเป็น
บาป (P053 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:41 ศาสนา: พุทธ)
- เขาทำบุญกับศาสนาอื่นไม่ได้แต่กับศาสนาเขาเขาขอ4ชะกาด กับเราได้
พวกเขาเอาเปรียบเรามาตลอด (P068 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 41 ศาสนา: พุทธ)

- การแก้ปัญหาของรัฐก็ไม่ถูกจุด ให้เขาหลอกมาตลอดเขาไม่เคยเห็นความสำคัญสิ่งที่เขา ถือว่าเป็นสิ่งที่พระเจ้าให้เขา (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:55 ศาสนา: พุทธ)
- ในศาสนาของเขาเลื่องเรื่องต่าง ๆ ได้หมดที่ไม่ใช่ผลประโยชน์ของเขา เรียกว่าเลื่องโล่หรือ มหาเลื่องบาลี เช่น รับดอกไม้ไม่ได้ แต่เลื่องโล่เรียกว่ารับสินน้ำใจได้ มีอะไรอีกมากมายที่เขาบอกว่าในศาสนาทำไม่ได้ แต่เวลาปฏิบัติเขาทำกันได้แต่ใช้เลื่องทำคือหลอกตนเอง หลอกทุกคน หลอกได้หมดเพื่อภาพพจน์ของศาสนา (P068 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:41 ศาสนา:พุทธ)
- มุสลิมจริงๆ ก็ไม่ค่อยมาศึกษาวัฒนธรรมคนไทย อย่างรายการโทรทัศน์ ต้องมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเข้าใจกันบ้างเป็นความภาคภูมิใจร่วมกัน (P027 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)
- มุสลิมที่อื่นจะใจกว้างกว่าที่นี่ แต่ชาวพุทธกับคริสต์ใจกว้างกว่า ตั้งแต่หลักศาสนาแล้ว (P053 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 41 ศาสนา: พุทธ)
- ปัญหาไม่ใช่บ่อยไม่ใช่เรื่องเล็ก เขากระตุ้นศาสนาเขาให้เคร่งครัดขึ้น แต่เราสื่อประ โคมเรื่องศาสนาพุทธแต่ส่วนที่เสีย ต้องช่วยกันในเรื่องศาสนาของเราด้วย (P024 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)
- เด็กไทยพุทธเปิดกว้างกว่า แต่ศาสนาอ่อนแอ เขามีหลายวิธีที่ทำลายพุทธศาสนา ใช้นารีพิฆาตก็ได้ผลดีมาก อย่างที่เห็นกันอยู่ (P069 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:38 ศาสนา: อิสลาม)

2. โลกทัศน์ทางด้านการเมือง การปกครอง ประเด็นที่พบประกอบด้วย

2.1 ความรุนแรงของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

- ปัจจุบันปัญหาความไม่สงบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้รุนแรงขึ้นมากและมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้
- ชีวิตตอนนี้เปลี่ยนไปมากสถานการณ์ตอนนี้รุนแรงที่สุดแล้วเพราะเมื่อก่อนรู้ตัวโจรเขาคุ่มครองเราได้ ผมเคยอยู่ในดงโจรมาก่อน ครูผู้หญิง 10-20 คนผมดูแลได้ เมื่อก่อนโจรเป็นหัวหน้าเขาคุ่มได้หมด เขามีบาร์มี เขาไปจุ่มหมู่บ้านพวกคนรวยๆ แต่กับชาวบ้านเขาไม่มาทำอะไรเหมือนเสือใบในสมัยก่อน (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- พวกเราจะพูดอะไรไม่ได้เลย กลัวและระแวงไปหมด คนแปลกหน้าไม่ยอมคุย จับตอนบ้าย 2 ก็ยังมี จับให้เห็นๆ ต่อหน้าเลย พอพูดอะไรไปทหารก็มาจับ (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)

- พวกมุสลิมด้วยกันก็ยิง เขาก็ยิงได้หมด อยู่กับบ้านก็ถูกยิง ยิงมาช่วยราชการถือว่าเป็นคนไม่ดีเป็นมุนาฟิก เขาก็ปล่อยข่าวต่อกันไป ที่ร้านน้ำชาข้าง ที่มีสยิดข้างๆคู่ต่อๆ กันไป (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- ยิ่งเหตุการณ์รุนแรงขึ้น คนข้างนอกก็ยังไม่เข้ามา ก็ยิ่งจะห่างกันไป หากยังแก้ปัญหาไม่ได้อาจจะเหมือนอยู่คนละส่วนของประเทศยิ่งห่างกันออกไปทุกที (P048 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 51 ศาสนา: อิสลาม)

- เขาทำแบบนี้(ข่มขู่) เรากลัวเราเลยไม่ขาย(ขายอาหารวันศุกร์) มา 1 ปีแล้ว เขาไม่ได้บอกอะไร แต่ติดประกาศไว้ที่ว่าห้ามขายไม่รู้ประกาศที่ติดมาจากไหน (P005 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)

- ปัญหาในแต่ละจังหวัดไม่เหมือนกันเหตุรุนแรงมักเกิดที่นครราชสีมา แต่เกิดบ่อยที่ยะลาที่ปัตตานีเกิดน้อย เพราะโจรไม่เผาบ้านตัวเอง ยะลาเกิดมากเพราะมีไทยพุทธและคนจีนอยู่มาก อำเภอที่จะโดยยึดก่อนน่าจะเป็นอำเภอเมืองและเบตงเพราะมีไทยพุทธมากที่สุด ที่ไหนที่มีมุสลิมมากที่สุดจะปลอดภัย กินข้าวก็ต้องกินที่ร้านมุสลิมเพราะร้านคนจีน คนไทยถูกระเบิดหมดแล้ว (P056 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 42 ศาสนา: พุทธ)

- ตอนเผาศาลา ที่ทำให้ชาวบ้านก็ไม่สบายใจ คนที่นี่ไม่ได้ทำ ตอนนี้ชาวบ้านช่วยกันดูแล เพราะเขาไม่ยอมให้เข้าใจว่าเป็นคนทำเอง เรื่องที่เกิดขึ้นควบคุมได้ ชาวบ้านรู้ว่าแต่ละอย่างได้มาด้วยความยากลำบากตอนนี้เขาดูแลกันมากขึ้น ก็พยายามจะรักษาทุกอย่างไว้เท่าที่ทำได้ ชาวบ้านต้องดูแลกันเอง ถ้าชาวบ้านไม่ยอมให้ทำก็ทำอะไรไม่ได้ (P048 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 51 ศาสนา: อิสลาม)

- ภาพยังติดตาคนไม่ค่อยกล้าเข้ามา ตอนนี้ส่วนราชการก็ยังไม่กล้า ตั้งแต่ปี 15 (พ.ศ.2515) แล้ว ตอนนี้สังครามอีกแบบ ตอนนี้ไม่เหมือนโจรเมื่อก่อนยิงลูกเดียวไม่รู้ใคร กล้ายิงกลางวันกลางคืนไม่รู้ยิงได้หมดทั้งไทยพุทธ ไทยมุสลิม (P026 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: อิสลาม)

- เขาไม่พอใจเรื่องผลประโยชน์ในการปรับพื้นที่โรงเรียน อยากได้มากกว่านี้ พอไม่ได้ก็ยิงปืนขึ้นฟ้า 3-4 นัด (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- เมื่อก่อนโจรก็มี เพราะแถวนี้เป็นเขา สามารถข้ามไปบันนังสตา ธารโต และมาเลย์ได้ มีโจรข้ามไปข้ามมาตลอด (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- เรื่องที่เผาศาลาริมทางเขาอุตสาหกรรมให้เงิน มันก็มาเผา ดีว่าไม่เป็นอะไรมาก เป็นเด็กแถวโกตาบารู (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนี้นี่เด็กเขารู้จักธงปัตตานีแล้ว พวกเราไม่รู้อนาคต ไม่เห็นด้วยแต่เขาไปไกลมากๆ แล้วตอนนี้ยิ่งฮึกเหิม ยิ่งขอโทษยิ่งเข้าทาง (P070 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 40 ศาสนา: อิสลาม)

- ถ้าเป็นโจรจริงๆ จะทำอะไรชาวบ้านก็ไม่ว่ากันจะใช้ไม้แข็งได้ (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่กล้าพูดเพราะไว้ใจ อยากบอกกับคนอื่นแต่ไม่กล้าพูด เพราะกลัวตาย พูดอย่างนี้ออกไปก็ตายแล้ว (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ชาวบ้านก็โดนกันมาก ตายเจ็บกันมาก ที่ยะลาตอนนี้เกิดน้อยลงหน่อย (สถานการณ์) แต่ที่นราธิวาสมีมากจะน้อยก็ที่เวียง ยะหาตอนแรกก็น้อย แต่ตอนนี้มากขึ้นไม่รู้เกิดเพราะอะไร (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่องความรุนแรงที่นี้ไม่ได้เป็นทุกคน มันอยู่ที่วิถีคิดของคนกลุ่มหนึ่งในพื้นที่มากกว่า วิถีคิดมุมมองที่เกิดจากการปลูกฝังโดยคนในพื้นที่ด้วยกันเป็นเรื่องสำคัญ (P073 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: อิสลาม)
- เมื่อก่อนที่บ้านมีโจรมาก รุนเถ้าๆ ปี 17 (พ.ศ.2517)ทุกคนมีอิทธิพล แหล่งรวมก็เป็นร้านน้ำชา มีทุกหมู่บ้าน ที่ร้านน้ำชาคนที่มามีอิทธิพลจะมารวมกัน พ่อผมก็เป็นคนมีอิทธิพล ตอนผมเล็กๆ ผมก็เดินตามผู้มีอิทธิพลทั้งนั้นเมื่อก่อนปะทะกันบ่อย ยิ่งกันทั้งบนเขาอูตุลุด โจรจะอยู่บนเขาเดินผ่านเส้นทางเขา (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนแรกที่จะเข้าไปทำงานในหมู่บ้าน เพื่อนๆ ของผมบอกว่าไปคนเดียว กลับมาจะมีคนมาด้วยเป็นคนที่จูงมานุ่งผ้าเหลืองนำกลับมา (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- แถวนี่เรียกว่าตลาดเก่าไม่มีตำรวจ ทหารกล้าเข้ามาเป็นของมุสลิมปกครองกันเอง มีปัญหาที่ยังกันเองเคลียร์กันเอง ตำรวจ ทหารเข้าพื้นที่ไม่ได้ ถ้ามาก็ต้องมาเกิน 20 คนขึ้นไป (P054 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 40 ศาสนา: อิสลาม)
- ความไม่สงบในพื้นที่มีการสร้างความหวาดกลัวอย่างมาก เป็นการท้าทายอำนาจรัฐ ส่งผลกระทบต่อจิตใจของคนอย่างมาก (เรียงความ No.059 ประชาชน เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- เมื่อก่อนมีข่าวว่าถูกโจรเข้าตีหมู่บ้านเพราะมีเสียงปืนดัง มีข่าวมา 3 ครั้ง ทั้งชุดรบภ. ชุดการข่าวก็ได้ข่าวมาเหมือนกัน กลัวว่าครั้งต่อไปจะเป็นจริงตามข่าว (P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- คนแก่ๆ คนที่อายุมากทำอะไรไม่ได้หรอก เขาใช้วัยรุ่นทำให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ วัยรุ่นที่นี้บางทีก็ไม่ละหมาด เกรงก็มี กินเหล้าเมายาด้วย (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- คนในชุมชนเองก็มีความหวาดระแวงและไว้ใจใครไม่ได้เพราะอยู่ในสภาพขวากันย ชัยก็โจร เจ้าหน้าที่ ที่เข้ามาหาชุมชน เมื่อเจ้าหน้าที่ออกไป ฝ่ายโจรก็เข้ามาฟังเสียงทำให้ประชาชนกลัว (P033 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 34 ศาสนา: พุทธ)

- เหตุการณ์ตอนนี้แล้วแต่ว่าโจรจะนัดทำเมื่อไหร่ อย่างช่วงฟุตบอลโลกก็น้อยลง แต่เหตุการณ์รุนแรงขึ้น โจรเก่งขึ้น ฮึกเหิมขึ้น กล้าทำ เหตุการณ์ใหญ่ขึ้นรุนแรงขึ้น เขาว่าเชื้อระเบิดมาจากประเทศ.....(P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- ตอนนี้เหตุการณ์ก็ไม่รู้ใครเป็นใคร ตอนนี้คนไทยพุทธก็ระแวง แต่ตอนนี้ก็ตายทั้งอิสลามและพุทธแต่หาสาเหตุไม่ได้ เมื่อก่อนหมู่บ้านนี้มีโจรเยอะมากอยู่ในหมู่บ้านแต่ก็ไม่ทำอะไร บางทีจะทำอะไรก็ไปทำนอกหมู่บ้าน แต่ตอนนี้ไม่ใช่ไม่รู้ว่าเป็นใคร ในหมู่บ้านนี้ก็มีตายหลายคน วันก่อนก็มีคนถูกยิง วันนี้ทั้งพุทธทั้งอิสลามยิงหมด (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ:62 ศาสนา:พุทธ)

- ตอนนี้เหมือนบ้านถูกไฟไหม้ไปแล้ว จะต้องดับไฟแล้วยังช่วยกันบูรณะต่อไม่รู้จะเมื่อไหร่ ต้องใช้เวลาคงจะนาน (P024 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 65 ศาสนา:พุทธ)

- โจรที่นี้รุนแรงได้ตลอด ไม่รอกการเมือง ป้อมเกือบทุกป้อมโดนระเบิดมาหมดแล้ว เหลืออยู่ป้อมเดียวที่ไม่โดน (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา:พุทธ)

- หมู่บ้านนี้น่ากลัวคนเคยอยู่ที่นี้ยังไม่ยอมเข้ามาในหมู่บ้านทุกๆ คน กลัว ตำรวจบางคนไปแล้วไม่ยอมกลับมาเลย (P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- ตอนมาอยู่ตอนแรกๆ คิดว่าสถานการณ์ต่างๆ จะดีขึ้น แต่ตอนนี้ดูเหมือนจะยังไม่ช่วยกันอย่างจริงจัง ถ้าให้ความร่วมมือกันมากกว่านี้ สถานการณ์ต่างๆ น่าจะสงบได้ ไม่มั่นใจว่าวิธีการที่ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ถูกต้องและเหมาะสมดีแล้ว เราทำงานยาก เปลี่ยนแปลงคำสั่งบ่อย (P030 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 33 ศาสนา: พุทธ)

- ตอนที่ผมมาใหม่ๆ ก่อนจะย้ายมาผมแค่คนบอกว่าได้ชิงชาติคลุมแน่ แต่เดี๋ยวนี้ผมสบายใจขึ้น (P008 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: พุทธ)

- ที่นี้มีอยู่ 3 กลุ่ม กลุ่มของผู้ใหญ่ กลุ่มที่เป็นกลาง และกลุ่มของผู้ก่อความไม่สงบ เขาไม่กล้ามาช่วยงานพวกเรา(เจ้าหน้าที่รัฐ) ไม่อยากมายุ่งกับพวกเรา ถ้าจะต้องมาก็ทำท่าทางกลัวๆ ผู้ก่อความไม่สงบมีอยู่ 4 คน ตายไปแล้ว 2 เหลืออีก 2 แต่ญาติพี่น้องเขาอยู่เต็มไปหมด (P009 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 50 ศาสนา: พุทธ)

- โรงเรียนเด็กเล็กตอนนี้ก็ไม่เว้นเมื่อไม่กี่วันเอาระเบิดไปวางที่หน้า โรงเรียนอนุบาล ดีที่ไม่ระเบิดก็ได้ก่อน โจรเมื่อก่อนมีมนุษยธรรม ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้ (P053 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:41 ศาสนา: พุทธ)

- มีน้องมาพบว่าถูกยิง ผมไปเลยไปทั้งๆ ที่ไม่มีตำรวจ ไม่มีทหารยังไม่ถึงผมไปไม่ได้คิดอะไรเลย ถ้าขณะนั้นเขายังรอชุ่มอยู่ที่ระเบิดให้ผมป่านนี้มีแต่ชื่อเหมือนกัน (P045 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)

- เคยเจอพวกเขานั่งดู VCD ของปฏิบัติการของบินลาเต้นอยู่ที่ร้านน้ำชา ทุกคนตั้งใจดู และส่งเสียงเชียร์ด้วย (P001 ทหาร ดำรงจ ในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนีเหมือนสงคราม แต่มีความต่างมากมายกับสมัยก่อน เมื่อก่อนผู้ร้ายไม่ทำร้ายสะเปะสะปะ มีเป้าหมาย มีอุดมการณ์ และมีจรรยาบรรณ ไม่ทำร้ายคนที่มีบุญคุณ เดี่ยวนี้การทำร้ายคนไร้มนุษยธรรม ไม่มีอุดมการณ์ เป็นเพียงความต้องการของกลุ่มตนเอง ใครที่ฆ่าหมด(P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- แถวตลาดนัดเป็นเป้าหมายต่อไปที่จะก่อเหตุ เมื่อวานที่ตลาดสดก็มีวางระเบิด ตอนนีใช้ยาพิษแล้ว ไล่ไปในอาหารในตลาด 2-3 วันถึงจะเกิดอาการ ไม่ได้ตายทันทีตอนนีหลายรายแล้ว แต่กำชับให้เป็นความลับ แต่ยังไม่ไขปัญหาไม่ได้ (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- แต่ก่อนปฏิบัติงานในพื้นที่ สามารถทำงานกับชาวไทยมุสลิมได้ ซึ่งปัจจุบันมันได้มีพวกโจร โดยขอพูดว่าพวกโจร เพราะมีการปลุกระดม ชาวบ้าน (P022 ทหาร ดำรงจ ในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- ถ้าได้อ่านใบปลิวเขียนเป็นหน้าสองหน้า สรรหาเหตุการณ์ในอดีตมาหมด ผมมองว่าบางครั้งฝ่ายที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเขียนป้ายเขียนอะไรไปก็เข้าทางของผู้ก่อการร้าย เพราะไม่ระมัดระวัง หนังสือพิมพ์ สื่อก็เหมือนกัน ใช้คำพูดที่ไปเข้าทางของฝ่ายตรงข้าม (P044 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 50 ศาสนา: พุทธ)

2.2 การแบ่งแยกดินแดน

ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดนเป็นปัญหาที่มีอยู่จริง เรื้อรังต่อเนื่องมานาน เป็นเป้าหมายหลักของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ การทำความเข้าใจปัญหาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ แล้วละเว้นการเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับขบวนการแบ่งแยกดินแดน ก็จะทำให้ไม่สามารถเข้าถึงเหตุปัจจัยได้ โลกทัศน์เกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดน ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- สาเหตุเป็นเพราะต้องการแบ่งดินแดน เป็นหลัก แล้วเชื่อมโยงเรื่องต่างๆ ตั้งแต่อดีตมาด้วย จะต้องโทษว่าเป็นเรื่องของความอ่อนแอระบบราชการหรือเป็นเรื่องที่เป็นความต้องการของฝ่ายเขา (P066 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- สถานการณ์ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้และคิดว่าปัญหาของสามจังหวัดภาคใต้เกิดจากต้องการแบ่งแยกดินแดนและเรื่องการเมืองเป็นสำคัญ ปัญหาของสามจังหวัดภาคใต้เกิดจากบุคคลหัวรุนแรงทางด้านศาสนาด้วย (P039 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: อิสลาม)

- ถ้าเรียกร้อง ได้ครั้งหนึ่ง ก็ต้องมีสอง สาม สี่ไปเรื่อยๆ ผู้ไม่หวังดีก็จะใช้วิธีรุนแรงเรียกร้องในสิ่งอื่นต่อไป เพราะรู้ว่า ใ้เข้ามาแล้วได้ผล เขาก็ต้องทำอีก จนกว่าเขาจะได้ทั้งหมดที่ต้องการไม่เฉพาะสามจังหวัดคนจะลามขึ้นมาเป็น 5 จังหวัด อีกหน่อยคง 14 จังหวัด (P038 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: อิสลาม)
- ความคิดเรื่องการแบ่งแยกดินแดนก็คงจะมีอยู่บ้าง เพราะมีมานานแล้วหลายสิบปี แต่ก็ทำไม่ได้ที่นี้ไม่มีใครประกาศเป็นหัวหน้ากลุ่มแบ่งแยกดินแดน เหมือนที่อาเจ๊ะ การจะแบ่งดินแดนได้ก็ไม่ว่าจะดีหรือเปล่า (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- เหตุการณ์คงทรงตัวอยู่อย่างนี้ถ้าแก้ไขไม่ถูกจุด โอกาสที่จะแบ่งแยกดินแดนอาจจะยากแต่ก็มีความคิดที่จะแยกตลอด ตอนนี้อย่างไรยังไม่รู้ว่าจะกำลังตั้งอยู่ที่ไหน หากถามชาวบ้านก็ไม่แน่ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่กลัว ถ้าเขาให้ลงความเห็นว่าการแยกดินแดนก็ไม่แน่ เพราะชาวบ้านไม่อยากจะดื้อร้อน (P059 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 61 ศาสนา: อิสลาม)
- ประชาชนมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ไม่ได้รับความเป็นธรรมหลายอย่าง ทำให้เกิดกลุ่มแบ่งแยกดินแดนเพื่อเรียกร้องดินแดนคืน (เรียงความ No.055 ประชาชน เพศ:ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้นำผู้นำของที่นี่ตัดขาดของกษัตริย์ไว้แล้วไปตัดที่มาเลเซีย เป็นคนที่เขายอมรับ เป็นมุสลิมเป็นนักการเมือง เคยเป็นนักการเมืองไทย ตอนนี้อยู่ในรัฐบาลก็ยังมีพวกนี้อยู่ (P006 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- เรื่องแบ่งแยกดินแดนเป็นเรื่องสำคัญ ในพื้นที่เราเองก็แบ่งกันเป็นหลายกลุ่ม ปัญหาในพวกเขาเองมีมาก (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- ป้ายยินดีต้อนรับเข้าสู่จังหวัดปัตตานี แล้วก็ (.....) แล้วก็ต่อคำว่าดินแดนลังกาสุกะ หลังจากติดป้ายนี้ไม่นาน ออกเป็นแผ่นปลิวออกมาเลย ไปรื้อประวัติศาสตร์กันมาเลยวันที่เท่านั้น ค.ศ. เท่านั้น เกิดเหตุอันนั้นทางฝ่ายรัฐทหารมุสลิมอย่างไร เป็นวิธีปลุกระดม (P044 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 50 ศาสนา: พุทธ)
- สถาบันพระมหากษัตริย์ก็สำคัญ เอาที่ยังไม่ไปเป็นของเขา ต้องรักษาพื้นที่ไว้ให้ได้ เขาพยายามจะแยก เราต้องให้เห็นว่าเราไม่แยกจากเขาต้องให้เขาเข้าใจ คนที่จะไปไม่ไปต้องดึงเขาไว้ให้ได้ (P024 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)
- การแก้ปัญหาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องดูว่า เป็นปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดินแดน เป็นลักษณะของการใช้หลักการศาสนา การปกครองจะทำเหมือนกับเป็นรัฐอิสระ ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น การทำความสมานฉันท์จะช่วยได้อย่างไร (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)

- ในรุ่นปู่ย่าผมในหมู่บ้านเขาสอนกันเสมอเรื่องจะถูกแบ่งดินแดนไปมันมีมาแต่สมัยโบราณเขาสอนเสมอว่าหากจะขายที่อย่างไร ก็ต้องไม่ขายให้มุสลิมแต่ตอนนี้คนที่ไม่รู้ขายให้มุสลิมหมดแล้ว (P068 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:41 ศาสนา: พุทธ)
- หากยังเป็นแบบนี้ ไม่เกิน 5 ปี เขจะมีคนขึ้นครองดินแดน เขาเตรียมการแล้วมีแต่นักวิชาการส่วนกลางที่ยังยืนยันว่าไม่มีการแบ่งดินแดนคงต้องให้มาอยู่ในพื้นที่อย่าดีแต่รักตัวเอง (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: พุทธ)
- บางคนบอกว่า 10 ปี ก็แยกดินแดนได้แล้ว บางคนก็บอกว่าพอมีตำแหน่งต่างๆ ของเขาหมดแล้ว นักเรียนที่นี้ยังมาบอกว่าไปดูบ้านมาแล้ว เขาจะได้บ้านหลังนั้นหลังนี้ พรรคพวกเขาของบ้านจอบที่กันหมดแล้ว (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- แนวความคิดแบ่งแยกดินแดนคือกลุ่มผู้มีอิทธิพลพวกที่เสียผลประโยชน์ทำให้เกิดสถานการณ์ขึ้นมาโดยใช้กระบวนการปลุกระดมสร้างความหวาดระแวงขึ้นในกลุ่มประชาชนโดยใช้ความเชื่อต่างเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นตัวแปร (P022 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- คนที่นี้คิดจะกู้ชาติคืน จึงเป็นแบบนี้ คนมุสลิมด้วยกันก็ช่วยกันทั้งโลกอยู่แล้ว (P067 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 52 ศาสนา: อิสลาม)

2.3 ยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบ

ปัญหาความไม่สงบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่ทวีความรุนแรงขึ้นนั้น คนในพื้นที่ มีโลกทัศน์ต่อยุทธวิธีของกลุ่มก่อความไม่สงบ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ระบบเรื่องข่าวที่นี้ดีมาก การกระจายข่าวได้ผลเขาพอใจได้ ชาวบ้านก็จะเชื่อ เช่น ทหารจับคนไม่ผิดเอายกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เคยเป็นจริง เมื่อก่อนทหารเคยเผาคนตายในถังแดง ทุกวันนี้ก็ยังพูดกันอยู่ ตอนนั้นเป็นเรื่องจริง แต่ตอนนี้ก็ยังอามาอ้างกันได้ (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- จุดบอดก็คือ เรื่องการข่าวของเจ้าหน้าที่นั่นแหละ หาแต่เงิน ข่าวกรองจึงไม่ใช่ข่าวจริงไม่เหมือนมาเลเซีย เคยไปที่มาเลเซีย เข้าไปเขารู้ทันที ที่มาเลยมีการฆ่าตายผ่านไป 4-5 ปี เขายังสามารถสืบจนรู้และสามารถจับตัวได้จริงๆ (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่นี้มีเพลงปลุกใจให้อีกheimแต่ทำให้เกิดความแตกแยก ให้เด็กๆ ร้องตั้งแต่ยังเล็กๆ ร้องหลังกินข้าวทุกวัน เจ้าหน้าที่รัฐทำอะไรไม่ได้เพราะแปลความหมายไม่ออก ปล่อยร้องมาหลายปีแล้วจนหยั่งรากลึก (P071 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:30 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนี้ไม่รู้ว่ามีใครเป็นหัวหน้าโจร ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ก็มีอาชญากรที่อาเจก็มีหัวหน้าพอจะเจรจากันได้ แต่ที่นี่ไม่รู้จะไปเจรจากับใคร พวกสมานฉันท์ก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะไม่รู้จะเจรจากันกับใคร (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- แม้กระทั่งนักการเมืองบางฝ่ายอาจจะมองว่าปัญหานี้มาจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐ อุ่มซ่า หรือ ตอนเกิดเหตุการณ์ที่มีสยดหรือชะ หรือเหตุการณ์ที่ ดากไบ แต่ความจริงแล้วมันเป็นขบวนการที่มีการเตรียมการมานาน (P071 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:30 ศาสนา:อิสลาม)
- ตอนนี้ เหมือนอำนาจรัฐก็จะหมดสิ้นไปจากพื้นที่นั้น ฝ่ายตรงกันข้ามก็จะยึดครองพื้นที่ชัดเจนยิ่งรัฐบาลรักษาการนี้ไม่ต้องพูด คุณคนเบื้องหลังก็เยี่ยมแล้ว (P069 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 38 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้มีใบปลิวเคลื่อนไหวเมืองเป็นวิธีการซึ่งเขาใช้ได้ผล มีผลทางด้านจิตใจ มากๆ กลุ่มที่ก่อความไม่สงบถึงแม้ไม่ใช่คนส่วนใหญ่แบบพวกผมพอถูกใช้หลักทางจิตวิทยาหลักทางศาสนาก็หันไปไหวไปมาก (P069 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 38 ศาสนา: อิสลาม)
- ฝ่ายตรงกันข้ามสามารถระดมกำลังพลจำนวนมากปฏิบัติการพร้อมกัน ในสามจังหวัด และประสบความสำเร็จเกือบทุกครั้ง รัฐบาลได้แต่มองตาปริบๆ และไม่กล้าพูดถึง (P069 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 38 ศาสนา: อิสลาม)
- สมัยก่อนมีการยิงกันในตอนกลางวัน ชาวบ้านเห็น ตอนนั้นก็ยังเอามาเป็นเหตุจูงใจกันมากที่สุด คนที่ยิงก็ตายแล้ว เป็นเรื่องของกรรมเหมือนกัน คนเราต้องตายทุกคน (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ:55 ศาสนา:อิสลาม)
- ฝ่ายโน้นมีการเตรียมคนอย่างมีคุณภาพทุกเรื่องทั้งการวางแผนยุทธวิธี การข่าว สังคมจิตวิทยาหรือแม้แต่เทคโนโลยี (P069 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 38 ศาสนา: อิสลาม)
- ฝ่ายตรงข้ามพัฒนายุทธวิธีไปมากเช่น ระเบิดฝ่ายเราตามไม่ทันแล้ว (P051 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: อิสลาม)
- อย่างมองว่าเป็นเพียงกลุ่มโจรไม่กี่คน เขาเป็นขบวนการที่ฝังรากลึกแล้วทำกันเป็นขบวนการ มากกว่างานเชิงมวลชน (P071 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:30 ศาสนา:อิสลาม)
- ในหมู่บ้านตอนนี้ไม่มีแนวร่วมแล้ว มีแต่ในหมู่บ้านใกล้ๆ ถ้ามีก็มีแต่พวกที่กลางๆ กำลังจะไปอยู่กับฝ่ายตรงข้าม ถ้าเขาเห็นว่าหมู่บ้านนี้ดีขึ้น เขาก็ไม่ไป (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- สถานการณ์เพิ่มไม่ลดแล้วแต่จังหวะ มีจังหวะก็ทำได้ทันที ตอนนี้ก็กลัวไม่รู้จะกลัวอย่างไรแล้ว เหมือนกลัวผีไม่รู้ผีอยู่ตรงไหน หัวหน้าอยู่ไหน รู้แต่ว่ากลุ่มเด็กวัยรุ่นรับจ้างมาแต่ไม่รู้ใครจ้างมา เขาไม่บอก เราก็ไม่รู้ว่าเป็นใครไหน เด็กบางคนก็เรียบร้อยก็ทำ กว่าจะรู้ก็เมื่อตำรวจจับได้หรือถูกยิงตาย (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- ฝ่ายโน้นเขาให้เงินใช้การปลุกกระดม อ่างอุดมการณ์ อยู่ไปที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐรังแก (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- พวกที่ตายเป็นเด็กที่ถูกหลอกไปทั้งนั้น เด็กพวกนี้เรียบร้อย เรียนดี เป็นนักกีฬา พ่อแม่เขาถึงเจ็บแค้น (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- แต่เดิมโจรไล่จับครู แต่ตอนนี้เขามุ่งไปที่ โรงเรียนสงฆ์ไม่ยอมให้เด็กเรียนสูง เพราะเขาจะได้ชักจูงได้ง่าย (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- คนมุสลิมส่วนใหญ่ที่นี่ไม่ยอมให้เกิดเรื่อง แต่พวกที่มีหมายจับจริงๆ ก็เป็นลูกคนใหญ่ อย่างลูกโต๊ะครูนี้จับได้เพราะไประเบิดด้วยซิม (โทรศัพท์) ที่สนามบินหาดใหญ่ มีคนจำได้ว่าไปซื้อซิม มา 5 ซิม พอดีซิมหนึ่งไม่ไหม้ จึงเป็นหลักฐาน พวกเราตกใจว่าขนาดลูกคาโต๊ะยังทำได้จริงๆ อยู่ก็สบายดีแล้ว เขาทำทำไม (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ส่วนมากวัยรุ่นที่ท่าจะถูกชักจูงในเรื่องที่คิดก่อน เช่น ชวนไปแข่งบอล แต่กว่าจะรู้ก็ให้ไปทำเรื่องที่ไม่ดี แต่ก็จะต้องทำ (P052 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ: 14 ศาสนา: อิสลาม)
- คนที่มีหมายจับ ก็เป็นลูกโต๊ะครู เป็นลูกคาโต๊ะยุติธรรม ก็ไม่รู้จะพูดอะไรแล้วมันเห็นชัด (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- คนส่วนใหญ่รู้แต่พูดแบบนี้ไม่ได้ก็ต้องปล่อยให้เข้าใจผิดไป ที่พูดแบบนี้พูดอยู่นี้ ถ้าไปพูดที่ร้านกาแฟต้องใส่เสื้อเกราะไม่เกินอาทิตย์ก็ตาย เพราะไม่รู้ว่าใครเป็นนายใหญ่ที่สั่งให้ฆ่า ไม่เหมือนโจรสมัยก่อน (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ในหมู่บ้านก็มีโจร แต่เราไม่รู้ถ้าไปทำเขาก็ไปทำที่อื่น คนก็ไม่รู้เขาไม่ทำในหมู่บ้านตนเองบางทีเขาบอกให้ไล่ตำรวจออกหมู่บ้านไป เราก็สงสัยเท่านั้นเอาผิดเขาไม่ได้ เพราะไม่รู้เขาใช้หรือเปล่าไม่เคยเห็น (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- วิธีการของฝ่ายตรงกันข้าม ชัดทอดคนดี คนบริสุทธิ์ บางคนเป็นฝ่ายรัฐ มีลูกเล่นทางการเมืองมากกว่าเรา (P051 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้โจรเก่าๆ ตายหมดแล้ว เหลือแต่โจรใหม่ๆ ที่ไม่มีนายเป็นตัวตน ไม่มีใครยอมออกมารับว่าเป็นหัวหน้าโจร โดยไม่รู้จะเจรจากับใคร (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- คำแปลเพลงบางเพลงเช่น ลูกเถิดพวกเรามาพร้อมต่อสู้ ลูกเถิดพวกเราก่อนจะสายไป อะไรแบบนั้นหรือเพลงที่ เด็กนักเรียนปอเนาะ หรือ ดาดีกาชอบร้อง เช่น ใครว่าเราหัวรุนแรง แท้จริงนั้นเราคือ ผู้ปลดปล่อย หรือ เพลงมาร์ชรัฐปัตตานี ที่ว่าข้ายอมเสียสละเพื่อปัตตานี ข้ายอมตายเพื่อปัตตานี ได้ยิน

2.4 การใช้ศาสนานำการต่อสู้

ปัจจุบันปัญหาความไม่สงบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้น ทั้งชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธในพื้นที่ มีโลกทัศน์ว่าจุดแข็งของกลุ่มก่อความไม่สงบอาศัยศาสนาอิสลามเป็นเครื่องมือในการชักจูงให้ชาวบ้านหลงผิด โดยใช้ศาสนานำการต่อสู้ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ตอนเหตุการณ์ตากใบก็มาชวนไปทำละหมาด เขาก็ไป เพราะเขาไม่รู้ แต่เขาไป ถ้างบอกว่าไปล้อมโรงพักเขาก็ไม่ไป (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ:55 ศาสนา: อิสลาม)

- ส่วนใหญ่เขาใช้ความเชื่อทางศาสนา จะปลุกฝังว่าไทยพุทธ ไทยมุสลิมอยู่ด้วยกันไม่ได้ หากมีเหตุไม่ดีเกิดขึ้นกับมุสลิม เรื่องใดก็จะใช้ข้อมูลนั้นมาดอกร้าย (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนี่เรื่องใบปลิวที่มีผลทางจิตใจสำคัญมาก ผสมกับเรื่องการดูฮาด ถ้าไม่รู้จริงเรื่องดูฮาดชาวบ้านก็เลยไปรวมก่อเหตุกับเขาเยอะมากแล้ว อย่างเรื่องการใช้คำว่า มุนาฟิก มาแยกมิตรแยกศัตรูใครก็ไม่อยากเป็นมุนาฟิก เพราะ ชาวบ้านไม่ยอมผิดศาสนา ฝ่ายรัฐยังตามเขาเข้าไป (P034 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:63 ศาสนา: อิสลาม)

- อย่าพยายามยึดเยียด เรื่องความรุนแรงให้มุสลิมเพราะเราเองก็ไม่ใช่ว่าพวกคั่งศาสนา เพื่อนเราก็มีหมดทุกศาสนา คนที่นับถือศาสนาอิสลาม ไม่มีความจำเป็นอะไรที่เราจะมีอคติต่อศาสนาไหนๆ ในโลก แต่มีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งพวกเราก็มอมรับว่าเขาใช้ศาสนา อย่างเรียกว่าไทยมุสลิมเพราะพวกนี้เขาเป็นผู้ก่อการร้ายไม่ใช่มุสลิม (P040 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:44 ศาสนา: อิสลาม)

- การกระทำของผู้ก่อการร้ายที่นี้ร้ายแบบสุดโต่งสุดชั่วที่มากกว่าชวาหรือช้ายหรือนิกายนั้น นิกายนี้ เพราะพวกนี้หลุดขอบเลยไปถึงขั้นอุดมการณ์ปกติคือ คั่งอุดมการณ์หรือศาสนาในระดับเดียวกับพวกพลีชีพ (P041 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:58 ศาสนา:อิสลาม)

- พวกที่ทำเขาจะให้สัญญา ชูเปาะ หรือคนบ้านเดียวกันเขาจะช่วยกัน เป็นเรื่องธรรมดา เขาต้องช่วยกัน มุสลิมด้วยกัน เกิดอะไรขึ้นเข้าไปบ้านใครแล้วหายไปเลย (P062 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 69 ศาสนา: พุทธ)

2.5 การใช้ประวัติศาสตร์รัฐปัตตานีเป็นปัจจัยชี้้นำ

ประวัติศาสตร์เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบที่เกิดขึ้น ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ มีความสำนึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ของตนสูง โดยเฉพาะเกี่ยวกับอารยธรรมของปัตตานี ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ประวัติศาสตร์ต้องมีการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรมิใช่พูดกันปากต่อปาก อาจทำให้เกิดปัญหาได้ ถ้าพูดถึงแต่ความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ความไม่เท่าเทียม (P022 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- ถ้าจะเอาประวัติศาสตร์มาอ้างก็ต้องมองย้อนกลับไปก่อนหน้านั้นด้วย ว่าดินแดนตรงนั้น ก่อนจะมาเป็นรัฐที่ว่า มีประวัติศาสตร์ที่มาจากอะไรว่าที่เคยเป็นดินแดนแห่งพุทธศาสนาอันรุ่งเรืองมาก่อน ต้องสอนเด็กเสียใหม่ สอนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ เมื่อเด็กโตขึ้นหน่อยต้องศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบ เช่นเดียวกับ อัฟกานิสถานครูต้องเก่งและแม่น (P035 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- ส่วนพวกหัวเก่าที่ยังมีความคิดแบบเก่าๆ ฝังหัว บวกกับการสูญเสียผลประโยชน์ ก็เอาเรื่องประวัติศาสตร์ ศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือก็เท่านั้น (P035 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ :57 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่องระเบิดที่ต่าง ๆ มิไม่เว้นแต่ละวัน รัฐศึกษาบ้างหรือเปล่า ระเบิดชนาคารก็ใช้ข้ออ้างทางศาสนาว่าด้วยเรื่องดอกเบี้ยได้ ระเบิดสถานที่ราชการ ระเบิดแหล่งท่องเที่ยว ระเบิดที่หาคใหญ่ หากศึกษา ย้อนความคิดของฝ่ายก่อความไม่สงบก็จะพบว่า เขายึดตำราการกู้รัฐ บิดตานิ เขาปลุกกระดมได้ว่าที่สิ่งเหล่านี้ขัดต่อศาสนาของพวกเขา เราจะต้องรู้เท่าทันเขาด้วย (P034 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:63 ศาสนา: อิสลาม)
- พูดถึงประวัติศาสตร์ไม่มีใครได้ใครเสียเป็นเรื่องของการได้เปรียบเสียเปรียบ อาจทำให้ทะเลาะกันได้ (P022 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- ประวัติศาสตร์และกระแสมุสลิม เป็นตัวแปรหนึ่งที่เขาต้องการปกครองตนเองเราเข้าใจปัญหาหรือไม่ ไม่ใช่โทษแต่เจ้าหน้าที่รัฐ (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ:56 ศาสนา: พุทธ)
- พูดถึงสถานการณ์ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ปัญหาที่เป็นปัจจุบันเป็นปัญหาทางใจความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ปัญหาความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ (P022 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:59 ศาสนา: พุทธ)

2.6 สำนักความเป็นไทย

เพราะ ชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ขาดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและภาษากับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ขาดสำนักความเป็นไทยแม้ว่าจะเกิดในประเทศไทย และทำมาหากินบนผืนแผ่นดินไทยมาเป็นเวลานาน แม้ในปัจจุบันคนส่วนหนึ่งในพื้นที่จะมีความรู้สึกเป็นไทยมากขึ้น จะเห็นได้จากโลกทัศน์ต่อความเป็นไทย ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- คนที่นี้ยังมีความรู้สึก ตำนึกเสมอว่าไม่ใช่คนไทย เขายังรู้สึกว่ายู่ในรัฐของเขาแล้วเรามาปกครองการแก้ปัญหาต้องถูกจุดไม่ใช่เหยียวยาวอย่างเดียว (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: พุทธ)
- คนในพื้นที่จะยังไม่รู้สึกว่าตนเป็นคนไทยเลย พอสื่อสารกับคนในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไม่รู้เรื่องก็ยิ่งจะทำให้เขาถูกมองอย่างแบ่งแยกออกไปมากกว่าเดิม เขาเลยไม่ค่อยพูดกับคนแปลกหน้าด้วย (P035 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่องภาษา ก็ต่างมุมมองกันมาก เพราะถ้าเรายังมองว่า ภาษาคือ การสื่อถึงความเป็นชาติ ภาษาที่สอง สาม สี่ จะต่างกันไม่เป็นไร แต่การแสดงความเป็นชาติต้องมีภาษาหลัก และคนในชาติจำเป็นต้องเรียนรู้และใช้ในชีวิตประจำวันได้ (P038 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: อิสลาม)
- ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจมากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงครองราชย์สมบัติครบ 60 ปี อันยาวนานที่สุดในโลก (เรียงความ No. 043 ชั้น ม.4 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- กระผมมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนไทยคนหนึ่งที่ได้ดำเนินชีวิตบนผืนแผ่นดินนี้ ซึ่งเต็มด้วยหยาดเหงื่อของผู้มีเมตตากรุณา สายพระเนตรที่กว้างขวางบนผืนแผ่นดินนี้ ที่ได้ทรงช่วยเหลือปวงชนที่ตกทุกข์ได้ยาก (เรียงความ No. 034 ชั้น ม.4 เพศ: ชาย)
- ภูมิใจที่เป็นไทย มีภาษาไทย (เรียงความ No. 057 ประชาชน เพศ:หญิง ศาสนา:อิสลาม)
- สิ่งที่ผมประทับใจ และภาคภูมิใจมากที่สุดก็คือ การที่เกิดมาแล้วเป็นคนไทยได้อยู่บนผืนแผ่นดินไทย (เรียงความ No. 030 ชั้น ม.3 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)

2.7 การเมือง และอิทธิพล

ประเด็นที่ผู้ก่อความไม่สงบใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการชี้นำ ชักจูง แนวร่วม ได้ผลเนืองอย่างมากในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ คือ ประเด็นของการเมืองและอิทธิพล เพราะยังมีปัญหาที่เกิดจากกลุ่มการเมืองและอิทธิพลอยู่มาก โลกทัศน์เกี่ยวกับ กลุ่มการเมือง อิทธิพล การทุจริต และยาเสพติด ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ปัญหาผู้นำหมู่บ้าน น่าจะเป็นปัญหาเกือบ 80 ที่เอาเปรียบลูกบ้านอย่างเช่นกรณีแจกวัว มาเอารายชื่อคนจนให้เซ็นชื่อก่อนรับวัว พอวัวมาคนที่เซ็นไม่ได้พวกผู้นำเอาไปหมกผู้นำหมู่บ้านแต่ละคนเป็นคนที่มีอิทธิพล คนที่มีความรู้ความสามารถจะไม่ได้เป็น (P058 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 46 ศาสนา: อิสลาม)

- ที่นี้มีกร โกงกินกันเยอะในระบบราชการ เป็นปัญหาที่แก้ยาก ปัญหาเรื่องการข่มขู่บางครั้งก็ถูกนำมาอ้าง แต่จริงๆ แล้วเป็นเรื่องของระบบราชการที่ตักตักเสียเป็นส่วนใหญ่ (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- เมื่อก่อนเก็บค่าคุ้มครองชาวบ้านก็ต้องจ่ายทุกคน (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- บางครั้งก็ใช้สถานการณ์ ว่าเป็นเรื่องของการเรียกค่าคุ้มครองยิ่งทำให้คนมองพื้นที่เป็นเรื่องไม่ดี แต่บางทีก็ทิ้งปัญหาของผู้นำไม่ได้ อาจจะเป็นเรื่องของอิทธิพลส่วนหนึ่งทำให้คนภายนอกไม่กล้าเข้ามาช่วยเหลือเขาคิดว่าบ้านเราเองเรายังไม่รัก (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- การรายงานเรื่องผู้มีอิทธิพลที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริง บางอำเภอไม่มีเลย เพราะไม่กล้ารายงาน ก็ทำอะไรไม่ได้ (P059 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 61 ศาสนา: อิสลาม)
- การที่มีคอร์รัปชัน ยาเสพติด อิทธิพล ของหนีภาษี ต้นเหตุมาจากผู้นำเหล่านั้นแหละ (P028 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- รัฐบาลต้องเพิ่งเล็งเรื่องต่างๆ นี้ (อิทธิพล) พร้อมทั้งขจัดพวกอิทธิพลจากเหล่าข้าราชการและการเมืองให้หมด (P039 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่นี้มีปัญหาสารพัน ทั้งของเถื่อน น้ำมันเถื่อน แม้แต่ข้าวยังกักตุนเลย ของเถื่อนก็เข้าออกเป็นว่าเล่นถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาไปทั้งไทยพุทธมุสลิมทำหมด เจ้าหน้าที่ก็คงเห็นว่าไม่เป็นไรเพราะส่งไปฝั่งโน้น ก็ไม่เดือดร้อน (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- ก่อนมาทำงานก็ติดตามสถานการณ์ทางภาคใต้พอสมควร คิดว่าสถานการณ์ความรุนแรงดังกล่าวเกิดจากการเสียประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ มากกว่า (P029 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:37 ศาสนา: พุทธ)
- ข้อมูลที่ได้รับน่าจะมาจากสาเหตุ การเสียผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย แล้วก็มาจากการแบ่งแยกดินแดน ไม่ได้หมายถึงคนไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะแบ่งแยกดินแดนทุกคน เป็นเพียงเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น เราเป็นผู้ปฏิบัติก็ทำไปตามนายสั่ง ให้ปฏิบัติก็ต้องทำ ต้องมีวินัย (P030 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:33 ศาสนา: พุทธ)
- งบประมาณทุกอย่างที่ลงมาก็มากไป คนที่ได้ผลประโยชน์ก็ไม่ใช้ชาวบ้าน แต่คนที่เดือดร้อนที่สุดคือ ชาวบ้าน (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)
- สถานการณ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้จริงๆ แล้วมีสาเหตุมากมาย ทั้งเรื่องการหักหลัง การค้าของเถื่อน ของหนีภาษี ความขัดแย้งการเมืองท้องถิ่น แต่ก็ทำโดยพวกแบ่งแยกดินแดน (P033 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:34 ศาสนา: พุทธ)

- เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดก็เป็นปัจจัยของปัญหาด้านหนึ่งที่มีความเกี่ยวพันการเสียผลประโยชน์ ทำให้เป็นปัญหาการเข้าออกทางช่องทางซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับทางขบวนการแบ่งแยกดินแดน (P022 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:59 ศาสนา: พุทธ)
- การเมืองมีส่วนมากในการทำให้สถานการณ์รุนแรงขึ้น คนที่จะสร้างสถานการณ์ก็เป็นพวกกับคนที่มิผลประโยชน์ทั้งนั้น ทั้งยาเสพติด ของเถื่อน (P062 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:69 ศาสนา: พุทธ)
- อย่างคนที่ตายได้ค่าเหยี่ยวยาแต่ก็ถูกหักเงินไปเยอะ เพราะฉะนั้นคนที่ได้ผลประโยชน์ก็ถือว่ายิ่งตายยิ่งดี เงินราชการลับเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เหตุการณ์ยังมีอยู่ จ่ายได้ง่ายแต่ไม่ได้ถึงตัวคนรับ คนที่ตายถูกหักไป 20 เปอร์เซ็นต์ คนยิ่งตายมากก็ยิ่งดี (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)
- ลูกน้องนักการเมืองบางคนอยู่ในพื้นที่เป็นผู้มีอิทธิพล (P055 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 39 ศาสนา: พุทธ)
- สมัยก่อนที่นี่แม้จะโจรเยอะแต่ก็ไม่ทำอะไรชาวบ้าน เขามีอาชีพเป็นโจรเขาก็เรียกค่าคุ้มครองคนรวยชาวบ้านก็ไม่เดือดร้อน และก็รู้ว่าตัวว่าเป็นใคร ส่วนมากจะเรียกค่าคุ้มครองเท่านั้น และก็มีสติจะบอกว่าไม่ยุ่งก็คือไม่ยุ่ง (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ:62 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้อย่างคนไปสมัครงานหลายแห่งแล้วก็ไม่รู้จะได้หรือเปล่า เพราะที่นี้สอบเข้ายาก ต้องมีพรรคพวก ตอนนี้อย่างคนต้องมีเงิน ยังไม่รู้จะได้ทำงานเมื่อไหร่ (P025 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 24 ศาสนา: อิสลาม)
- มีผู้ที่คุ้นเคยอยู่ศูนย์อนามัยของบางตำบล ร้อยทั้งร้อยย้ายรุ่นตรวจฉีดยาหมด(P013 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)
- ผมเป็นผู้นำคนหนึ่งทีจบ ป.ตรี พอมีการสอบนาย ก อบต. ผมเลยลองสมัครดู ผมแพ้ เพราะผมไม่ได้ใช้วิธีสกปรก ซึ่งเขาต้องใช้ ผมไม่มีเงิน ไม่ได้แยกเงิน ถ้ามีเงินผมก็คงจะได้ แต่ถึงมีเงินก็คงไม่แจกเพราะถือว่าเป็นบัณฑิตแล้ว (P061 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 52 ศาสนา: อิสลาม)
- แก่ปัญหา ยาเสพติดในหมู่บ้านก่อน จะช่วยปัญหาความไม่สงบตามมา เพราะไม่มีคนรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นปัญหาสังคมใหญ่ ที่ส่งผลต่อสิ่งอื่นๆ ตามมารวมถึงการก่อความไม่สงบ (P013 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)
- พุดถึงยาเสพติดยังไม่หมดไป รัฐบาลไม่เคยชนะยาเสพติด และคิดว่าจะไม่มียวัน เพราะยะลา ยังมีเยอะยิ่งตอนนี้อย่างรุกหนัก (P013 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:58 ศาสนา: พุทธ)

- ตอนนี้เงินยาเสพติดก็เข้ามาสนับสนุนมาก คนที่ร่ำรวยจากยาเสพติดมากพอรัฐบาลปราบจริงจัง ก็เลยส่งเงินมาใช้สร้างสถานการณ์ในภาคใต้ถ้าไม่มีรัฐบาลนี้ยาเสพติดก็ระบาดเหมือนเดิม (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ:59 ศาสนา: พุทธ)
- คนในพื้นที่ที่ค้ายาเสพติดก็มีเงินร่ำรวย มีให้เห็นมากมายเป็นที่รู้ๆ กัน (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ:62 ศาสนา: พุทธ)
- เพื่อน ๆ ที่ไม่ได้เรียน ตอนนั้นก็คิดยาบ้าง ถูกตำรวจยิงตายบ้าง ไปเป็นฝ่ายที่ไม่ดี เป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ เขาอ้างสมองได้ ไม่มีความรู้ที่จะนำมาเปรียบเทียบว่าอะไรถูกอะไรผิด (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ไม่ว่าเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้มีอิทธิพล ค้าของหนีภาษี คอร์รัปชัน แล้วแต่มีในภาคใต้ (P028 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- วัยรุ่นตรวจฉี่สีม่วงหมด และนี่คือสาเหตุที่ทำให้เขาอยากได้เงินอะไรก็ได้ง่าย ๆ ทำอะไรละเผาผู้โทรศัพท์พันบาท อะไรที่ได้เงินง่าย ๆ ที่จะได้มาเสพยาเสพติด เขาทำ นี่คือจุดที่ผู้รับจ้างก่อเหตุมีมากมาย สำหรับผู้ที่เป็นตัวก่อการนั้นอาจจะไม่มาก แต่ก็อาศัยยาเสพติดนี้แหละ (P013 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)
- ชาวออกทางหนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ว่าภาคใต้แบ่งแยกทางศาสนา ความจริงแล้วไม่ใช่ คนในศาสนาเดียวกันนั่นแหละที่ได้ผลประโยชน์พวกที่มีตำแหน่งและฉลาดกว่าก็จะหาผลประโยชน์ คนในพื้นที่ (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

2.8 กระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ส่วนหนึ่งยังรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐ โลกทัศน์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ตอนนี้ยังมีเหตุการณ์เกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ขึ้นมาค้นบ้านเอาเงินเขาไป 58,000 บาท เจ้าหน้าที่มาเยอะมาก ไม่มีใครยอมรับว่าเอาไป ไม่มีใครกล้าเอาเรื่องด้วย เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่งเครื่องแบบ เวลากลางวันแสด ๆ ชาวบ้านก็รู้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่เกิน 2 อาทิตย์แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ชาวบ้านบอกไปก็ไม่มีหลักฐาน เมืองไทยไม่มีความยุติธรรม ทำให้ความรู้สึกของประชาชนยิ่งเลวร้ายลงไป มีชาวบ้านจำนวนมากเห็นแต่ทุกคนก็รู้ว่าทำอะไรไม่ได้ ตอนนี้แยกไม่ออกระหว่างโจรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)

- ไม่รู้ว่าจะเกิดเหตุการณ์แบบนี้อีกกี่ครั้ง เพราะเวลาเกิดเหตุก็บ่อยมาก แล้วก็มาค้นมาจำนวนมาก ชาวบ้านบอกข้อมูลอะไร ก็ถามว่ามีพยานไหม เอามาชี้ตัวได้ไหม ชาวบ้านที่ไหนจะกล้า ชาวบ้านไม่รู้กฎหมายด้วย ชาวบ้านก็รู้แต่ไม่ได้หมายความว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดีทุกคน บางคนก็ดี แต่คนที่ไม่ดีก็ทำให้เกิดเรื่อง ชาวบ้านก็รู้สึกไม่ดี ชาวบ้านไม่มีปัญหาที่จะต่อสู้ เพราะรู้ว่าสู้ไม่ได้ (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)

- ที่ร้ายกว่านั้น เจ้าหน้าที่กลับมาจับเด็กที่บ้านไปแทน (จับเด็กไปแทนผู้ที่ก่อเหตุ) เดือนหนึ่งแล้วก็ปล่อยมา เหตุผลที่จับก็เพราะว่าเป็นเด็กวัยรุ่นคิดว่ารู้เห็นกัน (P060 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:55 ศาสนา: อิสลาม)

- เมื่อ 50-60 ปีก่อน ไปอำเภอก็ไม่ได้รับการต้อนรับ ไม่ช่วยเหลือ เคยมีเจ้าหน้าที่มาจับชาวบ้านทำให้เขาเชื่อ บางทีก็จับไปขัง บางทีก็จับไปฆ่า ถึงตอนนี้ดีขึ้น แต่เขาก็พูดกันต่อๆ กันมา (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- วันก่อนก็ใช้รถปิคอัพใหม่มายิงกราดแล้วก็ไปตอนเช้าก็มาจับเด็กที่ขายของอยู่ ตอนที่ยิงเด็กก็ยังมีตำรวจก็เห็นว่าคนบนรถเป็นคนยิงแต่เวลามาจับเด็กมาเป็นร้อย บอกว่าเป็นคนทำ ผมอยู่ในเหตุการณ์ ตำรวจกำลังมาซื้อของที่บ้านผม ผมได้ยินเสียงปืนดังก็บอกตำรวจ ตำรวจก็หันไปมอง ทั้งหมดเห็นกัน 4 คนว่ามีรถวิ่งผ่านไป ถือบินยาวสีดำ อยู่บนรถ มือยังถือปืนอยู่ แล้วก็วิ่งผ่านไปในเมืองอย่างรวดเร็วไม่ถึงครึ่งชั่วโมงก็ได้ยินตำรวจรายงานทางวิทยุ สิริรถถูกต้อง รายงานว่าป้ายเลขอะไร ผมยังคิดว่าเห็นได้อย่างไร ผมก็ยืนดูยังไม่เห็นเลยแต่คนรายงานได้แล้ว แล้วยังวิ่งเข้าไปในเมืองอีก เลยไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น (P060 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:55 ศาสนา: อิสลาม)

- เราต้องเข้าถึงเข้าใจปัญหา แล้วลดเงื่อนไขของปัญหาที่ทราบแล้ว บริหารจัดการกับกลุ่มเสี่ยงอย่างถูกต้อง ไม่ใช่แค่สงสัยก็อุ้มฆ่าโดยไม่ได้ผ่านกระบวนการยุติธรรม ถ้าไม่แยกแยะว่าเป็นสื่อเป็นแมวก็เท่ากับเรากลับไปเริ่มต้นใหม่ (P041 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 58 ศาสนา: อิสลาม)

- บางครั้งกระบวนการยุติธรรมของศาลก็ไม่ถูกต้อง คนที่มาแก้ปัญหาที่มากวัน 2 วัน ก็คิดว่าแก้ปัญหาได้แล้ว (P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)

- ระบบของเราไม่เหมือนมาเลเซีย ขบวนการยุติธรรมเขาชัดเจน นี่ยังย้ายคนไม่ดีมาลงที่นี้ก็ยังไม่มียุติธรรม (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)

- วันก่อนผมถูกไล่ยิง พยายามวิ่งชนท้ายกะจะให้ผมหลงไป ผมไม่หลงไล่ยิงกันไปจนถึงด่านทหารเลยจับได้ แต่ก็มีผู้ใหญ่ขอเคลียร์เอาไปจนได้ พออาทิตย์ต่อมาคนนี้ก็ยังมีแม่ค้าอีกที่นี้เป็นแบบนี้ (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)

- ปัญหาที่นี้สงบได้แต่ต้องใช้เวลา ยะลาดีกว่าที่ต้นหยงลิมหรือระแงะ เพราะที่นั่นทุรกันดารกว่าที่นี้ก็ยังไม่มีคน ไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไป (P011 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- เรื่องพวกนี้เราพูดไปก็ไม่ได้ ก็ไม่รู้ใครเป็นใคร คนที่เห็นเหตุการณ์เป็นเด็ก ตำรวจก็เอามาสอบสวน เวลาสอบสวนก็มากันเสียใหญ่โต ซึ่งก็รู้ว่าเป็นอันตรายสำหรับเด็ก ไม่เคยให้ความปลอดภัยกับคนที่ป่วยหนัก ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่คนไม่ยอมเป็นพยาน (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)
- ขณะมีคนตายโทร.ไปตำรวจยังไม่ค่อยจะมา กว่าจะมา โทร.ติดต่อ 2-3 ครั้ง แล้วถามว่าเห็นโจรไหม โจรที่ไหนจะรอดตำรวจนานขนาดนี้ คนถูกยิงยังไม่ตาย ก็ไม่ยอมเอารถไปรับ ยังถามว่าโทร.ไปทำไมอีกด้วย ตอนหลังก็ย้อนมาจับเด็กที่ไม่รู้เรื่องในหมู่บ้านไปขังอยู่เดือนหนึ่งบอกว่าเป็นแกนนำแล้วปล่อยออกมา ปัญหาที่ลึกๆ คือการทำงานของเจ้าหน้าที่ ตอนเกิดเหตุไม่เคยมาหาหลักฐาน แต่ไม่นานก็มาจับคนไป (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ:62 ศาสนา: พุทธ)
- ตั้งนานมาแล้วที่เจ้าหน้าที่ไม่เคยเข้ามาในหมู่บ้าน บางหมู่บ้าน 20 กว่าปีมาแล้ว บางแห่งไม่มี โรงเรียนไม่มีสถานที่ราชการเลย การประชาสัมพันธ์ต่างๆ ก็ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านไม่เคยรับรู้อะไรเลย (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้าสืบความเป็นมาแต่ละครั้งจะพบว่ามาจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองมีอำนาจในพื้นที่กดขี่กีดกันแก่งแย่งประชาชนต่างๆ นานา จนคับแค้นใจต้องหนีไปแล้วมาสู้กับประชาชน (เรียงความ No. 055 ประชาชน เพศ:ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- ภาครัฐ ข้าราชการจะต้องปฏิบัติต่อพี่น้องประชาชนในพื้นที่ ในกรอบระเบียบของกฎหมายมีความยืดหยุ่นไม่ใช้ความรุนแรง (P050 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)
- มีลูกทั้งหมด 7 คน งานก็ไม่มีทำ ลูกก็ไม่ได้แจ้งเกิดทุกคน ก็เลยไม่ได้เข้าเรียน (P004 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ:33 ศาสนา: อิสลาม)

2.9 การแก้ไขปัญหาของรัฐ

ปัญหาความไม่สงบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่ทวีความรุนแรงขึ้นนั้น คนในพื้นที่ มีโลกทัศน์ต่อการแก้ปัญหาของรัฐ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ตอนนี้สถานการณ์มันพัฒนารูปแบบ เรายังจับรถไล่ตามโจร คงไม่มีวันสงบต้องใช้สมองต้องมาวิเคราะห์ให้ดี ต้องรบด้วยปัญญาเพราะเขาไม่สมานฉันท์ด้วยแต่ต้องให้คู่สถานการณ์ได้สูญเสียน้อยที่สุด (P075 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 59 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่อง กอศ.(คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ)ข้อเสนอต่างๆ ทำอะไรไม่ได้ เพราะเขาไม่สมานฉันท์ด้วย จะเกิดผลอะไร ข้อเสนอไม่มีอะไรเป็นรูปธรรม ยิ่งสร้างความหวาดระแวง สร้างช่องว่างของคนในพื้นที่มากขึ้น (P066 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)

- คนที่คิดแก้ปัญหาก็ไม่เคยลงมาในพื้นที่จริง ๆ ลงมาแค่ที่ โรงแรมเรียกคนที่เกี่ยวข้องไปถามไม่มีทางที่จะได้ข้อมูลจริง (P061 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 52 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี่การแก้ปัญหาก็ไม่มีอะไรคืบหน้า ออกทีวีว่ามาถูกทางแล้วแต่จริง ๆ ในพื้นที่ไม่มีอะไรดีขึ้น พวกลงมาวิจัยก็มาแค่ซีเอส (โรงแรมในปัตตานี) หมู่บ้านนี้ก็เกิดเหตุบ่อยมีความรุนแรง เราก็อยู่ในหมู่บ้านตลอด ไม่เคยเห็นมีนักวิชาการมาพูดคุยเลยแล้วจะรู้ปัญหาได้อย่างไร (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- สิ่งที่น่ากลัวไม่ใช่การยิงกัน แต่กลัวเรื่องการทุ่มงบประมาณไปแก้ปัญหา แล้วเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายต่างๆ (P063 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 71 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่เขามาช่วยแก้ปัญหาก็ไม่ตรงจุด ไม่เคยเห็นมาลงในพื้นที่ก็ได้แต่เรียกโต๊ะอิหม่าม กรรมการกลางประจำมัสยิดและโต๊ะครู เวลาเขากลับมาก็ถามกลุ่มนี้ พวกกลุ่มนี้ก็ไม่เคยบอกอะไรแก่ประชาชนเหมือนกัน เขากลับก็บอกว่าเหมือนไม่มีอะไรเหมือนเดิม ข้อมูลที่เขาให้เขาก็ดูประโยชน์ของตัวเองเป็นหลัก (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- การเผาโรงเรียนและการปิดล้อมเจ้าหน้าที่ขณะนี้ เป็นเกมเดิมๆ แต่ทำให้เห็นศักยภาพการควบคุมมวลชน การที่นำมวลชนผู้หญิง เด็ก เข้าเป็นแนวหน้าการรบ ไม่ต่างอะไรกับที่ตันหยงลิมอ และกูจิงลือปะ เกมแบบนี้ในรัฐบาลก่อนฝ่ายรัฐแพ้ตลอด ทำไมไม่ให้นักวิชาการมาศึกษาบ้าง (P075 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 59 ศาสนา: อิสลาม)
- สงสารเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจที่จริงจัง เพราะไม่หลับไม่นอนเพียงหาจุดจะแก้ปัญหาในหมู่บ้านเพื่อความสงบสุขก็แก่กันไม่หยุดแล้ว (P028 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ:57 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่กั้นถนนมีทุกหมู่บ้านเป็นของพวกเขา ชรบ.(ชุดรักษาความสงบหมู่บ้าน)ได้เงินกันมาหลายหมื่น แต่ช่วยอะไรได้ไม่มาก เหตุก็ยังคงเกิดทุกวัน จับคนร้ายไม่ได้ ตอนนี่เงินมาลงภาคใต้เยอะมาก คนที่ได้ผลประโยชน์ก็มีเยอะแต่ก็ไม่ค่อยถึงชาวบ้าน (P048 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 51 ศาสนา: อิสลาม)
- แต่ที่มาเลเซียรู้ข่าวเราทุกเรื่อง แต่ที่โน้นก็มีฝ่ายค้าน แต่ฝ่ายค้านเขาไม่เคลื่อนไหว เขาเคลื่อนไหวไม่ได้ถ้านั่งคุยกัน 4-5 คน พูดเรื่องการเมืองก็ไม่ได้แล้ว ที่โน้น(มาเลเซีย) เขาควบคุมกันได้ ไม่ให้มีข่าวไม่ดีออกมา (P019 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:23 ศาสนา: อิสลาม)
- เวลาจะถามปัญหา แล้วมาประชุมก็ไม่มีใครให้ข้อมูล เขาประชุมลูกบ้านกันหมดแล้ว (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- พวกสมานฉันท์อะไรก็ไม่เคยมาถามชาวบ้าน ถามแต่กรรมการกลาง ถามแต่โต๊ะครู ไม่เคยมาคุยกับชาวบ้าน คุยอะไรกันเขาก็ไม่มาบอกชาวบ้าน ชาวบ้านก็ไม่เคยรับรู้ว่าจะอะไร (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- คนที่มาเป็นทางการไม่มีใครพูดความจริงให้เด็ดขาด ยิ่งมาล้อมหน้าล้อมหลังหมดสิทธิ์ที่จะรู้เรื่องอะไรเลย ถ้ามาในระบบก็ไม่มีใครพูดข้อมูลจริง ต้องมาแบบไม่รู้ไม่ชี้ คนที่นี้เขารู้ เขาต้องเอาชีวิตรอด ถ้าพูดไปเขาก็ตายแม้แต่ในใจอยากพูดจริงก็พูดไม่ได้ ไม่รู้ว่าใครเป็นใครเลย หัวหน้าโจรกลุ่มไหนก็ไม่รู้ (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- คนในพื้นที่พูดออกทีวีไม่ได้ ไม่เกินอาทิตย์ก็ตายแล้ว ไม่มีใครบอก ไม่มีใครรู้ว่าใครเป็นโจร พวกที่เขาหากินอยู่กับคน กับโจรอยู่รอบๆ ตัว พอพูดไปเขาโกรธที่เราพูดจริงเราก็ตายแล้ว (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้เป็นแบบนี้ ที่อื่นผมไม่รู้ ที่นี้เขาประชุมกันบ่อย มีเบี้ยประชุมมาก แต่ไม่เคยมาประชุมกับประชาชนในพื้นที่เลย เป็นเรื่องของผลประโยชน์เหมือนกัน (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้อยู่หมดยังเอื้อ เวลามีการประชุมแก้ปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ก็เชิญแต่โต๊ะอิหม่าม กรรมการกลางประจำมัสยิด ไปประชุมที่โรงแรมเขาก็ได้ข้อมูลของกลุ่มที่ต้องการผลประโยชน์ (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- กลุ่มโจรเดิม ๆ ที่มอบตัว ตอนนั้นก็กลับมาเป็นผู้นำ หลังจากที่โจรเงินมอบตัวแล้วก็ไม่ค่อยมีอะไร ปี 37-38 มีการเผา โรงเรียน ก็ไม่รุนแรง (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้อยู่ปัญหาเรื่องเงิน เรื่องงบประมาณ เรื่องเงินเยียวาก็เป็นปัญหามาก โจรบางคนตายแล้วได้เงินมากกว่าตำรวจ ทหาร (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- หลังยึดอำนาจเปลี่ยนรัฐบาล มีการฆ่าแทบไม่เว้นวัน ประชาชนอพยพออกนอกพื้นที่มากมาย ฝ่ายรัฐแทบไม่สามารถปกป้องประชาชนได้ (P075 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:59 ศาสนา: อิสลาม)
- ตั้งแต่มีคณะสมานฉันท์ขึ้นมาที่ยังรุนแรง เพราะเขาไม่สมานฉันท์กับเราเลย กลุ่มที่ก่อเหตุไม่เคยคิดสมานฉันท์ แล้วจะเกิดได้อย่างไรถ้าทำฝ่ายเดียว (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:56 ศาสนา: พุทธ)
- เราทำผิดพลาดตั้งแต่ลดทอนอำนาจ ศอ.บต. (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้) เราไม่ค่อยทำเป็นค่อยเป็นค่อยไป ไม่สอดคล้องกับระบบของคนในพื้นที่ (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:56 ศาสนา: พุทธ)
- อย่างคณะสมานฉันท์ชาวพุทธที่นี้ไม่รับเลย อยากไล่ไปให้พ้น แม้แต่มีพระก็ไม่รับ เพราะตั้งแต่มีคณะนี้ไม่เคยมาพบชาวบ้านจากวัดที่นี้เลยพบแต่มุสลิมนอกนั้นนั่งเทียนหมด (P062 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:69 ศาสนา: พุทธ)

- พวกที่ออกมาจับเป็นของจริงทั้งหมด แต่ระบบศาลยุติธรรมยังช้า บางคดียังไม่ได้ตัดสิน พอไม่มีผลการตัดสินออกมาก็ทำให้มีความสับสนมากขึ้น (P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- รัฐบาลยังแก้ไขไม่ถูกต้อง แทบจะไม่คนลงมาถึงชาวบ้าน ส่วนมากก็มาที่จังหวัด ให้ตามพวกโต๊ะอิหม่าม ผู้นำ เขาไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริงไม่มีทางที่จะได้ ถ้าเขาไม่ไว้ใจ เขาไม่มีทางที่จะบอกข้อมูลอะไรเลย (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)
- ถ้าเขาพูดไปเขาก็ตายเขาไม่บอกความจริงต้องเอาชีวิตรอดไว้ก่อนเดิมอยู่กันไม่ได้แบ่งแยก เราแยกกันไม่ออก แต่ตอนนี้รู้สึกมากเพราะสถานการณ์เปลี่ยนไป (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- ยิ่งจะทำให้ดูเหมือนว่าไม่ต้องใช้กฎหมาย ยิ่งประกาศ พ.ร.ก. (พระราชกำหนด) กฎอัยการศึก ถ้าพิสูจน์ว่าเป็นโจรจริงก็ให้ประหารชีวิตไปเลย บางทีจับโจรแล้วก็ปล่อยไปอีกไม่เด็ดขาด ให้โอกาสอีก รู้ว่าเป็นโจรก็ปล่อยออกมาให้โอกาสอีก (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)
- อย่างนี้ก็เข้าทางเขา เวลาประชุมแก้ปัญหาภาคใต้ก็เชิญโต๊ะอิหม่าม อิสลามกลาง โต๊ะครู อย่างนี้ก็ยังเข้าทาง (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ:62 ศาสนา: พุทธ)
- การจับผู้ต้องหาบางครั้งให้การสารภาพแล้วก็กลับคำให้การ พวกทนายมุสลิมก็จะช่วยเต็มที่ บางครั้งกับโจรก็ใช้กระบวนการยุติธรรมไม่ได้ทั้งหมด กระบวนการยุติธรรมของคนไทยไม่เหมือนต่างประเทศ ไม่ใช่การพิสูจน์เหตุผลแต่มีระบบเส้นสาย บางครั้งดื้อนให้ตายก็ยังไม่ยอม (P056 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 42 ศาสนา: พุทธ)
- ปีที่แล้วมีโครงการเที่ยวฟรีกินฟรี คนที่จัดก็ได้เงินไป ไม่ค่อยลงถึงชาวบ้านจัดครั้งหนึ่งก็ได้แล้ว 30,000 - 40,000 บาท (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)
- การมองหาหัวหน้าขบวนการไม่ได้ช่วยอะไรเลยแต่ต้องคิดว่าความเคลื่อนไหวของคนจำนวนมาก สามารถบงการหรือล่อลวงคนจำนวนมากออกมาปฏิบัติการร้ายแรงได้อย่างไรมีปัจจัยอะไรที่ผลักดันให้คน เหล่านี้เคลื่อนไหวร่วมกัน (P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:53 ศาสนา:พุทธ)
- ชาวบ้านที่นี่จะตอบว่าปัญหาที่นี้แก้ไขไม่ได้พฤติกรรมที่ออกมาไม่มีใครรับโทษใครไม่ได้ ต้องใช้กระบวนการ ปัญหามีไว้แก้ต้องแก้ได้ แต่ใครจะแก้ การจับแล้วปล่อยก็ทำให้แก้ปัญหายาก เงินที่รัฐให้ไม่ได้แก้ปัญหา (P027 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)
- เพราะชาวบ้านกลัวและไม่ไว้ใจกัน จึงทำอะไรได้ ไม่ช่วยเหลือรัฐ(P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 53 ศาสนา: พุทธ)
- ต้องแก้ไขที่ผู้นำ นโยบายต้องระวังคำพูด ไม่ช่วยยื้อให้สถานการณ์แรงขึ้น (P024 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)

- เสนอแนะให้หน่วยงานต่างๆ ทำที่เป็นอยู่ต่างคนต่างทำ แต่ก่อนมี ศอ.บต. พอเชื่อมได้ แก้ปัญหาได้ในพื้นที่เช่น ถ้ารู้ว่าข้าราชการคนไหนไม่ดีก็ไปบอก ใน ศอ.บต.มีกรรมการที่ปรึกษา มีปัญหาอะไรก็มาปรึกษากัน กก.สสส.จขต.ก็มีแต่ไม่ควรให้ทหารทำ ควรให้พลเรือนทำ ไม่ใช่ทหาร ชาวบ้านเขาก็กล้าเข้าหาแต่ ทหาร ไม่ใช่ เขาต้องกล้าเข้าหา ด้วยไม่ใช่ไปหาเขาอย่างเดียว (P027 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)

- เรื่องของงานการข่าวน่าจะเป็นไปได้เรื่องความจริงการเสนอข่าว ควรจะเป็นการเสนอเรื่องจริงไม่ปิดกั้นสามารถให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้สังเกตบุคคลแปลกหน้าเข้าออกน่าจะให้มีประชาชนมีส่วนร่วมการให้ข่าวสารกับเจ้าหน้าที่ควบคู่กับการรักษาความปลอดภัยแก่ประชาชนได้ (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)

- เราไม่ทันยุทธวิธีเขาที่เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เราตามแก้ไขไม่ทัน รัฐเราตามไม่ทัน (P024 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา:พุทธ)

- ปัญหาคงต้องแก้ด้วยความรุนแรงเพราะใช้วิธีนุ่มนวลคงไม่ได้แล้วเขาไม่นุ่มนวลด้วย ชาวบ้านที่นี้อยู่แบบหวาดผวาแล้ว ส่วนมากคนที่ตายก็เป็นไทยพุทธ มุสลิมเป็นพวกที่หักหลังกันเท่านั้น แต่ละคนมุสลิมที่อยู่ได้ก็ต้องมี Back up (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)

- การคิดจะให้พวกเดียวกันมาแก้ปัญหา มุสลิมด้วยกัน ไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาที่ถูก เพราะพวกนี้รักพวกพ้อง ไม่มีคำว่าผิด (P006 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- โจรที่มีหมายค่าหัวสูงๆ ก็มีรายชื่ออยู่ในหมู่บ้านจริงๆ ส่วนราชการตั้งค่าหัวสูงเกินไปแล้วมาตั้งสมมติฐานว่าอยู่ที่บ้านนี้ ทั้งๆ ที่ไม่ได้อยู่ที่นี้เลย สายข่าวผิดพลาดมาตลอด เพราะชื่อหมู่บ้านนี้ติดตลาดแล้ว (P006 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- คิดว่าการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่ควรที่จะเพิ่มงานด้านมวลชนสัมพันธ์ พร้อมกับการศึกษาจึงจะช่วยแก้ไขสถานการณ์ภาคใต้ได้ และคิดว่าเมื่อมวลชนดี การศึกษาดี ก็นิดีอยู่ดี เหตุการณ์ต่างๆ ก็จะสงบไปเองควรใช้บุคลากรในพื้นที่ที่รู้จักขนบธรรมเนียม ประเพณี ในการปฏิบัติงานด้านมวลชนสัมพันธ์ (P039 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: อิสลาม)

- การผูกขาดกระบวนการยุติธรรมจากวิธีการทำงานของตำรวจยุคเก่าๆ ก็ไปสร้างเงื่อนไขสุขุมไพโรจน์ในพื้นที่ไปขยายเงื่อนไข และนำมาปลุกกระดมได้ทุกครั้งไป ในยุคเก่าๆ สร้างเงื่อนไขเรื่องข้าราชการรังแกประชาชนเอาไว้ ต้องอย่าให้มี (P041 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:58 ศาสนา: อิสลาม)

- พวกนี้เราจะไปวางยุทธศาสตร์ยุทธวิธีเหมาแข่งลงไปพร้อมกับกลุ่มอื่นคงไม่ได้ จะต้องมีฐานข้อมูลพวกนี้ต้องเข้าถึงแยกแยะบริหารจัดการของเขาชัดเจน (P041 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:58 ศาสนา: อิสลาม)

- การที่จะเลือกคนดี หรือจะรู้ว่าในแต่ละหมู่บ้านใครคือคนดี ไม่เลือกแบบที่เลือกผู้ใหญ่หรือ อบต. ต้องได้ข้อสรุปมาจาก ทหาร ตำรวจ ครูบาอาจารย์ หมออนามัย ที่อยู่ในตำบล แต่ละตำบล พวกนี้รู้แน่นอนว่าใครดีในแต่ละหมู่บ้าน หรือในแต่ละตำบล (P028 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ:57 ศาสนา: อิสลาม)
- จะแก้ปัญหาก็ต้องเข้าใจและยอมรับความต้องการที่แตกต่างกันของแต่ละคน ต้องเอาใจเขามาใส่เรา และต้องคิดบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันให้มากที่สุด ไม่ใช่คิดบนผลประโยชน์หรืออำนาจทางการเมือง ตอนนี้มันอยู่บนอำนาจของคนบางกลุ่ม (P033 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:34 ศาสนา: พุทธ)
- แล้วถ้ารัฐบาลไม่หึงบพื้นที่น้องมุสลิมเขาไปขอความช่วยเหลือจากองค์กรมุสลิมต่างชาติหลายๆ สักวันก็จะมีทุนสนับสนุนเข้ามาจากกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรง แล้วก็จะเข้าช่วยที่เขาต้องการเหตุการณ์ยิ่งจะรุนแรง (P074 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:38 ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้าได้คนดีแน่นอนบ้านเมืองมีความสุข เจริญ คนดีคือ มีความรู้ มีความสามารถ เสียสละ พูดจริง ทำจริง เก่ง ริเริ่มสร้างสรรค์ ตรงไปตรงมา ฐานะไม่จน ความคิดดี ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่มีหวังตอบแทน ไม่เห็นแก่ตัว (P028 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ:57 ศาสนา:อิสลาม)
- เอาตำราการรบที่ตาม.....มาตั้งแต่ครั้งสงครามเย็น ไปเผาไฟทิ้งดีกว่า เรื่องบัญชีดำนั้นส่วนใหญ่คือใช้แต่ต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ ที่ไม่ใช่ ค้นหาทำลายล้าง ตามสูตรสำเร็จแบบ..... อย่างเอามา สร้างเป็นเงื่อนไขเพิ่มเรื่องอู๋ฆ่า หรือคุกกลับ (P041 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:58 ศาสนา: อิสลาม)
- หากหาต้นตอไม่ถูกจุดเหตุการณ์จะขยายออกไป หากการแก้ปัญหาความรุนแรงที่ทำมีเหตุทำให้มีแพะรับบาป (เรียงความ No.060 ประชาชน เพศ:ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- การแก้ไขควรแก้ไขที่ระบบราชการเรื่องความเป็นธรรม (เรียงความ No.055 ประชาชน เพศ:ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- ภายใต้ออกกฎหมายลดความรุนแรงน่าจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ (P050 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:59 ศาสนา: พุทธ)
- กลุ่มโจรกับบุคคลทั่วไปอยู่ร่วมกันได้การแก้ไขเรื่องความรุนแรงต้องเริ่มจากตัวเจ้าหน้าที่ก่อนเพื่อลดกระแสการต่อต้านจากประชาชน ออกเยี่ยมเยียนให้ความสำคัญกับประชาชนมากๆ เพื่อลดกระแสต่อต้าน (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:58 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้รัฐใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบเดียวกันกับหลายๆ ปัญหา คือใช้เงินและกำลัง รัฐทำให้เกิดความเสียหายต่อศาสนาและสังคม (P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:53 ศาสนา: พุทธ)

- ข้อมูลพื้นที่ต้องชัดเจน จะทำอะไรต้องรู้จริงแก้ปัญหาได้จริง ปัญหาสามเหลี่ยมการจัดแย้ง ต้องทำให้อยู่ได้ (P024 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)
- ควรมีการชักซ้อมแผนของพลเรือนไม่ใช่มาแก้ไขปัญหาปลายเหตุ คนที่ตายแล้วปล่อยให้ตายไป มีการเตรียมการป้องกันอะไรเพิ่มไหม (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 56 ศาสนา: พุทธ)
- การแก้ไขปัญหายาเสพติดภาคใต้ว่าอย่าใช้ความรุนแรงโดยให้ใช้วิธีนุ่มนวลเพื่อประชาชนในพื้นที่จะได้ประกอบสัมมาอาชีพอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่างต่อเนื่องโดยการแก้ไขพัฒนาร่วมกัน (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ:58 ศาสนา: พุทธ)
- ถ้าสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องระหว่างเชื้อชาติและศาสนา รวมถึงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ได้ เรื่องการแบ่งแยกไม่ต้องพูดถึงทำไม่ได้ (P050 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:59 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้เราใช้น้ำเย็นลวกไก่เพื่อถอนขน คงทำไม่ได้ งานมวลชนอย่างเดียวคงช่วยไม่ได้ เราแยกคนไม่ได้ออกมาไม่ได้ เราใช้น้ำเย็นหมด พวกโจรไม่รู้สึกรู้สีก (P053 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:41 ศาสนา: พุทธ)
- ก่อนมี ศอ.บต.มีกิจกรรมเพื่อให้เข้าใจกันมาก เช่น ไปเยี่ยมปอเนาะ มัสยิด ฟังบรรยายสรุป มาเสวนาปัญหากันความเข้าใจเบื้องต้นเกิด เพื่อให้เกิดความเข้าใจควรเรียนภาษามาลายูให้รู้ระดับญาติกันได้เร็ว หาข่าวได้ (P027 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 67 ศาสนา:พุทธ)
- นโยบายของรัฐเรื่องปอเนาะ รัฐไม่เคยเข้าใจ คนไทยมุสลิม นโยบายเกี่ยวกับปอเนาะจึงดูเหมือนทำให้ศาสนามุสลิมอ่อนแอ (P067 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:52 ศาสนา: อิสลาม)
- ข้าราชการมีน้อยที่ชาวบ้านรักไว้ใจ (P027 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:67 ศาสนา: พุทธ)
- รัฐต้องเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของชาวไทยมุสลิมจึงจะแก้ปัญหาได้ (P067 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 52 ศาสนา: อิสลาม)
- กระบวนการยุติธรรมไม่เคยมี นี่ขนาดว่าดีขึ้นแล้ว เมื่อก่อนมากกว่านี้ เขาก็เลยไม่ชอบและเกลียดชังเจ้าหน้าที่ของรัฐ (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ชาวบ้านฝังใจมาก พอใครมาทำอะไรก็คิดไปว่าเขาหวังผลประโยชน์ (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- ทางออกเหตุการณ์จะดีขึ้นหรือไม่อยู่ที่ว่าทหารตำรวจเข้าใจเรื่องศาสนา วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ใหม่ ต้องยอมรับด้วย เข้าใจเฉยๆ ไม่ได้ ถ้าไม่ยอมรับก็ไปไม่ได้ แต่ต้องเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย (P027 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)

- ชาวบ้านรู้แต่ชาวบ้านไม่กล้าพูดความจริง คนนอกเข้าไปเขาก็สงสัยแล้ว เขาไม่ไว้วางใจคนของรัฐหรอก เพราะเขาเคยผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐที่หวังแต่ผลประโยชน์เขาเลยไม่ไว้วางใจใคร จะไปถามอะไรเขาก็ไม่บอก เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อก่อน เคยไปหลอกถามเขา แล้วเอารายชื่อไปส่ง เอาประโยชน์ด้านต่างๆ แล้วยังกลับมาทำร้ายชาวบ้านด้วย (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- แต่เดิมเจ้าหน้าที่ของรัฐเลี้ยงโจรเพื่อเป็นสาย เพื่อให้หาค่าคุ้มครองมาให้ แต่ตอนนี้คุ้มโจรไม่ได้ โจรเลยมีสิทธิ์ต่อรองได้ (P032 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- เจ้าหน้าที่ของรัฐเคยทำอะไรกับชาวบ้านก็หวังผลประโยชน์เสมอ ชาวบ้านก็เลยฝังใจ บางทีเจ้าหน้าที่เองก็ไปบอกชาวบ้านอย่างนั้น (P006 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- เดิมมีโจรจริงแต่นานแล้ว หัวหน้าโจรเคยเป็นครูแต่หนีทหาร เลยนินไปเลย กลัวโดนจับกลายเป็นโจรจริงๆ (P006 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ถ้ารัฐคิดเพียงจะปราบให้อยู่ ปราบให้จบ มันไม่มีทางจบ รัฐบาลควรต้องเร่งแก้ไขอยู่ เรื่องความเป็นอยู่เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรม ความเชื่อ ของคน (P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 53 ศาสนา: พุทธ)
- ปัญหาทางภาคใต้เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีเฉพาะ เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เร็วต่อความรู้สึก (P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 53 ศาสนา: พุทธ)
- คนที่มาแก้ปัญหาไม่ค่อยมีหลักไม่รู้ข้อมูลจริงใช้ภาษาวิแล้วเหตุการณ์จะสงบไหม คงเหมือนเป็นอีกประเทศหนึ่งไปแล้ว พวกกันต้องใช้ล่าม ต้องให้นักวิชาการเข้าใจสภาพในพื้นที่จริง ๆ อย่าฟังเพียงคนบางกลุ่ม (P038 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่องสิทธิเสรีภาพ ต้องเท่าเทียมกัน นั้นว่ากันไปมากมาย ทั้งเรื่องที่จะต้องใช้ภาษาวิ เป็นภาษาที่ สองรู้ใหม่เขาใช้เป็นภาษาที่หนึ่งแล้ว (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้ทุกฝ่ายก็อยากให้สงบ แต่ยากแล้ว เพราะเดิมทีเราเคยมีสนับสนุนให้มีเหตุการณ์ เพื่อให้ได้งบประมาณ ตอนนี้คุ้มไม่ได้แล้ว (P032 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ที่นี้ป้ายประกาศก็ต้องมีภาษาวิกำกับ ตอนนี้จะใช้ภาษาวิเป็นหลักอยู่แล้วแทบจะเป็นรัฐอิสระอยู่แล้ว ผู้ใหญ่ที่เสนอบางคนก็ไม่รู้คิดอะไร (P056 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 42 ศาสนา: พุทธ)

- ผมได้ซื้อสรุปมาจากบุคคลหลายคนที่ฟังมาจากสภากาแฟ ไม่ได้เอาความคิดของแต่ละสภากาแฟ เพราะสภากาแฟก็มีคนที่มีความคิดดีก็มาก มิใช่ว่าสภากาแฟมีแต่คนไม่ดีอย่างเดียว คนดีและคนที่มีความรู้ ความคิดก็เยอะแยะ แต่เมื่อรับฟังจากหลายคน ก็กลับมาคิดก่อนนอน คิดไปคิดมาก็เห็นด้วยแต่ไม่รู้ว่าจะทางราชการจะทำได้ไหมเพราะถ้าพูดเรื่องกฎหมายก็ไม่ใช่เรื่องเหมือนกัน (P028 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ:57 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่รัฐเอาคนที่เคยเป็นโจรแล้วมาเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านมันไม่สมควรอยู่แล้ว เพราะนิสัยโจรเปลี่ยนยาก กฎหมายเมืองไทยให้โอกาสคนที่เคยเป็นโจรแล้ว ผู้นำ 3 จังหวัดเกือบทั้งหมดเป็นผู้มีอิทธิพล (P059 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 61 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่ผ่านๆ มา รัฐก็ไม่ค่อยมีใครสนับสนุนงบประมาณให้พี่น้องมุสลิม พอรัฐบาลนี้ให้บ้าง ก็หาว่าเอาใจมุสลิม ก็คิดกันไปว่า ชาวพุทธเป็นพลเมืองชั้นสอง ต้องเข้าใจว่าคนที่นี่ส่วนใหญ่เป็นมุสลิม การที่จะสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาและศาสนาอิสลาม ก็จะมีมากกว่าศาสนาพุทธ ต้องถือว่าปกติ (P074 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:38 ศาสนา: อิสลาม)

2.10 การปฏิบัติงานของทหาร กลุ่มนักสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการ

โลกทัศน์ส่วนหนึ่งของคนในพื้นที่ต่อการปฏิบัติงานของทหาร กลุ่มนักสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการ ส่วนหนึ่งเห็นว่าทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และบางส่วนยิ่งทำให้เกิดปัญหาแก่คนในพื้นที่ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ทหารก็สนับสนุนโจรทั้งพวกค้ายาเสพติด ของผิดกฎหมายก็มาสนับสนุน เหตุการณ์เลยแรงขึ้น (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ทหาร พวกเราไม่เอาเลย ไม่ยอมรับ เพราะทหารทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนมาตลอด ชาวบ้านฝังใจ (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ทหารมายังปืน มายังไก่ จับชาวบ้านไปจริง ๆ โจรที่นี้ถึงจะมีจริง ๆ แต่ก็นานแล้ว พอมาจับชาวบ้านก็บอกว่าเป็นโจร ชาวบ้านเขาก็เกลียด เมื่อก่อนตอนมีโจรก็มี ส. (เฮลิคอปเตอร์) มาลง มาเจรจากับโจร ไม่รู้ตกลงอะไรกัน พอทหารมากุยกกับหัวหน้าโจรคุยกันได้ตกลงอะไรกันก็ได้ก็ หมายถึงอะไรต้องคิดดู (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- โดยเฉพาะทหาร งบประมาณกว่าล้านที่ทหารใช้ไปทำอะไรบ้าง ได้อะไรบ้าง (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- อย่างที่ยะหา ตชด. อยู่ได้เพราะเขากันว่า ตชด. มีความรู้ ไม่บ่าบอเหมือนทหาร (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- เมื่อใกล้ พ.ร.ก. (พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน) หมาดจะมีเหตุการณ์รุนแรงเพื่อต่อ พ.ร.ก. เพราะเขาต้องการเงินงบประมาณ มาใช้ใน 3 จังหวัดภาคใต้ (P058 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:46 ศาสนา:อิสลาม)

- พอปล้นปืนทหาร ก็มาล้อมที่นี้หาว่ามีปืนอยู่ 400 กระบอกมาปิดล้อมไม่ให้ ออก บอกว่านายสั่งว่ามีโจรอยู่ 12 คนที่นี้ บอกแต่ว่านายสั่ง ๆ อธิบายอย่างอื่นไม่ได้เลย ทหารถามว่า ปืนอยู่ที่ไหนก็ตอบไม่ได้ ทหารมีปืน 100 ปล้นปืนออกมาได้อย่างไร มีทั้งวิทยุ ทำไมไม่ติดต่อกัน อย่างนี้ชาวบ้านเขาไม่เชื่อ (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- สถานการณ์ทางใต้เขาเรียกว่าเป็นที่ทำมาหากิน ทหารรวบรวมแล้วมีรถ ปิคอัพทุกคน (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- เพราะทหารอยู่เบื้องหลัง ผู้ไปก็แพ้ เพราะตอนนี้เป็นโจรอะไรก็ 모르 ไม่มี หัวหน้า เมื่อก่อนโจรมีจริงต้องประกาศตัวมีหัวหน้า แต่เดี๋ยวนี้ไม่มี (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- มุสลิมเขาคิดว่าเป็นทหาร เพราะทหารเป็นคนถือบประมาณจำนวนมาก (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- เจ้าหน้าที่ของรัฐก็มาทำร้ายคนบ่อย เคยมี อส. (สมาชิกอาสาสมัครดินแดน) มาจับเมียชาวบ้านไป 2 คน จนทุกวันนี้พี่ชายไปตามคืน อีกเดือนก็ถูกยิงตายต่อหน้าชาวบ้าน (P002 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้ชาวบ้านกลัวอยู่ 2 อย่าง กลัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ กับกลัวโจร เจ้าหน้าที่ของรัฐก็พวกทหาร ตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา:อิสลาม)
- ทั้งภาคใต้ฟังตรงว่าเป็นทหารแหละครับ ลองเปรียบเทียบกับที่จังหวัดพัทลุง เมื่อก่อนก็เป็นแบบนี้ มาชาวบ้านตายเป็นว่าเล่น เพื่อไม่ให้สถานการณ์สงบก็ทำเงินไปได้เยอะ อย่างนี้ ใครจะมาแก้ปัญหาได้ละ (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- คนรอดตายมาแล้วมาเล่า ว่าที่ได้ปล่อยมาเพราะติดต่อทหารที่กรุงเทพฯ ได้ นายทหารใหญ่ที่กรุงเทพฯโทร.มาให้ปล่อยก็เลยได้ปล่อย ตอนนี้ยังมีชีวิตอยู่ ถ้าทหารไม่โทร.มาก็ตาย (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ปี 17-18 มันมายังปืนในหมู่บ้าน มาจับชาวบ้าน มีผู้กำกับบางคนมาประชุม ก็ไม่บอก พอไม่มาประชุมก็เรียกเก็บเงินคนละ 50 บาท ถ้าไม่จ่ายก็ติดคุก บางคนคิดหนีก็ไปยืมเงินมา จ่าย (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ถ้าเขาจะคิดแบ่งแยกดินแดนจริง ๆ ก็น่าจะมีคนที่ออกมาเป็นหัวหน้า เด็กที่รับจ้างทหาร บางครั้งไปแจ้งทหาร ทหารก็เชื่อ บางครั้งบอกว่าเป็นผู้มีอิทธิพลก็มาเอาตัวไป ชาวบ้านเขาไม่ชอบทหาร เพราะเข้ามาไม่เคยเป็นกันเอง ส่วนมากก็มาคั่นอย่างเดียว ไม่เคยพูดดี ๆ ชาวบ้านเขากลัวทหาร ยิ่งคนแก่ ๆ ยิ่งกลัวทหารมาก ถึงแม้ตอนนี้จะมีคนดีบ้าง บางครั้งยังไม่รู้ชื่อเท็จจริงก็หัวไปเลย คนที่ดีก็มีบ้าง (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ:62 ศาสนา:พุทธ)
- ทหารขอได้ทุกอย่างตอนนี้ ถ้าเหตุการณ์สงบทหารก็แยะ ถ้าทหารทำงานจริงผมว่าจบไปนานแล้ว (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- ทางฝ่ายโน้นฝั่งให้ชาวบ้านเชื่อว่าทหารทำ และชาวบ้านก็เชื่อมาก แม้แต่มีระเบิดที่ร้านก๋วยเตี๋ยวก็ว่าทหารทำเพราะให้เหตุผลว่าที่ร้านมีหมูขายด้วย มุสลิมไม่ทำ ความจริงแล้วเป็นโจรก็ทำได้หมด (P027 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)
- ทหารต้องเปลี่ยนแนวทางการทำงาน เอาคนที่ไม่มีฝีมืออยู่ บางคนไม่รู้วัฒนธรรม เขาไม่รู้ภาษาเขา เปลี่ยนนโยบายบ่อย ผู้ปฏิบัติทำไม่ถูก ผู้นำทำตามลำบาก (P024 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)
- อะไรเกิดขึ้นก็โทษขบวนการ ทั้งพULO ทั้งโจรจีน พวกนี้มันอยู่ไหนก็ไม่รู้เลย ไปมาเลยมาพวกเขาบอกว่าทหารไทยนั่นแหละเป็นคนทำ ทหารต้องมีคุณธรรม เพราะตอนนี้ให้โจรมาทำ ก็ยิ่งกว่าเป็นโจรถือว่าเป็นหัวหน้าโจร (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้าเหตุการณ์ยังเป็นแบบนี้เราเสียดินแดนแน่นอนหากยังเลี้ยงให้เหตุการณ์ยังอยู่แบบนี้ ทหารจะทำทำไม กว่าจะรับราชการได้ (P053 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:41 ศาสนา:พุทธ)
- ข้อมูลที่ว่าแบ่งแยกดินแดนก็อยากรู้ว่าใครเป็นหัวหน้า จะได้ว่ากลุ่มไหนมีเรื่องสงสัยก็ตั้งแต่เรื่องปีน ปีน 300-400 กระบอก จะเอาไปได้อย่างไร ทอยออกไปก่อนหรือเปล่า เป็นไปไม่ได้ที่จะเอาออกไปวันเดียวมันเป็นคำถามของคนที่นี่ หรือแค่สร้างสถานการณ์ว่าเป็นหายไป บางครั้งตอบไม่ได้เรื่องพวกนี้ก็ทำให้คลุมเครือ เรื่องจับคนผิดก็มีมาก ไม่ว่าจะเหตุการณ์หรือแซะหรือตากใบ คนที่เข้าไปทำไม่มีอาวุธ เป็นพวกวัยรุ่น แต่ที่ตั้งข้อหาอิงกับเขา ถ้าจะต่อสู้อะไร ๆ ไม่ต้องยิงก็ได้ เรื่องพวกนี้เป็นหลาย ๆ สาเหตุที่ยังคาใจคน (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ:62 ศาสนา:พุทธ)
- ขอให้มาช่วยกัน ไม่ใช่แบบทหารทำที่เดียวแต่ไปออกทีวีซ้ำ ๆ ไม่ได้ทำจริง (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่รุนแรงมากขึ้นก็เพราะที่ตากใบด้วย ยังไม่มีคดีก็เข้าไปยิง ที่กรือเซะทำไมเข้าไปยิงในมัสยิด ทำไมไม่ล้อม แล้วปืนยิงทะลุกำแพงก็ไม่ได้ เพราะเขาใช้วิธีการของทหาร (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- เขาสงสัยเจ้าหน้าที่รัฐทุกคน เขาคิดว่าเจ้าหน้าที่ต้องการอะไรสักอย่าง (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ:57 ศาสนา:อิสลาม)
- เป็นมัสยิดของพวกนิกายที่มาจากอิยิปต์ มีอะไรหนีเข้ามัสยิดนี้ก็รอด พวกนี้ต้องใช้นโยบายโจรปราบโจรเหมือนกัน แต่พวกนักสิทธิฯ น่าจะลงมาอยู่สักเดือน เข้ามาในพื้นที่แบบนี้จะได้รู้ว่าเขาใช้สันติวิธีหรือเปล่า ที่จับได้ที่ผ่านมาก็ใช้วิธีโจรทั้งนั้น (P054 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:40 ศาสนา: อิสลาม)
- อยู่ที่นี่ถ้าไม่สนิทจริง ๆ ไม่มีทางที่จะได้ข้อมูล พวก NGO (องค์กรอาสาสมัครเอกชน) ไม่รู้มาตอนไหน แต่เขียนได้มากมาย จินตนาการไปไม่ได้ตรงความจริง คนที่นี้ไม่มีทางได้อะไรจากปากเขา มาแบบนักวิชาการ เขาว่าเขาไม่บอกอะไรหรอก ส่วนมากโดนชาวบ้านหลอกทั้งนั้น (P054 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:40 ศาสนา: อิสลาม)

- เพราะเราห่วงหลายเรื่อง พวกนักสิทธิ (นักสิทธิมนุษยชน) ทำให้ทำงานยาก ทำให้โจรทำงานง่ายขึ้นเพราะเกิดเหตุการณ์อะไรจะมีพวกนักสิทธิช่วย แต่เจ้าหน้าที่ทำงานต้องระวังตัว (P053 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:41 ศาสนา: พุทธ)
- พวกนักสิทธิ(นักสิทธิมนุษยชน) ทั้งหลายที่เรียกร้องอยากให้มาอยู่ในพื้นที่ สักพัก อย่างนี้กว่าทฤษฎีจะเป็นไปตามนั้น ไม่เคยมาอยู่จริงนั่งนึกแต่ทฤษฎี (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:56 ศาสนา: พุทธ)
- เบื่อนักวิจัยที่มา พวกนักวิชาการที่มาเก็บข้อมูล ก็เก็บแต่กับมุสลิม เคยถาม ไทยพุทธบ้างไหม เคยถามเจ้าหน้าที่บ้างไหม มาที่ชั่วโมงแล้วก็กลับ เขายังเข้าไม่ถึงหมู่บ้านดีก็ไปเขียนสรุปแล้ว ถามคนได้ไม่กี่คนก็คิดไปแล้ว (P032 ทหาร ดำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- ต้องถามทุกฝ่ายให้ครบ ถามชาวบ้านมุสลิม ถามชาวบ้านไทยพุทธ ถามเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถามเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร บ้าง ไม่ใช่ถามมุสลิมแล้วไปสรุปซ้ำ ๆ ว่าถูกเจ้าหน้าที่รัฐรังแก ได้คำตอบซ้ำ ๆ มันจึงแก้ปัญหาไม่ได้ ตำรวจ ทหาร เขาท้อพวกนักวิชาการ จะไม่มีใครทำงานให้แล้ว (P032 ทหาร ดำรวจในพื้นที่ เพศ : ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- พวกสมานฉันท์ก็เหมือนกัน มาประชุมในเมืองโดยไม่เคยถามทุกฝ่าย ดูเหมือนจะเอาใจแต่พวกก่อความไม่สงบ (P032 ทหาร ดำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- อีกส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาก็คือพวกนักสิทธิมนุษยชน กรณีก็อะชะ พวกนี้เข้ามาก็ให้ความเป็นธรรมเฉพาะพวกโจร ไม่เคยถามตำรวจ ทหาร ที่ถูกทรมาณตาย หากเป็นญาติของพวกนักสิทธิฯ จะทำแบบนี้ใหม่ บางทีทฤษฎีก็ใช้กับโจรไม่ได้ (P006 ทหาร ดำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ทนายพวกเขามีหน้าที่ช่วยพวกเขายังมีนักสิทธิ(นักสิทธิมนุษยชน) เข้ามาช่วยให้พวกโจรพ้นผิดอีกด้วย (P006 ทหาร ดำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

2.11 ขวัญกำลังใจของคนในพื้นที่

ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ขาดขวัญกำลังใจอย่างมากจะเห็นได้จากโลกทัศน์ที่มีต่อคนในพื้นที่ และนโยบายของรัฐในการส่งเสริมให้เกิดขวัญ กำลังใจ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- สิ่งที่เราทำให้คนในพื้นที่ เขาไม่รับ เขากลับมาทำร้ายเรา ชีวิตที่แขวนกับความตายคุ้มไหมกับเงินไม่กี่พันที่รัฐให้ (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 55 ศาสนา:พุทธ)
- โจรตายได้เงินมากมาย ตำรวจเราเหยียบระเบิดขาขาด ยังไม่ได้ทำโจรที่ตายให้เงินกันมากมาย (P032 ทหาร ดำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- ข้าราชการบางคนบอกว่าถ้าย้ายไม่ได้ ก็จะลาออกข้าราชการย้ายออกจนน่าตกใจ ภาครัฐก็อนุมัติให้ไปจนน่าตกใจคนที่แท้ๆ ก็ย้ายไปอย่างไรก็ตามที่มาจากที่อื่นจะไม่ย้ายตอนนี้เขารูกรามาเรื่อยๆ เราแก้ปัญหาไม่ถูกทางเราต้องตามแก้ปัญหา เขาเปลี่ยนวิธีทุกวัน คนที่นี้กลัวจนไม่รู้จะกลัวแล้ว (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- ถ้าถามเจ้าหน้าที่ของรัฐ เขาก็เบื่อกทุกคน เมื่อที่คณะทำงานต่างๆ มาแล้วก็แก้ปัญหาไม่ได้ (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้เจ้าหน้าที่ลำบากมากเหนื่อยล้ามากแล้วเพราะเจ้าหน้าที่ตายไม่มีอะไรแต่โจรตายมีนายมาช่วย (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- แล้วถ้าโจรรอดมายังให้เป็นตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้วย ให้มีอำนาจให้บ้านด้วยอย่างนี้เจ้าหน้าที่เสียกำลังใจ (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:45 ศาสนา:พุทธ)
- ตำรวจที่นี้หมดกำลังใจย้ายหนีหมด ไม่มีใครอยู่แล้ว เขาบอกกันว่าอยู่ที่นี้ไม่ตายก็ต้องฆ่าคนตาย (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ตำรวจในเมืองถูกยิงหลายบ้านเกือบครบทุกหลังแล้วไม่เคยมีใครมาเห็นใจ ไม่มีนักสิทธิ (นักสิทธิมนุษยชน) มาร้องช่วย (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- เราก็ก้าวเหมือนกัน ต้องระวังตัวเวลาซื้อกับข้าวก็ต้องเปลี่ยนรถไปเรื่อยๆ เปลี่ยนคนเปลี่ยนเวลา (P009 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 50 ศาสนา:พุทธ)
- ทางเลือกของคนในราชการไม่มีเลย ไม่มีความคุ้มในการรับราชการมีแต่ความเสี่ยง อยู่ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยง (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ไหวแล้วเหนื่อยและต้องระวังตัวมาก (P009 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 50 ศาสนา: พุทธ)
- สงสารเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดีและเจ้าหน้าที่ทหารทุกคนที่เสียสละดูแลทุกข์สุขของคนสามจังหวัดภาคใต้ จะไม่ว่านับถือศาสนาใด ที่อยู่ในสามจังหวัดของไทยเรา ชาวบ้านที่ดีส่วนใหญ่รักและสงสารเจ้าหน้าที่ทุกคนที่อยู่ในสามจังหวัดภาคใต้ (P028 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)

2.12 ผลกระทบของสถานการณ์ต่อคนกลุ่มน้อย และการย้ายถิ่น

- ในสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ก็ส่งผลกระทบต่อชาวไทยพุทธซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้
- พระส่วนใหญ่ย้ายออกไปอยู่จังหวัดอื่นมาก (P024 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 65 ศาสนา:พุทธ)

- เคยมีแม่ชื้ออยู่ที่วัด ก็ช่วยได้ส่วนหนึ่ง แม่ชื้อที่เคยอยู่เป็นนักพัฒนาแต่เสียชีวิตแล้ว ความดันสูงอาจจะเป็นเพราะเครียด เพราะความกลัว มีทหารอยู่ที่วัด ก็ช่วยได้ส่วนหนึ่ง (P024 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)
- ในยะลาตี 5 ตอนเย็น (ตีห้า หมายถึง เวลา 17.00 น.) ร้านปิดหมดแล้วหาซื้ออะไรไม่ได้ คนในเมืองเขาได้ไปอยู่ที่อื่นหมดแล้วจะไม่มีคนไทยพุทธแล้ว (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ:45 ศาสนา:พุทธ)
- คนใช้ทางศาสนาช่วยมาก คนก็มาวัดเหมือนเดิม แต่ตอนนี้คนพุทธใช้ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวมากขึ้น ต้องมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มาเวียนเทียนก็แบ่งเป็น 2 ช่วง นักเรียนเวียนเทียนเช้า ประชาชนเวียนเทียนตอนห้าโมงเย็น (P024 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้คนมาวัดมากกว่าเดิมมาก เป็นที่ยึดเหนี่ยว (P027 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้กลุ่มโน้นเขาของบ้านไทยพุทธ สวนยางไว้หมดแล้ว รอเข้าครอบครอง บ้านและสวนยางของไทยพุทธที่ทิ้งหนีไปมีมากมาย (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- เรื่องการแบ่งแยกดินแดนไม่น่าจะเป็นไปได้ น่าจะเป็นเรื่องของความขัดแย้ง ยกเว้นแต่คนย้ายออกไปเยอะ ๆ ก็อาจเป็นไปได้ (P023 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ:16 ศาสนา: อิสลาม)

3. โลกดัชนีทางด้านเศรษฐกิจ ประเด็นที่พบประกอบด้วย

3.1 นโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ

คนไทยในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้มีโลกทัศน์ต่อนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ ว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม และยังมีปัญหาเรื่องอิทธิพล ประชาชนยังยากจน เนื่องจากหางานยาก ส่วนหนึ่งเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ หรือในประเทศมาเลเซีย ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- เรื่องการทำงานในพื้นที่ ถ้าไม่มีเส้นสายในพื้นที่ ไม่มีพรรคพวกก็เข้าทำงานไม่ได้ ตอนนี้มีเส้นสายแล้วก็ต้องมีเงิน เรื่องเงินเป็นเรื่องสำคัญ ถ้ามีเงินก็ได้ ยังแก้ปัญหาเรื่องพวกนี้ไม่ได้เลยเป็นเรื่องจริงในพื้นที่ถ้าจะรับจริง ๆ คนฝากก็ยังไม่เท่ากับมีเงิน ไม่เกี่ยวกับความรู้ความสามารถ (P048 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 51 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนเย็นต้องช่วยแม่ทำงาน ครอบครัวยากจน ขายของหน้าหอพัก อาศัยขายถูกกว่าที่อื่น ก็ขายได้มาก (P023 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ:16 ศาสนา: อิสลาม)

- ทำงานโรงงานไม่มายัง เฟอร์นิเจอร์ ก็ได้เงินดีกว่า แต่ค่าจ้างไม่ได้ตามค่าแรงขั้นต่ำ บริษัทจะมี 2 บัญชีจ่ายกับเซ็นไม่ตรงกันได้ประมาณ 145 บาทจากที่จริง ๆ จาก 170-180 บาท ถ้าไม่เซ็นก็ไม่ได้ทำงาน ถูกให้ออกก็ต้องเซ็น สภาพจริงๆ ที่นี้เป็นแบบนี้ (P057 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- หมู่บ้านใดมีโรงงาน มีการเผาถ่าน คือ หมู่บ้านที่มีคนต่างจังหวัดมาทำงาน และหมู่บ้านนั้นผู้นำมีรายได้ เพราะรายได้ต้องแบ่งให้ผู้นำเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ พวกที่มาจากต่างจังหวัดเขามาทำงานนำเอกสารเขา คนส่วนใหญ่พูดว่าโจรไม่มีหอรอกในป่า โจรอยู่หมู่บ้านอยู่ในเมือง ลองพวกเราคนดีร่วมกันคิด ร่วมกันแก้สิ่งสกปรกเหล่านี้ให้หมดไปเร็ว ๆ (P028 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนี้ออกก็ยังไม่ได้อ่าน งานหายาก เราก็คิดว่าเป็นเรื่องของบุญไม่ถึง หา งานยาก (P020 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- ที่หมู่บ้านนี้มีไทยพุทธประมาณ 20 ครอบครัว ตอนนี้ออกไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้าน (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)

- ส่วนมากผู้ชายจะออกไปหมด ตอนนี้ออกก็เหลือผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ ก็หารับจ้างไปนอกพื้นที่ไปเรื่อยๆ บางทีก็ไปหาดใหญ่ (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ:62 ศาสนา:พุทธ)

- เด็กเกิดในไทย แต่ไม่ได้แจ้งเกิด แล้วก็ตามพ่อแม่ไปทำงานที่มาเลย์ ทำงานฝังโน้นจนลูกโต คนที่นี้เขานิยมไปทำงานกันที่โน้น เพราะไม่มีงานทำ ไปครั้งละนานๆ แล้วกลับมา (P003 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 30 ศาสนา: อิสลาม)

3.2 การประกอบอาชีพของคนในพื้นที่

การประกอบอาชีพจะต้องสอดคล้องต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ผู้ประกอบอาชีพที่เป็นหลักส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติศาสนกิจเคร่งครัดเท่าผู้ชาย คนไทยในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้จึงมีโลกทัศน์ต่อการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ว่ายังขาดความอดทนต่องานหนัก ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ค่าจ้างทำก็ขาดทุนแล้ว ที่นี้ไม่ได้ทำเอง (ทำนา) จ้างคนทำค่าจ้างคนหนึ่งก็ประมาณ 700 บาท ทำงานอื่นแล้วเอาเงินมาซื้อข้าวดีกว่า (P057 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:35 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนีปลูกปาล์มเพิ่ม ตอนนีรัฐให้พันธุ์และปุ๋ย แต่ยังไม่รู้ว่าราคาดีหรือเปล่า ปลูกในที่ว่าง ที่นาร้าง เอามาขุดร่องปลูกปาล์ม ตอนนีไม่มีใครปลูกข้าวแล้ว เพราะซื้อกินถูกกว่า ค่าใช้จ่ายเยอะมาก (P057 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- คนส่วนใหญ่ที่นี้งานหนักไม่เอา ไม่สู้เลยดูง่าย ๆ ผู้ชายนุ่งผ้าถุง จะทำอะไรจะยกของก็ไม่สะดวก (P001 ทหาร ดำรงในในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- การปลูกต้องใส่ปุ๋ยต้องดูแลก็เลยไม่ได้ขาย ก็เอาให้ชาวบ้านกิน มีคนจากกรุงเทพฯแวะดูบ่อย (การปลูกพืชที่มีหน่วยงานมาสอนเพื่อเป็นอาชีพเสริม) การปลูกต้องมีน้ำตลอดถึงจะปลูกได้และต้องขาย แต่ที่นี่ไม่ค่อยได้ทำ ไม่ค่อยได้ขายก็เลยไม่ได้ขาย... ถ้าขายก็ราคาดีแต่ไม่ได้ขายมีไว้แจกชาวบ้าน (P026 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: อิสลาม)
- รู้วิธีไปดูงานมาขายที่ได้ 2 ปี ที่อื่นก็ปลูกไม่ได้ที่มีน้ำตลอด กิโลละ 100- 200 บาท ส่งภักตาคารได้หมด ที่แรกญาติ ๆ มาเอาไปต้ม บางส่วนก็เป็นยาความดัน เก็บได้เกือบตลอดปี (P026 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนสร้างอาคารใหม่ก็ให้คนงานพม่ามาทำ ไม่ได้ให้ชาวบ้านทำเพราะที่นี้ชาวบ้านผู้ชายก็เกียจ ตื่นสาย 8 โมงยังไม่มาทำงานเลย ให้พม่าทำดีกว่า บางคนก็ตื่นมาละหมาดบางคนก็ไม่ตื่น (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่องทำมาหากินที่นี่ ก็พอทำกินเท่านั้น ยางราคาดีก็ตัดพอกินพอใช้ทำพอกินไปวันๆ ทำ 5 วัน หยุด 5 วัน (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้ผู้หญิงยังไม่กลับไปตัดยางผู้ชายต้องไปละหมาดไม่ได้ไปช่วย (P012 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 28 ศาสนา: อิสลาม)
- คนที่นี้พอละหมาดเสร็จผู้ชายก็นั่งที่ร้านน้ำชา ผู้หญิงไปกรีดยาง (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ผู้หญิงไม่ค่อยจะมีปัญหาเท่าไร คนแก่กับผู้หญิงจะไม่ค่อยรับรู้อะไร แต่ทำงานหนักมากต้องเลี้ยงผู้ชาย ผู้หญิงทำงานหนักมากจริงๆ ผู้หญิงจะมีความจริงใจมากกว่า (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- คนที่นี้ไม่ขยัน นำสงสารผู้หญิงที่จะต้องทำงานเลี้ยงครอบครัว ลองดูในรถปิกอัพ ผู้ชายจะนั่งหน้าหมด ผู้หญิงจะต้องนั่งหลัง เป็นแบบนี้ทุกคัน (P053 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 41 ศาสนา: พุทธ)

3.3 ความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังมีฐานะยากจน ประชาชนในพื้นที่จึงมีต้องการอาชีพอาชีพเสริมปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ที่นี้ก็อยากให้ชาวบ้านเขาฝึกอาชีพต่อ จะได้มีวิชาชีพต่อแต่อยากให้มีฝึกที่ในหมู่บ้าน ไม่รู้เขาจะกล้าเข้ามาหรือเปล่า คนส่วนใหญ่ยังกลัวอยู่ที่จะเข้ามาทำอะไรให้ชาวบ้าน ถ้าฝึกจริงๆ ชาวบ้านก็ทำได้ (P016 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: อิสลาม)
- อยากฝึกต่อให้ทำงานได้ ทำอาชีพได้ พวกช่างไม้เขาก็อยากทำโต๊ะเก้าอี้ให้โรงเรียน แต่อยากได้อุปกรณ์ตอนนี้ชาวบ้านรวมกันได้ 12 -13 คนแล้ว ถ้าได้ทำให้โรงเรียนก็ดี (P012 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 28 ศาสนา: อิสลาม)

- อยากฝึกอาชีพต่อ จะได้มีอาชีพเสริม ถ้าฝึกต่อที่หมู่บ้านก็จะดี จะได้ไม่ต้องเดินทาง แก้อั้วโตะที่โรงเรียนก็ทำได้แต่อยากได้อุปกรณ์มาไว้ที่หมู่บ้าน (P012 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 28 ศาสนา: อิสลาม)
- อยากให้เปิดสอนอาชีพในหมู่บ้าน เช่น เย็บปักถักร้อย ดอกไม้ ให้มีรายได้เสริม เพื่อความเป็นอยู่ดีขึ้น (เรียงความ No. 057 ประชาชน เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- แต่เดิมชาวบ้านชินกับการรับ บางหน่วยมาประชุมก็แจกเงินคนละ 50-100 บาท พอเราไปทำงานไม่มีเงินแจกก็ไม่มา ไปสอนซ่อมมอเตอร์ไซด์ ก็ไม่ยอมเรียน อยากได้มอเตอร์ไซด์แทนมารอรับแจกอย่างเดียว (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- การแก้ปัญหาจะต้องทำให้คนรักบ้านเกิด มีอาชีพเสริม เจ้าหน้าที่ต้องใกล้ชิด และปฏิบัติดีต่อประชาชน (เรียงความ No. 059 ประชาชน เพศ: ชาย)

3.4 ผลกระทบจากสถานการณ์ต่อเศรษฐกิจ

สถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบันทำให้หางานยากขึ้นและความเป็นอยู่ลำบากขึ้น ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ตอนเย็นก็ยังมีคนทำมาหากินอยู่ กลัวก็กลัว แต่ก็ต้องกินต้องอยู่ ยังต้องทำมาหากินกันอยู่ (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้ก็ขายอาหารอยู่ที่บ้าน แต่ปีวันศุกร์ ตอนนั้นก็กลัวไม่เปิด เขาไม่ให้ขายวันศุกร์ ก็เลยไม่ขายอยากขายแต่กลัว (P005 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)
- ชาวบ้านก็ต้องอยู่กันไป เพราะการทำมาหากินก็ลำบากขึ้น บางหน่วยก็บอกว่าจะมาฝึกอาชีพให้ แล้วก็หายไปมีโครงการเข้ามาเยอะที่จังหวัดแต่ก็เงียบหายไป ความเป็นอยู่ก็ลำบากขึ้นเพราะช่วงเวลาที่จะต้องกลับบ้านต้องไวขึ้น อาจจะกลัวไม่กล้าเข้ามา (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)

4. โลกทัศน์ทางด้านสังคม ประเด็นที่พบประกอบด้วย

4.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนมุสลิม

โลกทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนมุสลิม เช่น ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ การเกี้ยวพาราสีทางอุดมการณ์อิสลาม ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- สิ่งที่เราเห็นบางอย่างในสังคมมุสลิม คือ สังคมมุสลิมยังคงเป็นปึกแผ่น โดยเฉพาะสังคมในชนบท จะเห็นว่าเขายังอยู่กันแบบเดิมๆ และรู้จักกันหมด (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)

- ลักษณะของสังคมมุสลิมนี้แหละ เป็นพลังของมุสลิม เป็นเหตุผลตอบได้ว่าทำไมเมื่อมีเหตุการณ์ยิ่งกันขึ้นมาถึงจับไม่ได้ที่จับไม่ได้เพราะเขารู้จักกันหมด เขาจึงไม่กล้าบอกชาวบ้านที่ไม่เกี่ยวข้องบางคน ถึงได้โดนทั้งขึ้นทั้งล่อง (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)
- สังคมมุสลิมยังอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน เป็นสังคมที่สะท้อนความเสมอภาค เช่น ที่ฝั่งศพหรืออุโบสถ ที่ทำให้คนมุสลิมเห็นว่า ความตายเป็นเรื่องธรรมดาเท่าเทียม หรือสิ่งสำคัญที่สุด เรื่องความเสมอภาค คือ การละหมาดวันละ 5 ครั้ง ตอกย้ำความเท่าเทียม (P063 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 71 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่องภาษาก็เป็นส่วนหนึ่ง ที่จะต้องคำนึงถึง พูดคนละภาษาก็เป็นคนละพวก (P066 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- เขายังป็นเพราะโมโหหรือชู้ก็ไม่รู้ ไม่อยากให้เขาเอาเปรียบ เราไปบอกพ่อผู้ใหญ่ให้เตือน ถือว่าเขาเป็นเด็ก ประสบการณ์ยังไม่พอ ทุกวันนี้ยังเห็นเขาเหมือนเด็กเป็นลูกหลาน (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- คนงานที่นี้ก็ไม่ต้องให้ใครมาดูแล ให้ชาวบ้านเขาดูแลเอง เป็นการวัดใจชาวบ้าน ถ้าทำร้ายคนงานที่มาทำงานในหมู่บ้านชาวบ้านก็ต้องรู้เห็นเป็นใจ ที่นี้ถ้าชาวบ้านไม่ร่วมมือก็ทำไม่ได้เพราะชาวบ้านเขาดูแลกันได้ (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ผมเคยไปอยู่ที่ทุ่งครุ ที่หน้ามัสยิด แถวพระราม 2 ไม่อยากไปอยู่ที่อื่นกลับบ้านเราดึกว่า ตอนนี้อยู่กลับบ้านแล้ว อยู่กันแบบพี่ๆ น้องๆ ดึกว่า (P026 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: อิสลาม)
- ผมอยากช่วยชาวบ้านเพราะเขาไม่รู้ว่าจะไปทำอะไร พี่น้องพวกผมเป็นมุสลิมแล้วยังไม่มียะเบียนบ้านอีก ผมว่าเป็นปัญหาสำคัญมากๆ ผมต้องช่วยเหลือพี่น้องของผม (P003 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 30 ศาสนา: อิสลาม)
- พ่อของเด็กๆ ต้องไปทำงานที่อื่น ผมก็เลยเอาลูกมาช่วยเลี้ยง 2 คนก็ต้องช่วยๆ กันไป ที่เหลือก็อยู่กับแม่เด็กยังเล็กอยู่ ไม่ใช่ญาติแต่เราก็เหมือนญาติ (P004 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 33 ศาสนา: อิสลาม)
- หมู่บ้านเราก็ไปช่วยด้วย (การทำพิธีสุนัต) ก็มีคนไปช่วยทำกับข้าวและช่วยเตรียมงานในตอนเย็น (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- พวกเราในหมู่บ้านถ้าสนิทกันก็ไม่โกหกกัน (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้เจาะเขาแทบไม่ได้แล้ว เพราะขบวนการและเครือข่าย เขาใหญ่ขึ้น บางแห่งทำกันทั้งหมู่บ้านแล้ว (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- ชาวบ้านเขาบอกกันว่า บุญคุณต้องทดแทน หากมีความแค้นต้องชำระกันไป (P006 ทหาร ดำรงอยู่ในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

4.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างศาสนิกชน

โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างไทยมุสลิมกับศาสนาอื่นในปัจจุบัน มีลักษณะถอยห่างไปจากเดิม ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- คนอยู่ในสภาพที่หวาดระแวงและหวาดผวาท้งต่อเจ้าหน้าที่และผู้ก่อการ นอกจากนั้นหวาดระแวงประชาชนด้วยกัน หวาดระแวงชุมชนที่ต่างศาสนา หวาดระแวงเพื่อนร่วมงาน ในปัจจุบันความเป็นปกติสุขซึ่งถูกความหวาดระแวงซึ่งกันและกันเข้ามาบดบังหมดสิ้น (P033 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 34 ศาสนา: พุทธ)

- คนที่นี้อยู่กับแบบหวาดระแวงคนรอบตัว สำหรับผมถ้าไม่สนิทไม่ให้ขึ้นรถ (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: พุทธ)

- ทั้งชุมชนพุทธ และมุสลิม ควรหมั่นพบปะ พูดคุยกัน ไปมาหาสู่กันให้มาก ช่วยกันทำให้ชุมชนของเราเป็นกลางไม่ตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายที่ใช้ความรุนแรงไม่ว่าฝ่ายใด ควรช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนเคยเป็น ต้องช่วยเยียวยาทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบใครบาดเจ็บ ใครล้มตาย ใครถูกผลกระทบ เป็นหน้าที่ของชุมชนที่ต้องช่วยเหลือด้วยหัวใจโดยที่ไม่แยกฝักฝ่าย (P033 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 34 ศาสนา: พุทธ)

- การส่งกำลังเข้าไปคุ้มครอง พระ เช่น ตอนที่พระบิณฑบาตมีทหารถือปืนเดินตามทำให้เกิดช่องว่างระหว่างไทยพุทธมุสลิมมากขึ้น เพราะกระทบกระเทือนใจคน (P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 53 ศาสนา: พุทธ)

- คนบางคนเขาก็อยากมาช่วยชาวบ้านที่ลำบากยากจน แต่ก็ไม่ค่อยถึง ชาวบ้านบางที่ก็ไม่กล้าเข้ามาในหมู่บ้าน คนไทยบางคนก็เข้าใจแต่บางคนก็ไม่เข้าใจ (P048 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 51 ศาสนา: อิสลาม)

- บอกความจริงกับใครไปก็ไม่รู้ว่าเป็นโจรหรือเปล่า บอกไปก็มีแต่อันตราย (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนี้การคบกับคนมุสลิมทำให้คนไทยพุทธระวังมากขึ้น ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมมากขึ้น ในสถานการณ์นี้เปราะบางมาก คนที่มาทำงานต้องระมัดระวังมากขึ้น รัฐบาลบางครั้งต้องระวังคำพูดบ้าง บางครั้งทำให้สถานการณ์รุนแรงมากขึ้น (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

- ชาวบ้านแต่เดิมอยู่มาไม่เคยทะเลาะกันเลย ผู้นำมุสลิมบ้านก็อยู่คิดวัดผมไม่รู้สึกอะไรแต่ตอนนี้ไม่ได้แล้ว (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)

- ในพื้นที่ คนธรรมดาไทยพุทธกับไทยมุสลิมไม่ได้แบ่งแยกอยู่รวมกันได้ อยู่กันมาเป็น 100 ปี แต่คนที่ทำให้เกิดปัญหาก็มีทั้งไทยพุทธและมุสลิมที่มีผลประโยชน์ที่ทำให้แตกแยก (P060 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- อิทธิพลของศาสนา มีผลกับคนมุสลิมจำนวนมาก สิ่งที่เกิดขึ้นตอนนี้ เกิดจากผลกระทบภายนอก ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในสังคมมุสลิม เกี่ยวพันกับสถาบันทางศาสนา มากขึ้น (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)
- ในสมัยก่อนข้าพเจ้ารู้สึกประทับใจสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมาก ๆ เพราะว่าเป็นจังหวัดที่น่าอยู่และมนุษย์ทุกคนมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี และเป็นจังหวัดที่ทุกคนอยู่อย่างพี่น้องกันมีอะไรก็จะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันเหตุการณ์เหล่านั้นก็ได้เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันเหตุการณ์สาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกคนอยู่อย่างหวาดกลัว คอยระมัดระวังทุกอย่าง เช่น ในการเดินทางคอยระวังว่าจะมีเหตุการณ์ไม่สงบที่ไหน ทุกวันนี้เวลาออกจากบ้านก็ไม่ว่าจะไปไหน ถ้าไปในชุมชนที่มีคนมากก็กลัวจะมีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้น ทุกวันนี้ข้าพเจ้าเลยไม่ค่อยได้ไปไหน เพราะกลัวเหตุการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ (เรียงความ No. 041 ชั้น ม.4 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- เดิมทีนั้นมีคนพุทธอยู่เยอะ ตอนนี้เหลือน้อยลง พระที่นั่นก็นำเป็นห่วง ชาวพุทธที่อยู่เดิมไทยพุทธมุสลิมอยู่ด้วยกันไม่มีปัญหา ตอนเล็กๆ จำได้ว่าทำขนมไปแจกไทยมุสลิม ซึ่งจริงๆ เป็นวิถีชีวิตคนไทยซึ่งไม่ได้แยกกลุ่ม ตอนนี้ก็ยังนับถือกันอยู่ ถึงแม้มุสลิมจะไม่เข้าวัดแต่เขาก็ไปร่วมงานบุญของคนไทยพุทธ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

4.3 ลักษณะประชากรและกลุ่มชาติพันธุ์

ประชากรในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในปัจจุบัน มีการพัฒนาบุคลิกภาพไปสู่ความเป็นสากลตามหลักปฏิบัติของอิสลาม ตามธรรมเนียมในสังคมมุสลิมสากล ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- คนมุสลิมเขาติดต่อกันหมดทั่วโลก คนมุสลิมภาคใต้ของไทย ก็พึ่งพาสัมพันธ์กับมาเลเซีย (P063 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 71 ศาสนา: อิสลาม)
- ผู้นำของเขามีผลงานมากประชาชนยอมรับ อย่างมหาเธร์ คนยอมรับมาก เพราะทำความเจริญให้ประเทศเขา (P019 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 23 ศาสนา: อิสลาม)
- เมืองหลวงของมาเลเซียเจริญกว่าที่กรุงเทพฯ บางโซนที่เป็น โซนท่องเที่ยวก็จัดเป็นระเบียบที่ไม่ใช่ก็เป็นสลัมและสกปรก ผู้ชายมาเลเซียถ้าจะเที่ยวก็มาเที่ยวที่หาดใหญ่ ที่มาเลเซียชองก็มี แต่เขาช่วยกันปิดเป็นความลับไม่เปิดเผย สื่อมวลชนเขาก็ช่วยกัน ข่าวบ้านเราเขารู้หมด แต่ผู้สื่อข่าวบ้านเขาไม่ยอมทำข่าวที่ไม่ดีเลย ถ้าทำข่าวที่ไม่ดีก็อยู่ไม่ได้ นักข่าวบ้านเรามีอิสระมาก (P019 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 23 ศาสนา: อิสลาม)

- เข้าออกง่ายจากเมืองไทยด้วย ออกทางจังหวังโหล่น สุราษฎร์ก็ออกมาเที่ยวหาดใหญ่สะดวก (P019 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 23 ศาสนา: อิสลาม)
- เพราะเดี๋ยวนี้เขาคุยทีวีกัน เด็กมันโตไว รู้ไว เด็กเดี๋ยวนี้มีทีวีกันทุกบ้านไม่ให้ดูก็ไม่ได้ ไม่ซื้อให้ก็ไปดูที่อื่นรู้ว่าผิดหลักศาสนา จะทำอย่างไรได้ เด็กเดี๋ยวนี้ก็รู้ทุกอย่างเพราะดูละคร (P005 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้ามีเงินก็ซื้อรถ เป็นค่านิยมของคนที่นี่กัน โต๊ะอิหม่ามที่นี่ก็ไม่ค่อยจะยุ่งเพราะไปทำงานที่อื่น ไปทำมาหากิน (P017 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- เด็กเดี๋ยวนี้เขาหาเอาเอง(หาคุ้รัก) ไม่ให้พ่อแม่หาให้เหมือนสังคมเดิมเรา เด็กเดี๋ยวนี้เรียนไม่จบก็มีแล้ว พ่อแม่ไม่ให้ทำก็ทำ ท้องก่อนแต่งก็มีมาก (P005 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)
- บางทีก็ต้องรับความทันสมัย ไม่รับก็ไม่รู้เท่าทัน ทีวีก็ดูกัน แยกไม่ได้ว่าอะไรบ้างก็ ก็ดูกันทั้งนั้น ไม่รู้จะว่าอย่างไร บางคนก็ว่าผิด บางคนก็ว่าถูก แต่ทีวีต้องดูหลังบ้านหรือข้างบนบ้าน(P072 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ: 17 ศาสนา: อิสลาม)

4.4 ปัญหารุนแรงและผลกระทบต่อสังคม

สถานการณ์ในปัจจุบันในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในสังคม ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- คนมุสลิมตอนนี้ปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เร็วมาก ขณะที่เรายังต้องการอยู่แบบเดิม แต่รอบๆตัวเปลี่ยนแปลงเร็ว เลยทำให้กลายเป็นปัญหารุนแรง มีผลกระทบไปหมดเลย (P063 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 71 ศาสนา: อิสลาม)
- ความขัดแย้งระหว่างคนพุทธกับมุสลิม ตอนนี้หนักล้นมาก คือ การฆ่าพระภิกษุที่ไม่เคยเกิดมาก่อน อันที่จริงแล้ว ในพื้นที่นี้เดิมสังคมเขาอยู่กันได้ดีพอสมควร ไม่ได้หมายความว่าไม่มีอคติต่อกัน คนมุสลิมก็อาจมองว่าคนพุทธสกปรก คนพุทธก็มองว่าคนมุสลิมขี้เกียจ ต่างก็มีชุดอคติทางลบที่แตกต่างกัน แต่เขาก็อยู่กันได้ (P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 53 ศาสนา: พุทธ)
- คนที่นี่ก็อยู่แบบไม่ประมาทอยากให้คลี่คลายไปในทางที่ดี แต่คนในหมู่บ้านนี้ก็ไม่ใช่คนทำ ก็เลยไม่รู้จะช่วยอย่างไร คนที่อยู่ในพื้นที่เขาก็ไม่มีปัญหากัน หากเราไม่ใช่พวกที่เป็นเป้าหมายก็ต้องอยู่ไปแต่ต้องระวังตัวมาก อยากให้รัฐสาเหตุจริงๆ เหมือนกันจะได้ระวังตัวได้ (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)
- วันนี้นั้นศุกร์ ร้านอาหารหยุดขายหมด ต้องไปหาอาหารกินในเมือง (P004 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 33 ศาสนา: อิสลาม)

- วันนี้นั้วันศุกร์ตลาดไม่ค่อยมีอะไรขาย ปลาที่ไม่มี เขาหยุดกันหมด เขากลับ (P020 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ในหมู่บ้านเคยมีวัยรุ่น มาชักจูงวัยรุ่นในหมู่บ้าน แต่ตอนนี้เขาไม่ไปแล้ว เขาไม่เชื่อแล้ว คนที่มาชักจูงก็ไปตายที่อำเภอกรงปินัง (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ทุกวันในหมู่บ้านก็ยังมี (แนวร่วมผู้ก่อความไม่สงบ) แต่ไม่กล้าแสดงออก อย่างผมมาชักจูงผมไม่ได้ เพราะผมรู้ ผมได้เรียน (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- จะไปคุยก็ไปได้แต่จะต้องหาคนที่เขาเชื่อใจ เพราะเขาหวาดระแวง กลัวว่าเราจะไปหาข้อมูลหรือหาข่าว (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- ยะลาเดิมเป็นเมืองที่น่าอยู่ ตอนเช้าก็ไปนั่งกินกาแฟ ตอนนี่ 5 โมงเย็นก็ต้องรีบกลับแล้วอยู่ที่ไหนก็ต้องรีบกลับมาอย่าให้เกิน 5 โมง (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ในสมัยก่อนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นจังหวัดที่น่าอยู่อีกที่หนึ่ง แต่ในสมัยปัจจุบัน เหตุการณ์เหล่านั้นก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเหลือแต่ความทรงจำที่ดีๆ ที่ยังเหลืออยู่ (เรียงความ No. 041 ชั้น ม.4 เพศ: หญิงศาสนา: อิสลาม)
- ที่โน้นเขาฆ่าชาวสถานการณ์บ้านเราตลอด มีข่าวทุกวัน เขามีนักข่าวอยู่ในบ้านเรา เพื่อนๆ เขาถามกันตลอดว่าบ้านเราอยู่อย่างไร บางทีก็อธิบายให้เพื่อนไม่ถูก ตอนนี่คนมาเลย์เขากลับที่จะมาเมืองไทย เพราะเขาอ่านจากข่าว ทางบ้านเราไม่ค่อยได้รับข่าวสารจากมาเลย์ (P019 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 23 ศาสนา: อิสลาม)

4.5 ความเข้าใจระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม

ในวิถีการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ทั้งชาวไทยพุทธและชาวชาวไทยมุสลิมมีทั้งความเข้าใจและไม่เข้าใจในความแตกต่างของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความตามโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ ดังนี้

- คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจคนมุสลิม ขณะที่เรารู้อด้านวัตถุ ความรู้คหน้าของเราคมิติทางจิตวิญญาณ การรู้คหน้าของสังคมไทยเต็มไปด้ด้วยความเป็นปัจเจก (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)
- เราเข้ายังไม่ถึงคนไทยมุสลิม เพราะไม่ใช่การให้ของอย่างเดียว ให้ของเขาก็รับ แต่เราต้องจริงใจกับเขา อย่างเอาของไปแลก (P027 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)

- ผมไปบรรยายมาทั่วรู้ว่าข้าราชการยังไม่เปลี่ยน บางคนยังเรียกเขาว่าแขกก็มองแตกแยก ในการเล่นหนังตะลุงยังมีคำว่าพวกแขกมาจากไหน (P027 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)
- เพราะมุสลิมเขาไม่เปิดกว้าง ตอนนี้เขาเรียกร้องอะไรจะได้หมกอยู่แล้ว ถ้าต้องเสียบ้างก็จะมีทางยอม (P056 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 42 ศาสนา: พุทธ)
- เราจึงต้องมองด้วยความเห็นใจว่าเกิดอะไรขึ้นกับเขาแต่ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรความเป็นปึกแผ่นในสังคมของเขายังมีอยู่ สังคมในชนบทยังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ศาสนายังเป็นหลักอยู่ สถาบันทางศาสนายังมีความหมายอยู่ (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)
- มุสลิมส่วนใหญ่ใจแคบ คนบางส่วนเป็นคนขาดโอกาส แต่ตอนนี้ให้แต่มุสลิม คนไทยพุทธกลายเป็นคนที่ขาดโอกาส เหตุการณ์เหมือนกันแต่ถ้าเกิดกับมุสลิมจะได้สิทธิมากกว่า เหมือนกับการโดนรถไฟชนรถนักเรียน มี 2 เหตุการณ์ ก็ไปชนรถไฟทั้งคู่แต่มุสลิมได้รับค่าทดแทนจากกระทรวงแต่คนไทยต้องชดใช้ให้การรถไฟ (P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ปัญหาทางภาคใต้เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ต้องแก้ปัญหาคด้วยวิธีเฉพาะ เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนเร็วต่อความรู้สึก (P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 53 ศาสนา: พุทธ)
- เรื่องสิทธิเสรีภาพ ต้องเท่าเทียมกัน นั่นว่ากันไปมากมาย ทั้งเรื่องที่จะต้องใช้ภาษาวิเป็นภาษาที่สองรัฐใหม่เขาใช้เป็นภาษาที่หนึ่งแล้ว (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: พุทธ)
- ที่นี่ก็เหมือนกันเคยถามถึงความปลอดภัยเขาบอกว่าต้องดูแลตัวเองหากเกิดอะไรขึ้นเขาต้องเลือกตัวเองไว้ก่อนถึงแม้เขาจะรักเราก็ตาม โลกทัศน์ของเขาจะมองตัวเองมากกว่าการเสียสละ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- เมื่อเราเข้าไปในชุมชนมุสลิม จึงเหมือนกับเข้าไปอยู่ในสังคมของชาวเขามอญ ลาว หลากๆ ที่ คล้ายๆ กัน แต่คนในสังคมไทยที่อื่นก้าวหน้าไปก่อนแล้ว ถึงได้มองสังคมมุสลิมล้าหลัง (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)
- ธรรมดาคนก็ต้องรักตัวเองแต่ถ้าต้องเลือกพวกพ้องกับอย่างอื่น เขาจะเลือกพวกพ้องก่อนความถูกต้องนี่คือจุดที่เป็นปัญหาจริงๆ เคยตั้งคำถามเหมือนกันว่าถ้ามีอะไรเกิดขึ้นจะมีใครช่วยเราไหมก็ได้รับคำตอบว่าเราต้องดูแลตัวเองก่อน (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

- คนที่นี้คุ้นเคยกับการรับมากกว่าการให้ จะเป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือ การให้บางที่ต้อศึกษาคนรับเหมือนกัน (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- บางทีเอาของไปแจกก็ไม่มาช่วยเรา ปล่อยให้เราแบกของที่เอาไปแจกให้ งานหนักไม่เอา ไม่สู้เลย (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 5 ศาสนา: พุทธ)
- ถึงแม้เราจะให้เขามาก แต่เมื่อถึงเวลาจะต้องเลือกเขาจะต้องเลือกตัวเองก่อน เราเองจึงต้องระวังตัว ถ้าคิดมากก็คงจะอยู่ลำบากต้องทำใจยอมรับลักษณะเขา ยอมรับธรรมชาติของเขาถึงจะอยู่ได้ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)
- ความคิดของผมอยากให้เขาออกไปดูงานที่อื่นบ้างจะได้รู้ว่าพวกเขาอยู่อย่างไรไม่ใช่อยู่กันแต่ในพวกเขา (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- การท่มเงินหรือให้อภิสิทธิ์ กับคนที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่ มีมานานแล้ว ไม่ใช่ว่ารัฐบาลนี้เพิ่งเริ่มให้ เพียงแต่อาจจะไม่ค่อยเป็นข่าว อย่างอภิสิทธิ์ในเรื่องของการศึกษา การรับราชการ ผู้นับถือศาสนาหลักจะมีโควตาให้เลย ไม่ต้องมาสอบแข่งขันอย่างนายร้อยตำรวจเสร็จแล้วไม่มาพัฒนาประเทศหรอก อย่างนี้ทำไมไม่เอาไปปลูกระดม (P037 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:44 ศาสนา: พุทธ)
- ยาวชนวัยรุ่นเกรที่ออกมาก่อเหตุชาวบ้านยังยอมรับนะ ยอมรับว่าเป็นฮีโร่ สำหรับพวกเขาดูแลหมู่บ้านได้ สืบทอดปกป้องหมู่บ้านต่อไปได้ สามารถคุ้มครองคนในหมู่บ้านได้ และเป็นคนเก่ง (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ปัญหาที่นี้เป็นเพราะวิถีชีวิตที่ต่าง ความคิดก็ต่าง ระบบคิดก็ต่าง รัฐคิคอย่างคนคิคอย่าง (P066 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- คนข้างนอกไม่เคยเข้าใจคนมุสลิม อย่างว่าแต่รัฐเลย คนไทยก็ไม่เข้าใจมุสลิม มองอะไร โดยเอาตัวเองเป็นตัวตั้ง ถ้าไม่ทำความเข้าใจว่าเขาคิคอย่างไรแล้ว ความขัดแย้งจะมีตลอดเวลา (P063 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 71 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้คนมุสลิมได้รับสิทธิทุกเรื่องมากที่สุด พื้นที่ตอนนี้ไม่มีสีเขียแล้ว เป็นสีแดงเกิดขึ้นหมด ตำรวจ ทหารที่นี้ทำงานหนัก มีชีวิตที่ลำบาก (P054 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 40 ศาสนา: อิสลาม)
- คนที่นี้ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาราชการเขาใช้ได้ แต่คนในพื้นที่ก็ยังพูดภาษาถิ่นของเขาเป็นหลักเหมือนชาวเขา ชาวอีสาน ในที่อื่นๆ ของไทย (P038 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: อิสลาม)
- เจ้าหน้าที่ ชอบมองคนมุสลิมเป็นแขก เห็นว่าการดำรงชีวิตของมุสลิมเป็นความล้าหลัง ต้องเข้าไปพัฒนา บางทีก็ไปทำลายวิถีชีวิตเขา (P063 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:71 ศาสนา: อิสลาม)

- โครงการแลกเปลี่ยนน่าจะมีผลดี ให้ได้เห็นพื้นที่บ้าง ให้รับรู้โลกภายนอก บ้าน ไม่ใช่ฟังแต่ผู้นำจะได้มีวิถีคิดของตนเองบ้าง (P066 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:57 ศาสนา: อิสลาม)

- ชาวบ้านคนอื่นเขาไม่สนใจอยู่แล้วเพราะเป็นเรื่องของคนอื่น ทำมาหากินก็พอแล้ว ชาวบ้านไม่ชอบยุ่งกับใคร อยู่เฉยๆ ดีกว่า (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

4.6 วิถีชีวิตของสังคมชาวไทยพุทธ

ผลกระทบของสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนมีผลทำให้วิถีชีวิตของสังคมชาวไทยพุทธในภาคใต้ เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- คนพุทธมาคุยกันที่นี้มาช่วยกันคิดแต่ก็ไม่ว่างทำอะไร พยายามไม่ให้กระทบกระทั่ง แต่เราควบคุมเหตุการณ์ยาก (P024 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)

- เรื่องโจรฆ่าตัดคอ ฆ่าพระสงฆ์ออกบิณฑบาต และการวางระเบิด ทำให้มีคนล้มเจ็บตายเป็นจำนวนมาก ที่ผ่านมามีพระออกบิณฑบาต ปัจจุบันต้องให้ตำรวจ ทหารอารักขา แต่ก่อนตำรวจต้องฟังพระ ปัจจุบันพระต้องฟังตำรวจ ไปๆ มาๆ พระต้องมีเสื้อเกราะเพื่อป้องกันในการบิณฑบาต มันเป็นเรื่องที่ประหลาด รับไม่ได้ (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)

- คนไทยพุทธที่นี้ โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่เป็นชนบท อาจจะไม่ใช้พลเมืองชั้นสอง แต่ก็แทบไม่ต่างกันเลย ตอนนี้อยู่เจ็บปวดถูกไล่ที่ แทบไม่มีที่อยู่ ถ้าภาวะปกติก็ไม่มีปัญหาแต่ที่ภาวะที่เขาต้องการแบ่งแยกแยกย้ายใหญ่ (P037 ชาวบ้านเพศ: ชาย อายุ: 44 ศาสนา: พุทธ)

- ถ้าดูจากประวัติศาสตร์แล้วพื้นที่นี้เป็นพุทธ แต่ตอนนี้จะไม่มีการเหลืออยู่แล้วเป็นคนที่อยู่แบบลำบาก เหมือนเราถูกบีบมาตลอด (P053 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:41 ศาสนา: พุทธ)

- ตอนนี้คนไทยพุทธก็เป็นคนกลุ่มน้อยอยู่แล้ว มันกลับกับเมื่อก่อนเราเคยเรียกเขาเป็นคนกลุ่มน้อย แต่ตอนนี้ไม่ใช่ คนที่อยู่ลำบากที่สุดเป็นคนกลุ่มน้อยคือ ไทยพุทธ นักวิชาการอาจจะต้องเปลี่ยนแนวคิด อย่างประเพณีของพวกเราเปลี่ยน หมดเวียนเทียนตอนเย็น สวดศพตอนบ่าย วิถีชีวิตพวกเราเปลี่ยนหมด เพราะพวกเราเป็นคนกลุ่มน้อย ตอนนี้คนย้ายออกเยอะมาก ยิ่งจะเป็นคนกลุ่มน้อยลงทุกที ตอนนี้ถ้ามีที่ไปคนไทยพุทธก็ย้ายออกไปหมด เพราะเขาก็รักชีวิตของเขาเอง (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

- คนไทยพุทธที่ไม่ว่างย้ายไปที่ไหนไม่มีที่ไปก็มาก ญาติๆ ผมหลายคนก็ทุกข์มากจะย้ายหนีไปไหนก็ไม่มีเงินไม่มีที่ไป (P068 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 41 ศาสนา: พุทธ)

- ตอนนี้ 3 ปีแล้วพระก็ไม่บิณฑบาต ต้องเอาข้าวไปให้ที่วัด ทอดกฐินก็ไม่ค่อยไปแล้วพระเหลืออยู่ 3 องค์ ตอนนี้ทหารมาอยู่ด้วย ทหารมาตั้งเป็นฐาน เพราะมีบริเวณ แต่ทหารอยู่ก็ยังมีกรยิงคน ทหาร ตำรวจก็อยู่ก็ยังมีกันแล้วก็ไม่เคยจับได้ 3 ปีมาแล้วที่ไม่รู้เกิดอะไรขึ้น (P021 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนี้พี่น้องไทยพุทธส่วนหนึ่งกำลังจะน้อยออกน้อยใจ เท่าที่ผมรับฟังมาผมทำหน้าที่เป็นประธานบ้าง รองประธานบ้างหลายตำแหน่ง ได้ไปคลุกคลีในทุกส่วนราชการ กับประชาชนทุกหมู่บ้าน ก็ได้คุยเขาคนไทยพุทธ ซึ่งกลายเป็นส่วนน้อยแล้ว เพราะมุสลิมในพื้นที่ปัตตานี 80 – 90 เปอร์เซ็นต์ (P047 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- คนไทยพุทธในพื้นที่ว่าเขาอึดอัดใจมาก ประธานคณะต่างๆ ที่ลงไปก็ไม่เคยไปถึงพื้นที่ให้จัดคนไปให้ข้อมูลพอมาก็ถามแต่ผู้นำศาสนาอิสลามบอกว่าต้องรีบไป จนพระสงฆ์ที่ไปพบต้องกลับไป คนไทยที่นี้คือ ชนกลุ่มน้อย (P037 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:44 ศาสนา:พุทธ)

5. โลกทัศน์ทางการศึกษา

5.1 การศึกษากับศาสนา

โลกทัศน์ทางการศึกษานั้นถือได้ว่าเป็นโลกทัศน์ที่แนบแน่นกับศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญ ในการเชื่อมโยงลักษณะด้านศาสนาไปสู่การกำหนดซึ่งเป้าหมายของการศึกษาสอดคล้องกับเป้าหมายของศาสนา คือ การสร้างคนเป็นคนดี มุ่งให้ผู้เรียน มี คุณธรรม จริยธรรมโลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา ที่ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ภาพกระต๊อบปอเนาะเล็ก ๆ เรียงรายในดงมะพร้าวหลังบ้าน ภาพเด็กนักเรียนปอเนาะใส่หมวกกะปิเยาะเดินถือหนังสือปกสีชมพูของเชคดาวูดปาตานี สอนถึงหลักการเตาฮีด หลักศรัทธาต่อพระเจ้า ผู้เป็นเจ้า เดินขึ้นบนบาลัยฟังโต๊ะครูสอนด้วยใจสงบนิ่ง ฟังเสียงอ่านอัล-กุรอานของนักเรียน (เรียงความ No. 054 ประชาชน เพศ: หญิง)
- สิ่งที่หนูฝันไม่รู้อาจจะได้หรือไม่ก็อยู่ที่อัลลอฮ์จะประทาน และหนูจะพยายามขอ ดูอาอ์ ให้หนูประสบความสำเร็จเพื่อให้เรียนจบปริญญา (เรียงความ No. 006 ชั้น ม.1 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจจึงตัดสินใจสมัครสอบปริญญาโทสาขาจิตวิทยาการศึกษา ณ ที่เดิม และขอขอบพระคุณเอกองค์อัลลอฮ์ที่พระองค์ทรงยื่นอยู่เคียงข้างบ่าวของพระองค์ ผลสอบประกาศผลออกมาสอบได้และมีโอกาสเรียน (เรียงความ No. 054 ประชาชน เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- หนูมีความภาคภูมิใจมากที่พ่อแม่ได้ส่งหนูมาเรียนให้หนูเป็นคนดี หนูมีความปลื้มปิติในตัวพ่อแม่มาก (เรียงความ No. 019 ชั้น ม.3 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

- แผนการสอนทำให้ขาดการสอดแทรกจริยธรรมไปมาก ทุกวันต้องสอนให้ เป็นไปตามแผนทั้งๆ ที่ในสมัยก่อนไม่มีแผนการสอนแต่ครูมีจิตวิญญาณที่จะสอดแทรกจริยธรรมให้ เด็กเป็นคนดี ครูกับเด็กจะผูกพันกันมาก เหมือนแม่กับลูก ตอนหลังครูจะสอนแต่วิชาการ ลืมเรื่อง จิตใจเด็ก (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

- การที่เราช่วยเหลือบุคคลอื่นๆ อย่างมีความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาสเนียด) เพื่อที่จะให้บุคคลอื่นๆ มีความสุข แต่ไม่ใช่การช่วยเหลือที่ต้องการแค่ผลประโยชน์หรือผลตอบแทน จากผู้อื่น ถ้าเราคิดอย่างนี้ก็เท่ากับว่าเราไม่ได้บริสุทธิ์ใจที่จะทำความดี (เรียงความ No. 019 ชั้น ม.3 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

- กิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนจะช่วยให้เด็กรู้จักการอยู่ร่วมกันแบบเอื้อเฟื้อ รู้จัก การช่วยเหลือกันดูแลกัน รู้จักอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ ถ้ามีพื้นที่ก็อยากจะลองทำดูไม่อยากจะให้เด็ก เรียนหนังสืออย่างเดียวเพื่อการแข่งขันซึ่งบางครั้งทำให้เด็กเป็นคนเห็นแก่ตัว (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

- เราควรแก้ไขหรือสอนตั้งแต่เด็ก เพราะสอนให้เชื่อฟังผู้ใหญ่ สอนให้ดี สอน ให้มีการศึกษา ประเทศก็จะสงบสุขเอง (เรียงความ No. 056 ประชาชน เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

5.2 ยกย่องนับถือผู้มีความรู้ ความสามารถ

คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิม ยกย่องนับถือ และให้เกียรติ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ครูของผมทั้งดีและเก่ง ทั้งเลข อังกฤษ วิทยาศาสตร์ ทำให้ผมผู้เด็ก ๆ อื่น ๆ ได้เข้า เรียนสามัญ ครูเมื่อก่อนใกล้ชิดเด็กมาก (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา:อิสลาม)

- ข้าพเจ้าอยากมีอนาคตเป็นของตนเอง อนาคตของข้าพเจ้า คือ การที่ได้เป็น คุณครูสอน เพราะอาชีพเป็นคุณครูเป็นอาชีพที่สุจริต (เรียงความ No. 002 ชั้น ม.1 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

- พูดถึงครูก็จะนึกถึงบุคคลที่มีความอดทนต่อหน้าที่และเป็นบุคคลที่มีความ พยายามมากในหน้าที่ ข้าพเจ้าจึงชอบในอาชีพนี้ เพราะจะได้นำความรู้ที่ตนมีอยู่ไปเผยแพร่โดยการ สอนหนังสือในเด็ก ๆ เพราะจะช่วยให้พวกเขาเด็ก ๆ จะรู้หนังสือมีเด็ก ๆ อีกจำนวนมากที่ยังไม่รู้ หนังสือ (เรียงความ No. 050 ชั้น ม.5 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

- เมื่อข้าพเจ้าได้ศึกษาจบจากมหาวิทยาลัยแล้ว ข้าพเจ้าได้ตั้งความหวังว่า ข้าพเจ้าอยากเป็นอาจารย์ เพราะข้าพเจ้าได้เห็นตอนที่ข้าพเจ้ากำลังศึกษาอยู่ ข้าพเจ้าได้สังเกตว่าการ เป็นอาจารย์ต้องมีความอดทนต่อผู้ในการสอนนักเรียนว่าจะต้องทำอะไร เพื่อให้นักเรียนเพิ่มขึ้น (เรียงความ No. 048 ชั้น ม.5 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)

- อาชีพที่ข้าพเจ้าใฝ่ฝันมากที่สุดคือ การเป็นครู เพราะข้าพเจ้าเห็นว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่สำคัญสำหรับประเทศเรา และผู้ที่เป็นครูก็จะต้องมีความอดทนสูง ต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูจริงๆ จึงจะได้เป็นครูที่ดีที่สุด (เรียงความ No. 049 ชั้น ม.5 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

5.3 ผู้รู้ และ ปราชญ์ทางศาสนา

ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้น ผู้นำศาสนา จะเป็นผู้มีอิทธิพลในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ จนสามารถชี้นำแนวความคิดได้ คนไทยมุสลิมในพื้นที่ยอมรับนับถือเชื่อฟังผู้นำศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีในศาสนา แต่ในปัจจุบัน กลุ่มผู้ก่อความสงบใช้เป็นช่องทางในการชักจูงให้เข้าร่วมก่อความไม่สงบ ผ่านทางผู้นำศาสนาที่ขาดความเข้าใจในหลักการของศาสนาอย่างแท้จริงและส่วนหนึ่ง การศึกษาที่เป็นอยู่ทำให้คนขาดการคิดวิเคราะห์ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ตอนนี้การศึกษาของคนในพื้นที่ถ้าอยากต่อก็ต้องไปต่ออิสลามที่ปัตตานี เปลี่ยนไปตามการชักจูงใครก็อยากขึ้นสวรรค์ ทั้ง ๆ ที่ไปเรียนวิชาอื่นกลับมาช่วยมุสลิมด้วยกันได้แต่คนเชื่อว่าพบพระเจ้าดีกว่า และก็เพราะไม่มีใครออกมาเป็นปราชญ์ที่แท้จริง ขบวนการของเขาแทรกไปในกลุ่มผู้มีอิทธิพลทางการศึกษา (P035 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนี้ศาสนาอิสลามขาดปราชญ์จริงๆ เขาไม่เข้าใจถึงแก่น คนฉลาด คนในศาสนายังเอาเปรียบคนโง่ เขาไม่ต้องการให้คนเขาฉลาด ผู้นำมีเงินที่รับบริจาคมามาก แต่ลงไปเท่าไรใครก็ไม่ค่อยรู้ ในโรงเรียนโตะครูไปเรียนที่อื่น ลูกคนจนเรียนที่ปอเนาะ ลูกผู้นำไปเรียนที่อื่น ชาวบ้านต้องเรียนที่ปอเนาะ (P062 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 69 ศาสนา: พุทธ)

- ลูกโตะครูไปเรียนที่ กรุงเทพกันหมด ไปเรียน มหาวิทยาลัยเอกชนที่ในกรุงเทพ แต่ลูกชาวบ้านให้เรียนที่นี่ แต่ไม่ให้เรียนมากเพราะอยากแก่การปกครอง และล้างสมอง ลูกผู้นำไม่รู้เลยว่า โรงเรียนศาสนาคืออะไร (P055 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 39 ศาสนา: พุทธ)

- ตัวอย่างก็มีชื่อที่มีหมายจับอยู่ ลูกเรียนที่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ กับ มศว. (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) เจ้าตัวเป็นครูใหญ่ โรงเรียนสอนศาสนา (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)

- คนในท้องถิ่นที่ออกมาเรียนข้างนอกก็เริ่มมีบ้างแล้ว ตอนนี้บางคนก็กลับมาเป็นปลัด เป็นพวกที่หลุดออกมาจำนวนน้อย ถ้ามีคนเข้าไปให้คำแนะนำก็จะดีขึ้น เพราะการศึกษาเท่านั้นที่จะทำให้สถานการณ์ต่างๆ ดีขึ้น มีความรู้ มีอาชีพ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- ถึงแม้ปัจจุบันคนจะมีการศึกษามาก คนที่จบการศึกษาสูง จบปริญญาตรีไม่เกิน 10 คนในหมู่บ้าน คนที่จบการศึกษามีความรู้ก็ไม่กล้าพูด เพราะความกลัว ผู้นำจะใช้กฎหมายไม่ได้ ใช้กฎหมาย (P058 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ:46 ศาสนา: อิสลาม)

- ลูกชาวบ้านเรียนปอเนาะ ลูกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ลูกโต๊ะครูไปเรียนนอก ไปเรียนที่อียิปต์ หรือถ้าเรียนในกรุงเทพฯ ก็เรียน มหาวิทยาลัย ดี ๆ เรียนจุฬา เรียนธรรมศาสตร์ แต่ลูกชาวบ้านก็ต้องเรียนที่ปอเนาะเหมือนเดิม (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:45 ศาสนา: พุทธ)
- ถ้าได้เรียนมากคิดเองเป็นก็เข้าใจเปรียบเทียบกับเป็นรัฐแยกแยะเหตุผล หรือเห็นอะไรได้มากกว่า (P073 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: อิสลาม)
- ผมได้เปรียบตรงที่ว่ามีคนที่ยังจำในเมืองช่วยแนะนำ มาเรียนจึงรู้ว่ามาเรียนเพื่อพัฒนาสมองวางแผนเป็น บริหารจัดการได้ ไม่ใช่ได้แต่ปริญญา (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- คนที่นี้ยังมีอีกมากที่แปลกๆ เชื่อผู้นำมากผิดถูก ไม่เกี่ยว ถ้าผู้นำว่าดีว่าถูกก็ต้องดี พวกผู้นำที่นี้เขาสืบทอด เป็นกำนัน เป็นผู้ใหญ่บ้านก็สืบทอดต่อกัน ไม่เชื่อกันได้อย่างไร เจอกันวันละ 5 ครั้ง ตื่นมาก็เจอกันแล้ว มีอะไรถึงกันหมด ทั้งลูกเล็กเด็กแดงเจอกันวันละ 5 เวลา ก็ต้องเชื่อกันอยู่แล้ว (P001 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- ที่นี้คนระดับผู้นำเขามีผลต่อการชี้ถูกผิดมากพวกเขาควรจะต้องรับรู้เรื่องภายนอกบ้างจะได้รู้ว่าผู้นำไม่ใช่ถูกเสมอไป และต้องเชื่อแต่ผู้นำ (P001ทหารตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- คนที่นี้หัวดี รักพวก บางที่เขาจริงจังแต่ถือว่าไม่ใช่พวกก็ไม่รับอีก ตอนนี้ขาดปราชญ์ทางศาสนาอิสลามจริง ๆ คนที่นี้ส่วนใหญ่เรียนน้อยยังเป็นจุดอ่อนไปใหญ่ ต้องแก้เรื่องความไม่รู้ (P073 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: อิสลาม)
- รู้สึกเสียใจกับเหตุการณ์ครูจูลิง(ครูที่ถูกทำร้ายจนเสียชีวิต)แต่เราไม่เหมารวมทั้งหมดเพราะเด็กนักเรียนเป็นผู้บริสุทธิ์แต่คนในหมู่บ้านถ้าไม่ยอมก็คงไม่เกิดเหตุการณ์ถึงแม้จะรักครูแค่ไหนแต่บางเรื่องเขาให้ความสำคัญมากกว่าโดยเฉพาะศาสนาและผู้นำ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ:59 ศาสนา: พุทธ)
- เด็กวัยรุ่นถูกชักจูงง่าย เพราะความไม่รู้นั่นแหละ (P027 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 67 ศาสนา: พุทธ)

5.4 ปัญหาการศึกษา

การใช้ปัญหาด้านการศึกษาเป็นปัจจัยชี้้นำในการปลุกระดมและชักจูงแนวร่วม เพื่อก่อความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ยังพบอยู่ในยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบ เพราะการจัดการศึกษา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นยังมีปัญหาในหลายประการ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ความสำคัญของการให้ข้อมูลในสถานศึกษาก็สำคัญ เด็กไม่เคยเข้าใจรัฐ ในทางที่ถูกเลย เขาชนเหล่านี้ก็จับกลุ่มคุยกันไปเรื่อย ๆ น่าจะต้องใช้เขาชนเหล่านี้ในการสร้างความเข้าใจด้วย (P013 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)
- พวกที่ไม่ได้เรียนส่วนใหญ่ก็จะติดยา พวกนี้จะถูกล้างสมองมาก ตายแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ สิ่งที่ทำผิดมาพระเจ้าก็จะยกโทษให้ จริง ๆ แล้วความผิดแล้วล้างบาปไม่ได้ มีแต่ขออภัยกับพระเจ้าแล้วจะต้องไม่ทำอีก (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ที่มีความรุนแรงตอนนี้ เพราะเด็กนายเป็นโจร หรือ โจรเป็นคนของนาย ผสมกับพวกแบ่งแยกดินแดน พวกยาเสพติด เหตุการณ์ก็เลยรุนแรง ที่สำคัญคนโง่ ขาดการศึกษาด้วย (P032 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- เด็กๆ ที่ไม่ได้เรียนหนังสือในหมู่บ้าน รุ่นเดียวกันก็กลายเป็นคนเกรงกันไปหมด ทั้งๆ ที่บางครอบครัวมีเงินมากกว่า เพราะความที่พ่อแม่ไม่รู้เรื่อง คิดว่าไม่รู้จะเรียนไปทำไม เรียนก็ไม่มีการทำ และมีคนพูดว่า เข้าไปเรียนกรุงเทพฯ ก็ติดผง เป็นการขาดการแนะแนว (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- พวกที่ไปเรียนตะวันออกกลาง กลับมาที่ดึกก็เขอะ แต่ที่ไม่ดีก็มี ส่วนมากกลับมาก็เป็นครูสอนศาสนา เพราะเขาไม่รับรองวุฒิ ไม่เหมือนที่อินเดียมีคนไปเรียนศาสนา กลับมารัฐบาลก็รับรอง และมีงานทำ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้าอ้างแต่ปัญหาภาษา จารีตประเพณีและศาสนา ทำให้การศึกษาเข้าไปแก้ไข ปัญหาไม่ได้ ต้องทบทวนดี ๆ อย่านำเรื่องของบุคคลที่ไม่เข้าใจมาสรุปเป็นปัญหาทางการศึกษาต้องดูว่าเป็นข้ออ้างของกลุ่มนั้นหรือเปล่าอย่าตกหลุมของฝ่ายตรงข้าม (P070 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:40 ศาสนา: อิสลาม)

5.5 การเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์คือปัจจัยชี้หน้าหนึ่งของผู้ก่อความไม่สงบ การเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ตามโลกทัศน์เกี่ยวของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- มอ.(มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์) หรือสถานศึกษา จะต้องมึหน้าที่ นำเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เป็นวิชาการและยอมรับกันได้ ยอมรับในความผูกพัน ที่จะหล่อหลอมรวมความต่างระดับเชื้อชาติแล้วมาเป็นคนไทยด้วยกัน (P076 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- การชำระประวัติศาสตร์ ต้องทำบนข้อเท็จจริงร่วมกัน บนฐานข้อมูลที่ถูกต้องปลอดจากการบิดเบือนร่วมกัน ต้องมีพื้นฐานทางสมานฉันท์ จากผู้นำทางความคิดของมุสลิม สายกลางที่ยังมีอิทธิพลทางความคิดความเชื่อที่ถูกต้อง (P076 ผู้นำชุมชน เพศ:ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- คนในพื้นที่โดยเฉพาะเด็ก ๆ ควรรู้เรื่องการเสียดินแดน สมัยร.5 (รัชกาลที่ 5) เรายอมเสียไปภายใต้เงื่อนไขแบบใดบ้างคือ ให้รู้และเข้าใจ จะได้ไม่ไปเชื่อตามพวกที่ความคิดที่หลอกลวงตักข้างทาง คลั่งศาสนา จนกล้าพลีชีพ ที่เจ้าของศาสนาและมุสลิมที่ถูกต้องเองก็ยืนยันว่า ไม่ใช่ (P076 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

- แต่ประวัติศาสตร์ของทางนี้ (สามจังหวัดชายแดนภาคใต้) ทั้งหมด ได้ศึกษา มาเป็นอย่างดี ในโรงเรียนให้เรียนประวัติศาสตร์ด้วย ทั้งดูจากทีวีและฟังจากวิทยุ เป็นการศึกษาเชิงลึก (P023 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ: 16 ศาสนา: อิสลาม)

5.6 การจัดการศึกษาของปอเนาะ

ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ปอเนาะมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมเป็นอย่างมาก โลกทัศน์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในปอเนาะและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- นักเรียนส่วนใหญ่ไปเรียนปอเนาะ ไปเรียน โรงเรียนปอเนาะ โรงเรียนตาดีกา ไม่ได้เรียนสายสามัญ แต่จะเรียนศาสนาเป็นหลัก เรียนศาสนาเป็นส่วนใหญ่ (P046 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)

- เด็กส่วนใหญ่อยากเรียนต่อ ส่วนมากจะจบ ป.6 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ที่ไม่ได้เรียนต่อก็เข้าโรงงาน ส่วนมากที่ได้เรียนต่อก็เรียนที่ปอเนาะ ตอนนีปอเนาะมีตั้งแต่ชั้นประถมแล้ว ส่วนมากโรงเรียนสามัญเด็กไม่ค่อยเข้าไปเรียน (P057 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- คนในเมืองเขาให้ลูกเรียนสูง ๆ แต่ลูกคนอื่น ๆ ที่นี้ก็ให้เรียนปอเนาะ ที่พ่อเขาสอนอยู่ (P005 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 44 ศาสนา: อิสลาม)

- การเรียนในโรงเรียนปอเนาะ เขาก็ปลุกฝังกันมาว่าเรียนสามัญแล้วเป็นบาป คนแก่ก่อนตายก็สั่งไว้ว่าต้องเรียนปอเนาะเท่านั้น (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)

- เด็กจบ ป.6 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ผมถามทุกครั้งก่อนจบ ป.6 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ว่าจะไปเรียนที่ไหน เด็กก็บอกว่าจะไปเรียนมัธยมที่โรงเรียนประจำอำเภอประจำจังหวัด ถามความสมัครแล้ว แต่พอส่งแบบสอบถามกลับให้ผู้ปกครองยืนยันมา ไม่มีเรียนเลยสักคนเดียว (P046 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)

- คนส่งลูกไป โรงเรียนปอเนาะ เพราะเชื่อว่าจะได้ขึ้นสวรรค์ จบมาแล้วชาวบ้านยอมรับ และจบมาแล้วจะได้เป็นโต๊ะครู เพราะเป็นอาชีพอื่นไม่ได้ (P053 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 41 ศาสนา: พุทธ)

- การที่เราจะไปจัดระเบียบปอเนาะให้เหมือนกับมาเลเซีย ไม่ถูกต้องเพราะเป็นคนละเรื่องกัน ปัตตานี ก็คือ ปัตตานี วัฒนธรรมมุสลิมปัตตานี ไม่เหมือนกับมุสลิมที่อื่นๆ วัฒนธรรมท้องถิ่นของเราต้องเข้าใจ (P063 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 71 ศาสนา: อิสลาม)
- คนที่เรียนปอเนาะมีวัตถุประสงค์ 2 อย่าง คือ ต้องการศึกษารื่องศาสนากับไม่มีที่จะไปเรียนพวกลูกคนรวยๆ ไปเรียนที่อื่นหมด (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- ในระบบปอเนาะ ในกลางคืนเรียนศาสนากัน ไม่มีหลักสูตร ต่อมาเริ่มให้มีหลักสูตร 9 ปี ปรับปอเนาะเดิมเป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม จน พ.ศ. 2507 ปรับหลักสูตรอีก รัฐหาครูไปช่วยสอน 600 บาทต่อเดือน จบแล้วมีอาชีพเอาหลักสูตรผู้ใหญ่และอาชีพเสริมในหลักสูตร (P062 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 69 ศาสนา: พุทธ)
- เราเห็นความสำคัญของคนที่อยู่ปอเนาะ เขามีความผูกพันกับมาตุภูมิของเขา มาก เขามีความสุข นี่คือ สิ่งที่เราเห็น (P077 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:50 ศาสนา: อิสลาม)
- การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น มันทำให้เกิดความอ่อนไหว ที่รุนแรงมากที่สุดคือ ปอเนาะ เพราะปอเนาะกำลังถูกบังคับให้สอนวิชาสามัญตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ขณะที่จุดมุ่งหมายสำคัญของปอเนาะ คือ สอนศาสนา (P077 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ:50 ศาสนา: อิสลาม)
- หากเป็นแบบนี้จะเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เพราะปอเนาะบางโรงก็หันไปอยู่กับรัฐบาล ขณะที่อีกหลายปอเนาะ ต้องการสอนแบบเดิม (P077 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 50 ศาสนา: อิสลาม)
- คนที่จบระดับมหาวิทยาลัยแล้วกลับไปอยู่ในปอเนาะ หลายคนเขามีความภูมิใจ หลายคนปฏิเสธที่จะไปเรียนที่อื่นต่อ พอใจที่จะกลับมาอยู่ตรงนี้ (P077 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 50 ศาสนา: อิสลาม)
- นักเรียนปอเนาะช่วงเช้าก็เรียน บ่ายก็ว่าง ถ้าเราไปจัดการให้เรียนอาชีพก็คงจะดี เพราะเขาว่างก็ไปทำอย่างอื่น (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- ปอเนาะตั้งกันมาตั้งแต่ปี 2508 (พ.ศ. 2508) คิดกันมาตั้งหลายระบบ ทั้ง สอนศาสนา และสอนทั้งศาสนา และสามัญ ตอนนี้ต้องคิดใหม่แล้ว ไม่ใช่คิดต่อจากเดิม ตอนนี้ปัญหาที่เป็นหนัก ๆ ก็เรื่องปอเนาะ เรื่องการศึกษานี้แหละ (P066 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- การที่เด็กไปเรียนปอเนาะ เป็นการใช้การโฆษณาตามหลักศาสนา บอกว่าถ้าเรียนสามัญคิดหลักศาสนา เดิมทีก็มีการเรียนปะปนกันทั้งอิสลามและสามัญตั้งแต่หลักสูตรปี 2525 (พ.ศ.2525) แต่ตอนนี้บางแห่งก็สอนแต่ศาสนาเขาอยากให้สอนแต่ศาสนาอย่างเดียวอยู่แล้ว (P059 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 61 ศาสนา: อิสลาม)

- เด็กไปเรียนแต่ศาสนา พอโตมาก็เข้าทำงานไม่ได้ เด็กมาทำงานไม่ได้ ทำงานของภาครัฐไม่ได้ เด็กในพื้นที่ก็เลยไปเรียนต่อต่างประเทศ ไม่รู้ประเทศไหน ไม่รู้ไปเรียนอะไร กลับมา บางกลุ่มหายไปเลยกลับมา มาเป็นผู้ก่อเหตุก็มีมากมาย (P046 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนแรกผมศึกษาจบ ป.6 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) แล้วก็สมัครเรียนต่อที่บ้าน เรียบร้อยแล้ว แต่พอดีพี่เขยเขาก็นับถือศาสนาอิสลามแล้วเขาก็มาชวนผมให้มาศึกษาทางภาคใต้นี้กับเพื่อนๆ อีกหลายคนในตอนแรกพ่อแม่ก็ไม่ยอมแต่ตอนหลังก็ต้องจำใจ (เรียงความ No. 044 ชั้น ม.4 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- ที่ยิงตำรวจตาย เพราะไปยิงตำรวจที่หน้าบ้าน ก็เรียนที่โรงเรียน (โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม) แต่แต่งตัวใช้หัวเข็มขัดใช้ วน. (วิทยาลัยครู(เดิม) หรือมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน) จริง ๆ เรียนที่ปอเนาะ เด็กพวกนี้เป็นเด็กดี เรียนดี ความประพฤติดี หน้าตาดี ไปค้นที่บ้านพบว่าไม่ได้อยู่ที่บ้านนานแล้ว (P032 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

5.7 การใช้ภาษาและการสอนภาษา

การใช้ภาษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ภาษามลายู และภาษาอาหรับ ใช้สำหรับการศึกษาในศาสนาอิสลาม จึงมีอิทธิพลเหนือภาษาไทย ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่อง และเรียงความ ดังนี้

- ที่โรงเรียนจะสอนทั้งไทย ยาวี อยากรู้ทั้งสองภาษา (P020 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี้นักไทยมาสอนก็ทำให้รู้หลายภาษาก็ไม่ได้ผิด ให้เขาอ่านอัล-กุรอานก็เขียนว่าให้มีความสามัคคี ใครจะปกครองประเทศก็ช่าง การเรียนภาษาไทยก็ไม่ผิด โต๊ะอิหม่ามก็ยืนยันพูดไทยเรียนไทยไม่ผิด มีโรงเรียนก็ดีแล้ว แต่ชาวบ้านเขาอยากให้อสอนอิสลามด้วย สอนภาษาไทยด้วย (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- สอนเด็กเล็กก็พูดภาษายาวี แต่ที่พูดไทยไปด้วยพร้อมๆ กัน (P012 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 28 ศาสนา: อิสลาม)
- ข้าพเจ้าอยากเป็นครูสอนวิชาภาษาไทย เพราะยิ่งก้าวหน้าไปเท่าไร ภาษาไทยก็เริ่มหายไปเท่านั้น ข้าพเจ้าอยากให้ลูกศิษย์ที่ข้าพเจ้าสอนได้ความรู้ที่เต็มเปี่ยม สอบเข้ามหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพได้ (เรียงความ No. 052 ชั้น ม.5 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ตอนนี่เด็กพูดไทยได้มากแล้ว ไม่กลัวแล้วชินกับคนแปลกหน้าขึ้น (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- คนที่นี้บางทีคุยภาษาไทยได้แต่คุยไม่ชัดก็จะอายไม่กล้าพูด แต่ที่เขียนหนังสือได้ดีมีมาก (P054 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 40 ศาสนา: อิสลาม)

- ที่มาเลเซียมาให้เรียนเพราะทุกอย่างต้องเรียนเป็นภาษาอังกฤษแต่อาจารย์พูดมาเลย์ปนอังกฤษ ไม่เหมือนที่ป็นั้งใช้ภาษาอังกฤษหมดที่มหาวิทยาลัยมีทุกสาขา มหาวิทยาลัยที่เรียนเน้นเรื่องการบริหารส่วนผมไปเรียนไอที แต่ไปฝึกภาษามาเลย์ไม่ยากแค่ปรับสำเนียง ให้เป็นยาวิกลาง (P019 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 23 ศาสนา: อิสลาม)

- เด็กอยู่ในโรงเรียนครูประถมสอนภาษาอย่างดี เคี้ยวเขียนให้เด็กอ่านออกเขียนได้ รู้จักสระอักษรจนเด็กจบ ป.6 (ประถมศึกษาปีที่ 6) เด็กจะเก่งภาษาแล้ว แต่พอออก ป.6 (ประถมศึกษาปีที่ 6) ไปแล้ว 2 - 3 ปี เด็กไม่ได้เรียนภาษาไทยเลย ตรงนั้นสูญเปล่าหมด (P046 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)

- การศึกษาช่วยได้มาก ตั้งแต่ พ.ศ.2502 สอนยากมาก คนพูดไทยไม่ได้เลย ต้องสอนกันใหม่หมด ตั้งแต่ ก ไก่ สอนอ่านภาษายาวีควบไป ตอนนี้อยู่มีแล้ว เราเอาเด็กมาเตรียมภาษาไทยก่อนแล้วค่อยขึ้น ป. 1 เขาไม่ใช้ภาษาถิ่นแล้ว บางคนพูดชัดกว่าคนไทยทางใต้ (P062 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 69 ศาสนา: พุทธ)

- นักเรียนที่นี้นิยมเรียนภาษามาเลย์ มากกว่าไทย เรียนอังกฤษ จีนมากกว่าอยากเรียนภาษาไทย (P067 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 52 ศาสนา: อิสลาม)

- แต่ก่อนเคยทำวิจัย เรื่องการศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา ตอนนี้อยู่แบ่งพื้นที่ ก็ยุ่งๆอยู่ ตอนที่ยังเป็นเขตมีการพยายามแก้ปัญหาเรื่องการศึกษาตั้งแต่ชั้นเด็กเล็ก เตรียมเรื่องภาษาอย่างเดียว ให้ฟังครูเรื่อง แต่ตอนนี้ไม่มีเด็กเล็ก เอามาเข้าอนุบาล ในหลักสูตรไม่มีสอนแล้ว (P027 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:67 ศาสนา: พุทธ)

- ในเรื่องภาษาต่างประเทศ เด็กก็ยังขาดครูที่ชำนาญ หากได้รับการช่วยเหลือจาก โรงเรียนอื่น ๆ น่าจะดีขึ้น เด็กน่าจะออกไปแลกเปลี่ยนกับภายนอกบ้าง (P015 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ:48 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนี้เด็กๆ ออกไปโรงเรียนเริ่มพูดภาษาไทยแล้ว โตขึ้นเด็ก ๆอยากเป็นครูอยากเป็นคาตุ (ตำรวจ) สอนหนังสือด้วย (P012 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 28 ศาสนา: อิสลาม)

5.8 นโยบายการศึกษาของรัฐ

ที่ผ่านมารัฐกำหนดให้มีนโยบายการศึกษาเป็นการเฉพาะสำหรับพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ มาตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 5 จึงปรากฏในข้อมูลโลกทัศน์เกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของรัฐจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- เด็กจะไปเรียนโรงเรียนปอเนาะหมด ไปเรียนตาดิกาหมด แต่โรงเรียนปอเนาะ โรงเรียนตาดิกา ส่วนใหญ่ไม่ได้สอนสายสามัญ นโยบายของรัฐที่ออกมาบังคับให้จบภาคบังคับเก่าปี ตรงนี้ก็ล้มเหลวแล้วเพราะมันไม่สอดคล้องกับความต้องการ (P046 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)

- รัฐยังไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเรื่องการศึกษา ทั้งบุคลากร และระบบการจัดการศึกษา (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- มุสลิมปฏิเสธการศึกษาในระบบของไทย หนังสือไทย เพราะเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพุทธ (P067 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 52 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่องการเรียนเขาบอกพระเจ้าไม่ได้ให้เด็กมาเกิดเพื่อมาสู้เงินเรียน ทัศนคติแบบนี้ จะแก้ปัญหาอย่างไร (P066 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- มุสลิมมีการศึกษาน้อยเพราะไม่มีโอกาส เว้นแต่ต้องไปต่างประเทศ ตอนนี้มีทุนจากตะวันออกกลางทำให้มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น (P067 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 52 ศาสนา: อิสลาม)
- โรงเรียนที่นี่ต้องช่วยตัวเองมาก ครูต้องเสียสละจริง ๆ อยู่ที่นี่เป็นครูไทย พุทธคนเดียวในโรงเรียน โรงเรียนปอเนาะคล้าย โรงเรียนดชด. (โรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน) ทำเพื่อสงเคราะห์ เพราะงบประมาณน้อย หากรัฐไม่ดูแล จะอยู่ได้ต้องมีคนช่วยดูแล (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- สำหรับความคิดเห็นส่วนตัวคิดว่ารัฐบาลขาดความสนใจในเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนและขาดการสนับสนุนด้านการศึกษา (P039 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:47 ศาสนา: อิสลาม)
- มาอยู่ที่นี่ตามโครงการเดิมของกระทรวง ให้มาช่วย โรงเรียนของ สช. (สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน) การรับสมัครครูที่สมัครใจมาช่วยแต่ครูเป็นข้าราชการสังกัด สช. ตอนหลังมีการเปลี่ยนระบบแต่ครูที่สมัครใจก็ยังคงอยู่ในปอเนาะตอนนี้เขาถอนตัวออกหมดแล้ว เป็นระบบเขตพื้นที่ เว้นแต่สมัครใจอยู่ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- อยู่กันแบบพี่น้อง ในชนบทที่ไหนๆ ก็เหมือนกัน ที่เชียงใหม่ก็มีมากที่อยู่ปนๆ กัน(ไทยพุทธและไทยมุสลิม) การศึกษามาเรียนด้วยกันก็ทำให้เป็นที่ๆ น้อยๆกัน เป็นเพื่อนกัน แต่คนมีโอกาสน้อยที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (P020 ชาวบ้าน เพศ:หญิง อายุ:35 ศาสนา: อิสลาม)
- เด็กไม่ได้เข้าเรียนด้วย เพราะตอนนี้ไม่มีทะเบียนบ้านเขาก็ไม่ยอมรับให้เด็กได้เข้าเรียน แล้วปัญหาจะหมดได้อย่างไร ปัญหาก็อยู่แค่ที่ว่าพ่อแม่ไม่รู้ ก็จะต้องทำอะไร พ่อแม่ก็ไม่มีความรู้ (P003 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 30 ศาสนา: อิสลาม)
- งบประมาณที่ได้มาแต่ละเดือนเหลือนิดเดียวไม่สามารถนำมาพัฒนาโรงเรียนได้ เหลือเดือนหนึ่งประมาณ 60,000 บาท ที่จะต้องบริหารภายใน โรงเรียน ที่มีนักเรียน 500 กว่าคน ยังขาดงบลงทุนกว่าจะซื้ออะไรแต่ละอย่างลำบากมาก 60,000 บาทยังไม่จ่ายค่าไฟ ที่เหลือจริงๆ น้อยมาก (P015 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 48 ศาสนา: อิสลาม)

- เรียนที่มาเลเซีย 3 ปีจบปริญญาตรี ไม่ต้องสอบเข้า ใช้ผลการเรียนจบม.6 (มัธยมศึกษาปีที่ 6) ถ้าจะให้ดีก็ต้องมีผลสอบโอเน็ต เอเน็ต ไม่ต้องสอบเข้ามหาวิทยาลัยเหมือนประเทศไทย แต่ละปีนักเรียนเหมือนหนูทดลอง เหมือนเรียนที่เมืองไทยเพื่อน ๆ ก็ไม่ค่อยมั่นใจเรื่องสอบเข้ามหาวิทยาลัย (P019 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 23 ศาสนา: อิสลาม)
- เรื่องของการศึกษานโยบายการศึกษาภาครัฐบังคับให้นักเรียนให้ทุกคนเรียนจนจบภาคศึกษาศึกษาภาคบังคับเก้าปี ขณะนี้ในความเป็นจริงนักเรียนโรงเรียนประถมถึง ป.6 (ประถมศึกษาปีที่ 6) เรียนต่อ ม.1 (มัธยมศึกษาปีที่ 1) ในสายสามัญ ไม่มีหรือ มีน้อยมากๆ (P046 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 54 ศาสนา: พุทธ)

5.9 ผลประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษา

การแก้ไขปัญหาของรัฐ โดยการสนับสนุนงบประมาณสำหรับโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามนั้น ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์ของผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วน โลกทัศน์ที่แสดงให้เห็นถึงการแสวงหาผลประโยชน์ทางการศึกษา ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ตอนนีเปิดปอเนาะกันมาก แคบอกว่าเป็นเปิดก็ได้เงินแล้ว ยังไม่มีเด็กเลยรัฐบาลใจจริง ๆ แคเขาไปจดทะเบียนยังไม่มีเด็ก ก็ให้ทุนเขา มีแต่เสาก็ให้เงินแล้วไม่เหมาะเลย (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ:55 ศาสนา: อิสลาม)
- กลายเป็นธุรกิจส่วนตัวของผู้บริหาร ผู้บริหารตอนนี้เปลี่ยนรถบ่อยๆ แล้วอีกส่วนหนึ่งอาจารย์ที่จะเข้าไปสอนปอเนาะจะต้องจ่ายเงิน 6-7 หมื่นต่อคน และเงินส่วนนี้ไม่ได้เอามาซื้อโต๊ะเก้าอี้ให้ โรงเรียน ผู้บริหารพูดว่าเอาไปใช้ส่วนรวม แต่จริงๆ ไม่ได้ใช้ส่วนรวมแต่ใช้ส่วนตัว (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- ครูที่ถูกทำร้ายตอนนี้มีแต่ไทยพุทธ แต่ครูสอนศาสนาเขาก็เก็บกันเอง เพราะขัดผลประโยชน์กัน กลุ่มอุสตาสใน โรงเรียนใหญ่ ๆ ผอ. (ผู้อำนวยการ) เป็นโจรเอง ตอนนี้กำลังหนีอยู่ แล้วลูกศิษย์จะไม่เป็นโจรได้ไง (P053 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 41 ศาสนา: พุทธ)
- รัฐเรานี้โง่มาก ให้ทุนปอเนาะมากไป ให้หัวละ 10,000 บาท ให้ง่ายๆ โตะครูไปรับเงินเป็นก้อนไปบริหารเอง (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)
- การทำร้ายครูในช่วงนี้ เป็นการแย่งชิงเด็กด้วยเพราะเงินค่ารายหัวเยอะ การที่รัฐบาลเพิ่มค่ารายหัวให้ โรงเรียนปอเนาะก็ยิ่งทำให้เกิดปัญหา ตอนนี้มีการจ่ายนักเรียนถึงขนาดรายค่าหัวให้กับพ่อแม่คือจ้างไปเรียน ลูกก็คนก็ให้เงินพ่อแม่ไปตามหัวเพื่อให้ไปเข้าเรียน (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)
- อย่างโรงเรียนปอเนาะตอนนี้จดทะเบียนใหม่มากมายรัฐก็ให้เงินทั้งที่บางแห่งไม่มีนักเรียนเลย (P021 ชาวบ้าน เพศ: หญิง อายุ: 62 ศาสนา: พุทธ)

- ตอนนี้ปอเนาะบริหารไม่ใช่เพื่อการศึกษาเพื่อศาสนาแต่เพื่องบประมาณหรือเงินเท่านั้น ภาครัฐก็เหมือนกันเอาแต่ห้างประมาณ ๆ เท่านั้น ไม่ได้ติดตามระบบปอเนาะเป็นอย่างนี้มานานแล้วตั้งแต่ได้เงินค่าหัว ยิ่งตอนนี้เงินเยอะขึ้นมาก ทุกอย่างก็ทำเพื่อเงิน (P057 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- บางโรงเรียนอยู่ติดกับโรงเรียนรัฐตอนนี้ไม่มีใครเรียนเขาซื้อนักเรียนตั้งแต่มาแนะนำให้เงินผู้ปกครอง 500 บาท คนแนะนำอีก 500 บาท แต่ก็คุ้มเนื่องจากเขาได้ค่าหัวเยอะมัธยมก็ได้หลายพัน พอเปิดเป็นโรงเรียน ปอเนาะก็เริ่มได้เงินเลย ตอนนี้ได้มากกว่า โรงเรียนเอกชนทั่วไปอีก (P057 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)
- จริง ๆ แล้วเรื่องไทยพุทธไทยอิสลามไม่ใช่ปัญหาใหญ่แต่เรื่องอูสตาซ มีจริงทะเลาะกันจริง ปอเนาะใหญ่มี 4-5 กลุ่มแย่งผลประโยชน์กัน แต่ไม่มีใครรู้ปัญหาที่แท้จริง (P058 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:46 ศาสนา: อิสลาม)
- นักเรียนที่เหลือคือ พวกที่ไปเรียนต่อที่ตะวันออกกลาง กพ.(สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน) ไม่รับก็มาเปิดปอเนาะเองไม่ได้จดทะเบียนควบคุมกันไม่ได้ไม่รู้ว่าจะสอนอะไร บางที่ก็ฝึกอย่างอื่น ตอนนี้โรงเรียนปอเนาะใหญ่ๆ เงินอุดหนุนสูงถึง 8,000 บาท บางแห่งที่ไม่ควบคุมก็น่ากลัวมาก (P062 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 69 ศาสนา: พุทธ)
- คูปัญหาเรื่องระบบการศึกษา ในปอเนาะกับเงินรายหัวท่วมเข้ามา การมาติดตามผลก็ไม่มีใครกล้ามา จนลูกหลานมุสลิมก็คือ เครื่องมือของพวกนอกศาสนาที่ใช้ปอเนาะทำธุรกิจแล้ว ฆ่ากันตายเพราะผลประโยชน์ในปอเนาะหลายรายแล้ว ตอนนี้ตายง่ายจำหน่ายเข้าสถานการณ์หมด (P070 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ: 40 ศาสนา: อิสลาม)
- ปอเนาะเขาได้เงินมาจากต่างประเทศ ปอเนาะเดี๋ยวนี้ใหญ่โต มีเงินอุดหนุนมาก (P001 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)
- โต้ะครูบางคน เดียวนี้จีรตเบนซ์ แต่ก็มีหลายฝ่ายยังคงต้องการดำรงการเรียนการสอนของปอเนาะแบบเดิมเอาไว้ นี่คือการขัดแย้งภายในที่เกิดขึ้น (P077 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 50 ศาสนา: อิสลาม)
- ปอเนาะในสมัยนี้ได้เงินรายหัวปีละหลายสิบล้าน จึงมีการดำเนินการทางการเมืองในปอเนาะโดยเฉพาะการปลุกกระดมให้เกลียดชังเจ้าหน้าที่ของรัฐ (เรียงความ No. 055 ประชาชน เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- การช่วยเหลือปอเนาะมีการปรับเปลี่ยนใหม่ควรมีเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมด้วย ไม่ปล่อยอิสระไม่ควรให้เงินรายหัวมากอย่างทุกวันนี้โดยไม่มีระบบควบคุม (เรียงความ No. 055 ประชาชน เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)

- หลังจากเรียนจบ ป.6 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ผมคิดว่าจะไม่เรียนแล้วแต่ว่าพอมีคนทางภาคใต้ได้ไปทางบ้านแล้วบอกให้มาเรียนทางภาคใต้ ซึ่งผมก็ตอบตกลงหลังจากนั้นผมก็ได้มาเรียนทางภาคใต้ ตอนแรกนั้นผมคิดว่าผมคิดผิดแต่ความจริงแล้วผมคิดถูกที่มาเรียนทางภาคใต้ (เรียงความ No. 045 ชั้น ม.4 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)

5.10 ขวัญกำลังใจของบุคลากรทางการศึกษา

บุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ขาดขวัญกำลังใจอย่างมาก เนื่องจากขาดความปลอดภัยในชีวิต โลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญกำลังใจบุคลากรทางการศึกษา ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- ครูถูกยิง ผู้บริหารถูกยิง เราปิดโรงเรียน ว่าครูขี้ขลาดครูกลัว ผู้ใหญ่ท่านไม่ได้ลงไปอยู่ในพื้นที่ ท่านพูดลงท่านลงไปประสบ ถ้าท่านถูกพี่น้องท่านถูกญาติเพื่อนท่านเพื่อสนิทท่านถูกยิงและจะรู้สึกยังงใจกลัวถึงไม่กลัวก็กลัว (P047 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)

- เมื่อ 2 อาทิตย์ก่อนมีการปล่อยข่าวว่าจะจับครูเป็นตัวประกัน ปล่อยข่าวเป็นเวลา 2 อาทิตย์ จนเย็นวันหนึ่งชาวบ้านก็มาอยู่กันเต็มโรงเรียน มาบอกให้ครูออกจากโรงเรียนได้แล้ว ขอร้องให้ครูออกจากโรงเรียนทันทีเพราะครูจะได้ไม่ถูกจับ (P008 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 47 ศาสนา: พุทธ)

- ครูเดือนร้อนมองว่าบางครั้งบางคราวออกข่าวไปให้บ้าง แล้วขณะนี้การยิงครูเขาไม่ยิงแล้ว เขารู้แล้วครูใส่เสื้อเกราะ ผู้บริหารใส่เสื้อเกราะยิงหัวหมด น้องชายผมโดนยิงรายล่าสุด ยิงหัวเลยครับ สมองไปเลยซิกหนึ่ง ที่เกิดเหตุห่างจากโรงเรียนผมไป 1 กิโลเมตร (P045 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)

- ครูที่อยู่ในสังกัดผมหากรู้สึกว่าไม่ปลอดภัยผมอนุญาตให้หยุด ไม่มีคนคุ้มกันก็ไม่สอน ประมาทไม่ได้ชีวิตลูกน้องทุกชีวิตมีค่าจะมาใช้ระเบียบแบบพื้นที่อื่นคงไม่มีใครทำงานให้ (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: พุทธ)

- ในพื้นที่ ครู อาจารย์ ไม่มีการสอนหนังสือเนื่องจากไม่มีความปลอดภัยในชีวิต ทหาร ตำรวจ ก็จะเข้าไปดำเนินการสอนหนังสือแทนโดยลักษณะรวมเหตุการณ์อย่างนี้เป็น การแก้ปัญหาที่ไม่เป็นเหมือนกับการแก้ปัญหาเอาหัวเดินต่างเท้า เหตุการณ์เหล่านี้จะมีวิธีแก้ไขได้ดีกว่านี้ (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)

- พูดถึงเรื่องครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีโครงการจะซื้อปืนไว้เพื่อป้องกันตัวเป็นเรื่องที่ไม่สมควรเนื่องจากเรื่องความปลอดภัยมันเป็นหน้าที่ของทหารและตำรวจที่จะต้องดูแล ครู อาจารย์มีหน้าที่สอนหนังสือ ทหาร ตำรวจมีหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัย (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)

- จุดเปลี่ยนของครู คงตั้งแต่เหตุการณ์ครูจูลิง ทำให้ต้องนึกถึงความปลอดภัยของครูมากขึ้น (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- หากโรงเรียนเหลือครูคนเดียวก็ต้องปิดเรียน หรือเมื่อสถานการณ์ไม่ดี ก็ต้องปิดเรียน (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนั้นคนในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญในการทำลาย เพื่อให้เกิดความกลัว ความหวาดระแวง การข่มขู่ครู ผู้บริหารทำให้ต้องพากันออกจากพื้นที่ (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- ความเป็นอยู่ สิทธิก็ไม่มีผู้ใหญ่ดูแลให้ จะอยู่ทำไม กระทรวงทำอะไรอยู่ (P064 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 56 ศาสนา: พุทธ)
- ตอนนั้นครูย้ายออกหลายพันคนแล้ว เพราะสถานการณ์ใน สามจังหวัดรุนแรงมาก ความรุนแรงเท่าๆ กัน ทั้งสามจังหวัด (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- หากต้องไปสอนลูกเขาแล้วเขายังมาตีมาทารุณเราก็อไปทำประโยชน์อื่น ๆ ดีกว่า (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- หยุคสอนหนังสือก็ต้องหยุดหากมีความจำเป็น คนเราต้องรักษาชีวิต ก็ต้องทำในเมื่อเขาเห็นว่าการที่ครูไปทำหน้าที่เพื่อลูกหลานเขาแล้วไม่มีความสำคัญ เป็นทางเลือกที่ชุมชนของเขาเลือกเอง เพราะเขาถือว่าเป็นเรื่องที่เขาตัดสินใจ (P065 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 55 ศาสนา: พุทธ)
- การย้ายออกพื้นที่ที่มีมากขึ้นทุกที เพราะครูไม่รู้จะอยู่เพื่ออะไร กรณีครูจูลิงยังเป็นจุดเปลี่ยนในพื้นที่ ทำให้ต้องมาคิดกันว่าคุ้มไหมกับการที่ต้องเสี่ยงทำงาน (P066 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: ชาย อายุ: 57 ศาสนา: อิสลาม)
- หากคนที่จบปริญญาตรีที่มาเป็นครูไม่มีต้องเอามาจากข้างนอก เอาคนมุสลิมมาเป็นครูก็ไม่มี มีน้อยเอาไทยพุทธ ใครจะกล้าไป ยิ่งกันเกือบทุกวันอย่างนี้ ยังไม่รู้ใครเป็นใครยิ่งผู้บริสุทธิ์ พระเณรฆาตกร แบบนี้ใครจะไปสอนได้ (P045 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ:ชาย อายุ: 58 ศาสนา: พุทธ)
- ผู้บริหารบางคนบอกว่าถ้าไม่มีครูสอนก็ไม่ต้องหาครูมาสอนเพราะชาวบ้านเขาไม่ให้ความปลอดภัย ให้หยุดสอนผลจะเกิดขึ้นกระทบกับตัวเด็ก (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)
- พ่อแม่เด็กเองก็ไม่ได้ช่วยดูแลครู ยิ่งครูออกไปมาก(ย้ายออกนอกพื้นที่) ก็ยิ่งเข้าทางเด็กก็ยิ่งแย่ ยิ่งชักจูงง่าย อนาคตเดานี้ก็จะไม่เหลืออะไร เป็นไปตามที่เขาวางไว้หมด (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

- ฝ่ายตรงข้ามมีเป้าหมายที่ครู ไม่เหมือนในอดีต การจับครูเพื่อต่อรองแต่ปัจจุบันการฆ่าครูเพื่อให้ครูไทยพุทธถอนตัวจากพื้นที่ ต้องการสอนแต่ศาสนาไม่ให้สอนสามัญ (P051 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 54 ศาสนา: อิสลาม)

- ครูบางคนคิดว่าถ้าเขา(ชาวบ้าน) ไม่ต้องการให้สอนก็ออกมา แต่เราคิดถึงเด็ก เขาต้องการความรู้ ถ้าครูย้ายออกหมดยิ่งจะเป็นปัญหามากขึ้น ช่วงนี้มีเรื่องครูถูกลิงก็ยิ่งหาครูมาอยู่ยากในพื้นที่ที่ยังปอเนาะยังไม่มีคนเข้ามาอยู่ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

5.11 การศึกษากับการแก้ไขปัญหาความไม่สงบ

การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษานับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะการศึกษาที่แท้จริงจะช่วยให้คนในพื้นที่สามารถคิดวิเคราะห์ได้ และการศึกษาจะช่วยให้มีสติ เกิดปัญญา ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ที่ก่อความไม่สงบ โลกทัศน์เกี่ยวกับการใช้การศึกษาแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่องและเรียงความ ดังนี้

- แต่ครูที่จะเข้าไปสอนศาสนาเราจะต้องพอใจ จะต้องดูก่อน จะต้องเป็นพวกที่ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงบางคนสอนไม่ถูกต้อง จึงต้องเลือกครูที่ไม่มีปัญหาทุกวันก็ครูสอนศาสนาเป็นคนบิดเบือน (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

- ตอนนี้เขามีข้อต่อรอง ถ้าไม่ทำตามก็จะเอาลูกออกจากโรงเรียน ถ้าลูกเขาไม่เรียนจะเกรแล้วจะเกิดปัญหา เป็นการขู่ให้พวกเราต้องยอม รัฐต้องยอม ถ้าไม่ยอมก็เกิดปัญหา (P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ: ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- พูดถึงวิธีแก้ไขปัญหาคูจะยากมากแต่เรื่องการศึกษาเป็นจุดสำคัญถึงแม้จะต้องค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป แต่ก็ยังดีกว่าให้เขาใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ อยากให้รัฐบาลเข้าใจอยากให้แยกคนไม่ดีออกจากคนดีให้ได้ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ: หญิง อายุ: 59 ศาสนา: พุทธ)

- การศึกษาแก้ไขได้ ช่วยได้ แม้จะเป็นระยะยาวเพราะคนเขาซุกงง่าย เขาใช้เหตุการณ์ที่ผ่านมาไปปลุกกระดม ชักจูง ใช้การปลุกกระดมพวกเด็กๆ เยาวชน เป็นเรื่องของการขาดการศึกษาส่วนหนึ่ง ตอนนี้เขาซึ่ผิดก็ผิด ชักจูงง่าย การให้การศึกษาสำคัญ (P024 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: พุทธ)

- การแก้ไขในปัจจุบันที่นำเรื่องการศึกษาเข้าไปพัฒนาก่อน ยายนำการศึกษาไปเป็นเรื่องที่สร้างปัญหา ก็เพราะไม่รู้จริง คนโง่เป็นเหยื่อคนฉลาดต่อเป็นทอดๆ (P070 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:40 ศาสนา: อิสลาม)

- บทบาทหน้าที่สำคัญนักวิชาการ ต้องช่วยคิดว่า แสดงออกทางความคิดเป็นผู้นำความคิดได้หลายรูปแบบ ซึ่งไม่จำเป็นต้องไปรบ คนรอบรอบไปแต่ต้องใช้ข้อมูลและใช้ความเข้าใจ เรื่องการศึกษามาช่วย (P076 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ: 55 ศาสนา: อิสลาม)

6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นที่พบประกอบด้วย การรักและเข้าใจธรรมชาติปรากฏในข้อมูลจากการเล่าเรื่อง ดังนี้

- ตามหลักศาสนาแล้วตัดไม้เฉย ๆ ไม่ได้ ต้องเอาไปทำประโยชน์ เช่น ปลูกบ้าน คนเชื่อก็มี คนที่ไม่เชื่อก็มี (P002 ผู้นำชุมชน เพศ: ชาย อายุ:55 ศาสนา: อิสลาม)
- แต่จริง ๆ แล้วในชีวิตไม่ให้ฆ่าสิ่งมีชีวิตเลยแม้แต่ต้นไม้ ถ้าไม่ได้เอามาทำประโยชน์ก็ตัดไม่ได้ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา: อิสลาม)

ขั้นตอนที่ 3 การค้นหาจุดสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ คือโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ มีรายละเอียดดังนี้

โลกทัศน์ของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ที่พบในการวิจัยภาคสนามครั้งนี้จำแนกตามปัจจัย ดังนี้

1. **การรู้จักตัวเอง** ในเรื่อง ความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา ความสำนึกยำเกรงและภักดีต่ออัลลอฮ์ ภูมิใจในศาสนาของตน การยอมรับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมั่นคง การรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่องของตน การมองโลกในแง่ดี ใจกว้าง เช่น

- พ่อแม่ต้องการให้รู้ทั้งทางโลกและศาสนา เพราะศาสนาเป็นเรื่องที่ดี ถ้าได้เรียนจะมีความประพฤติดี เพราะถ้าดีจะพาไปโลกหน้าที่ดี (P072 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ:17 ศาสนา:อิสลาม)
- ข้าพเจ้าประทับใจมากและภาคภูมิใจมากที่สุด ความประทับใจนี้ก็คือ ได้เกิดเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ และเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่เพราะอัลลอฮ์เป็นผู้สร้างและเป็นผู้ให้โอกาสเราเสมอแม้ว่าเราจะทำผิดร้ายแรงเพียงใด อัลลอฮ์ก็จะให้อภัยเสมอ (เรียงความ No.025 ชั้น ม.3 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)
- ถ้าคนใดในศาสนาอิสลามไม่ละหมาด คนก็จะถูกนำไปล้างในไฟนรกก่อนจึงจะเข้าสวรรค์ได้ (เรียงความ No. 014 ชั้น ม.2 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- ความภาคภูมิใจและความประทับใจอันเหนือกว่าสิ่งใดของข้าพเจ้า ที่ข้าพเจ้าได้รับก็คือ การที่ข้าพเจ้าได้เกิดมาลิ้มตาอยู่บน โลกนี้ พร้อมกับศาสนาอิสลาม และมีมุฮัมมัดเป็นศาสดาของข้าพเจ้า (เรียงความ No. 043 ชั้น ม.4 เพศ: ชาย ศาสนา: อิสลาม)
- ครอบครัวเคร่งศาสนามากจะพาไปประกอบศาสนกิจที่มัสยิด พ่อจะนำละหมาดที่บ้านทุกวัน (P072 เยาวชน เพศ: ชาย อายุ:17 ศาสนา:อิสลาม)

- ทุกวันศุกร์จะบอกพวกเขาว่าถ้ายังมีใครตายต้องตกรอก ไม่ได้เจอพระเจ้า เพราะพระนบีไม่ได้สอน (P002 ผู้นำชุมชน เพศ : ชาย อายุ:55 ศาสนา:อิสลาม)
- รู้สึกเสียใจกับเหตุการณ์ครุฑหลินแต่เราไม่เหมารวมทั้งหมดเพราะเด็กนักเรียนเป็นผู้บริสุทธิ์แต่คนในหมู่บ้านถ้าไม่ยอมก็คงไม่เกิดเหตุการณ์ ถึงแม้จะรักครุฑแค่ไหนแต่บางเรื่องเขาให้ความสำคัญมากกว่า (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)
- หลักการพื้นฐานของอิสลามคือเสรีภาพในการนับถือศาสนาในอัล-กุรอานเขียนไว้เป็นธรรมนูญสูงสุดแก่มนุษย์ แปลทุกภาษาอย่างเปิดเผย ไม่มีความลับใครที่นานโยบายอื่นมาใช้เพื่อทำลาย หรือกลั่นแกล้งศาสนาอื่น นั่นคือกำลังปฏิเสธคำสั่งจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้า (P040 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:44 ศาสนา:อิสลาม)
- แต่ในประเทศไทยไม่มีใครกดขี่ อยากระมัดก็ได้ละหมาด(P011 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:35 ศาสนา:อิสลาม)
- พวกผมรู้สึกว่ายู่ในเมืองไทยก็สบายมากแล้ว อยากระมัดก็ได้ อยากรทำอะไรก็ได้ ตอนเล็ก ๆ อาจลำบากไม่มีที่ละหมาด แต่ตอนนี้เขาก็สร้างให้เยอะแยะ ดีขึ้นมาก (P010 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 65 ศาสนา: อิสลาม)
- พื้นฐานในการนับถือศาสนานั้น แน่แน่นอนว่าทุกศาสนาต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (P022 ทหาร ดำรงในพื้นที่ เพศ:ชาย อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)
- ครูที่จะเข้าไปสอนศาสนาเราจะต้องพอใจ จะต้องดูก่อน จะต้องเป็นพวกที่ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงบางคนสอนไม่ถูกต้อง จึงต้องเลือกครูที่ไม่มีปัญหาทุกวันก็ครูสอนศาสนาเป็นคนบิดเบือน (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)
- อย่างที่พูดก็ไม่เหมือนกันเลย เขาอยู่กันสงบมาก ในหมู่บ้านเขาก็เรียนทั้งศาสนาทั้งสามัญ เขาเลยกว้างทั้ง ๆ ที่เป็นมุสลิม (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)
- ศาสนาสอนให้อยู่อย่างสงบ ฆ่าใครไม่ได้ในคัมภีร์สอนไว้ชัดเจน ในสมัยศตวรรษที่ไม่ให้ฆ่าใคร แม้กระทั่งตอนสู้รบ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)
- ศาสนาทุกคนก็ต้องมี เป็นที่ยึดเหนี่ยว เราก็รักศรัทธา ทุกศาสนาสอนเหมือน ๆ กัน แต่ตีความไปต่างกันก็ต่างความคิดเหมือนลัทธิต่างๆ ที่เกิดขึ้น คนจะต้องมีความรู้จริง ต้องให้รู้ให้ถึงแก่นของศาสนาอย่าเอาศาสนามาอ้างทำเรื่องร้าย ๆ (P073 ชาวบ้าน เพศ :ชาย อายุ:56 ศาสนา:อิสลาม)

2. การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น ในเรื่อง การยกย่องคนเก่งยกย่องคนฉลาด คนมีความรู้ทางศาสนา ความเป็นเพื่อนเป็นครอบครัวเดียวกัน ความกตัญญู เสียสละเพื่อผู้อื่น เอื้ออาทร มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นยกย่องคนเก่ง มีความสามารถ ความเห็นอกเห็นใจกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เคารพและให้เกียรติผู้อื่น ไว้วางใจกัน มีความเมตตากรุณา เช่น

- บอกเขาเสมอว่า โรงเรียนที่ได้ไม่มีเงินมุสลิมแม้แต่บาทเดียว เงินไทยพุทธทั้งนั้น เขามาช่วย คนมุสลิมที่นี้ยังไม่ได้ช่วยอะไรเลย (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)
- ชีวิตผมที่ได้ดีมาเพราะครูใหญ่ไปบอกพ่อผม พ่อผมไม่รู้เรื่องพูดภาษาไทยก็ไม่ได้ ผมเลยมีโอกาสได้มาเรียนสายสามัญ ถ้าอย่างนั้นก็ต้องเรียนที่ปอเนาะ (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ : ชาย อายุ:57 ศาสนา:อิสลาม)
- เรื่องความไม่ปลอดภัยตอนนี้มีมาก ต้องการคนที่ทุ่มเท เสียสละจริง ๆ ถ้านึกถึงความปลอดภัยอย่างเดียวก็จะไม่มีคนอยู่ที่นี้เลย ต้องนึกถึงส่วนที่ต้องเสียสละ ความจริงใจบางแห่งก็ไม่มีความจริงใจเลยก็มี แต่ก็ถ้าคิดถึงจุดนั้น เด็ก ๆ ส่วนหนึ่งที่เป็นคนดีก็จะขาดโอกาส (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)
- แม่ก็เลยมาช่วยโรงเรียนทำอาหารเพราะเขาไม่ได้ทำงานอยู่บ้านเฉย ๆ แต่เต็มใจมาเพราะทำให้ลูก ๆ ที่นี้กิน (P004 ผู้นำชุมชน เพศ :ชาย อายุ:33 ศาสนา:อิสลาม)
- ครูของผมดีและเก่ง ทั้งเลข อังกฤษ วิทยุ ทำให้ผมสู้เด็ก ๆ อื่น ๆ ได้เข้าเรียนสามัญครูเมื่อก่อนใกล้ชิดเด็ก (P007 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ : ชาย อายุ:57 ศาสนา:อิสลาม)
- แม้ว่าเขาจะคิดไม่ดีกับเราก็กทำดีกับเขา พระเจ้าจะรู้ เขาจะคิดอย่างไรก็ปล่อยให้ ความดีเท่านั้นที่จะทำให้พระเจ้ารู้ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)
- สงสารเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดีและเจ้าหน้าที่ทหารทุกคนที่เสียสละดูแลทุกข์สุขของ คนสามจังหวัดภาคใต้ จะไม่ว่านับถือศาสนาใด ที่อยู่ในสามจังหวัดของไทยเรา ชาวบ้านที่ดีส่วนใหญ่รักและสงสารเจ้าหน้าที่ทุกคนที่อยู่ในสามจังหวัดภาคใต้ (P028 ผู้นำชุมชน เพศ :ชาย อายุ:57 ศาสนา:อิสลาม)
- ถ้าได้คนดีแน่นอนอนบ้านเมืองมีความสุข มีความเจริญคนดีเพราะคนดีคือ คนที่มีความรู้ มีความสามารถ เสียสละ พูดจริง ทำจริง เก่ง ริเริ่มสร้างสรรค์ ตรงไปตรงมา ฐานะไม่จน ความคิดดี ช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่มีการหวังตอบแทน ไม่เห็นแก่ตัว (P028 ผู้นำชุมชน เพศ :ชาย อายุ: 57 ศาสนา:อิสลาม)
- ตอนนี้อยู่ทางฝ่ายรัฐมากก็รู้ว่ามียันตราย แต่เราก็ใช้ความจริงใจ มีอะไรช่วยเต็มที่ เพราะถือว่าในชีวิตต้องทำดีไว้ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)
- ผมไม่กลัวโจรแล้ว กลัวก็ทำงานไม่ได้ เกิดมาก็ต้องตาย แต่จะทำดีก่อนตายได้บ้าง เพื่อลูกหลาน (P002 ผู้นำชุมชน เพศ : ชาย อายุ:55 ศาสนา:อิสลาม)
- ตอนเย็นต้องช่วยแม่ทำงาน ขายของหน้าหอพัก อาศัยขายถูกกว่าที่อื่น ก็ขายได้มาก (P023 เยาวชน เพศ :ชาย อายุ:16 ศาสนา:อิสลาม)
- หมู่บ้านเราจะไปช่วยด้วย (ไปช่วยบ้านที่จัดพิธีสุนัต) มีการไปช่วยทำกับข้าวตอนเย็น (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)

- เราเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เขาตามวัฒนธรรมของเราที่ต้องปลูกฝังกันมาตั้งแต่เล็กๆ เหมือนพวกเรา เรื่องความเอื้อเพื่อก็ปลูกฝังกันมา เป็นเพราะหลักสอนของศาสนา กับศาสนาของเราจะถูกปลูกฝังมาแต่เล็กๆ โดยไม่รู้ตัวเรื่องการให้ พื้นฐานของแต่ละคนจะมาจากครอบครัวเสียเป็นส่วนใหญ่ ตอนโตขึ้นจะคิดทำอะไรก็จะนึกถึงที่ถูกสอนมาตั้งแต่เล็ก ๆ โดยเฉพาะเรื่องความซื่อสัตย์ซึ่งจะต้องมีเพราะเป็นเรื่องสำคัญ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- มุสลิมจริง ๆก็ไม่ค่อยมาศึกษาวัฒนธรรมคนไทย อย่างรายการโทรทัศน์ ต้องมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเข้าใจกันเป็นความภาคภูมิใจ ร่วมกัน (P027 ชาวบ้าน เพศ :ชาย อายุ:67 ศาสนา:พุทธ)

- เราไทยพุทธมักจะถูกสอนให้ช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน (P053 ชาวบ้าน เพศ :ชาย อายุ:41 ศาสนา:พุทธ)

- ผมใช้เวลา 1 ปีที่จะทำให้ชาวบ้านไว้วางใจ จนทุกวันนี้ก่อนจะออกไปทำงาน ชาวบ้านจะแวะมาหาผม (P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ : ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- เมื่อเข้าพาแม่ผู้ใหญ่นบ้านไปหาหมอ เพราะเมื่อคืนพาไปแล้วไม่เจอหมอ เลยต้องพาไปใหม่ แต่ผมดีใจที่ช่วยเขาทำให้เห็นว่าผมฟังได้ ช่วยเหลือเขาได้ (P006 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ : ชาย อายุ: 45 ศาสนา: พุทธ)

- พ่อไปทำงานที่อื่น ผมเอามาลูกมาช่วยเลี้ยง 2 คนก็ช่วยกันไป ที่เหลืออยู่กับแม่ยังเล็กอยู่ ไม่ใช่ญาติแต่ก็ถือว่าเป็นญาติ (P004 ผู้นำชุมชน เพศ :ชาย อายุ:33 ศาสนา:อิสลาม)

- อยู่กันแบบพี่น้อง ในชนบท ที่ไหนๆ ก็เหมือนกัน ที่เชียงใหม่ก็มีมากอยู่ปน ๆ กัน การศึกษามาเรียนด้วยกันก็ทำให้เป็นที่ ๆ น้อง ๆกัน เป็นเพื่อนกัน แต่คนมีโอกาสน้อยที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (P020 ชาวบ้าน เพศ :หญิง อายุ:35 ศาสนา:อิสลาม)

3. การตัดลินข้อขัดแย้ง ในเรื่อง การใกล้ชิดให้ยุติความขัดแย้ง การยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน วิถีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง การยอมรับฟังผู้อื่นเข้าใจความสัมพันธบุคคลต่อบุคคล ความปรองดองกัน เช่น

- การแก้ไขปัญหาชายแดนภาคใต้ว่าอย่าใช้ความรุนแรงโดยให้ใช้วิธีนุ่มนวล เพื่อประชาชนในพื้นที่จะได้ประกอบสัมมาอาชีพอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่างต่อเนื่องโดยการแก้ไขพัฒนาาร่วมกัน (P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:58 ศาสนา:พุทธ)

- ภาครัฐ ข้าราชการต้องปฏิบัติ ต่อพี่น้องประชาชนในพื้นที่ ในกรอบระเบียบของกฎหมายมีความยืดหยุ่นไม่ใช้ความรุนแรง (P050 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- ตอนแรกคิดว่าพื้นที่เป็นพื้นที่ที่น่ากลัวแต่ก็ไม่กลัวเพราะเคยปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มาก่อนปัจจุบันสถานการณ์แต่อดีตไม่เหมือนปัจจุบัน คิดว่าต้องใช้วิธี สมนานฉันท์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ (P022 ทหาร ตำรวจในพื้นที่ เพศ :ชาย อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- ควรใช้บุคลากรในพื้นที่ที่รู้จักขนบธรรมเนียม ประเพณี ในการปฏิบัติงานด้านมวลชนสัมพันธ์ (P039 ชาวบ้าน เพศ :ชาย อายุ:47 ศาสนา:อิสลาม)
- ทางออกเหตุการณ์จะดีขึ้นไหมอยู่ที่ว่าทหารตำรวจเข้าใจเรื่องศาสนา วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ไหม ต้องยอมรับด้วย เข้าใจเลย ๆ ไม่ได้ ถ้าไม่ยอมรับก็ไปไม่ได้ แต่ต้องเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย (P027 ชาวบ้าน เพศ :ชาย อายุ:67 ศาสนา:พุทธ)
- ร้านค้าหลายแห่งมีเจ้าของเป็นคนจีนหรือชาวพุทธ ลูกจ้างเป็นมุสลิม สิ่งที่น่าจ้างชาวพุทธไม่ให้ทำมีเรื่องเดียวคือ อะไรที่เกี่ยวกับการครว เช่น ไม่ให้ทำกับข้าว ไม่ให้ลูกน้องมุสลิมไปซื้ออาหารที่ไม่ใช่ร้านมุสลิม เพราะอย่างนี้จึงอยู่กันได้ (P043 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:53 ศาสนา:พุทธ)
- เด็กๆ เยาวชนที่นี้เดี๋ยวนี้เขาเข้าใจ เขาไม่ยอมให้หมู่บ้านเสียชื่อเสียง ไม่ยอมให้ใครคิดว่าเป็นหมู่บ้านของคนไม่ดี บางคนถึงกับขนาคอยอมสาบานเขาไม่สบายใจที่ใครคิดว่าทำให้เกิดปัญหา ไม่ยอมให้คนที่มาช่วยเสียใจ (P048 ชาวบ้าน เพศ : ชาย อายุ:51 ศาสนา:อิสลาม)
- ควรให้ความสำคัญระหว่างไทยพุทธกับมุสลิมให้สามัคคีปรองดองให้อยู่ร่วมกัน ได้อย่าให้อยู่ด้วยกันด้วยความหวาดระแวงเหมือนในปัจจุบัน(P049 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:58 ศาสนา:พุทธ)
- ความเป็นอยู่อย่างสันติสุข คือ ให้เกียรติ และยอมรับในศักดิ์ศรี อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่แบ่งแยกชนชั้น วรรณะ โดยให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืน รักษาความสงบเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ (P050 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)
- การปลูกฝังในแต่ละเรื่องตั้งแต่เล็กๆ ปลูกฝังในทางนี้ก็พยายามสอดแทรกเท่าที่จะทำได้ ให้เขารู้จักการอยู่ร่วมกัน ให้รู้จักเสียสละ ในชั้นเรียนตอนนี้ในห้องเรียนมีเงินทองให้เขาจัดการในส่วนที่เป็นกิจกรรมของห้อง อยากรู้อให้เขาเรียนรู้ เสียสละเพื่อส่วนรวม ก็พยายามทำหน้าที่ให้ดีที่สุดโดยให้ความจริงใจเต็มที่ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)
- สิ่งที่เราเห็นบางอย่างในสังคมมุสลิม คือ ความสัมพันธ์ทางสังคม สังคมมุสลิมยังคงเป็นปึกแผ่น โดยเฉพาะสังคมในชนบท จะเห็นว่าเขายังอยู่กันแบบเดิมๆ และรู้จักกันหมด (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:54 ศาสนา:พุทธ)
- เราจึงต้องมองด้วยความเห็นใจว่า เกิดอะไรขึ้นกับเขา แต่ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร ความเป็นปึกแผ่นในสังคมของเขายังมีอยู่ สังคมในชนบทยังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ศาสนายังเป็นหลักอยู่ สถาบันทางศาสนายังมีความหมายอยู่ (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:54 ศาสนา:พุทธ)
- พวกเราจะถูกปลูกฝังเรื่องความรัก เราให้ความรักเขาก่อนโดยไม่หวังอะไร หวังว่าเขาจะรักคนอื่นบ้าง แต่ก็ใช้ไม่ได้ทั้งหมดที่นี้ ที่นี้เขาถูกปลูกฝังให้นึกถึงตัวเองก่อน (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- ข้าราชการต้องรู้ถึงขนบธรรมเนียมประเพณี มีความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้มุมมอง มีความสอดคล้องเพื่อยุติปัญหาความรุนแรงที่เป็นปัจจุบันได้ถ้าปฏิบัติได้ (P050 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- เอาคนมุสลิมที่มีผลงาน ไปออกทีวีบ้างทำให้เขาภูมิใจในตัวเขาบ้างให้เป็นความ ภูมิใจร่วมกันเชิญผู้นำศาสนาคุยกับพระบ้างในวันสำคัญของแต่ละฝ่ายให้คนของเขาฟังบ้าง แลกเปลี่ยนกัน เราเชิญเขา เขาเชิญเรา คนของทั้งสองฝ่ายก็ได้รับรู้ (P027 ชาวบ้าน เพศ :ชาย อายุ:67 ศาสนา:พุทธ)

- พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นพื้นที่ตัวอย่างที่พี่น้องไทยมุสลิม ไทยพุทธ และอีกหลาย ๆ ศาสนาอยู่ร่วมกันได้ ในความหลากหลายมีประชาชนหลายเชื้อชาติหลายศาสนาอยู่ ร่วมกันสามารถมองเห็นได้ว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (P050 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- มอ.(มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)หรือสถานศึกษา จะต้องมีหน้าที่ นำเสนอ ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เป็นวิชาการและยอมรับกันได้ ยอมรับในความผูกพัน ที่จะหล่อหลอม รวมความต่างระดับเชื้อชาติแล้วมาเป็นคนไทยด้วยกัน(P076 ผู้นำชุมชน เพศ :ชาย อายุ:55 ศาสนา: อิสลาม)

- คงต้องแบ่งเวลาหลักสูตรให้คิดต้องฟังชาวบ้านด้วย เป็นหลักสูตรท้องถิ่นคงต้อง จัดของเราเองส่วนหนึ่งด้วยแต่ครูต้องเข้าใจพอสมควรจึงจะสอนหนังสือได้ เรื่องหลักสูตรเป็นเรื่อง สำคัญมีความสำคัญต่อเด็กมาก (P016 ผู้นำชุมชน เพศ :ชาย อายุ:56 ศาสนา: อิสลาม)

- มาสอนที่นี้จนครูที่นี้ยอมรับแล้วมีการถกเถียงกันบ้างถ้าความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่ก็เฉพาะเรื่องงาน แต่ต้องทำความเข้าใจกันเป็นเวลานาน (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- ยังไม่ได้ประชุมกัน ก่อนเปิดเทอมก็จะประชุมเรื่องหลักสูตรของ โรงเรียน ผม เป็นกรรมการอยู่ด้วย จริงๆ ที่ โรงเรียนใกล้ๆ นี้ก็มีหลักสูตรอยู่แล้ว คงจะใช้แบบเหมือน ๆ กัน ถ้า เป็นหลักสูตรผสมกันทั้งสามัญทั้งศาสนา (P016 ผู้นำชุมชน เพศ :ชาย อายุ:56 ศาสนา: อิสลาม)

4. การเข้าใจธรรมชาติ ในเรื่อง การเข้าใจธรรมชาติ และการรักธรรมชาติเช่น

- ตามหลักศาสนาแล้วตัดไม้เฉย ๆ ไม่ได้ ต้องเอาไปทำประโยชน์ เช่นปลูกบ้าน คน เชื้อก็มี คนที่ไม่เชื่อก็มี (P002 ผู้นำชุมชน เพศ : ชาย อายุ:55 ศาสนา:อิสลาม)

- แต่จริง ๆ แล้วในชีวิตไม่ให้ฆ่าสิ่งมีชีวิตเลยแม้แต่ต้นไม้ ถ้าไม่ได้เอามาทำประโยชน์ ก็ตัดไม่ได้ (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)

5. การรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่ ในเรื่อง การยึดมั่นในอุดมคติ การเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม การปลูกฝังคุณธรรม และความเชื่อในกฎแห่งกรรม เช่น

- คนทุกศาสนามีรัก โลก โกรธ หลง ทั้งนั้น ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ก็คือมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นคน ของศาสนาใด จึงย่อมต้องมีทั้งคนดีและคนเลว ปะปนกันไป (P040 ชาวบ้าน เพศ:ชาย อายุ:44 ศาสนา:อิสลาม)

- คนมุสลิมสอนไม่ให้อิจฉาริษยา เหมือนคนพุทธมีการรักษาศีล เรื่องเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็มี (P011 ชาวบ้าน เพศ: ชาย อายุ: 35 ศาสนา:อิสลาม)

- จริงๆ ในเรื่องของกรรมก็คล้ายกันทั้งสองศาสนา บางครั้งไม่ใช่ศาสนาบิดเบือนแต่การแปลคำสอนเป็นการปฏิบัติก็ไม่ตรงกับหลักศาสนา เสียทีเดียว (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ : หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- แต่ถ้าต้องตายก็ตาย เขากำหนดมาแล้ว แต่ก็อยากทำดีก่อนตาย (P002 ผู้นำชุมชน เพศ : ชาย อายุ:55 ศาสนา:อิสลาม)

- ผมบอกชาวบ้านว่าทุกคนต้องตายเหมือนกัน แต่ก่อนตายต้องทำความดี (P002 ผู้นำชุมชน เพศ : ชาย อายุ:55 ศาสนา:อิสลาม)

- จะแก้ปัญหาที่ต้องเข้าใจและยอมรับความต้องการที่แตกต่างกันของแต่ละคน ต้องเอาใจเขามาใส่เรา และต้องคิดบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันให้มากที่สุด ไม่ใช่คิดบนผลประโยชน์หรืออำนาจทางการเมือง ตอนนี้มันอยู่บนอำนาจของคนบางกลุ่ม (P033 ชาวบ้าน เพศ :ชาย อายุ:34 ศาสนา:พุทธ)

- ถ้ายังคนพระเจ้าไม่ให้ไปสวรรค์ต้องบอกกันตรง ๆ ต้องพูดให้เขารู้ยังใครก็ได้ไปหาพระเจ้า ไม่ว่าจะพุทธ มุสลิม เรื่องจิตใจสำคัญ ต้องให้เขาเปรียบเทียบระหว่างคนที่ช่วยกับคนที่ไม่เคยมาช่วย (P002 ผู้นำชุมชน เพศ : ชาย อายุ:55 ศาสนา:อิสลาม)

- เมื่อเราเข้าไปในชุมชนมุสลิม จึงเหมือนกับเข้าไปอยู่ในสังคมของชาวเขา มอญ ลาว หลายนๆ ที่ คล้ายๆ กัน แต่คนในสังคมไทยที่อื่นก้าวหน้าไปก่อนแล้ว ถึงได้มองสังคมมุสลิมด้าหลัง (P042 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :ชาย อายุ:54 ศาสนา:พุทธ)

- เดิมที่นั่นมีคนพุทธอยู่เยอะ ตอนนี้เหลือน้อยลง พระที่นั่นก็เป็นห้วง ชาวพุทธที่อยู่เดิมไทยพุทธมุสลิมอยู่ด้วยกันไม่มีปัญหา ตอนเล็ก ๆ จำได้ว่าทำขนมไปแจกไทยมุสลิม จริง ๆ เป็นวิถีชีวิตคนไทยซึ่งไม่ได้แยกกลุ่ม ตอนนี้ก็ยังนับถือกันอยู่ ถึงแม้มุสลิมจะไม่เข้าวัดแต่เขาก็ไปร่วมงานบุญของคนไทยพุทธ (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- การพานุเคราะห์มาช่วยชาวบ้านก็ได้บุญแล้ว ชาวบ้านบางคนไม่เข้าใจเรื่องของศาสนา เรื่องของกรรม (P048 ชาวบ้าน เพศ : ชาย อายุ:51 ศาสนา:อิสลาม)

- เป็นไทยพุทธ มาสอนที่ปอเนาะนานแล้ว มีหลักว่าต้องเข้าใจวัฒนธรรมเขา (P014 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพศ :หญิง อายุ:59 ศาสนา:พุทธ)

- ตอนนี้นักคนไทยมาสอนก็ทำให้รู้หลายภาษาก็ไม่ได้คิดให้เขาอ่านอัล-กุรอานก็เขียนว่าให้มีความสามัคคี ใครจะปกครองประเทศก็ช่าง จะเรียนภาษาไทยก็ไม่ผิด โตะอิหม่ามก็ยื่นยันพูดไทยเรียนไทยไม่ผิด มีโรงเรียนก็คิดแล้ว แต่ชาวบ้านเขาอยากให้สอนอิสลามด้วย สอนไทยด้วย (P002 ผู้นำชุมชน เพศ : ชาย อายุ:55 ศาสนา:อิสลาม)

6. ความริเริ่มสร้างสรรค์ ในเรื่อง การมีความริเริ่ม การมีความหวัง เช่น

- อยากฝึกอาชีพต่อ จะได้มีอาชีพเสริม ถ้าฝึกต่อที่หมู่บ้านก็จะดี จะได้ไม่ต้องเดินทางเก้าอี้โตะ ที่โรงเรียนก็ทำได้แต่อยากได้อุปกรณ์ มาไว้ที่หมู่บ้าน (P012 ชาวบ้าน เพศ :หญิง อายุ:28 ศาสนา:อิสลาม)

- อยากฝึกต่อให้ทำงานได้ ทำอาชีพได้ พวกช่างไม้เขาก็อยากทำโตะเก้าอี้ให้โรงเรียน แต่อยากได้อุปกรณ์รวมกันได้ 12 -13 คนแล้ว ถ้าได้ทำให้โรงเรียนก็ดี (P012 ชาวบ้าน เพศ :หญิง อายุ:28 ศาสนา:อิสลาม)

- ความคาดหวังในชีวิตและอนาคตของข้าพเจ้า ก็อยากเห็นเด็กนักเรียนมีการเรียนการสอนที่เท่าเทียมกัน พัฒนาเด็กและเยาวชนในสังคมไทยเป็น “คนคุณภาพ” และต้องมีความมุ่งมั่นจริงจังและให้ชนบทมีโอกาสได้เรียนรู้ในด้านต่างให้เท่าเทียมกับโรงเรียนอื่นเพื่อเด็กจะมีความรู้เท่ากับโรงเรียนในเมือง และเราก็จะให้เห็นการศึกษารสร้างสังคมให้มีคุณภาพ(เรียงความ No.051 ชั้น ม.5 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

- ข้าพเจ้าเชื่อคำพูดที่ว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมจะอยู่ที่นั่น ไม่ว่าจะหวังอะไร เราก็สามารถทำได้ ถ้าหากเรามีความตั้งใจจริง และสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิต คือความสำเร็จที่เราได้มาอย่างภาคภูมิใจเพราะเราได้ทำดีที่สุดแล้ว ก่อนที่จะพบกับความสำเร็จ บางคนอาจมีความท้อแท้ เหนื่อยล้า แต่นั่นก็คือบททดสอบอันยิ่งใหญ่ ซึ่งผลสุดท้ายที่ได้มาก็คือ การที่เราได้ยืนหยัดบนความสำเร็จที่เราได้คาดหวังเอาไว้ พร้อม ๆ กับอนาคตที่เต็มไปด้วยรอยยิ้มแห่งความภาคภูมิใจ(เรียงความ No.052 ชั้น ม.5 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

- ข้าพเจ้ามีความคาดหวังอีกว่าอยากเรียนต่อสูง ๆ มีอาชีพการงานที่ดี ที่ข้าพเจ้าอยากเรียนต่อสูง ๆ เพราะ ในครอบครัวของข้าพเจ้าไม่มีใครเลยที่เรียนจบ ม.6 อย่างต่ำก็แค่ ม.2 เนื่องจากพ่อแม่ไม่มีทุนให้เรียนต่อสูง ๆ ได้ ที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาต่อถึง ม.5 นี้เพราะข้าพเจ้าเป็นลูกผู้หญิงคนโต ซึ่งต้องการอยากเรียน ซึ่งแม่กับพ่อก็ยอมให้เรียนถ้าถามว่าความคาดหวังของข้าพเจ้ามีมากไหมก็คงต้องตอบได้ว่ามีมาก (เรียงความ No.053 ชั้น ม.5 เพศ: หญิง ศาสนา: อิสลาม)

ขั้นตอนที่ 4 การตีความข้อมูล และเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละประเด็น เพื่อหาข้อสรุป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบข้อสรุปดังนี้

1. โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม มีข้อสรุปดังนี้

คนไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา สำนัก ยำเกรงและภักดีต่ออัลลอฮ์ นับถือศาสนาเคร่งครัด เคารพบูชาผู้นำ และผู้มีความรู้ทางศาสนา ภูมิใจ ในศาสนาของตน

ในปัจจุบันยังขาดปราชญ์ทางศาสนา ที่จะชี้แนะแก่ชาวไทยมุสลิมที่ยังเข้าใจศาสนาไม่ ถูกต้อง ผู้ก่อความไม่สงบ นำศาสนาไปใช้ในทางที่ผิดโดยการบิดเบือนศาสนา

โดยทั่วไปชาวไทยพุทธกับ ชาวไทยมุสลิม รุ่นใหม่มีการคบค้าสมาคมกับชาวไทยพุทธ ก่อนข้างสูงและมีกิจกรรมร่วมกันพอสมควร ความเข้าใจในเรื่องศาสนาของทั้งสองฝ่ายมีทั้งความ เข้าใจที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง

2. โลกทัศน์ด้านการเมือง การปกครอง มีข้อสรุปดังนี้

คนในพื้นที่เห็นว่า การแบ่งแยกดินแดน ที่มีต่อเนื่องมานาน เป็นเป้าหมายหลักของกลุ่มผู้ ก่อความความไม่สงบ ยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบ ใช้ศาสนานำการต่อสู้ ใช้ประวัติศาสตร์รัฐ ปัตตานีเป็นปัจจัยชี้้นำ ชาวไทยมุสลิมส่วนหนึ่งยังขาดสำนึกของความเป็นไทย ขาดการผสมผสาน ทางวัฒนธรรมและภาษากับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ คนในพื้นที่มีโลกทัศน์ต่อการเมือง การปกครองว่า ในพื้นที่เต็มไปด้วยปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาการเลือกปฏิบัติ ปัญหา การทุจริต ปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาอิทธิพล ซึ่งมีมากจนทำให้ขาดความไว้วางใจกัน ระหว่างชาวไทยมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

การแก้ไขปัญหาของรัฐ ไม่ทันกับยุทธวิธีที่พัฒนาไป การดำเนินการของรัฐมีแต่ข้อเสนอที่ ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังไม่แก้ปัญหาไม่ตรงจุด แนวทางการแก้ไขปัญหา บางส่วนของรัฐยังสร้างช่องว่างสร้างและทำให้เกิดความหวาดระแวง ของคนในพื้นที่มากขึ้น ซึ่ง รวมถึงการปฏิบัติงานของทหาร นักสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ขาดขวัญ กำลังใจขอย้ายออกนอกพื้นที่เป็นจำนวนมาก รวมถึงประชาชนก็มีการอพยพออกนอกพื้นที่จำนวน มากขึ้น

3. โลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจ

ชาวไทยมุสลิมยังมีโลกทัศน์ต่อนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ ว่าไม่ได้รับ การเอาใจใส่อย่างเท่าเทียม ทำให้มีความล้าหลัง ประชาชนยังยากจน ผลกระทบจากสถานการณ์ ความไม่สงบในปัจจุบันก็ยิ่งทำให้การประกอบอาชีพและการหางานยากขึ้น ผู้ประกอบอาชีพที่เป็น หลักส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงเนื่องจากผู้ชายไม่จำเป็นต้องปฏิบัติศาสนกิจเคร่งครัด เท่าผู้ชาย

4. โลกทัศน์ทางด้านสังคม ประเด็นที่พบประกอบด้วย

ความสัมพันธ์ในชุมชนที่มีการสืบเนื่องทางบรรพบุรุษแสดงออกผ่านระบบความสัมพันธ์แบบราชการแทนที่ประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

ความไม่สงบในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวไทยมุสลิมกับคนในศาสนาอื่น มีความหวาดระแวงมากขึ้น มีการไปมาหาสู่และลักษณะการช่วยเหลือเกื้อกูลเฉพาะที่จำเป็น โลกทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่าปัจจุบันมีความพยายามในการหลอมรวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้เหลือความเป็นหนึ่งเดียวคือ ความเป็นมุสลิม คนไทยพุทธเป็นคนกลุ่มน้อยที่ได้รับผลกระทบในวิถีชีวิตเป็นอย่างมากทำให้มีการอพยพออกจากพื้นที่เป็นจำนวนมาก

5. โลกทัศน์ทางการศึกษา

ครูสอนศาสนา จะเป็นผู้มีอิทธิพลในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ จนทำให้สามารถชี้นำแนวความคิดได้ และถือว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่เคารพ ศรัทธาของประชาชนในพื้นที่ คนในพื้นที่มีโลกทัศน์ต่อการศึกษาว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่คือ ปัญหาการจัดการศึกษาเนื่องจากการศึกษาที่เป็นอยู่ส่วนหนึ่งยังขาดการทำให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง

ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังปฏิเสธการศึกษาในระบบของรัฐโดยเห็นว่าไม่สอดคล้องกับความต้องการ และบางส่วนมีโลกทัศน์ต่อนโยบายการศึกษาของรัฐว่าเป็นไปเพื่อการครอบงำชาวไทยมุสลิม การใช้ภาษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ภาษามลายูและภาษาอาหรับ มีอิทธิพลเหนือภาษาไทยเนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้สำหรับการศึกษาในศาสนาอิสลาม การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ยังขาดการนำเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

โลกทัศน์ต่อนโยบายการศึกษาในส่วนของ การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนปอเนาะ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามว่าส่วนหนึ่งทำให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ หรือคนชั้นผู้นำของศาสนาที่แสวงหาประโยชน์จากสถานศึกษา โดยแฝงตัวอยู่ในคราบของบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปดูแลได้ จนทำให้มีผลกระทบต่อภาพพจน์ของปอเนาะดั้งเดิม

การสูญเสียบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องทำให้ขวัญกำลังใจของครูไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำงานตามปกติได้และอยู่ในภาวะตกต่ำอย่างหนัก ส่งผลต่อการหยุดทำการสอนในภาวะที่ขาดความมั่นใจในความปลอดภัย และมีการย้ายออกจากพื้นที่ของบุคลากรทางการศึกษาจำนวนมาก

6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชาวไทยในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ เห็นความสำคัญของธรรมชาติมีต่อคุณค่าของชีวิต และเชื่อมโยงกับหลักศาสนา

สรุปผลจากการวิเคราะห์ส่วนที่ 1 โดยวิธี Holistic - content

ขั้นตอนที่ 1 การจัดระบบข้อมูลเป็นหมวดหมู่ การวิจัยครั้งนี้จำแนกตามประเภทของ โลกทัศน์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัยคือ

- โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม
- โลกทัศน์ด้านการเมือง การปกครอง
- โลกทัศน์ทางด้านสังคม
- โลกทัศน์ทางการศึกษา
- โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ
- โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 2 จำแนกประเด็นที่ค้นพบ การวิจัยครั้งนี้จำแนกประเด็นหลัก ต่าง ๆ แยกตามประเภทของ โลกทัศน์ มีประเด็นหลักที่ค้นพบ ดังนี้

1. โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม ประเด็นที่พบประกอบด้วย
 - 1.1 ความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา
 - 1.2 การปฏิบัติตามหลักอะมัล (การทำความดี)
 - 1.3 ความเชื่อในศาสนาอิสลาม
 - 1.4 หลักการของศาสนาอิสลาม และการบิดเบือนศาสนา
 - 1.5 ปรัชญาทางศาสนา
 - 1.6 ศาสนาอิสลามกับหลักแห่งสันติสุข
 - 1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างคนในศาสนาอิสลามและคนในศาสนาพุทธ
2. โลกทัศน์ทางการเมือง การปกครอง ประเด็นที่พบประกอบด้วย
 - 2.1 ความรุนแรงของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่
 - 2.2 การแบ่งแยกดินแดน
 - 2.3 ยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบ
 - 2.4 การใช้ศาสนานำการต่อสู้
 - 2.5 การใช้ประวัติศาสตร์รัฐปัตตานีเป็นปัจจัยชี้้นำ
 - 2.6 สำนักความเป็นไทย
 - 2.7 การเมือง และอิทธิพล
 - 2.8 กระบวนการยุติธรรมและ เจ้าหน้าที่ของรัฐ

- 2.9 การแก้ไขปัญหาระบบราชการ
- 2.10 การปฏิบัติงานของทหาร กลุ่มนักศึกษาและนักวิชาการ
- 2.11 ขวัญกำลังใจของคนในพื้นที่
- 2.12 ผลกระทบของสถานการณ์ต่อคนกลุ่มน้อย และการย้ายถิ่น
3. โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ ประเด็นที่พบประกอบด้วย
 - 3.1 นโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ
 - 3.2 การประกอบอาชีพของคนในพื้นที่
 - 3.3 ความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ
 - 3.4 ผลกระทบจากสถานการณ์ต่อเศรษฐกิจ
4. โลกทัศน์ทางด้านสังคม ประเด็นที่พบประกอบด้วย
 - 4.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนมุสลิม
 - 4.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างศาสนิกชน
 - 4.3 ลักษณะประชากรและกลุ่มชาติพันธุ์
 - 4.4 ปัญหารุนแรงและผลกระทบต่อสังคม
 - 4.5 ความเข้าใจระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม
 - 4.6 วิถีชีวิตของสังคมชาวไทยพุทธ
5. โลกทัศน์ทางการศึกษา
 - 5.1 การศึกษากับศาสนา
 - 5.2 ขกย่องนับถือผู้มีความรู้ ความสามารถ
 - 5.3 ผู้รู้ และ ปราชญ์ทางศาสนา
 - 5.4 ปัญหาการศึกษา
 - 5.5 การเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์
 - 5.6 การจัดการศึกษาของปอเนาะ
 - 5.7 การใช้ภาษาและการสอนภาษา
 - 5.8 นโยบายการศึกษาของรัฐ
 - 5.9 ผลประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษา
 - 5.10 ขวัญกำลังใจของบุคลากรทางการศึกษา
 - 5.11 การศึกษากับการแก้ไขปัญหาคาความไม่สงบ
6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นที่พบประกอบด้วย
 - 6.1 การรักธรรมชาติ
 - 6.2 การเข้าใจธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ 3 การค้นหาจุดสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ คือโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ มีรายละเอียดดังนี้

โลกทัศน์ของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ที่พบในการวิจัยภาคสนามครั้งนี้จำแนกตามปัจจัย ดังนี้

1. การรู้จักตัวเอง ในเรื่อง ความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา ความสำนึกยำเกรงและภักดีต่ออัลลอฮ์ ภูมิใจในศาสนาของตน การยอมรับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมั่นคง การรู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่องของตน การมองโลกในแง่ดี ใจกว้าง
2. การเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่น ในเรื่อง การยกย่องคนเก่งยกย่องคนฉลาด คนมีความรู้ทางศาสนา ความเป็นเพื่อนเป็นครอบครัวเดียวกัน ความกตัญญู เสียสละเพื่อผู้อื่น เอื้ออาทร มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นยกย่องคนเก่ง มีความสามารถ ความเห็นอกเห็นใจกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เคารพและให้เกียรติผู้อื่น ไว้วางใจกัน มีความเมตตากรุณา
3. การตัดสินใจขัดแย้ง ในเรื่อง การไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง การยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน รู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง การยอมรับฟังผู้อื่นเข้าใจความสัมพันธ์บุคคลต่อบุคคล ความปรองดองกัน
4. การเข้าใจธรรมชาติและอารักขธรรมชาติด
5. การรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่ ในเรื่อง การยึดมั่นในอุดมคติ การเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม การปลูกฝังคุณธรรม และความเชื่อในกฎแห่งกรรม
6. ความริเริ่มสร้างสรรค์ ในเรื่อง การมีความริเริ่ม การมีความหวัง

ขั้นตอนที่ 4 การตีความข้อมูลและเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อหาข้อสรุป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบข้อสรุปในประเด็นสำคัญดังนี้

1. โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม มีข้อสรุปในประเด็นสำคัญได้แก่ ความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา ปราชญ์ทางศาสนา การบิดเบือนศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกชน
2. โลกทัศน์ทางการเมือง การปกครองวัฒนธรรม มีข้อสรุปในประเด็นสำคัญได้แก่ การแบ่งแยกดินแดน เป็นเป้าหมายหลักของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบ ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาการเลือกปฏิบัติ ปัญหาการทุจริต ปัญหาหายสาบสูญ รวมถึงปัญหาสิทธิพล การแก้ไขปัญหาของ การปฏิบัติงานของทหาร นักสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการ ขวัญกำลังใจของคนในพื้นที่ การอพยพออกนอกพื้นที่
3. โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ มีข้อสรุปในประเด็นสำคัญได้แก่ นโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ ผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในการประกอบอาชีพ

4. โลกทัศน์ทางด้านสังคม มีข้อสรุปในประเด็นสำคัญได้แก่ ความสัมพันธ์ของชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวไทยมุสลิมกับคนในศาสนาอื่น การหลอมรวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ผลกระทบต่อวิถีชีวิต

5. โลกทัศน์ทางการศึกษา มีข้อสรุปในประเด็นสำคัญได้แก่ ครูสอนศาสนา ปัญหาการจัดการศึกษา นโยบายการศึกษาของรัฐ การใช้ภาษาในพื้นที่ การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนปอเนาะ กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่แสวงหาประโยชน์จากสถานศึกษา การสูญเสียบุคลากรทางการศึกษา ผลกระทบต่อการเรียนการสอน การย้ายออกของบุคลากรทางการศึกษา

6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีข้อสรุปในประเด็นสำคัญได้แก่ ความสำคัญของธรรมชาติที่มีต่อชีวิต

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี Categorical-content

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Categorical - content เป็นการวิเคราะห์โดยวิธีการที่คล้ายกับ content analysis เป็นการศึกษาประเด็นที่สำคัญโดยแยกคำพูดต่าง ๆ เป็นประโยค เป็นกลุ่ม และใช้การวิเคราะห์จากตาราง โดยวิเคราะห์ด้วย Categorical - content ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ตารางแยกแยะองค์ประกอบเพื่อหาความหมายของข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโลกทัศน์จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
2. วิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโลกทัศน์จำแนกตามศาสนาของผู้ให้ข้อมูล

1. วิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโลกทัศน์จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโลกทัศน์ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ตารางเพื่อแยกแยะองค์ประกอบในการหาความหมายของข้อมูล จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 7 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
ผู้นำชุมชนทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ	มีโลกทัศน์ว่า กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังปฏิบัติตามหลักศาสนาและมีความเชื่อเรื่องกรรม แม้การปฏิบัติตามหลักศาสนาของชาวไทยมุสลิมในปัจจุบันจะเปลี่ยนไป แต่ศาสนาอิสลามนั้นยังเป็นศาสนาที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผู้นำศาสนามีหน้าที่ให้ความกระจ่างชัดในหลักเรื่องการทำมาคด

ตารางที่ 7 (ต่อ) ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม
จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
ชาวบ้าน	มีโลกทัศน์ว่า ศาสนาอิสลามสอนให้เชื่อผู้นำ แต่ปัจจุบันผู้นำศาสนาไม่กล้าที่จะสอนหลักศาสนาที่ถูกต้องเพราะขาดความมั่นใจในความปลอดภัย และขาดความกล้าที่ชี้แจงหลักศาสนาที่ถูกต้องแก่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบและแนวร่วม รวมถึงปัจจุบันขาดคนที่มีความรู้จริงในเรื่องศาสนา
เจ้าหน้าที่ของ หน่วยงาน ราชการและ หน่วยงานเอกชน	มีโลกทัศน์ว่า การที่ชาวไทยมุสลิมมีความเชื่อผู้นำมากเกินไปมีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบอย่างมาก เพราะสามารถทำตามผู้นำได้โดยไม่ต้องใช้ความคิดง่ายต่อการชักนำ ในสังคมของคนมุสลิมมีการกดขี่กันเอง
เยาวชน	มีโลกทัศน์ว่า การที่ครอบครัวต้องการให้มีความรู้ทั้งทางโลกและศาสนา เพราะศาสนาเป็นสิ่งที่จะทำให้ความประพฤติดี แต่การปฏิบัติตามหลักศาสนาในปัจจุบันหากทำผิดหลักศาสนาออกพื้นที่ก็สามารถทำได้ ผู้ที่ก่อความไม่สงบเป็นกลุ่มที่มีความรู้ทางศาสนาไม่เพียงพอ การบิดเบือนทางคำสอนไม่ได้เป็นที่ศาสนาเป็นที่ตัวบุคคล
ทหาร ตำรวจ ที่ปฏิบัติหน้าที่ใน พื้นที่	มีโลกทัศน์ว่า ชาวไทยมุสลิมในปัจจุบันมีการปลุกกระแสศาสนาสุดโต่ง การบิดเบือนศาสนา เป็นยุทธวิธีที่ผู้ก่อความไม่สงบใช้ในการก่อสถานการณ์ ประกอบกับ มุสลิมมีความเชื่อผู้นำมาก ทำให้ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนา ใช้ศาสนาเป็นปัจจัยชี้นำและชักจูงแนวร่วมในการก่อความไม่สงบ

ตารางที่ 8 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านความการเมืองการปกครอง จำแนกตาม
โครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
ผู้นำชุมชนทั้งเป็น ทางการ และ ไม่เป็นทางการ	มีโลกทัศน์ว่า การก่อความไม่สงบใช้ศาสนาในการต่อสู้ ซึ่งระบบเรื่อง การข่าวของคนในพื้นที่ดีมาก การกระจายข่าวได้ผลและสามารถชักจูงได้ เพราะการปกครองในพื้นที่ เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาการเลือกปฏิบัติ การทุจริต ปัญหาหาเสพติด รวมถึงปัญหาอิทธิพล สาเหตุที่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับทางราชการเนื่องจากไม่ต้องการเป็นมุนาฟิก และมองว่ารัฐขาดความจริงใจในการแก้ปัญหาโดยเฉพาะหน่วยกำลัง

ตารางที่ 8 (ต่อ) ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านความการเมืองการปกครอง จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
ชาวบ้าน	<p>มีโลกทัศน์ว่าสถานการณ์ในพื้นที่ที่รุนแรงขึ้นทำให้เกิดความกลัวและระแวง ทำให้ความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนห่างกันมากขึ้น การแบ่งแยกดินแดน และเรื่องการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มหัวรุนแรงทางด้านศาสนาและพวกหัวเก่า ที่ยังมีความคิดเก่า ร่วมกับเรื่องการสูญเสียผลประโยชน์ จึงนำประวัติศาสตร์ และศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือ ขณะนี้เหมือนอำนาจรัฐ ก็จะหมดสิ้นไปจากพื้นที่ ฝ่ายตรงกันข้ามก็จะยึดครองพื้นที่ชัดเจน ฝ่ายตรงข้ามพัฒนายุทธวิธีไปมากการแก้ไขปัญหาของรัฐ มีแต่ข้อเสนอที่ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังไม่ตรงจุด เพราะขาดข้อมูลจากพื้นที่ นอกจากนี้ การปฏิบัติงานของทหาร นักสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการ ยังก่อให้เกิดปัญหา สถานการณ์ ส่งผลกระทบต่อชาวไทยพุทธซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยอย่างมากทำให้มีการย้ายออกจากพื้นที่เป็นจำนวนมาก</p>
เจ้าหน้าที่ของราชการและหน่วยงานเอกชน	<p>มีโลกทัศน์ว่าสถานการณ์ในพื้นที่คล้ายภาวะสงคราม มีสาเหตุเป็นเพราะต้องการแบ่งดินแดน มีการชักจูงในกลุ่มเด็กที่เก่ง ๆ โดยใช้เงื่อนไข เรื่องศาสนา ส่วนในกลุ่มเด็กที่เกเรก็ใช้ยาเสพติด ในกลุ่มเด็กที่ยากจนใช้เงินตอบแทน ส่วนหนึ่งเกิดจากขาดสำนึกของความเป็นไทย ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ขาดขวัญกำลังใจ มีการขอย้ายออกนอกพื้นที่เป็นจำนวนมาก</p>
เยาวชน	<p>มีโลกทัศน์ว่าสถานการณ์ในพื้นที่สร้างความหวาดกลัวอย่างมาก เป็นการท้าทายอำนาจรัฐ ส่งผลกระทบต่อจิตใจของคนอย่างมาก สาเหตุเกิดจากกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดน ประกอบกับ ประชาชนมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ไม่ได้รับความเป็นธรรมหลายอย่างทำให้ ถูกชักจูงเพื่อเรียกร้องดินแดนคืน ส่วนวัยรุ่นที่ไปเป็นแนวร่วมจะถูกชักจูงไปในเรื่องที่ดีก่อน หลังจากรู้ว่าถูกหลอกเข้าไปเป็นแนวร่วมแล้วก็ไม่สามารถแยกตัวออกมาจากขบวนการได้</p>
ทหาร ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่	<p>มีโลกทัศน์ว่าสถานการณ์ในพื้นที่รุนแรงขึ้นมาก สาเหตุจากแนวความคิดเรื่องการแบ่งแยกดินแดน โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลพวกที่เสียผลประโยชน์กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบใช้การปลุกระดม สร้างความหวาดระแวงขึ้นในกลุ่มประชาชน โดยใช้ปัญหาความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม รวมถึงเรื่องประวัติศาสตร์เป็นปัจจัยชักนำ เป็นตัวแปร การทำงานของเจ้าหน้าที่มีการเปลี่ยนแปลงคำสั่งบ่อย ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากหวาดระแวง</p>

ตารางที่ 9 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจ จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
ผู้นำชุมชนทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ	มีโลกทัศน์ว่า ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเท่าเทียม ทำให้มีความล้าหลัง ยากจน หางานยาก ส่วนหนึ่งต้องเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ และผลกระทบจากสถานการณ์ ความไม่สงบในปัจจุบันยังทำให้หางานยากขึ้น การประกอบอาชีพเป็นการปฏิบัติศาสนกิจอย่างหนึ่งของชาวไทยมุสลิม จึงคำนึงถึงความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจ
ชาวบ้าน	สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชน
เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชน	มีโลกทัศน์ว่า การที่ประชาชนยากจนเพราะในการประกอบอาชีพจะต้องคำนึงถึงเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นหลัก ผู้ประกอบอาชีพที่เป็นหลักส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติศาสนกิจเคร่งครัดเท่าผู้ชาย ผู้ชายขาดความอดทนต่องานหนัก
เยาวชน	มีโลกทัศน์ว่ายังได้รับโอกาสน้อยกว่าเยาวชนในพื้นที่อื่น แต่ก็มีความหวังและความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย
ทหาร ตำรวจ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่	สอดคล้องกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่

ตารางที่ 10 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านสังคม จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
ผู้นำชุมชนทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ	มีโลกทัศน์ว่าอำนาจและบารมีของผู้นำ มีความสัมพันธ์กับระบบเครือญาติ และเกี่ยวข้องทางอุดมการณ์ศาสนาอิสลาม สถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อ ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างไทยมุสลิมกับศาสนาอื่น มีความหวาดระแวงมากขึ้น คนในพื้นที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง แต่ไม่กล้าให้ข้อมูล และไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรง การสร้างสันติภาพ ในพื้นที่ต้องการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ตารางที่ 10 (ต่อ) ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านสังคม จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้
เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
ชาวบ้าน	มีโลกทัศน์ว่า ความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป คนในพื้นที่อยู่ในสภาพที่หวาดระแวงและหวาดผวาทั้งต่อเจ้าหน้าที่และผู้ก่อการ รวมถึงหวาดระแวงประชาชนด้วยกัน หวาดระแวงชุมชนที่ต่างศาสนา หวาดระแวงเพื่อนร่วมงาน ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วซึ่งชุมชนมุสลิมปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ชุมชนมุสลิมส่วนหนึ่งยังต้องการอยู่แบบเดิม แต่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ทำให้กลายเป็นปัญหารุนแรง มีผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม
เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชน	มีโลกทัศน์ว่า สังคมมุสลิมยังคงเป็นปึกแผ่น โดยเฉพาะสังคมในชนบท ยังอยู่กันแบบเดิมๆ และรู้จักกันหมด คนไทยพุทธต้องมีความระวัง ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของคนมุสลิมมากขึ้น ปัจจุบันคนไทยพุทธเป็นคนกลุ่มน้อยอยู่ที่วิถีชีวิตเปลี่ยนไปมากมีความเป็นอยู่ที่ลำบาก การสร้างสันติภาพ จะต้องทำให้ทุกคนมีความรักต่อกันช่วยกันซึ่งกันและกัน
เยาวชน	มีโลกทัศน์ว่า สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นทำให้ ความสงบร่มเย็นของพื้นที่ หดหายไป มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเยาวชน
ทหาร ตำรวจ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่	มีโลกทัศน์ว่า ลักษณะของสังคมมุสลิมที่เป็นปึกแผ่น เป็นพลังของมุสลิม เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานยาก สังคมของมุสลิมเป็นสังคมที่แคบยอมรับคนที่สามารถดูแลหมู่บ้านได้ สืบทอดปกป้องหมู่บ้านต่อไปได้ สามารถคุ้มครองคนในหมู่บ้านและถือว่าเป็นคนเก่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่11 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านการศึกษำ จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
ผู้นำชุมชนทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ	มีโลกทัศน์ว่าการศึกษามีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพราะ การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการกำหนดโลกทัศน์ความเชื่อ ความศรัทธา ของชาวไทยมุสลิม ปัญหาการศึกษาในพื้นที่ทำให้ เด็กไม่ได้เรียน ที่เรียนก็ขาดคุณภาพ ง่ายต่อการชักจูงได้ง่ายทั้งการใช้ศานานำการต่อสู้ และการใช้ประวัติศาสตร์ เป็นปัจจัยชี้้นำ ดังนั้นการชำระประวัติศาสตร์ ต้องทำบนข้อเท็จจริงร่วมกัน บนฐานข้อมูลที่ถูกต้องปลอดภัยการบิดเบือนร่วมกัน ต้องมีพื้นฐานทางสมานฉันท์ จากผู้นำทางความคิดของมุสลิมสายกลางที่ยังมีอิทธิพลทางความคิดความเชื่อที่ถูกต้อง นักเรียนควรได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ เชิงสร้างสรรค์
ชาวบ้าน	มีโลกทัศน์ว่าการแก้ไขในปัจจุบัน การศึกษากลับเป็นส่วนที่ไปสร้างปัญหาในพื้นที่สถานศึกษา กลายเป็นธุรกิจของผู้บริหารมีการแสวงหาประโยชน์จากการศึกษาอย่างกว้างขวาง คนถูกชักจูงง่าย ขาดปราชญ์ทางศาสนา คนฉลาดเอาเปรียบคนที่โง่กว่า การที่ได้เรียนทั้งศาสนาและวิชาสามัญทำให้ความคิดกว้างขึ้นอยู่กันร่วมกัน ได้อย่างสงบ เพราะรู้หลักศาสนาที่แท้จริงและรู้จักคิดวิเคราะห์เปรียบเทียบ และการได้เรียนร่วมกับคนในศาสนาอื่น ๆ จะเปิดโอกาสได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน
เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน	มีโลกทัศน์ว่านโยบายของรัฐที่ผ่านมามีผลไม่สอดคล้องกับความต้องการรัฐยังไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเรื่องการศึกษา ทั้งบุคลากร และระบบการจัดการศึกษา ชาวไทยมุสลิมปฏิเสธการศึกษาในระบบของรัฐ เพราะรู้สึกเหมือนถูกรอบงำด้วยศาสนาพุทธ และนิยมให้เรียนในปอเนาะซึ่งได้รับการช่วยเหลือส่วนหนึ่งจากต่างประเทศ หลายฝ่ายจึงคงต้องการดำรงการเรียนการสอนของปอเนาะแบบเดิมเอาไว้ ปัจจุบันเกิดความขัดแย้งภายในจากเรื่องของผลประโยชน์ ในปอเนาะอย่างมาก จนกลายเป็นปัญหา ในส่วนของโรงเรียนอื่น ๆ ในพื้นที่ บุคลากรทางการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญในการทำลาย เพื่อให้เกิดความกลัว ความหวาดระแวง การข่มขู่ครู ผู้บริหารทำให้อส่วนหนึ่งต้องขอย้ายออกจากพื้นที่ ดังนั้นการศึกษาในพื้นที่ จะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของศาสนา คือสร้างคนเป็นคนดี มีพื้นฐานความคิดที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ จึงจะมีส่วนในการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในพื้นที่

ตารางที่11(ต่อ) ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านการศึกษา จำแนกตามโครงสร้างของกลุ่มผู้เล่าเรื่องและเขียนเรียงความ

กลุ่มผู้เล่าเรื่อง	วิเคราะห์ข้อมูล
เยาวชน	มีโลกทัศน์ที่ยอมรับยกย่องนับถือ ศรัทธา ผู้มีความรู้ มีความใฝ่ฝันในวิชาชีพครู และมีทัศนคติที่ดี ต่อวิชาชีพครู
ทหาร ตำรวจ ที่ปฏิบัติหน้าที่ใน พื้นที่	มีโลกทัศน์ว่าชาวไทยมุสลิมยกย่องนับถือ ศรัทธา และยอมรับผู้มีคุณวุฒิทางศาสนาครูสอนศาสนา จะเป็นผู้มีอิทธิพลในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ จนสามารถชี้นำแนวความคิดได้ จะเห็นว่าลูกชาวบ้านจะถูกปลูกฝังให้เรียนปอเนาะส่วนลูกผู้นำจะไปเรียนต่างประเทศหรือมหาวิทยาลัยชั้นนำและกลับมาสืบทอดอำนาจผู้นำต่อ

2. วิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโลกทัศน์จำแนกตามศาสนาของผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโลกทัศน์ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ตารางเพื่อแยกแยะองค์ประกอบในการหาความหมายของข้อมูล จำแนกตามศาสนาของผู้ให้ข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้ ตารางที่ 12 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม จำแนกตามศาสนาเฉพาะในประเด็นที่มีโลกทัศน์ที่แตกต่าง

ศาสนา	วิเคราะห์ข้อมูล
อิสลาม	ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้มี ศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา สำนักขำเกรงและกตัญญูต่ออัลลอฮ์ เคารพบูชาผู้นำ และผู้มีความรู้ทางศาสนา ภูมิใจในศาสนาของตน แต่การปฏิบัติตามศาสนา ในยุคนี้เป็นไปตามเงื่อนไขของบริบทแวดล้อม อาจไม่ตรงตามหลักปฏิบัติทั้งหมด แต่เจตนาและความตั้งใจยังเป็นไปอย่างเคร่งครัด ชาวไทยมุสลิมมีโลกทัศน์ว่าทั้งศาสนา การเมืองและทุกเรื่อง เป็นเรื่องเดียวกัน ผู้นำศาสนาก็เป็นผู้นำทางการปกครองไปด้วย คนยอมรับเชื่อฟังผู้นำ และมีโลกทัศน์ว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งความสันติสุขและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานความถูกต้องและความเป็นธรรม และเห็นว่า ศาสนาพุทธเปิดกว้างกว่า แต่ศาสนาอ่อนแอ ถูกทำลายได้ง่าย
พุทธ	ชาวไทยพุทธมีโลกทัศน์ต่อการปฏิบัติตามหลักศาสนาว่าถูกนำมาทำให้ดูเคร่งครัดในทุกเรื่อง แต่ในความเป็นจริงแล้วก็ได้ปฏิบัติ ปัจจุบันมีการบิดเบือนคำสอน การเข้าใจหลักศาสนาที่ผิด จำเป็นจะต้องมีปราชญ์ทางศาสนาในการตีความบทบัญญัติ ชาวไทยมุสลิมเชื่อผู้นำจนเกินไป จะทำให้ถูกชักจูงได้ง่าย ทำให้ผู้ก่อความไม่สงบ ใช้เป็นช่องว่างของความไม่รู้จริงในเรื่องศาสนา มาใช้ในการปลุกระดม และนำศาสนามาใช้ในการต่อสู้ ในก่อความไม่สงบ โลกทัศน์ของชาวไทยพุทธส่วนหนึ่งเห็นว่า หลักศาสนาบางข้อทำให้คนใจแคบ เห็นแก่ตัว และนิยมความรุนแรง

ตารางที่ 13 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านการเมืองการปกครองจำแนกตามศาสนา
เฉพาะในประเด็นที่มีโลกทัศน์ที่แตกต่าง

ศาสนา	วิเคราะห์ข้อมูล
อิสลาม	โลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมเห็นว่า กลุ่มของตนเองเป็นชนกลุ่มน้อย(Minority Group)ของประเทศซึ่งยังไม่ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องต่างๆ มีความเป็นอยู่เสมือนประชาชนประเภทสอง
พุทธ	โลกทัศน์ของชาวไทยพุทธเห็นว่า ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ เป็นคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งมีอำนาจและพลังต่อรองมาก จึงได้รับอภิสิทธิ์มากกว่าคนไทยพุทธในพื้นที่ ซึ่งมีมานาน เช่น การได้รับสิทธิพิเศษในเรื่องของการศึกษา การเข้ารับราชการ การที่ชาวไทยมุสลิมได้สิทธิพิเศษมาก การอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับชาวไทยพุทธจึง เป็นไปค่อนข้างยาก ชาวไทยพุทธยังมีโลกทัศน์ว่าชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังใจแคบ ความเชื่อผู้นำมากเกินไป และมีระบบคิดที่แตกต่างจากชาวไทยพุทธเช่นการยอมรับผู้ก่อเหตุว่าเป็นคนเก่งสามารถดูแล สืบทอดปกป้องหมู่บ้านต่อไปได้

ตารางที่ 14 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านด้านเศรษฐกิจ จำแนกตามศาสนาเฉพาะใน
ประเด็นที่มีโลกทัศน์ที่แตกต่าง

ศาสนา	วิเคราะห์ข้อมูล
อิสลาม	ชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่ที่มีโลกทัศน์ต่อนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ ว่าไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเท่าเทียม ทำให้มีความลำหัด ประชาชนยังยากจน เนื่องจากหางานยาก โดย ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ ถือว่าการประกอบอาชีพเป็นการปฏิบัติศาสนกิจอย่างหนึ่ง เป็นหน้าที่บัญญัติทางศาสนา การเลือกอาชีพจึงไม่ใช่เกณฑ์เรื่องรายได้อย่างเดียว แต่จะใช้เกณฑ์ศาสนาอนุมัติ และ ความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจด้วย
พุทธ	ชาวไทยพุทธ มีโลกทัศน์ว่า ชาวไทยมุสลิม ขาดความอดทนต่องานหนัก และเลือกงาน โดยเฉพาะผู้ชาย ผู้ประกอบอาชีพที่เป็นหลักส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติศาสนกิจเคร่งครัดเท่าผู้ชาย

ตารางที่ 15 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านด้านสังคม จำแนกตามศาสนาเฉพาะใน
ประเด็นที่มีโลกทัศน์ที่แตกต่าง

ศาสนา	วิเคราะห์ข้อมูล
อิสลาม	สังคมชาวไทยมุสลิมมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนมีความเกี่ยวข้องทางอุดมการณ์อิสลาม เป็นสังคมที่สะท้อนความเสมอภาค และสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน ชาวไทยมุสลิมมีโลกทัศน์ต่อสังคมไทยพุทธ ว่ามีความเจริญรุดหน้าด้านวัตถุ แต่ขาดมิติทางจิตวิญญาณ เต็มไปด้วยความเป็นปัจเจก และต้องการครอบงำและทำลายวิถีชีวิตมุสลิม และชาวไทยพุทธไม่พยายามเข้าใจ ศาสนาและวัฒนธรรมของตนทำให้เกิดความขัดแย้งตลอดมา
พุทธ	สังคมมุสลิมยังคงเป็นปึกแผ่น โดยเฉพาะสังคมในชนบทยังอยู่กันแบบเดิมๆ และรู้จักกันหมด ซึ่งชาวไทยพุทธมีโลกทัศน์ต่อสังคมมุสลิมว่าเป็นพลังของชาวไทยมุสลิม ทำให้เมื่อมีสถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงไม่ได้รับความร่วมมือเพราะมีความรักพวกพ้อง ชาวไทยพุทธยังมีโลกทัศน์ต่อสังคมมุสลิมว่า ถ้าหลังเพราะการยึดติดไม่ยอมเปลี่ยนแปลงตามบริบทของโลก คู่ขนานกับการรับมากกว่าการให้ ส่วนใหญ่ใจแคบ ทำให้ขาดโอกาสในบางเรื่องและชาวไทยมุสลิมไม่เคยศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ศาสนาของตน

ตารางที่ 16 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์ด้านด้านการศึกษาจำแนกตามศาสนาเฉพาะใน
ประเด็นที่มีโลกทัศน์ที่แตกต่าง

ศาสนา	วิเคราะห์ข้อมูล
อิสลาม	โลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมเห็นว่านโยบายการศึกษาของรัฐมุ่งที่จะครอบงำศาสนาและวิถีชีวิตของคนมุสลิม และเห็นว่า ภาษามลายู และภาษาอาหรับ ใช้สำหรับการศึกษาในศาสนาอิสลาม และมีความสำคัญมีอิทธิพลเหนือภาษาไทย
พุทธ	โลกทัศน์ของชาวไทยพุทธเห็นว่า ชาวไทยมุสลิมถูกครอบงำ โดยผู้นำ ขาดการคิดวิเคราะห์ ถูกชี้นำความคิดโดยผู้นำ และ ชาวไทยมุสลิมยัง ขาดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและภาษากับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงทำให้ ชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ขาดสำนึกความเป็นไทย

ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม มีทั้งความเข้าใจที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง และต่างก็มีชุด
อคติทางลบที่แตกต่างกัน แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบบนพื้นฐานหลักสันติภาพของทั้ง
สองศาสนา เพราะทั้งศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม นั้นต่างก็ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมเว้นแต่
เกิดจากความไม่เข้าใจในหลักการแห่งศาสนาที่แท้จริงเท่านั้น

ส่วนที่ 3 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละประเด็นเพื่อหาข้อสรุป

ในการวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (narrative analysis) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วย Holistic-content และ Categorical-content ในแต่ละประเด็นเพื่อหาข้อสรุปเป็นขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ ทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสรุปเป็นโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมที่ค้นพบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเชื่อมโยงข้อมูลตามประเภทของโลกทัศน์ สรุปได้ดังนี้

1. โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

ศาสนาอิสลามมีจุดแข็ง คือสามารถบูรณาการศาสนา และทุกเรื่องเป็นเรื่องเดียวกัน และถือเป็นวิถีชีวิตของมุสลิมทุกคน ข้อมูลโลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม ที่พบจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า คนไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา ล้ำนียำเกรงและภักดีต่ออัลลอฮ์ นับถือศาสนาเคร่งครัด เคารพบูชาผู้นำ และผู้มีความรู้ทางศาสนา ภูมิใจในศาสนาของตน แต่การปฏิบัติตามหลักอะมัล (การทำความดี) ในยุคนี้ เป็นไปตามเงื่อนไขของบริบทแวดล้อม อาจไม่ตรงตามหลักปฏิบัติทั้งหมด แต่เจตนาและความตั้งใจยังเป็นไปอย่างเคร่งครัด

ศาสนาอิสลามนั้นไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมเว้นแต่เกิดจากความไม่เข้าใจในหลักการแห่งศาสนาที่แท้จริงเท่านั้น โลกทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่า ในปัจจุบันยังขาดปราชญ์ทางศาสนา ที่จะชี้แนะแก่ชาวไทยมุสลิมที่ยังเข้าใจศาสนาไม่ถูกต้อง จึงทำให้ผู้ก่อความไม่สงบ ใช้ช่องว่างของความไม่รู้จริงในเรื่องศาสนา ในการปลุกระดม และนำศาสนาไปเป็นเครื่องมือ เพื่อก่อความไม่สงบ และ นำศาสนาไปใช้ในทางที่ผิดโดยการบิดเบือนศาสนา โลกทัศน์ของคนในพื้นที่จึงเห็นว่า ควรมีผู้รู้หรือปราชญ์ทางศาสนาที่จะทำหน้าที่ตีความบทบัญญัติที่ยังมีผู้ที่เข้าใจไม่ถูกต้อง เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมสามารถดำเนินชีวิตตามหลักการ หรือบทบัญญัติในชาริอาห์ อย่างถูกต้อง

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มุ่งให้เกิดสันติสุข ศาสนาอิสลามนั้นสอนเรื่องความแตกต่างทางศาสนา และความเชื่อถือว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และไม่ควรถือเป็นสิ่งกีดกันความสามัคคีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โลกทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่า โดยทั่วไปชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม รุ่นใหม่มีการคบค้าสมาคมกับชาวไทยพุทธค่อนข้างสูงและมีกิจกรรมร่วมกันพอสมควร ความเข้าใจในเรื่องศาสนาของทั้งสองฝ่ายมีทั้งความเข้าใจที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบบนพื้นฐานหลักสันติภาพของทั้งสองศาสนา

2. โลภทัศน์ทางการเมือง การปกครอง สรุปได้ดังนี้

ปัจจุบันปัญหาความไม่สงบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้รุนแรงขึ้นและรุนแรงมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา โลภทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่า การแบ่งแยกดินแดน ที่มีต่อเนื่องมานาน และเป็นเป้าหมายหลักของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ดังนั้นการทำความเข้าใจปัญหาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สามารถเข้าถึงเหตุปัจจัยของปัญหาจำเป็นจะต้องรู้และเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับขบวนการแบ่งแยกดินแดน เช่น ยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบที่มีการใช้ศาสนานำการต่อสู้ ใช้ประวัติศาสตร์รัฐปัตตานีเป็นปัจจัยชี้้นำ การที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบใช้ประวัติศาสตร์รัฐปัตตานีเป็นปัจจัยชี้้นำและสามารถดึงประชาชนไปเป็นแนวร่วมได้นั้น เพราะชาวไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความสำนึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของตนสูง โดยเฉพาะเกี่ยวกับอารยธรรมของปัตตานี ทำให้ชาวไทยมุสลิมส่วนหนึ่งยังขาดสำนึกของความเป็นไทย ซึ่งสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะชาวไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขาดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและภาษากับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้ ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขาดความรู้สึกเป็นคนไทย ประเด็นที่ผู้ก่อความไม่สงบใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการชี้้นำ ชักจูง ประชาชนไปเป็นแนวร่วม ได้ผลอย่างดีอีกประเด็นหนึ่งนั้น คือเรื่องการเมือง การปกครอง คนในพื้นที่มีโลภทัศน์ต่อการเมือง การปกครองว่า ในพื้นที่เต็มไปด้วยปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาการเลือกปฏิบัติ ปัญหาการทุจริต ปัญหาหายสาบสูญ รวมถึงปัญหาอิทธิพล ซึ่งมีมากจนทำให้ขาดความไว้เนื้อเชื่อใจกันระหว่างชาวไทยมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เป็นไทยพุทธ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นไทยมุสลิมด้วยกัน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งไม่ว่าโลภทัศน์ต่อการปกครองของรัฐเหล่านี้จะเกิดขึ้นจากกระบวนการหรือนโยบายก็ตาม ก็ได้ถูกกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบนำมาใช้เป็นจุดแข็งโดย การแสวงประโยชน์จากจุดอ่อนของภาครัฐในการก่อความไม่สงบจนมีความรุนแรงมากขึ้นเช่นในปัจจุบัน

สำหรับการแก้ไขปัญหาความไม่สงบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น คนในพื้นที่มีโลภทัศน์ต่อการแก้ไขปัญหารัฐว่า สถานการณ์การก่อความไม่สงบมีการพัฒนารูปแบบยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบไปเร็วมาก ในขณะที่ความพยายามในการแก้ไขปัญหารัฐ ไม่ทันกับยุทธวิธีที่พัฒนาไป การดำเนินการของรัฐมีแต่ข้อเสนอที่ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ส่วนหนึ่งเพราะขาดข้อมูลจริงและข้อมูลเชิงลึกจากพื้นที่ โดยแนวทางการแก้ไขปัญหบางส่วนของรัฐยังสร้างช่องว่างและทำให้เกิดความหวาดระแวง ของคนในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติงานของทหาร นักสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการ ซึ่งนอกจากจะทำให้การแก้ไขปัญหบางส่วนไม่ประสบความสำเร็จแล้วยังทำให้สถานการณ์มีความรุนแรงขึ้น ปัจจุบันผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ขาดขวัญกำลังใจเป็นอย่างมากมีการขอย้ายออกนอกพื้นที่เป็นจำนวนมาก รวมถึงประชาชนก็มีการอพยพออกนอกพื้นที่จำนวนมากขึ้นด้วย

3. โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ สรุปได้ดังนี้

คนไทยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมยังมีโลกทัศน์ต่อนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ ว่าไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเท่าเทียม ทำให้มีความล้าหลัง เมื่อเปรียบเทียบกับการพัฒนาในพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของประเทศรวมถึงเปรียบเทียบความเจริญทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านในประเทศมาเลเซียที่อยู่ใกล้เคียง ประชาชนยังยากจน เนื่องจากหางานยาก ส่วนหนึ่งต้องเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ เช่น ในอำเภอหาดใหญ่ หรือในประเทศมาเลเซีย และในปัจจุบัน ผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบันก็ยิ่งทำให้การประกอบอาชีพและการหางานยากขึ้น

ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ มีโลกทัศน์ว่าการประกอบอาชีพเป็นการปฏิบัติศาสนกิจอย่างหนึ่งเป็นหน้าที่บัญญัติทางศาสนา การเลือกอาชีพจึงไม่ใช่เกณฑ์เรื่องรายได้อย่างเดียว แต่จะใช้เกณฑ์ศาสนาอนุมัติ และความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจด้วย ผู้ประกอบอาชีพที่เป็นหลักส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิงเนื่องจากผู้ชายไม่จำเป็นต้องปฏิบัติศาสนกิจเคร่งครัดเท่าผู้ชาย ทำให้คนในพื้นที่บางส่วนมีโลกทัศน์ต่อผู้ชายไทยมุสลิมว่าขาดความอดทนต่องานหนัก

4. โลกทัศน์ทางด้านสังคม สรุปได้ดังนี้

โลกทัศน์ทางด้านสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนชาวไทยมุสลิม เช่น ความสัมพันธ์ในชุมชนของชาวไทยมุสลิมมีปัจจัยที่ เกี่ยวข้องคือ ความเชื่อพื้นฐาน อานาจบารมีของผู้นำ ทั้งผู้นำทางการและผู้นำไม่เป็นที่ทางการ ในปัจจุบันความสัมพันธ์ในชุมชนที่มีการสืบเนื่องทางบรรพบุรุษแสดงออกผ่านระบบความสัมพันธ์แบบราชการแทนที่ประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

โลกทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่า สถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวไทยมุสลิมกับคนในศาสนาอื่น โดยความสัมพันธ์ในปัจจุบันมีลักษณะถอยห่างไปจากเดิม มีความหวาดระแวงมากขึ้น มีการไปมาหาสู่และลักษณะการช่วยเหลือเกื้อกูลเฉพาะที่จำเป็นและในส่วนที่ไม่ติดกับหลักศาสนาเท่านั้น ลักษณะประชากรและกลุ่มชาติพันธุ์ ของชาวไทยมุสลิมในปัจจุบัน มีการพัฒนาบุคลิกภาพสู่ความเป็นสากลตามหลักปฏิบัติของอิสลาม และตามธรรมเนียมในสังคมมุสลิมสากล โลกทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่าปัจจุบันมีความพยายามในการหลอมรวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้เหลือความเป็นหนึ่งเดียวคือ ความเป็นมุสลิม คนไทยพุทธเป็นชนกลุ่มน้อยที่ได้รับผลกระทบในวิถีชีวิตเป็นอย่างมากทำให้มีการอพยพออกจากพื้นที่เป็นจำนวนมากและส่วนที่เหลืออยู่ในพื้นที่ที่มีความพยายามในการรวมกลุ่มมากขึ้น

โลกทัศน์เกี่ยวกับการสร้างสันติภาพ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คนในพื้นที่เห็นว่าทั้งชาวไทยพุทธ และ ชาวไทยมุสลิม ควรทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในความแตกต่างของ

วิถีชีวิต บนพื้นฐานของการใช้หลักศาสนาของตน โดยชาวไทยพุทธพึงปฏิบัติตามหลักของศาสนา ที่มีเป้าหมายเพื่อสันติภาพ โดยการมีเมตตา หรือมีความรักสากล ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่เอาชนะด้วยการใช้ความรุนแรงไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม ส่วน ชาวไทยมุสลิม พึงปฏิบัติตามหลักของศาสนาที่มีเป้าหมายเพื่อสันติภาพเช่นกัน

5. โลกทัศน์ทางการศึกษา สรุปได้ดังนี้

โลกทัศน์ด้านการศึกษา ถือได้ว่าเป็นโลกทัศน์ที่แนบแน่นกับศาสนาเป็นอย่างมาก การปฏิบัติตามหลักศรัทธาของศาสนาอิสลาม(อัลฮิมาาน)ในปัจจุบันมีความพยายามที่จะอาศัยเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการอธิบายหรือทำความเข้าใจหลักศาสนาเพื่อช่วยให้ชาวไทยมุสลิมได้เห็นทิศทางหรือเป้าหมายของการปฏิบัติมากขึ้น ผู้นำทางศาสนาส่วนหนึ่งยังคงใช้การเข้าถึงศาสนาโดยอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนเป็นเครื่องมือเพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่มีความเข้าใจในหลักศาสนามากขึ้น และมีการทำให้คนมีศรัทธาในศาสนาและปฏิบัติตามหลักศาสนามากขึ้น

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการกำหนดโลกทัศน์ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะครูสอนศาสนา จะเป็นผู้มีอิทธิพลในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ จนทำให้สามารถชี้แนะแนวความคิดได้ เพราะชาวไทยมุสลิมยกย่องนับถือ ศรัทธา และยอมรับผู้มีคุณวุฒิทางศาสนา โดยถือว่า ผู้มีความรู้ทางศาสนา เช่น โต๊ะครู อูstadas เป็นปราชญ์ทางศาสนา และถือว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่เคารพ ศรัทธาของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้ก่อความสงบใช้เป็นช่องทางในการใช้ผู้นำทางศาสนาบางกลุ่มในการชักจูงประชาชนและเยาวชนเข้าเป็นแนวร่วมในการก่อความไม่สงบ และคนในพื้นที่ที่มีโลกทัศน์ต่อการศึกษว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่คือปัญหาการจัดการศึกษาเนื่องจากจากการศึกษาที่เป็นอยู่ส่วนหนึ่งยังขาดการทำให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง

โลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังปฏิเสธการศึกษาในระบบของรัฐ โดยเห็นว่าไม่สอดคล้องกับความต้องการและบางส่วนมีโลกทัศน์ต่อนโยบายการศึกษาของรัฐว่าเป็นไปเพื่อการครอบงำชาวไทยมุสลิมและเห็นว่าระบบการศึกษาของรัฐเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพุทธ สำหรับโลกทัศน์เกี่ยวกับการใช้ภาษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น คนในพื้นที่เห็นว่าภาษามลายูและภาษาอาหรับมีอิทธิพลเหนือภาษาไทยเนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้สำหรับการศึกษาในศาสนาอิสลามแต่การสอนภาษาไทยก็ไม่ได้ขัดต่อหลักของศาสนาอิสลามแต่อย่างใด คนในพื้นที่ที่มีโลกทัศน์ต่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ว่าการที่ผู้ก่อความไม่สงบใช้ประวัติศาสตร์ของรัฐปิดตานีมาเป็นปัจจัยชี้แนะในการก่อความไม่สงบได้เพราะเนื้อหาในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ยังขาดการนำเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งนักวิชาการควรร่วมกันชำระประวัติศาสตร์ โดยจะต้องดำเนินการบนข้อเท็จจริงร่วมกัน บนฐานข้อมูลที่ถูกต้องและ

ปลอดจากการบิดเบือน

ปอเนาะคือสถานศึกษาของ ชาวไทยมุสลิม ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมเป็นอย่างมากแต่ในปัจจุบันทั้งคนไทยพุทธและคนไทยมุสลิมส่วนหนึ่งในพื้นที่ มีโลกทัศน์ต่อนโยบายการศึกษาในส่วนของ การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ โรงเรียนปอเนาะ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามว่าส่วนหนึ่งทำให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่หรือคนชั้นผู้นำของศาสนา ที่แสวงหาประโยชน์จากสถานศึกษา โดยแฝงตัวอยู่ในคราบของบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่สามารถเข้าไปดูแลได้ จนทำให้มีผลกระทบต่อภาพจน์ของปอเนาะทั้งหมดในภาพรวม

ผลกระทบของสถานการณ์ความไม่สงบที่มีต่อการศึกษานั้นคนในพื้นที่ที่มีโลกทัศน์ว่ามีผลกระทบต่อการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องทำให้ขวัญกำลังใจของครูไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำงานตามปกติได้และอยู่ในภาวะตกต่ำอย่างหนัก เป็นโลกทัศน์หลีกหนี ซึ่งหมายถึง การมองโลกอย่างหมดหวังในการเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อการหยุดทำการสอนในภาวะที่ขาดความมั่นใจในความปลอดภัย และการย้ายออกจากพื้นที่ของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

6. โลภทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้

ธรรมชาติของภาคใต้ นั้น เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ชาวไทยในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ จึงเห็นความสำคัญของธรรมชาติมีต่อคุณค่าของชีวิต และเชื่อมโยงกับหลักศาสนา โลภทัศน์ของชาวไทยภาคใต้ที่มีต่อธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างคนในพื้นที่ กับธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการ

การศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการ วิเคราะห์และสังเคราะห์ความคิดเห็นของนักวิชาการ สรุปผลดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย

ตารางที่ 17 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายเรียงจากค่ามัธยฐาน

สูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	1.1	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	1.3	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	1.4	5	5	0	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	1.1	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	1.7	5	5	0	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
6	1.8	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	1.5	4.5	5	0.5	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
8	1.6	4.5	5	0.5	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
9	1.12	4.5	5	0.5	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
10	1.2	4	5	1	2.25	มาก	ไม่สอดคล้อง
11	1.9	4	5	1	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
12	1.13	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
13	1.14	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
14	1.11	3	3	0	2.25	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 17 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย มีจำนวน 5 ข้อ ใน 14 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 5 ข้อ และข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 9 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 4 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่แนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 4 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับปานกลาง 1 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 5 ข้อ คือ

- ข้อ 1.1 การกำหนดนโยบายการศึกษาจะต้องทบทวนและยกเลิกกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ที่ไม่สอดคล้องกับ ศาสนา วัฒนธรรม(ทั้งวัฒนธรรมอิสลาม และวัฒนธรรมมลายู) รวมถึงต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลักด้วย
- ข้อ 1.3 กระบวนการกำหนดนโยบายควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุดไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและควรมีผู้นำทางศาสนา ร่วมด้วย โดยจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากความเข้าใจและการยอมรับของทุกฝ่าย
- ข้อ 1.4 การกำหนดนโยบายจะต้องมีรูปแบบในการรวมพลังทางความคิดของทุกฝ่ายในรูปแบบของคณะทำงาน โดยมีบรรยากาศของกัลยาณมิตร บนฐานคิดของความสมานฉันท์คือความพอใจร่วมกันทุกฝ่าย
- ข้อ 1.8 การกำหนดนโยบายของรัฐจะต้องคำนึงถึงยุทธศาสตร์ของฝ่ายที่ก่อความไม่สงบ โดยต้องยอมรับว่ามีกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนจริง
- ข้อ 1.10 ในการกำหนดนโยบายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้รัฐบาลจะต้องจริงจังไม่เพิกเฉยกับปัญหาด้านการศึกษาและถือเป็นวาระแห่งชาติ

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มนำเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 4 มีจำนวน ข้อ คือ

- ข้อ 1.5 กระบวนการคิดในการกำหนดนโยบายการศึกษาคนในพื้นที่จะต้องยอมรับบริบทของโลก และสังคมที่เปลี่ยนไป เน้นการวิเคราะห์ปัญหาที่ปัจจัยแวดล้อมเพื่อให้การศึกษาสามารถพัฒนาศักยภาพคนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของสังคมในปัจจุบัน
- ข้อ 1.6 การจัดการศึกษาเป็นบริการที่รัฐจัดให้กับประชาชนทุกคนรัฐจึงยังจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบายและระบบการควบคุม รวมถึงการจัดงบประมาณและทรัพยากรให้พอเพียง
- ข้อ 1.7 กระบวนการกำหนดนโยบายจะต้องไม่ทำให้คนในพื้นที่รู้สึกว่าการรัฐแทรกแซงและครอบงำ

ข้อ 1.12 กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางของนโยบายจากนโยบายของรัฐที่ผ่านมาทั้งหมด

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก มีจำนวน 4 ข้อ คือ

ข้อ 1.2 กระบวนการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาจะต้องเป็นการดำเนินการโดยคนในพื้นที่ ไม่ใช่การกำหนดนโยบายจากส่วนกลางโดยสาระสำคัญของนโยบายจะต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายที่เอื้อให้ดำเนินการได้

ข้อ 1.9 การกำหนดนโยบายไม่ควรยึดเอา ตัวแบบนโยบายมาจากต่างประเทศ

ข้อ 1.13 กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาไม่จำเป็นจะต้องทำใหม่ทั้งระบบควรนำบางส่วนมาทบทวนวิเคราะห์เนื่องจากมีส่วนที่เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาอยู่หลายประเด็น

ข้อ 1.14 การกำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐ ควรให้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเกษตรและกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เข้ามาเป็นหน่วยหลักในการดำเนินการโดยมีหน่วยงานของทหาร ตำรวจ และมหาดไทยเป็นส่วนเฝ้าระวังรักษาความปลอดภัย

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติปานกลาง มีจำนวน 1 ข้อ คือ

ข้อ 1.11 กระบวนการวิคิดในการกำหนดนโยบายการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ควรให้ความสำคัญในเรื่องความมั่นคงของรัฐ มากกว่าประเด็นอื่นและการพิจารณาเรื่องความมั่นคงจะต้องพิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. สาระและเนื้อหาของนโยบาย

2.1 หลักการ และเป้าหมาย

ตารางที่ 18 ลำดับของข้อความแนวโน้มนำเกี่ยวกับหลักการและเป้าหมายของสาระและเนื้อหาของนโยบาย เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.1.1	5	5	0	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.1.2	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	2.1.4	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	2.1.5	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	2.1.7	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	2.1.10	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	2.1.11	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
8	2.1.8	5	5	0	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
9	2.1.6	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
10	2.1.9	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
11	2.1.3	4	5	1	2.25	มาก	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 18 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับหลักการและเป้าหมายของ สาระและเนื้อหาของนโยบาย มีจำนวน 9 ข้อ ใน 11 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 9 ข้อ และข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 2 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมากที่สุด 2 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 9 มีจำนวน ข้อ คือ

- ข้อ 2.1.1 เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจริยธรรมและคุณธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์
- ข้อ 2.1.2 เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องผลิตคนดีซึ่งเป็นคนดีตามหลักศาสนาของทุกศาสนา
- ข้อ 2.1.4 เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงประโยชน์โดยรวมของประเทศมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวหรือของคนเฉพาะกลุ่ม
- ข้อ 2.1.5 เป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความสำนึกในชาติพระมหากษัตริย์ โดยจะต้องมีความเสียสละเพื่อชาติ
- ข้อ 2.1.6 การกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องคำนึงว่าอยากเห็นชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร
- ข้อ 2.1.7 เป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดสันติภาพที่ถาวร โดยรัฐและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับจะต้องคำนึงถึงสัจธรรม(truth)ความยุติธรรม(justice)ความรัก(Love)เสรีภาพ (freedom)
- ข้อ 2.1.9 การกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องชัดเจนไม่เป็นอุดมคติมากเกินไป เพราะไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และจะทำให้เกิดปัญหามากขึ้น
- ข้อ 2.1.10 เพื่อให้นโยบายด้านการศึกษาามีผลต่อการแก้ปัญหาการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องกำหนดไว้ใน พรบ.การศึกษาแห่งชาติ
- ข้อ 2.1.11 รัฐจะต้องจัดทำ master plan ทางการศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทาง เป้าหมายที่ชัดเจน

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 2 ข้อ คือ

- ข้อ 2.1.8 นโยบายการศึกษาของรัฐจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย
- ข้อ 2.1.3 เป้าหมายของการจัดการศึกษาในส่วนของความมั่นคงของรัฐและความมั่นคงของมนุษย์จะเกิดได้เมื่อจัดการศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่น

2.2 การจัดโครงสร้าง

ตารางที่ 19 ลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างเรียงจากค่ามัธยฐาน
สูงสุดลงมา

ลำดับ ที่	ข้อที่	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ความแตกต่าง ระหว่าง มัธยฐานกับ ฐานนิยม	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความเป็น ไปได้	ความ สอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.2.4	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.2.11	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	2.2.3	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	2.2.10	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	2.2.12	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
6	2.2.13	4	5	1	1.25	มาก	สอดคล้อง
7	2.2.1	4	5	1	2.25	มาก	ไม่สอดคล้อง
8	2.2.6	4	5	1	3	มาก	ไม่สอดคล้อง
9	2.2.7	4	4	0	5	มาก	ไม่สอดคล้อง
10	2.2.8	3.5	5	1.5	3.25	มาก	ไม่สอดคล้อง
11	2.2.9	3.5	4	0.5	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
12	2.2.2	3	3	0	2.25	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
13	2.2.5	3	3	0	1.5	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 19 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวนอน
เกี่ยวกับการจัดโครงสร้าง มีจำนวน 6 ข้อ ใน 13 ข้อ เป็นแนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ
มากที่สุด 4 ข้อ เป็นแนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 2 ข้อ และข้อความที่
กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 7 ข้อ เป็นแนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ
มาก 5 ข้อ เป็นแนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 4 ข้อ เป็นแนวนอนที่
แนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับปานกลาง 2 ข้อรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับการจัด
โครงสร้าง ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 4 ข้อ คือ

- ข้อ 2.2.10 ควรมีหน่วยงานที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐเป็นที่ปรึกษาและให้การช่วยเหลือด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่
- ข้อ 2.2.11 ส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อม ให้ดำเนินกิจการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหาร และการจัดการที่เป็นของตนเองมีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ
- ข้อ 2.2.3 รัฐต้องส่งเสริมให้เกิดองค์กร ด้านการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเช่น สภาการศึกษาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะต้องมีผู้แทนทุกฝ่ายรวมถึงผู้นำศาสนา ร่วมเป็นกรรมการด้วย โดยมีการสรรหากรรมการตามสัดส่วนที่เหมาะสม และรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษา ควบคุมทิศทาง เป้าหมาย หลักสูตร และ มีการติดตาม ประเมินผล อย่างเป็นระบบ
- ข้อ 2.2.4 หากไม่มีการจัดตั้งสภาการศึกษาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องมีผู้แทนด้านการศึกษาจากพื้นที่ในทุกหน่วยงานด้านการศึกษา

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับการจัด
โครงสร้าง ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 2 ข้อ คือ

- ข้อ 2.2.12 การจัดการศึกษาของในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ไม่ควรให้องค์กรปกครองท้องถิ่น ดำเนินการเนื่องจากยังไม่มีความพร้อม
- ข้อ 2.2.13 องค์กรทางด้านศาสนาต้องเป็นอิสระจากการเมืองเพื่อให้สามารถดำเนินการให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการศึกษาได้อย่างคล่องตัว

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการจัด
โครงสร้าง โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 5 ข้อ คือ

- ข้อ 2.2.1 โครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงวัฒนธรรม ไม่ควรแยกกันเพราะจะทำให้การพัฒนาผู้เรียน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ หรือการใช้คุณธรรมนำความรู้ปฏิบัติได้ยาก
- ข้อ 2.2.6 การจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรต้องกำหนดให้เป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะทางการศึกษา
- ข้อ 2.2.7 การกำหนดให้พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษไม่มีความจำเป็น หากกระบวนการกำหนดนโยบายผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เพราะปัญหาอยู่ที่การจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องความต้องการ

- ข้อ 2.2.8 การกำหนดให้พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษจะส่งเสริมให้เกิดการแตกแยกจากส่วนอื่นๆ ของประเทศจากระบบปกติ
- ข้อ 2.2.9 สถานการศึกษาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะทำให้เกิดคุณภาพกับคนเฉพาะกลุ่มและทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มจึงไม่ควรกำหนดเป็นพื้นที่พิเศษ

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดโครงสร้าง โดยบางส่วนเห็นว่าเป็นไปได้ในการปฏิบัติปานกลางมีจำนวน 2 ข้อ คือ

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดโครงสร้าง โดยบางส่วนเห็นว่าเป็นไปได้ในการปฏิบัติปานกลาง มีจำนวน 2 ข้อ คือ

- ข้อ 2.2.5 โครงสร้างในการบริหารและการจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรใช้โครงสร้างของสภาท้องถิ่น(การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเดิม)ซึ่งประกอบด้วยสภาชวรอหลายๆ สภาที่มีการบริหารในทุกเรื่องของท้องถิ่นได้ เพราะมีโครงสร้างแบบเสมอภาค สามารถดูแลคนในชุมชนได้
- ข้อ 2.2.2 ควรยกเลิกโครงสร้างของเขตพื้นที่การศึกษาที่ใช้อยู่ปัจจุบัน เพราะไม่สอดคล้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.3 ระบบการศึกษา

ตารางที่ 20 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับการระบบการศึกษาเรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.3.3	2.3.3	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด
2	2.3.4	2.3.2	4	4	0	1.25	มาก
3	2.3.2	2.3.4	4	4	0	1.25	มาก
4	2.3.5	2.3.5	4	4	0	2.25	มาก
5	2.3.1	2.3.1	3	3	0	2	ปานกลาง

จากตารางที่ 20 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับระบบการศึกษา มีจำนวน 3 ข้อ ใน 5 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 1 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 2 ข้อ และข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 2 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติระดับมาก 1 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติระดับปานกลาง 1 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับระบบการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 1 ข้อ คือ

ข้อ 2.3.3 โครงสร้างของการจัดการศึกษาควรจัดให้มีการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม เพื่อสัมพันธภาพที่ดี โดยการพัฒนาโรงเรียนของรัฐบาลทุกระดับให้มีคุณภาพ และจัดให้มีการเรียนทั้งวิชาสามัญ และวิชาทางด้านศาสนา ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามศาสนาที่ตนเองนับถือ

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับระบบการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก มีจำนวน 2 ข้อ คือ

ข้อ 2.3.4 โครงสร้างของการจัดการศึกษาควรปรับช่วงชั้นของการเรียนด้านศาสนาให้สามารถเทียบโอนกับระบบการศึกษาของรัฐได้

ข้อ 2.3.2 การจัดการศึกษาต้องไม่เน้นเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบเท่านั้น เนื่องจากทำให้คนทั่วไปขาดโอกาสทางการศึกษา ควรให้มีการจัดการศึกษา นอกกระบบ และตามอัธยาศัย มากขึ้น

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับระบบการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก มีจำนวน 1 ข้อ คือ

ข้อ 2.3.5 ระบบการศึกษาของพื้นที่มีอยู่แล้ว ซึ่งประกอบด้วย เราเถาะฮ์ คาติกา และ ปอเนาะ เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่แล้ว

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มนำเกี่ยวกับระบบการศึกษาโดยบางส่วนเห็นว่ามีเป็นไปได้ในการปฏิบัติปานกลาง มีจำนวน 1 ข้อ คือ

ข้อ 2.3.1 นโยบายการจัดการศึกษาจะต้องไม่อยู่ในกรอบเดิมเช่น การกำหนดรูปแบบในระบบ นอกกระบบ ฯลฯ

2.4 แนวการจัดการศึกษาและการบริหาร

ตารางที่ 21 ลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการบริหาร

เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับ ที่	ข้อที่	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ความแตกต่าง ระหว่าง มัธยฐานกับ ฐานนิยม	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความเป็น ไปได้	ความ สอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.4.1	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.4.3	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	2.4.4	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	2.4.5	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	2.4.6	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	2.4.7	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	2.4.11	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
8	2.4.12	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
9	2.4.16	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
10	2.4.17	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
11	2.4.18	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
12	2.4.19	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
13	2.4.24	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
14	2.4.29	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
15	2.4.14	5	5	0	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
16	2.4.22	5	5	0	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
17	2.4.8	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
18	2.4.13	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
19	2.4.31	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
20	2.4.35	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
21	2.4.42	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
22	2.4.15	4.5	5	0.5	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
23	2.4.21	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
24	2.4.25	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 21 ลำดับของข้อความแนวนอนเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการบริหาร
เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับ ที่	ข้อที่	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ความแตกต่าง ระหว่าง มัธยฐานกับ ฐานนิยม	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความเป็น ไปได้	ความ สอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
25	2.4.26	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
26	2.4.27	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
27	2.4.28	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
28	2.4.30	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
29	2.4.32	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
30	2.4.34	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
31	2.4.36	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
32	2.4.37	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
33	2.4.39	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
34	2.4.43	4	5	1	1.25	มาก	สอดคล้อง
35	2.4.9	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
36	2.4.10	4	5	1	2.25	มาก	ไม่สอดคล้อง
37	2.4.20	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
38	2.4.23	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
39	2.4.33	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
40	2.4.38	4	5	1	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
41	2.4.40	4	5	1	1.5	มาก	ไม่สอดคล้อง
42	2.4.41	3.5	3	-0.5	1.25	มาก	สอดคล้อง
43	2.4.2	2.5	1	-1.5	3	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 21 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวนอนเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการบริหาร มีจำนวน 32 ข้อ ใน 43 ข้อ เป็นแนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 19 ข้อ เป็นแนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 13 ข้อ และข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 11 ข้อ เป็นแนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 3 ข้อ เป็นแนวนอนที่แนวนอนที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติใน

ระดับมาก 7 ข้อ เป็นแนวโน้มที่แนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับปานกลาง 1 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

- ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาและการบริหาร ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 19 ข้อ คือ
- ข้อ2.4.1 การจัดการศึกษาจะต้องมีการเรียนวิชาทางด้านศาสนาทุกระดับโดยสถานศึกษาจะต้องให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนศาสนาที่ตนเองนับถือได้ตามความต้องการ
- ข้อ2.4.3 การสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิต
- ข้อ2.4.4 การจัดการศึกษาต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชน
- ข้อ2.4.5 การจัดการศึกษาต้องมีทางเลือกให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้อย่างหลากหลาย
- ข้อ2.4.6 การจัดการศึกษาจะต้องทำให้มีมาตรฐานที่ไปสู่ความเป็นสากลได้เมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถศึกษาต่อในประเทศและต่างประเทศได้โดยหลักสูตรควรพัฒนาให้เป็นสากลมากขึ้น พัฒนาคนให้มีโลกทัศน์กว้างขึ้นสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้มากขึ้น
- ข้อ2.4.7 การจัดการศึกษาต้องให้มีความรู้ที่เป็นสากล และเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนาต้องมีการหลอมรวมบูรณาการศาสนา สามัญ อาชีพ ให้มีความเหมาะสม
- ข้อ2.4.8 ควรพัฒนาการจัดการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และ ใน ปอเนาะ ให้มีมาตรฐานสามารถเป็นต้นแบบที่ดี โดยรัฐให้การสนับสนุนทรัพยากร
- ข้อ2.4.11 การศึกษาต้องส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ในหลายมิติ
- ข้อ2.4.12 การจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรคำนึงถึงการทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สามารถแยกเรื่องความเชื่อกับความจริงได้ เป็นการศึกษาอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถใช้ความคิดเชิงบวกในการแก้ปัญหา
- ข้อ2.4.13 การจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งที่จะให้ผู้เรียนใช้ระบบคิดแบบอนาคตโดยมองไปข้างหน้า
- ข้อ2.4.16 สถาบันการศึกษาด้านอาชีวศึกษาควรเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการเช่นการฝึกงานและผู้ประกอบการควรให้ความร่วมมือสนับสนุนสถานศึกษาที่ผลิตคนสนองผู้ประกอบการ
- ข้อ2.4.17 การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกคนให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา มีโอกาสที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ

- ข้อ 2.4.18 การจัดทำยุทธศาสตร์ทางการศึกษาต้องมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จริงๆ และต้องมีการแต่งตั้งในรูปแบบของกรรมการ ไม่ใช่การเชิญผู้แทนมาประชุม โดยจะต้องให้อำนาจหน้าที่ในรูปแบบของคณะกรรมการและมีสิทธิในการออกเสียง
- ข้อ 2.4.19 ควรมีการประชุมเพื่อระดมความคิดจากผู้แทนทุกฝ่ายเพื่อจัดทำหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ให้ถูกต้องและมีการจัดการเรียนการสอนให้เด็กเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในทางสร้างสรรค์
- ข้อ 2.4.24 ควรส่งเสริมให้มีการสอนพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และให้เด็กเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ตนเองนับถือรวมถึง สนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจ ตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาค
- ข้อ 2.4.29 การให้โควตาในการเข้าศึกษาต่อในสถาบันต่างๆ ควรให้มีเกณฑ์ขั้นต่ำสำหรับนักเรียนในพื้นที่ทั้งหมดไม่แยกว่าเป็นไทยพุทธหรือไทยมุสลิม
- ข้อ 2.4.31 เปิดโอกาสให้ผู้ที่จบจากต่างประเทศสามารถเทียบคุณวุฒิ และประกอบอาชีพได้
- ข้อ 2.4.35 รัฐจะต้องให้โอกาสคนในพื้นที่ในการศึกษาคุณงานเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากขึ้น
- ข้อ 2.4.42 มีการศึกษาวิจัยคุณภาพของการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการบริหารที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก มีจำนวน 13 ข้อ คือ

- ข้อ 2.4.21 หลักสูตรต้องให้ ท้องถิ่นยอมรับ สิ่งที่ดีควรจะเป็นคืออะไร และส่วนที่รัฐควรจะให้คืออะไร ผสมผสานจนเกิดการยอมรับ ให้เขาเห็นประโยชน์ต้องให้ชุมชนเขาปรับเอง โดยเอาวิชาสามัญเข้าไปปรับกับท้องถิ่น
- ข้อ 2.4.25 การจัดการศึกษาควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และจำนวนเพียงพอ และการเรียนการสอนจะต้องเน้นความหลากหลายของแหล่งที่มาของข้อมูล
- ข้อ 2.4.26 การจัดการศึกษาควรเน้นให้การเรียนการสอนโดยใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย และหลากหลาย เพื่อเปิดโลกทัศน์ และแก้ปัญหาบุคลากร เช่นการใช้ e-learning ดาวเทียม อินเทอร์เน็ต
- ข้อ 2.4.27 ในการให้โควตาจะต้องมีระบบการคัดเลือกคนอย่างมีระบบมีขั้นตอนในพิจารณาอย่างโปร่งใสเพื่อป้องกันการเอื้อประโยชน์ต่อบางกลุ่ม ควรพิจารณาถึงผลการเรียนและฐานะประกอบกัน
- ข้อ 2.4.28 การให้โควตาศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม และสถานศึกษาต่างๆ จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมโดยมีมาตรการที่ชัดเจน

- ข้อ2.4.30 การให้ทุนการศึกษาจะต้องไม่ผูกมัด เป็นการให้อย่างมีกลยุทธ์ใช้ความผูกพันกับผู้ให้ทุนการศึกษา
- ข้อ2.4.32 การเทียบวุฒิควรมี การใช้มาตรฐานวิชาชีพมาทดสอบการประกอบการอนุญาต
- ข้อ2.4.34 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ควรมีมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาเป็นการเฉพาะที่สามารถให้ใช้ภาษาอาหรับในการเรียนการสอนได้
- ข้อ2.4.36 ควรสอนภาษาในเชิงพัฒนาโดยสอนภาษาใหม่และรักษาวัฒนธรรมของภาษาแม่
- ข้อ2.4.37 ควรสอนภาษาไทยเพื่อประโยชน์ของการใช้งาน และให้เป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติโดยรัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน
- ข้อ2.4.39 การจัดการศึกษาจะต้องเน้นเรื่องของภาษาเพื่อการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจระหว่างบุคคล ทั้งภาษามลายู ภาษาไทย และ ภาษาต่างประเทศ จะควรให้มีทางเลือกมากกว่า 2 ภาษา
- ข้อ2.4.41 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ควรมีมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาเป็นการเฉพาะที่สามารถให้ใช้ภาษาอาหรับในการเรียนการสอนได้
- ข้อ2.4.43 ข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานทางการศึกษาจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยเชื่อมโยงไปถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วย

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการบริหาร โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 3 ข้อ คือ

- ข้อ2.4.14 สนับสนุนให้มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้นและสามารถบริหารจัดการอย่างเป็นอิสระ
- ข้อ 2.4.15 การจัดการศึกษาควรวางรากฐานของวิชาชีพตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ การจัดการเรียนการสอนต้องสอดคล้องวิชาชีพ
- ข้อ2.4.22 มีการสอนสันติศึกษา จะต้องให้มองให้เข้าใจความแตกต่างของคนต้องแยกได้ สร้างความเป็นมิตร สันติศึกษาต้องฝึกทักษะสันติวิธีและสอนการเสริมสร้างสันติสุขตามแนวของทุกศาสนา

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการบริหาร โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากมีจำนวน 7 ข้อ คือ

- ข้อ2.4.9 การจัดการศึกษาต้อง เน้นความคล่องตัวไม่ยึดติดกฎเกณฑ์เกินไปต้องลดเงื่อนไขของระบบราชการ
- ข้อ2.4.10 ในการจัดทำนโยบายในส่วนของหลักสูตรจะต้องกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลาง ร้อยละ 60 และหลักสูตรท้องถิ่น ร้อยละ 40
- ข้อ2.4.20 เน้นและส่งเสริมให้มีการใช้สื่อ ภาษามลายู อย่างหลากหลาย เร่งให้เรียนรู้ เปิดกว้าง มุ่งให้เกิดการกระตุ้นให้อยากค้นหาและเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลอื่นๆ สอดแทรกภาษาไทยจากที่เขาอยากเรียนรู้
- ข้อ2.4.23 การให้โควต้าต้องผ่านการพิจารณาแบบการชะกาดไม่ใช่การคัดเลือกเพราะชุมชนจะรู้ว่าควรพิจารณาให้แก่ใครซึ่งอาจไม่ใช่คนเก่งแต่เป็นคนดีและยากจน
- ข้อ2.4.33 ส่งเสริมการให้ทุนการศึกษาเพื่อไปศึกษาต่อในต่างประเทศให้มากขึ้น
- ข้อ2.4.38 จัดตั้งสถาบันการสอนภาษาไทยที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้คนในพื้นที่ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย
- ข้อ2.4.40 ควรพัฒนา ผู้นำศาสนา โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม ให้สามารถสื่อสารเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนในพื้นที่ ที่มีปัญหาในการใช้ภาษาไทย

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการบริหาร โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติปานกลาง มีจำนวน 1 ข้อ คือ

- ข้อ2.4.2 สถานศึกษาของ รัฐจะต้องจัดให้มีการสอนด้านศาสนาต่างๆ กับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

2.5 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

ตารางที่ 22 ลำดับของข้อความแนวโน้มนำเกี่ยวกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาเรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.5.2	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.5.4	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	2.5.5	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	2.5.6	5	5	0	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
5	2.5.1	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
6	2.5.8	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
7	2.5.3	4	5	1	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
8	2.5.7	4	5	1	2	มาก	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 22 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มีจำนวน 5 ข้อ ใน 8 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 3 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก 2 ข้อ และข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 3 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 1 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก 2 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 3 ข้อ คือ

ข้อ 2.5.2 พัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผลการจัดการศึกษา ในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อ 2.5.4 ในการประเมินผลการเรียนควรดำเนินการให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาได้

ข้อ 2.5.5 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่และมาตรฐานกลาง และมีการกำหนดโดยมีกฎหมายรองรับ

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก มีจำนวน 2 ข้อ คือ

- ข้อ 2.5.1 การประเมินภายนอกของสถานศึกษาควรประเมินจากข้อมูลเชิงประจักษ์เช่น ประเมินจากการสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองหรือประเมินจากสถิติ การศึกษาต่อ ไม่ใช่การประเมินจากเอกสาร
- ข้อ 2.5.8 การลดเกณฑ์มาตรฐานของการศึกษาในพื้นที่จะทำให้คุณภาพการศึกษาต่ำลง และเสียประโยชน์ต่อการการศึกษาของผู้เรียน

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาโดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 1 ข้อ คือ

- ข้อ 2.5.6 เกณฑ์มาตรฐานกลางจะต้องกำหนดไว้กว้างๆและพิจารณาหาข้อสรุปให้ได้ ร่วมกันกับมาตรฐานของแต่ละพื้นที่

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาโดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก มีจำนวน 2 ข้อ คือ

- ข้อ 2.5.3 ระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของพื้นที่ควรเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดและควบคุมคุณภาพ
- ข้อ 2.5.7 เกณฑ์มาตรฐานการศึกษากลางควรใช้ข้อสอบกลางเป็นการประกันคุณภาพ โดยจัดการสอบทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.6 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ตารางที่ 23 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.6.1	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.6.9	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	2.6.14	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	2.6.4	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	2.6.12	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	2.6.13	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	2.6.3	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
8	2.6.6	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
9	2.6.7	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
10	2.6.8	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
11	2.6.10	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
12	2.6.11	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
13	2.6.2	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
14	2.6.5	4	4	0	2.25	มาก	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 23 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มีจำนวน 12 ข้อ ใน 14 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 6 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 6 ข้อ และข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 2 ข้อ เป็นแนวโน้มที่แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 2 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 6 ข้อ คือ

- ข้อ2.6.1 ครูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องเป็นตัวแทนของผู้ปกครอง เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน ครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น
- ข้อ2.6.4 บุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานโดยมีการประเมินบุคลากร เช่น มีการประเมินคุณภาพทุก 3-5 ปี
- ข้อ2.6.9 ศอ.บต. ควรรับผิดชอบในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา ทุกระดับอย่างต่อเนื่อง
- ข้อ2.6.12 รัฐต้องมีระบบการเทียบคุณวุฒิ แก่ผู้ที่จบการศึกษามาจากต่างประเทศ ในสาขาต่าง ๆ และมีกระบวนการจะต้องรวดเร็ว โปร่งใส
- ข้อ2.6.13 รัฐจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายออกของบุคลากร
- ข้อ2.6.14 รัฐจะต้องพัฒนาระบบการประเมินผลงานของบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งให้ความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยและขวัญกำลังใจอย่างต่อเนื่อง

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 6 ข้อ คือ

- ข้อ2.6.3 ระบบการสรรหาครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมโดยการสรรหาคนในพื้นที่เข้ามาทำหน้าที่ให้มากที่สุดและต้องเลิกระบบการคัดเลือกครูแบบเดิม
- ข้อ2.6.6 การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเน้นที่การปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึก
- ข้อ2.6.7 ต้องมีสถาบันพัฒนาครูโดยตรงโดยสรรหาจากผู้มีคุณวุฒิทุกวิชาแล้วนำมาฝึกศึกษาอบรมวิชาชีพครู
- ข้อ2.6.8 จะต้องจัดตั้งสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาทุกกลุ่มรวมทั้ง โตะอิหม่าม โตะครู ผู้นำทางศาสนาให้สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีมาตรฐาน เน้นให้ครูมีจรรยาบรรณ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- ข้อ2.6.10 รัฐต้องวางแผนในการผลิตครูในพื้นที่อย่างเป็นระบบมีการผลิตและประกันการมีงานทำ
- ข้อ2.6.11 การเลือกสรรผู้แทนด้านการศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ไม่จำเป็นต้องเป็น โตะครูหรือครูตามตำแหน่ง ให้เลือกจากผู้นำที่ชุมชนยอมรับ

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น ไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย โดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากมีจำนวน 2 ข้อ คือ

ข้อ 2.6.2 ไม่ควรฝึกรวมครูในลักษณะผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อ 2.6.5 จะต้องกำหนดมาตรฐานครูที่สอนในแต่ละสาขาให้สอดคล้องผ่านมาตรฐาน ควบคุมคุณสมบัติครูเพื่อให้สามารถสอนนักเรียนให้ได้มาตรฐาน

2.7 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ตารางที่ 24 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาเรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.7.4	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.7.5	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	2.7.1	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	2.7.2	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
5	2.7.3	4	5	1	1.25	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 24 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มีจำนวน 5 ข้อ ใน 5 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 3 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก 2 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 3 ข้อ คือ

ข้อ 2.7.1 จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาเป็นพิเศษให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความจำเป็นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- ข้อ 2.7.4 รัฐควรเปิดเผยและประชาสัมพันธ์ แนวทางการสนับสนุนงบประมาณแก่
สาธารณชน โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างความเข้าใจ
แก่ประชาชน
- ข้อ 2.7.5 รัฐจะต้องมีระบบการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและจริงจัง

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับทรัพยากรและ
การลงทุนเพื่อการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก มีจำนวน 2 ข้อ คือ

- ข้อ 2.7.2 งบประมาณควรให้ชุมชนบริหารจัดการเองเนื่องจากจะได้บริหารตามสภาพจริง
ไม่ควรใช้การสนับสนุนแบบการให้เงินอุดหนุนรายหัว
- ข้อ 2.7.3 ไม่ควรสนับสนุนเงินอุดหนุนรายหัวเนื่องจากทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์
ของกลุ่มคนบางกลุ่ม

3. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ตารางที่ 25 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเรียง
จากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับ ที่	ข้อที่	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ความแตกต่าง ระหว่าง มัธยฐานกับ ฐานนิยม	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความเป็น ไปได้	ความ สอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	3.1	5	5	0	0.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	3.2	5	5	0	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	3.3	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	3.5	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	3.6	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	3.7	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	3.8	5	5	0	0.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
8	3.4	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 25 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีจำนวน 8 ข้อ ใน 8 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 8 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 8 ข้อ คือ

- ข้อ 3.1 รัฐจะต้องผลักดัน และส่งเสริมให้เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรมและมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง
- ข้อ 3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายได้ ควรใช้การสอบถามความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ในการนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดนโยบาย
- ข้อ 3.3 ผู้แทนของชุมชนในเรื่องของการศึกษาจะต้องมีระบบคิดวิเคราะห์ที่ดีมีความสามารถในการเตรียมข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐได้
- ข้อ 3.4 ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น ทั้งในด้านการจัดหลักสูตร และการกำหนดยุทธศาสตร์อย่างจริงจังและกรรมการควรมาจากการสรรหา
- ข้อ 3.5 ระบบการคัดเลือกผู้แทนและกรรมการทางการศึกษาจะต้องมีความเข้มแข็งไม่มีการแทรกแซงทางการเมือง
- ข้อ 3.6 รัฐต้องสื่อสาร และ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลด้านการศึกษา ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องโดยนำ พระวจนะ จาก คัมภีร์อัล-กุรอานมาประกอบในการประชาสัมพันธ์ เพื่อความเข้าใจ และความเชื่อถือ
- ข้อ 3.7 จัดทำคู่มือสำหรับบุคลากรทางการศึกษาที่แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของ การดำเนินการตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ กับ หลักการในศาสนาอิสลาม
- ข้อ 3.8 จะต้องมืองค์กรที่ดูแลนักเรียน นักศึกษาที่ไปศึกษาต่อเรียนในต่างประเทศอย่างทั่วถึงเป็นระบบและมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างถูกต้อง

4. นโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น

ตารางที่ 26 ลำดับของข้อความแนวโน้มนำเกี่ยวกับนโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้นเรียงจาก
ค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับ ที่	ข้อที่	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ความแตกต่าง ระหว่าง มัธยฐานกับ ฐานนิยม	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความเป็น ไปได้	ความ สอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	4.1	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	4.2	5	5	0	3	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
3	4.3	5	5	0	0.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	4.4	5	5	0	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	4.5	4.5	5	0.5	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 26 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับนโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น มีจำนวน 3 ข้อ ใน 5 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 3 ข้อ และข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 2 ข้อ เป็นแนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 2 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มนำเกี่ยวกับนโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มีจำนวน 3 ข้อ คือ

- ข้อ 4.1 นโยบายการแก้ไขปัญหาด้านศึกษาในระยะสั้นและในระยะยาวจะต้องดำเนินการไปพร้อมกัน
- ข้อ 4.3 การแก้ปัญหาระยะสั้นต้องทำอย่างเป็นองค์รวมในทุกมิติไม่ใช่การแยกส่วนในการแก้ไขปัญหา
- ข้อ 4.4 การแก้ปัญหาระยะสั้นทำได้โดยขอบรมบุคคลากรให้สามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการรายวิชาเพื่อให้กระชับเวลาเรียนหมุนเวียนสอนในลักษณะห้องเรียนเคลื่อนที่หรือชุดครูเคลื่อนที่

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกันเรื่องแนวโน้มนำเกี่ยวกับนโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้นโดยบางส่วนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุดมีจำนวน 2 ข้อ คือ

- ข้อ 4.2 รัฐต้องควบคุมและแก้ไขสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ให้ได้จึงจะแก้ปัญหาด้านศึกษาได้
- ข้อ 4.5 สนับสนุนให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านปกครองคนในพื้นที่อย่างเต็มอำนาจ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความคุ้มครองกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อแก้ปัญหาระยะสั้นในเรื่องความปลอดภัยสำหรับครู

สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาสอดคล้องกับโลกทัศน์ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

1.1 การกำหนดนโยบายการศึกษาจะต้องทบทวนและยกเลิกกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องที่ไม่สอดคล้องกับศาสนาวัฒนธรรมรวมถึงต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลักด้วย

1.2 กระบวนการกำหนดนโยบายควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุดไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และควรมีผู้นำทางศาสนาไปด้วย โดยจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากความเข้าใจและการยอมรับของทุกฝ่าย

1.3 การกำหนดนโยบายจะต้องมีรูปแบบในการรวมพลังทางความคิดของทุกฝ่ายในรูปแบบของคณะทำงานโดยมีบรรยากาศของกัลยาณมิตร บนฐานคิดของความสมานฉันท์คือความพอใจร่วมกันทุกฝ่าย

1.4 กระบวนการคิดในการกำหนดนโยบายการศึกษาคนในพื้นที่ที่จะต้องยอมรับบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนไปเน้นการวิเคราะห์ปัญหาที่ปัจจัยแวดล้อมเพื่อให้การศึกษาสามารถพัฒนาศักยภาพคนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของสังคมในปัจจุบัน

1.5 การจัดการศึกษาเป็นบริการที่รัฐจัดให้กับประชาชนทุกคนรัฐจึงยังจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบายและระบบการควบคุม รวมถึงการจัดงบประมาณและทรัพยากรให้พอเพียง

1.6 กระบวนการกำหนดนโยบายจะต้องไม่ทำให้คนในพื้นที่รู้สึกว่าการรัฐแทรกแซงและครอบงำ

1.7 ในการกำหนดนโยบายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้รัฐบาลจะต้องจริงจังไม่เพิกเฉยกับปัญหาด้านการศึกษาและถือเป็นวาระแห่งชาติ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

นโยบายการศึกษาของรัฐที่ผ่านมาล้มเหลวเพราะไม่สอดคล้องกับความต้องการ และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ อันเนื่องมาจากความแตกต่างของระบบคิดของผู้กำหนดนโยบายของรัฐกับคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ รัฐจึงจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจความต้องการที่แท้จริง โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่(Majority Group) ของพื้นที่ จึงจะแก้ปัญหาได้ และรัฐจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น และกระบวนการคิดในการกำหนด

นโยบายนั้น ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับการปรับตัวของคนในพื้นที่ เพื่อให้ดำรงชีพได้ในบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว แต่การจัดการศึกษาต้องไม่สร้างปัญหาต่อวิถีชีวิตของคน โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิม และรัฐจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้อย่างจริงจัง สอดคล้องกับ ที่ สมพงษ์ ปานเกล้า (2541) สรุปไว้ว่า เนื่องจากการศึกษานั้นหากไม่มีไว้สำหรับการก่อกำเนิด ครอบครัวก็มีไว้เพื่อเสริภาพเท่านั้น การศึกษาที่เป็นกลางนั้นไม่มี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดสากลเชิงอุดมคติที่เชื่อมั่นว่าถ้าประชาชนมีโอกาสจัดการศึกษาของตนเองย่อมสามารถจัดการศึกษาได้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับความเป็นจริงและสนองตอบต่อความต้องการของเขามากกว่าที่รัฐจัดไว้เพื่อประโยชน์แก่คนเพียงส่วนน้อยของสังคมเท่านั้นนั่นเอง

1.8 การกำหนดนโยบายของรัฐจะต้องคำนึงถึงยุทธศาสตร์ของฝ่ายที่ก่อความไม่สงบ โดยต้องยอมรับว่ามีกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนจริง

1.9 กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางของนโยบายจากนโยบายของรัฐที่ผ่านมาทั้งหมด

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การแบ่งแยกดินแดน ที่มีต่อเนื่องมานาน และเป็นเป้าหมายหลักของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ดังนั้นการทำความเข้าใจปัญหาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ให้สามารถเข้าถึงเหตุปัจจัยของปัญหาจำเป็นต้องรู้และเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับขบวนการแบ่งแยกดินแดน และจำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจถึงโลกทัศน์ด้านศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มอุดมการณ์อิสลามสุดขั้ว หรือศาสนาสุดโต่ง ที่เป็นแรงบันดาลใจของกลุ่มก่อการร้าย เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์สำหรับการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

2. สาระและเนื้อหาของนโยบาย

2.1. หลักการ และเป้าหมาย ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

2.1.1. เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจริยธรรมและคุณธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์

2.1.2. การศึกษาต้องผลิตคนดี ซึ่งเป็นคนดีตามหลักศาสนาของทุกศาสนา

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

เด็กเรียนหนังสืออย่างเดียวเพื่อการแข่งขันซึ่งบางครั้งทำให้เด็กเป็นคนเห็นแก่ตัว เรียนหนังสือเพื่อให้ไปได้ถึงจุดสูงสุดของตัวเองขาดความคิดที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างสงบสุข ควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ใน โรงเรียนที่ช่วยให้เด็กรู้จักการอยู่ร่วมกันแบบเอื้อเฟื้อ รู้จักการช่วยเหลือกันดูแลกัน รู้จักอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติได้ และโลกทัศน์ต่อ การสร้างคนให้เป็นคนดี เพราะคนดีจะทำให้บ้านเมืองมีความเจริญ โดยคนดีตามโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ คือ คนที่มีความรู้ มีความสามารถ เก่ง เสียสละ พุดจริง ทำจริง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ตรงไปตรงมา มีความคิดที่ดี มีความบริสุทธิ์ใจในการที่ช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อต่อแผ่ โดยไม่มีหวังสิ่งตอบแทน และไม่เห็นแก่ตัว ไม่อิจฉาริษยา ปฏิบัติตนตามหลักศาสนา โดยการปลูกฝังให้เป็นคนดีจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ดังที่ วารี พิศาลภัทรคุณ (2531) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังค่านิยม และเจตคติทางด้านจริยธรรม คุณธรรมเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน คุณธรรมหลักที่เน้นในการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างสันติภาพ อาทิความเมตตา และปัญญา เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุน โลก เมตตาเป็นเหตุให้มนุษย์เกื้อกูลกัน เป็นวิธีแก้ความเกลียดชัง อิจฉาริษยา ความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัวเป็นการลดความสำคัญของตัวเองลง และทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มุ่งความสุขของผู้อื่นเป็นสำคัญ คุณธรรมอีกประการหนึ่ง คือให้รู้จักใช้ปัญญา ฝึกฝนให้เป็นคนมีเหตุผล ในการแก้ปัญหาตามหลักจริยธรรม เมื่อมนุษย์มีความเมตตาเป็นที่ตั้ง มีปัญญาในการแก้ปัญหา ก็ย่อมทำให้สังคมมีสันติสุข

2.1.3. เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงประโยชน์โดยรวมของประเทศมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวหรือของคนเฉพาะกลุ่ม

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ว่า

การศึกษาจะช่วยให้เด็ก ๆ รู้หนังสือ เพราะยังมีเด็ก ๆ อีกจำนวนมากที่ยังไม่รู้หนังสือ เด็กที่รู้หนังสือจะทำให้เขาอยู่ในโลกกว้าง รู้จักรับผิดชอบชีวิต รู้จักกาลเทศะ รู้จักรักสามัคคี รู้จักเข้าสังคม เด็กจะได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะทำให้สังคมดีขึ้น และหากมีโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยจะสามารถแข่งขันกับชาติอื่น ๆ ได้

2.1.4. การกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องคำนึงว่าอยากเห็นชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้เป็นอย่างไร

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การจัดการศึกษา มีเป้าหมายให้นักเรียนสามารถพัฒนาให้ได้มากที่สุด อยากให้เด็กได้เรียนต่อในชั้นที่สูง โดยผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังต้องการให้บุตรหลานเรียนในปอเนาะ และการเรียนการสอนในปอเนาะ ส่วนใหญ่ มุ่งที่จะปลูกฝังด้านศาสนามากกว่าการเรียนในวิชาสามัญ

2.1.5. เป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดสันติภาพที่ถาวร โดยรัฐและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับจะต้องคำนึงถึง สัจธรรม (truth) ความยุติธรรม (justice) ความรัก (love) เสรีภาพ (freedom)

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ความเป็นอยู่อย่างสันติสุข คือ ให้เกียรติ และยอมรับในศักดิ์ศรี อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่แบ่งแยกชนชั้น วรรณะ โดยจะต้องมีการพัฒนาที่ยั่งยืน รักษาความสงบเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยชาวไทยพุทธ เห็นว่าถูกปลุกฝังเรื่องความรัก และการให้ความรักแก่ผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และมีโลกทัศน์ต่อคนไทยมุสลิมว่า คนไทยมุสลิมส่วนหนึ่งมักจะนึกถึงตัวเองก่อน โดยคนไทยมุสลิมเห็นว่า ยังไม่ได้รับความยุติธรรม และความเสมอภาค จะเห็นได้จากโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่ว่า คนจน ๆ ถูกปลุกฝังให้เรียนในปอเนาะ แต่ถูกผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนาได้รับการส่งเสริมให้ไปเรียนในสถานศึกษาที่ดินนอกพื้นที่หรือต่างประเทศ มีการกดขี่กันของคนชั้นผู้นำในศาสนาเดียวกัน รวมถึงเด็กส่วนหนึ่งยังมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนไทย เช่น ปัญหาสถานะบุคคล

2.1.6. การกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องชัดเจนไม่เป็นอุดมคติมากเกินไป เพราะไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และจะทำให้เกิดปัญหามากขึ้น

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยังแก้ไขปัญหามาไม่ได้ ส่วนหนึ่งเกิดจาก การกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติ ที่ไม่มีความเป็นไปได้ เนื่องจากนักวิชาการ และ นักสิทธิมนุษยชนเน้นทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ทำให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ก้าวหน้า การประชุม เพื่อแก้ไขปัญหาหรือการวิจัยต่าง ๆ ไม่ได้ใช้ข้อมูลจาก พื้นที่จริง หมู่บ้านที่มีปัญหา ยังไม่มี คณะทำงานที่แก้ไขปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ลงไปในพื้นที่ จึงไม่ได้รับทราบปัญหาจริงในพื้นที่ จะเห็นได้จากการลงพื้นที่ คือการลงมาประชุมที่โรงแรมในจังหวัดปัตตานี และเชิญผู้นำชุมชนไปให้ข้อมูล เท่านั้น ซึ่งส่วนหนึ่งทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และนักวิชาการและคณะทำงานต่าง ๆ ยังมีแต่ข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมเกินไปไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ ซึ่งทำให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ไม่ก้าวหน้า

2.1.7. รัฐจะต้องจัดทำ master plan ทางการศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทาง เป้าหมายที่ชัดเจน

2.1.8. เพื่อให้นโยบายด้านการศึกษามีผลต่อการแก้ปัญหาการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องกำหนดไว้ใน พรบ.การศึกษาแห่งชาติ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การจัดการศึกษา ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในปัจจุบันยังขาดการวางแผน หรือขาดพิมพ์เขียว ยังไม่มีการกำหนดว่าต้องการผลิตแบบไหนช่วงไหน อย่างไร จำนวนเท่าใด จึงทำให้เกิดปัญหา ซึ่งปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้เห็นกระบวนการเกี่ยวเนื่องของภาครัฐที่ยังไม่มีความเหมาะสม และการจัดการศึกษาในพื้นที่จะต้องให้มีการบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม มีการกำกับดูแล ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้อย่างจริงจัง

2.2. การจัดโครงสร้าง

2.2.1. รัฐต้องส่งเสริมให้เกิดองค์กร ด้านการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเช่น สภาการศึกษา ของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งจะต้องมีผู้แทนทุกฝ่ายรวมถึงผู้นำศาสนา ร่วมเป็นกรรมการด้วย โดยมีการสรรหากรรมการตามสัดส่วนที่เหมาะสม และรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษา ควบคุมทิศทาง เป้าหมาย หลักสูตร และ มีการติดตาม ประเมินผล อย่างเป็นระบบ

2.2.2. หากไม่มีการจัดตั้งสภาการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องต้องมีผู้แทนด้านการศึกษาจากพื้นที่ในทุกหน่วยงานด้านการศึกษา

2.2.3. ควรมีหน่วยงานที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ เป็นที่ปรึกษา และให้การช่วยเหลือ ด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่

2.2.4. ส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อม ให้ดำเนินกิจการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหาร และการจัดการที่เป็นของตนเองมีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ขณะนี้กระบวนการเกี่ยวเนื่องของภาครัฐไม่ดี รัฐก็ส่วนรัฐ เอกชนก็ส่วนเอกชน ไม่มีการประสานกันต่างคนต่างไป ควรมีการดำเนินการประสานกัน และควรจะต้อง มีสภาการศึกษาหรืออย่างน้อยก็ต้องมีตัวแทนจากพื้นที่ในทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รัฐควรคำนึงถึงความคล่องตัวในการบริหารมากกว่ายึดติดเรื่อง กฎเกณฑ์ซึ่งจะขาดความคล่องตัว

2.3. ระบบการศึกษา

2.3.1. โครงสร้างของการจัดการศึกษาควรจัดให้มีการเรียนร่วมระหว่างไทย พุทธและไทยมุสลิม เพื่อสัมพันธภาพที่ดี โดยการพัฒนา โรงเรียนของรัฐบาลทุกระดับให้มีคุณภาพ และจัดให้มีการเรียนทั้งวิชาสามัญ และวิชาทางด้านศาสนา ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามศาสนา ที่ตนเองนับถือ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

สมัยก่อนเด็กในหมู่บ้านมีการเรียนร่วมกันระหว่างไทยมุสลิมกับไทยพุทธ ครูก็มีทั้งไทยพุทธ ไทยมุสลิม จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ไทยมุสลิมก็ไปเรียนต่อที่ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ส่วนเด็กไทยพุทธก็ไปเรียนในเมือง แต่การจัดการศึกษาในห้วงที่ผ่านมา มีความผิดพลาดของระบบการศึกษาในพื้นที่ และศูนย์กลางทางความคิดจากความเชื่อแนวใหม่ ที่คำนึงถึงแต่อัตลักษณ์พิเศษ ทำให้ต้องแยกเป็นสถานศึกษาด้านศาสนาเป็นการเฉพาะ ซึ่งในความเป็นจริง พื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะเป็นพื้นที่ตัวอย่างที่พี่น้องชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธ และอีกหลายๆ ศาสนาอยู่ร่วมกันได้ ในความหลากหลายมีประชาชนหลายเชื้อชาติหลายศาสนาอยู่ร่วมกันสามารถมองเห็นได้ว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งทั้งนี้ ชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ควรหมั่นพบปะ พูดคุยกัน ไปมาหาสู่กันให้มาก สามัคคีปรองดอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เหมือนที่เคยเป็น ไม่มีความหวาดระแวงเหมือนในปัจจุบัน

2.3.2. การจัดการศึกษาต้องไม่เน้นเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบเท่านั้น เนื่องจากทำให้คนทั่วไปขาดโอกาสทางการศึกษาควรมีการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยมากขึ้น

2.3.3. โครงสร้างของการจัดการศึกษาควรปรับช่วงชั้นของการเรียนด้านศาสนาให้สามารถเทียบโอนกับระบบการศึกษาของรัฐได้

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การศึกษาของมุสลิมจะต้องสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม การศึกษาในพื้นที่ควรจะมีทางเลือกได้หลายๆ ทาง คนในพื้นที่ซึ่งยากจนมาก หางานยาก ถ้าไม่ได้เรียนต่อก็ควรออกไปประกอบอาชีพได้ มีงานทำ มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แม้จะเลือกเรียนศาสนาแต่ก็ควรให้ไปเรียนต่อวิชาชีพที่ใฝ่ฝันได้ โดยไม่ต้องไปเรียนต่อต่างประเทศ

2.4. แนวการจัดการศึกษาและการบริหาร

2.4.1 การจัดการศึกษาจะต้องมีการเรียนวิชาทางด้านศาสนาทุกระดับ โดยสถานศึกษาจะต้องให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนศาสนาที่ตนเองนับถือได้ตามความต้องการ และ การสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิต

2.4.2 การจัดการศึกษาจะต้องให้มีความรู้ที่เป็นสากล และเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนาต้องมีการหลอมรวมบูรณาการศาสนา สามัญ อาชีพ ให้มีความเหมาะสม

2.4.3 การศึกษาจะต้องส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ในหลายมิติ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

พ่อแม่ต้องการให้ลูกรู้ทั้งทางโลกและศาสนา เพราะศาสนาเป็นเรื่องที่ดี ถ้าได้เรียนจะมีความประพฤติดี เพราะถ้าดีจะพาไปโลกหน้าที่ดี ซึ่งชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนจะต้องมีการสอนศาสนาด้วย โดยควรจะจัดให้พอดีกันทั้ง ศาสนาและสามัญ เพราะสามารถบูรณาการศาสนาเข้ากับวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรได้ ซึ่งส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าการที่ได้เรียนทั้งศาสนา ทั้งสามัญ จะทำให้มีความคิดที่กว้างขึ้น อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ

2.4.4 การจัดการศึกษาจะต้องมีทางเลือกให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้อย่างหลากหลาย

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การศึกษาที่จะจัดให้คนในพื้นที่จะต้องเป็นไปตามที่เขาต้องการ ชุมชนต้องการการศึกษาควรจะเป็นการศึกษาทางเลือก ไม่ใช่เลือกให้เขา ซึ่งเยาวชนในพื้นที่ นั้นก็มีความหวังในอาชีพที่หลากหลาย เช่นอยากเป็น ครู เป็น แพทย์ เป็นนักกฎหมาย แต่ส่วนหนึ่งก็ยังอยากเรียนต่อในสถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้บ้าน

2.4.5 การจัดการศึกษาจะต้องทำให้มีมาตรฐานที่ไปสู่ความเป็นสากลได้เมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถศึกษาต่อในประเทศและต่างประเทศได้โดยหลักสูตรควรพัฒนาให้เป็นสากลมากขึ้น พัฒนาคอนให้มีโลกทัศน์กว้างขึ้นสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้มากขึ้น

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

เรียนจบที่นี่(ประเทศไทย) แล้วก็ ไปเรียนต่อที่มาเลเซียได้เลย เรียน 3 ปีก็จบปริญญาตรี ไม่ต้องสอบเข้า มหาวิทยาลัย เหมือนประเทศไทย สามารถใช้ผลการเรียนจบม.6 เข้าเรียนต่อได้เลย

2.4.6 ควรพัฒนาการจัดการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และ ในปอเนาะให้มีมาตรฐานสามารถเป็นต้นแบบที่ดี โดยรัฐให้การสนับสนุนทรัพยากร

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

คนไทยมุสลิมส่วนหนึ่งที่มีโอกาสที่ได้เรียนทั้งสองอย่าง ทั้งศาสนา ทั้งสามัญ จึงทำให้สามารถเปรียบเทียบได้ และรู้หลักศาสนาที่แท้จริง หากเรียนจบปอเนาะแล้วก็ไม่สามารถสู้คนที่เรียนสามัญได้ เพราะการเรียนในวิชาสามัญ จะทำให้มีโอกาสนในชีวิตมากขึ้น

2.4.7 การจัดการเรียนการสอนจะต้องมุ่งที่จะให้ผู้เรียนใช้ระบบคิดแบบอนาคต โดยมองไปข้างหน้า ควรคำนึงถึงการทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สามารถแยกเรื่องความเชื่อกับความจริงได้เป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถใช้ความคิดเชิงบวกในการแก้ปัญหา

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ถึงแม้ปัจจุบันคนจะมีการศึกษามากขึ้น แต่คนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีในแต่ละหมู่บ้านมีไม่เกิน 10 คนในหมู่บ้าน คนที่จบการศึกษาสูงมีความรู้ก็ไม่กล้าพูด เพราะความกลัว เพราะผู้นำในพื้นที่จะใช้กฎหมายไม่ได้ใช้กฎหมาย ซึ่งศาสนาอิสลามก็สอนให้เชื่อผู้นำ คนไม่รับการศึกษาเมื่อเกิดข่าวลือไม่ต้องคิดอะไร คิดตามผู้นำได้เลย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้มีผลต่อสถานการณ์มาก ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีปราชญ์ทางศาสนาที่แท้จริง กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบจึงแทรกเข้าไปในกลุ่มผู้มีอิทธิพล ผู้นำ ซึ่งเป็นคนฉลาด ที่ยังเอาเปรียบคนที่ฉลาดน้อยกว่า จะเห็นได้จาก ลูกโต๊ะครู ลูกของผู้นำจะไปเรียนที่อื่น ลูกคนจนเรียนที่ปอเนาะ คนในพื้นที่บางส่วนออกมาเรียนนอกพื้นที่บ้างแล้ว ซึ่งเชื่อว่าการศึกษาเท่านั้นที่จะทำให้สถานการณ์ต่าง ๆ ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการศึกษา จะต้องทำให้คนมีระบบคิดที่ดี คิดเองเป็น เข้าใจเปรียบเทียบเป็น รู้จักวิเคราะห์และแยกแยะเหตุผล

2.4.8 สถาบันการศึกษาด้านอาชีวศึกษาควรเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการเช่นการฝึกงาน และผู้ประกอบการควรให้ความร่วมมือสนับสนุนสถานศึกษาที่ผลิตคนสนองผู้ประกอบการ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

อยากให้มีการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน เช่นเย็บปักถักร้อย ดอกไม้ เพราะนักเรียนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้เรียนต่อส่วนหนึ่งก็จะเข้าทำงานในโรงงานส่วนหนึ่งก็ไม่มีงานทำ นอกจากทำสวนยางที่มีอยู่ หากมีอาชีพเสริม มีรายได้เสริม เพื่อความเป็นอยู่ดีขึ้นและหากสามารถดำรงชีพได้อย่างมีความสุข ปัญหาในพื้นที่ก็จะไม่มีความรุนแรง

2.4.9 การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกคนให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา มีโอกาสที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ในพื้นที่ ขณะนี้ ยังมีปัญหา ลูกคนจน ๆ ต้องเรียนปอเนาะ แต่ลูกผู้นำได้ไปเรียนอื่นที่ดีกว่า ซึ่งทำให้ชาวไทยมุสลิมส่วนหนึ่ง ถูกกดขี่จากผู้นำซึ่งเมื่อ ลูกผู้นำกลับมาก็มาสอนหนังสือ มาเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มาเป็นผู้นำชุมชนต่อเนื่อง ซึ่งคนในพื้นที่เห็นว่าเรื่องสิทธิเสรีภาพ ควรจะต้องเท่าเทียมกัน การพัฒนาเด็กและเยาวชนควร พัฒนาให้เป็น คนที่มีคุณภาพมีโอกาสได้เรียนรู้ในด้านต่างๆให้เท่าเทียมกับโรงเรียนอื่นแต่ปัญหาก็คือ โรงเรียนในพื้นที่ยังขาดความพร้อมในทุก ๆ ด้าน

2.4.10 การจัดทำยุทธศาสตร์ทางการศึกษาต้องมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จริง ๆ และต้องมีการแต่งตั้งในรูปแบบของกรรมการไม่ใช่การเชิญผู้แทนมาประชุม โดยจะต้องให้อำนาจหน้าที่ในรูปแบบของคณะกรรมการและมีสิทธิในการออกเสียง

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การประชุมต้องให้คนมีส่วนร่วมจริง ๆ ไม่ใช่เชิญมาประชุมอย่างเดียว ต้องให้อำนาจหน้าที่เขาด้วย ตอนนี้เชิญมาประชุมตลอดจนผู้นำไม่ได้ทำงาน แต่ไม่ค่อยได้ออกเสียงบทบาทหน้าที่สำคัญนักวิชาการ ต้องช่วยคิดว่า จะแสดงออกทางความคิดอย่างไร ความเป็นผู้นำความคิดได้หลายรูปแบบ เพื่อใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ

2.4.11 ควรมีการประชุมเพื่อระดมความคิดจากผู้แทนทุกฝ่ายเพื่อจัดทำหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ให้ถูกต้อง และมีการจัดการเรียนการสอนให้เด็กเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในทางสร้างสรรค์

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ยังมีกลุ่มที่ยังมีความคิดเก่าๆ ฟังหัว บวกกับการสูญเสียผลประโยชน์ ก็เอาเรื่องประวัติศาสตร์ ศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือ ถ้าจะเอาประวัติศาสตร์มาอ้างก็ต้องมองย้อนกลับไปก่อนหน้านั้นด้วยว่าดินแดนตรงนั้น ก่อนจะมาเป็นรัฐที่ว่า มีประวัติศาสตร์ที่มาจากอะไรว่าที่เคยเป็นดินแดนแห่งพุทธศาสนาอันรุ่งเรืองมาก่อน ต้องสอนเด็กใหม่ให้รู้จักคิดวิเคราะห์ โตขึ้นต้องศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบ ไม่ใช่เอาประวัติศาสตร์มาสนับสนุนว่าใครคือเจ้าของพื้นที่ที่แท้จริง เพราะเรื่องของประวัติศาสตร์ไม่มีใครได้ใครเสีย เป็นเรื่องของชาติได้เปรียบเสียเปรียบทำให้ทะเลาะกันได้ สถานศึกษาจะต้องมีหน้าที่นำเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เป็นวิชาการและยอมรับกันได้ ยอมรับในความผูกพัน ที่จะหล่อหลอมรวมความต่างระดับเชื้อชาติแล้วมาเป็นคนไทยด้วยกัน ซึ่งการชำระประวัติศาสตร์ ต้องกระทำบนข้อเท็จจริงร่วมกัน บนฐานข้อมูลที่ถูกต้องปลอดจากการบิดเบือนร่วมกัน ต้องมีพื้นฐานทางสมานฉันท์

2.4.12 มีการสอนสันติศึกษา จะต้องให้มองให้เข้าใจความแตกต่างของคนต้องแยกได้ สร้างความเป็นมิตร สันติศึกษาต้องฝึกทักษะสันติวิธีและ สอนการเสริมสร้างสันติสุขตามแนวของทุกศาสนา

2.4.13 ควรส่งเสริมให้มีการสอนพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และให้เลือกเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ตนเองนับถือรวมถึง สนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจ ตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาค

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต้องปลูกฝังกันมาตั้งแต่เล็ก ๆ เพราะหลักสอนของศาสนา เราจะถูกปลูกฝังมาแต่เล็ก ๆ โดยไม่รู้ตัว ทั้งเรื่องการให้ การช่วยเหลือกัน พื้นฐานของแต่ละคนจะมาจากรอบครัว การปลูกฝังในการเรียน ก็พยายามสอดแทรกเท่าที่จะทำได้ ให้รู้จักการอยู่ร่วมกัน ให้

รู้จักเสียสละ ในชั้นเรียนตอนนี้ในห้องเรียนมีเงินห้องให้เขาจัดการในส่วนที่เป็นกิจกรรมของห้อง อยากให้นักเรียนเรียนรู้ เสียสละเพื่อส่วนรวม พื้นฐานในการนับถือศาสนานั้น ต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งแต่เดิม ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ไม่มีปัญหาการขัดแย้ง

2.4.14 การให้โควตาในการเข้าศึกษาต่อในสถาบันต่าง ๆ ควรให้มีเกณฑ์ขั้นต่ำสำหรับนักเรียนในพื้นที่ทั้งหมดไม่แยกว่าเป็นไทยพุทธหรือไทยมุสลิม

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การให้สิทธิกับคนที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่ ที่มีมานานแล้ว ไม่ใช่ว่ารัฐบาลนี้เพิ่งเริ่มให้ เพียงแต่อาจจะไม่ค่อยเป็นข่าว อย่างการให้สิทธิในเรื่องของการศึกษา การรับราชการ ผู้นำถือศาสนาจะมีโควตาให้เลย ไม่ต้องมาสอบแข่ง อย่างโรงเรียนนายร้อยตำรวจก็มีมานาน หรือเด็กที่จบ ม.6 ส่วนหนึ่งก็ไปเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานี มีโควตาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานีเป็นโควตาของวิทยาลัยอิสลามศึกษา

2.4.15 เปิดโอกาสให้ผู้ที่จบจากต่างประเทศสามารถเทียบคุณวุฒิ และประกอบอาชีพได้

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

พวกที่ไปเรียนตะวันออกกลาง กลับมาที่ดึกก็เยอะ แต่ที่ไม่ดีก็มี ส่วนมากกลับมาที่เป็นครูสอนศาสนา เพราะเขาไม่รับรองวุฒิ ไม่เหมือนที่อินเดียมีคนไปเรียนศาสนา กลับมารัฐบาลก็รับรอง และมีงานทำ

2.4.16 จัดตั้งสถาบันการสอนภาษาไทยที่เป็นมาตรฐาน เพื่อทำให้คนในพื้นที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

เรื่องภาษาก็เป็นส่วนหนึ่ง ที่จะต้องคำนึงถึง พูดคนละภาษาก็เป็นคนละพวก คนที่นับางที่พูดภาษาไทยได้แต่พูดไม่ชัดก็จะอายุไม่กล้าพูด เด็กอยู่ในโรงเรียนครูประถมสอน สอนอย่างดี ก็ชวนเชิญให้เด็กอ่านออกเขียนได้ รู้จักสระอักษรจนเด็กจบ ป.6 เด็กจะเก่ง แต่พอออก ป.6 ไปแล้ว 2-3 ปี เด็กไม่ได้เรียนภาษาไทยเลย ตรงนั้นสูญหมด ตอนนั้นคนไทยมาสอนก็ทำให้รู้หลายภาษา ซึ่งจะเรียนภาษาไทยก็ไม่คิดแต่ในเรื่องภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ เด็กก็ยังขาดครูที่ชำนาญ หากได้รับการช่วยเหลือจาก โรงเรียนอื่น ๆ น่าจะดีขึ้น เด็กนักเรียนที่นี้จึงนิยมเรียนภาษามาเลย์มากกว่าภาษาไทย เรียนอังกฤษ ภาษาจีนมากกว่าเรียนภาษาไทย แต่อย่างไร ภาษาคือการสื่อถึงความ

เป็นชาติ ภาษาที่สอง สาม สี่ จะต่างกันไม่เป็นไร แต่การแสดงความเป็นชาติต้องมีภาษาหลัก และคนในชาติจำเป็นต้องเรียนรู้และใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.4.17 มีการศึกษาวิจัยคุณภาพของการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

2.4.18 ข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานทางการศึกษาจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยเชื่อมโยงไปถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วย

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

แต่ก่อนเคยทำวิจัย เรื่องการศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา มีการพยายามแก้ปัญหาเรื่อง การศึกษาตั้งแต่ชั้นเด็กเล็ก ซึ่งต้องเตรียมเรื่องภาษา ควรมีการศึกษาวิจัยคุณภาพในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม เพราะ การประเมินจาก สมศ.(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา) แต่การประเมินไม่ทำจริงไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ให้ผู้บริหารเอาเอกสารไปตรวจ อย่างเดียวไม่กล้าเข้ามาในพื้นที่ระบบการประเมิน ไม่ได้ประเมินจากข้อมูลเชิงประจักษ์

2.5. มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

2.5.1 การประเมินภายนอกของสถานศึกษาควรประเมินจากข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ประเมินจากการสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครอง หรือ ประเมินจากสถิติการศึกษาต่อ ไม่ใช่การประเมินจากเอกสาร

2.5.2 พัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผลการจัดการศึกษา ในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การประเมินภายนอกของสถานศึกษาควรประเมินจากข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ประเมินจากการสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครอง หรือ ประเมินจากสถิติการศึกษาต่อ ไม่ใช่ ประเมินจากการตรวจเอกสาร การประเมินที่ผ่านมาส่วนหนึ่งก็ทำให้การจัดการศึกษาคิดขึ้น จริง ๆ แล้วเอกสารเป็นเพียงส่วนประกอบ แต่ โรงเรียนส่วนใหญ่เน้นแต่เอกสาร และปัญหาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้คือปัญหาเรื่องครูไม่เพียงพอ บางแห่งมีครูประจำการเพียง 2 คน นอกนั้นเป็นครูอัตราจ้างทั้งหมด ซึ่งทำการสอนชั่วคราว ทำให้การประเมินไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และไม่สามารถผ่านการประเมินคุณภาพได้ สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ หากประเมินตามเกณฑ์ก็ไม่มี โรงเรียนผ่าน จึงทำให้ไม่มีผู้อยากเข้าไปเป็นผู้ประเมิน ซึ่งบางโรงเรียนได้ขอยกเลิกไม่ประเมินคุณภาพแล้ว

2.5.3 ในการประเมินผลการเรียนควรดำเนินการให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาได้

2.5.4 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่ และ มาตรฐานกลาง และมีการกำหนดโดยมีกฎหมายรองรับ

2.5.5 เกณฑ์มาตรฐานกลางจะต้องกำหนดไว้กว้าง ๆ และพิจารณาหาข้อสรุป ให้ได้ร่วมกันกับมาตรฐานของแต่ละพื้นที่

2.5.6 เกณฑ์มาตรฐานการศึกษากลางควรรใช้ข้อสอบกลางเป็นการประกัน คุณภาพ โดยจัดการสอบทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.5.7 การลดเกณฑ์มาตรฐานของการศึกษาในพื้นที่จะทำให้คุณภาพการศึกษา ต่ำลง และเสียประโยชน์ต่อการการศึกษาของผู้เรียน

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

โรงเรียนตั้งเป้าไว้ว่าจะเป็น โรงเรียนขนาดกลางและสามารถสร้างตัวบ่งชี้อยู่ที่ คุณภาพของนักเรียนไม่ได้เน้นจำนวนนักเรียน ขณะนี้ นักเรียนสอบเข้ามหาวิทยาลัยเกือบร้อยละ 95 ทางโรงเรียนติดตามเด็กทุกรายเพราะคือเป้าประสงค์ของโรงเรียน เด็กที่ไม่เรียนต่อเลยมี ประมาณ ร้อยละ 5 โดยโรงเรียนที่นี่ไม่แยกระหว่างศาสนากับสามัญ เพราะคนในพื้นที่ต้องการ เรียนศาสนาเป็นหลักเป็นส่วนใหญ่ หากไม่มีการสอนวิชาสามัญ เด็กจะไม่มีความรู้ และทำให้ มาตรฐานการศึกษาในพื้นที่ไม่ดี ไม่มีคุณภาพ บางปอเนาะยังเรียนวิชาด้านศาสนา เฉพาะในช่วง เช้า สัปดาห์ละ 3 วันนอกนั้นกว้าง ทำให้ นักเรียนไม่ได้เนื้อหาในวิชาสามัญหรือหากมีการสอนก็ ไม่ได้เนื้อหาครบถ้วน และที่เป็นปัญหาจริงๆ คือในบางหมู่บ้านยังมีเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ แต่ เรียนศาสนาเฉพาะวันอาทิตย์ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากแต่ก็ยังพบในหลายครอบครัว

2.6. ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.6.1 ครูในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องเป็นตัวแทนของผู้ปกครอง เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน ครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคน ท้องถิ่น

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

เมื่อพูดถึง ครูก็จะนึกถึงบุคคลที่มีความอดทนต่อหน้าที่ มีความพยายาม มากใน หน้าที่ มีความอดทนสูง ต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู ทุ่มเทถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์ สามารถช่วยเด็ก ๆ จะได้ว่าหนังสือ ที่มีอีกจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันนั้น ถึงแม้ว่าข้าราชการครู ชาวบ้านรักไว้ใจมีน้อย แต่ก็ยังมี ครูซึ่งเป็นไทยพุทธ ที่สอนในปอเนาะมานาน และเข้าใจ วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม รวมถึงครูที่เป็นตำรวจตระเวนชายแดน ที่มาช่วยสอนหนังสือ ในพื้นที่ลำบาก ซึ่งครูจะเข้ากับชาวบ้านได้ เป็นที่รักของชาวบ้าน เขาชนในพื้นที่คาดหวังว่า ออก

เห็นบุคลากรครูทุกคนเปี่ยมล้นด้วยความสามารถและมีใจรัก ในวิชาชีพและทุ่มเทให้การศึกษาแก่นักเรียนอย่างเต็มที่

2.6.2 การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ควรเน้นที่การปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึก โคน ศอ.บต.ควรร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ครูสมัยก่อนเป็นครูที่เป็นคนเก่ง แต่ตอนนี้คนไม่เก่งมาเรียนครู ใจไม่รักตั้งแต่ต้น ครูก็สอนไปตามหน้าที่ นักเรียนก็เข้ามาเรียนตามหน้าที่ หากมีระเบียบจากกระทรวง ในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่คนที่จะมาเป็นครู จะทำให้มีครูที่ดี ไม่ใช่เน้นแต่เรื่องการแข่งขัน และในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความไม่สงบเกิดขึ้น ครูบางส่วนย้ายออกนอกพื้นที่ ครูที่จะสอนในพื้นที่ จึงเป็นครูที่มี ใจอันดีงาม มีความอดทน สอดคล้องกับการวิจัยของ อรรถพล อนันตวรสกุล (2539) ที่สรุปว่า ครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ และค่านิยมที่ดีแก่ผู้เรียน ในการที่จะช่วยให้ผู้เรียน ชีบซับเกิดการยอมรับและปรับประพฤติตนในทางที่ดี และมีมุมมองของทัศนคติที่ดีต่อคนรอบข้างขึ้นด้วย

2.6.3 รัฐจะต้องวางแผนในการผลิตครูในพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีการผลิตและประกันการมีงานทำ

2.6.4 จะต้องมียุทธศาสตร์การเทียบคุณวุฒิ แก่ผู้ที่จบการศึกษามาจากต่างประเทศ ในสาขาต่าง ๆ และมีกระบวนการจะต้องรวดเร็ว โปร่งใส

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

หากจะหาคนที่จบปริญญาตรีมาเป็นครู ที่เป็นคนไทยมุสลิม ก็ไม่มีหรือมีน้อย หรือไม่ตรงสาขา ส่วนหนึ่งที่จบจากต่างประเทศก็มีเฉพาะคุณวุฒิทางการศึกษา เท่านั้นจึงต้องสอบคัดเลือกมาจากนอกพื้นที่ ครูไทยพุทธตอนนี้ก็หวาดกลัวเพราะมีการยิงกันทุกวัน ครูหรือ พระสงฆ์ ก็ไม่เว้น ส่วนครูอัตราจ้าง ก็มีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ ไม่ตรงกับวิชาเอกที่ต้องการ จึงเป็นปัญหาสำคัญ

2.7. ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

2.7.1. การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาเป็นพิเศษให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

2.7.2. รัฐควรเปิดเผยและประชาสัมพันธ์ แนวทางการสนับสนุนงบประมาณแก่สาธารณชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน

2.7.3. รัฐจะต้องมีระบบการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล การใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและจริงจัง

2.7.4. ไม่ควรสนับสนุนเงินอุดหนุนรายหัวเนื่องจากทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มคนบางกลุ่มควรให้ชุมชนบริหารจัดการเองตามสภาพจริง

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนหนึ่งยังมีโลกทัศน์ต่อการบริหารงบประมาณของภาครัฐที่ผ่านมา รัฐยังสนับสนุนงบประมาณ ไม่พอเพียงทำให้ส่วนหนึ่งต้องขอความช่วยเหลือจากองค์กรมุสลิมต่างชาติ แต่ชาวไทยมุสลิมส่วนหนึ่ง และชาวไทยพุทธ มีโลกทัศน์ต่อการบริหารงบประมาณของภาครัฐเกี่ยวกับเงินอุดหนุนรายหัว ในปอเนาะหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามว่าการทุ่มงบประมาณโดยการเพิ่มเงินอุดหนุนรายหัวจำนวนมาก เพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษาในพื้นที่นั้น เป็นอันตรายและน่ากลัวกว่าการทำร้าย หรือ ฆ่ากัน เพราะปอเนาะและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนหนึ่งไม่ได้มุ่งที่จะสงเคราะห์คนยากจนตามวัตถุประสงค์เดิม บางแห่งกลายเป็นธุรกิจ มีการแย่งชิงเด็กนักเรียน ซึ่งนักเรียนจากผู้ปกครอง และเด็กจากนอกพื้นที่ ครูและผู้บริหาร โรงเรียนบางแห่งมีความขัดแย้งซึ่งขยายผลเป็นกลุ่มผลประโยชน์ การศึกษากลายเป็นธุรกิจบุคลากรที่จะเข้าไปสอน จะต้องจ่ายเงิน 6-7 หมื่นต่อคน ปอเนาะบางแห่งจึงมีการดำเนินการทางการเมือง และเอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ บางแห่งมีนักเรียนที่จบการศึกษาจาก ตะวันออกกลาง มาเปิดปอเนาะ ไม่ได้จดทะเบียนควบคุมกันไม่รู้ว่าสอนอะไรบ้าง ดังนั้นการช่วยเหลือปอเนาะมีการปรับเปลี่ยนใหม่ควรมีเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมด้วย ไม่ปล่อยอิสระ ไม่ควรให้เงินอุดหนุนรายหัวมากอย่างทุกวันนี้โดยขาดระบบการควบคุม

3. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

3.1 รัฐจะต้องผลักดัน และส่งเสริมให้เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรมและมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เป็นเรื่องที่ยาก แต่การใช้การศึกษาในการแก้ไขปัญหาเป็นจุดสำคัญ ซึ่งรัฐจะต้องเข้าใจและดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อไม่ให้กลุ่มที่ก่อความไม่สงบใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ เนื่องจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่เรียนน้อยยังเป็นจุดอ่อนที่จำเป็น ต้องแก้เรื่องความรู้ ไม่ให้เยาวชนถูกชักจูง ปลุกกระดม จะต้องมีการเผยแพร่ศาสนาอิสลามที่ถูกต้องสามารถแยกคนไม่ดีออกจากคนดีให้ได้

3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายได้ ควรใช้การสอบถามความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ในการนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดนโยบาย

3.3 ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น ทั้งในด้านการจัดหลักสูตร และการกำหนดยุทธศาสตร์อย่างจริงจังและกรรมการควรมาจาก การสรรหา

3.4 ระบบการคัดเลือกผู้แทนและกรรมการทางการศึกษาจะต้องมีความเข้มแข็ง ไม่มี การแทรกแซงทางการเมือง

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดน สามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมก็ต้องเข้าใจพื้นฐานคนในพื้นที่ก่อน เพราะคนในพื้นที่ บางส่วนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ เพราะบางส่วนไม่ค่อยมีความรู้ คิดวิเคราะห์ไม่เป็น แต่ถ้า ถามความต้องการเป็นข้อมูลปฐมภูมินั้นทำได้ กรรมการสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา นั้น ตอนนี้ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพราะขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง งบประมาณสนับสนุนก็ไม่มี จะให้คนเสียสละหรืออาสาสมัครอย่างเดียวกันก็ไม่มา ผู้นำชุมชนส่วนหนึ่งก็พยายามทำความเข้าใจ กับชาวบ้านว่าต้องช่วยเหลือ ดูแลโรงเรียน

3.5 รัฐต้องสื่อสาร และ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลด้านการศึกษา ให้ประชาชนในพื้นที่ ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกดึงโดยนำ พระวอนนะ จาก คัมภีร์อัล-กุรอานมาประกอบในการ ประชาสัมพันธ์ เพื่อความเข้าใจ และความเชื่อถือ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดน สามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ถ้าอ้อแต่ปัญหาเรื่อง ภาษา จารีตประเพณีและศาสนา ก็จะทำให้การศึกษาเข้าไปแก้ไข ปัญหาไม่ได้ รัฐต้องทบทวนดูๆ อย่าให้เรื่องของตัวบุคคลที่ไม่เข้าใจมาสรุปเป็นปัญหาทาง การศึกษาต้องดูว่าเป็นข้ออ้างของกลุ่มก่อความไม่สงบหรือไม่ รัฐต้องทำความเข้าใจกับคนในพื้นที่ อย่างตกลุม ครูที่จะเข้าไปสอนศาสนาจะต้องศึกษาดูก่อนว่าจะต้องเป็นพวกที่ไม่บิดเบือน ข้อเท็จจริง บางคนสอนไม่ถูกต้อง บิดเบือน

3.6 จะต้องมีองค์กรที่ดูแลนักเรียน นักศึกษาที่ไปศึกษาต่อในต่างประเทศอย่างทั่วถึง เป็นระบบและมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างถูกต้อง

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดน สามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

คนไทยมุสลิมในพื้นที่ มีการศึกษาน้อยเพราะไม่มีโอกาส เว้นแต่ต้องไปต่างประเทศ ตอนนี้มีทุนจากตะวันออกกลางซึ่งส่วนใหญ่ไปเรียนที่ซาอุดีอาระเบีย มากที่สุด เพราะเป็น มหาวิทยาลัยอันดับหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับ ถ้าใครจบมาก็ถือว่าเป็นคนเก่ง ช่วงหลังก็นิยมไปเรียนที่ จอร์แดน เพราะเห็นว่าทำให้มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น เด็กที่ไปเรียนส่วนใหญ่เป็นลูกผู้นำ ลูก โตะครุ มีทุนให้เรียนฟรี ส่วนหนึ่งกลับมาก็เป็นโตะครุ นักเรียนบางส่วนนิยมไปเรียนที่มาเลเซียซึ่ง

มีนักเรียนจากประเทศไทยไปเรียนมาก เพราะในมหาวิทยาลัย มีทุกอย่างครบ เยาวชนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ได้ทุนเรียนจำนวนมาก ส่วนหนึ่งมีค่าใช้จ่ายเฉพาะค่าอาหารอย่างเดียว ซึ่งค่าครองชีพก็ไม่แพง เยาวชนที่ไปเรียนที่มาเลเซีย เห็นว่า คนที่มาเรียนที่มาเลเซียได้เปรียบหลายอย่าง ภาษาอังกฤษก็ได้ บริษัทที่รับเข้าทำงานก็พิจารณาก่อน

4. นโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น

4.1 นโยบายการแก้ไขปัญหาด้านศึกษาในระยะสั้นและในระยะยาวจะต้องดำเนินการไปพร้อมกัน

4.2 การแก้ปัญหาระยะสั้นต้องทำอย่างเป็นองค์รวมในทุกมิติ ไม่ใช่การแยกส่วนในการแก้ไขปัญหา

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

การแก้ปัญหาระยะสั้นอำนาจรัฐจะต้องได้คืนมาก่อนเพื่อขวัญกำลังใจของเจ้าหน้าที่กองกำลังภาครัฐต้องดูแลเจ้าหน้าที่ได้ เพราะขณะนี้ คนในวงการศึกษากลายเป็นเป้าหมายสำคัญในการทำลาย เพื่อให้เกิดความกลัว ความหวาดระแวง การข่มขู่ครู ผู้บริหารทำให้ต้องพากันออกจากพื้นที่ หากโรงเรียนเหลือครูคนเดียวก็ต้องปิดเรียน หรือเมื่อสถานการณ์ไม่ดี ก็ต้องปิดเรียน ขณะนี้ครูถูกยิง ผู้บริหารถูกยิง หากเราปิดโรงเรียน ก็ว่าครูขี้ขลาด ครูกลัว แต่ต้องคำนึงถึงว่าครูก็เป็นคนเหมือนกัน ซึ่งขณะนี้ต้องการคนที่ทุ่มเท เสียสละจริง ๆ เพราะถ้านึกถึงความปลอดภัยอย่างเดียวก็ จะไม่มีคนอยู่ในพื้นที่ ต้องเสียสละ และมีความจริงใจ เพราะหากแก้ไขไม่ได้ เด็ก ๆ ส่วนหนึ่งที่เป็นคนดีก็จะขาดโอกาส ตอนนีครูในพื้นที่ก็ได้แต่ซื้อปืนไว้เพื่อป้องกันตัวซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สมควร เนื่องจากเรื่องความปลอดภัยเป็นหน้าที่ของทหารและตำรวจที่จะต้องดูแล ครู อาจารย์มีหน้าที่สอนหนังสือ ทหาร ตำรวจมีหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัย ทุกวันนี้การแก้ปัญหาไม่ได้เรื่องความปลอดภัยตอนนี้มี ครูจะได้ทำหน้าที่แก่ผู้ด้อยโอกาสต่อไป

4.3 การแก้ปัญหาระยะสั้นทำได้โดยอบรมบุคลากร ให้สามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการรายวิชาเพื่อให้กระชับเวลาเรียน หมุนเวียนสอนในลักษณะห้องเรียนเคลื่อนที่ หรือชุดครูเคลื่อนที่

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่ว่า

ในพื้นที่ ครู อาจารย์ ไม่มีการสอนหนังสือเนื่องจากไม่มีความปลอดภัยในชีวิต ทหาร ตำรวจ ก็จะเข้าไปดำเนินการสอนหนังสือแทน เหมือนกับตำรวจตระเวนชายแดนที่สามารถตั้งโรงเรียนได้ให้ความรู้แก่เด็กได้แต่ก็ขาดความพร้อมเนื่องจากแผนการสอนอาจจะไม่ตรงกับ

กระทรวงศึกษาธิการแต่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพราะตอนนี้ส่วนใหญ่โรงเรียนก็หยุดสอน เพราะครูส่วนหนึ่งเห็นว่า ต้องหยุดสอนหนังสือหากมีความจำเป็น เพราะคนเราต้องรักษาชีวิต เมื่อชาวบ้านเห็นว่าการที่ครูไปทำหน้าที่เพื่อลูกหลานแล้วไม่มีความสำคัญ และถือว่าเป็นทางเลือกที่ชุมชนของเขาเลือกเอง ตัดสินใจเอง ซึ่งชาวบ้านก็จะได้รับผลกระทบ แม้แต่การฝึกอาชีพ บางหน่วยงานก็หยุดไป เพราะความไม่ปลอดภัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคลและสังคม ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ และ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับแนวโน้มของนโยบายการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

สำหรับการวิจัยเพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ในระดับบุคคลและสังคม ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ศึกษาเอกสาร โดยใช้วิธีการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กพื้นบ้าน นาฏศิลป์พื้นบ้าน และประเพณีชาวไทยมุสลิมภาคใต้ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากการเล่าเรื่อง (Narrative) และการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในอำเภอเมืองจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นอำเภอในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่มีสถิติการเกิดเหตุความไม่สงบระหว่างปี พ.ศ. 2547- 2548 มากที่สุด จำนวน 77 คน และเก็บข้อมูลจากเรียงความของเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 59 ฉบับ ในส่วนของการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้น ผู้วิจัยใช้การวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 คน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ทิศทางของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้” สรุปผลเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้
2. ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยโลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดน สามจังหวัดภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

1. โลภทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม พบว่า

ศาสนาอิสลามมีจุดแข็ง คือสามารถบูรณาการศาสนา และทุกเรื่องเป็นเรื่องเดียวกันและถือเป็นวิถีชีวิตของมุสลิมทุกคน ข้อมูลโลกทัศน์ทางด้านความเชื่อ ศาสนา และ วัฒนธรรม ที่พบจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า คนไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้มีความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา สำนึกยำเกรงและภักดีต่ออัลลอฮ์ นับถือศาสนาเคร่งครัด เคารพบูชาผู้นำ และผู้มีความรู้ทางศาสนา ภูมิใจในศาสนาของตน แต่การปฏิบัติตามหลักอะมัล (การทำความดี) ในยุคนี้เน้นไป ตามเงื่อนไขของบริบทแวดล้อม อาจไม่ตรงตามหลักปฏิบัติทั้งหมด แต่เจตนาและความตั้งใจยัง เป็นไปอย่างเคร่งครัด

1. ศาสนาอิสลามนั้นไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมเว้นแต่เกิดจากความไม่เข้าใจในหลักการแห่งศาสนาที่แท้จริงเท่านั้น โลภทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่า ในปัจจุบันยังขาดปราชญ์ทางศาสนา ที่จะชี้แนะแก่ชาวไทยมุสลิมที่ยังเข้าใจศาสนาไม่ถูกต้อง จึงทำให้ผู้ก่อความไม่สงบ ใช้ช่องว่างของความไม่รู้จริงในเรื่องศาสนา ในการปลุกระดม และนำศาสนาไปเป็นเครื่องมือ เพื่อก่อความไม่สงบ และ นำศาสนาไปใช้ในทางที่ผิดโดยการบิดเบือนศาสนา โลภทัศน์ของคนในพื้นที่ จึงเห็นว่า ควรมีผู้รู้หรือปราชญ์ทางศาสนาที่จะทำหน้าที่ตีความบทบัญญัติที่ยังมีผู้ที่เข้าใจไม่ถูกต้อง เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมสามารถดำเนินชีวิตตามหลักการ หรือบทบัญญัติในซาริอาห์ อย่างถูกต้อง และ เพื่อไม่ให้ผู้ก่อความไม่สงบนำศาสนาไปเป็นเครื่องมือ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Aref M.Al-Khattar ที่สำรวจความคิดเห็นของผู้นำศาสนายูดาห์ คริสต์ และอิสลามในอเมริกาที่มีต่อการก่อการร้ายในนามศาสนา พบว่า ความผิดพลาดในการอ่านและตีความคัมภีร์ศาสนาบวกการอ้างความชอบธรรมเพื่อตัวเองคือปัจจัยหลักที่จูงใจให้เกิดการก่อการร้ายบนฐานของศาสนา

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มุ่งให้เกิดสันติสุข ศาสนาอิสลามนั้นสอนเรื่องความแตกต่างทางศาสนา และความเชื่อถือว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และไม่ควรถือเป็นสิ่งกีดกันความสามัคคีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โลภทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่า โดยทั่วไปชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมรุ่นใหม่มีการคบค้าสมาคมกับชาวไทยพุทธค่อนข้างสูงและมีกิจกรรมร่วมกันพอสมควร ความเข้าใจในเรื่องศาสนาของทั้งสองฝ่ายมีทั้งความเข้าใจที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบบนพื้นฐานหลักสันติภาพของทั้งสองศาสนา

2. โลกทัศน์ทางการเมือง การปกครอง พบว่า

ปัจจุบันปัญหาความไม่สงบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้รุนแรงขึ้นและรุนแรงมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา โลกทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่า การแบ่งแยกดินแดน ที่มีต่อเนื่องมานาน และเป็นเป้าหมายหลักของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ดังนั้นการทำความเข้าใจปัญหาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ให้สามารถเข้าถึงเหตุปัจจัยของปัญหาจำเป็นจะต้องรู้และเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับขบวนการแบ่งแยกดินแดน เช่น ยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบที่มีการใช้ศาสนานำการต่อสู้ ใช้ประวัติศาสตร์รัฐปัตตานีเป็นปัจจัยชี้้นำ การที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบใช้ประวัติศาสตร์รัฐปัตตานีเป็นปัจจัยชี้้นำ และสามารถดึงประชาชนไปเป็นแนวร่วมได้นั้น เพราะชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ มีความสำนึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของตนสูง โดยเฉพาะเกี่ยวกับอารยธรรมของปัตตานี ทำให้ชาวไทยมุสลิมส่วนหนึ่งยังขาดสำนึกของความเป็นไทย ซึ่งสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ขาดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและภาษากับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ขาดความรู้สึกเป็นคนไทย ประเด็นที่ผู้ก่อความไม่สงบใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการชี้้นำ ชักจูง ประชาชนไปเป็นแนวร่วม ได้ผลอย่างดีอีกประเด็นหนึ่งนั้น คือ เรื่องการเมือง การปกครอง คนในพื้นที่มีโลกทัศน์ต่อการเมือง การปกครองว่าในพื้นที่เต็มไปด้วยปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาการเลือกปฏิบัติ ปัญหาการทุจริต ปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาสิทธิพล ซึ่งมีมากจนทำให้ขาดความไว้วางใจกันระหว่างชาวไทยมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เป็นไทยพุทธ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นไทยมุสลิมด้วยกัน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งไม่ว่าโลกทัศน์ต่อการปกครองของรัฐเหล่านี้จะเกิดขึ้นจากกระบวนการหรือนโยบายก็ตาม ก็ได้ถูกกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบนำมาใช้เป็นจุดแข็งโดย การแสวงประโยชน์จากจุดอ่อนของภาครัฐในการก่อความไม่สงบจนมีความรุนแรงมากขึ้นเช่นในปัจจุบัน

สำหรับการแก้ไขปัญหาความไม่สงบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นั้น คนในพื้นที่มีโลกทัศน์ต่อการแก้ไขปัญหารัฐว่า สถานการณ์การก่อความไม่สงบมีการพัฒนารูปแบบยุทธวิธีของผู้ก่อความไม่สงบไปเร็วมาก ในขณะที่ความพยายามในการแก้ไขปัญหารัฐ ไม่ทันกับยุทธวิธีที่พัฒนาไป การดำเนินการของรัฐมีแต่ข้อเสนอที่ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ส่วนหนึ่งเพราะขาดข้อมูลจริงและข้อมูลเชิงลึกจากพื้นที่ โดยแนวทางการแก้ไขปัญหารัฐยังสร้างช่องว่าง และทำให้เกิดความหวาดระแวง ของคนในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติงานของทหาร นักสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการ ซึ่งนอกจากจะทำให้การแก้ไขปัญหารัฐส่วนหนึ่งไม่ประสบความสำเร็จแล้วยังทำให้สถานการณ์มีความรุนแรงขึ้น ปัจจุบันผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ขาดขวัญกำลังใจเป็นอย่างมากมีการ

ขอย้ายออกนอกพื้นที่เป็นจำนวนมาก รวมถึงประชาชนก็มีการอพยพออกนอกพื้นที่จำนวนมากขึ้นด้วย

3. โลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า

คนไทยในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมยังมีโลกทัศน์ต่อนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ ว่าไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเท่าเทียม ทำให้มีความล่าช้า เมื่อเปรียบเทียบกับการพัฒนาในพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของประเทศรวมถึงเปรียบเทียบความเจริญทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านในประเทศมาเลเซียที่อยู่ใกล้เคียง ประชาชนยังยากจน เนื่องจากหางานยาก ส่วนหนึ่งต้องเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ เช่น ในอำเภอหาดใหญ่ หรือในประเทศมาเลเซีย และในปัจจุบัน ผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบันก็ยิ่งทำให้การประกอบอาชีพและการหางานยากขึ้น

ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ มีโลกทัศน์ว่าการประกอบอาชีพเป็นการปฏิบัติศาสนกิจอย่างหนึ่งเป็นหน้าที่บัญญัติทางศาสนา การเลือกอาชีพจึงไม่ใช่เกณฑ์เรื่องรายได้อย่างเดียว แต่จะใช้เกณฑ์ศาสนาอนุมัติ และความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจด้วย ผู้ประกอบอาชีพที่เป็นหลักส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิงเนื่องจากผู้ชายไม่จำเป็นต้องปฏิบัติศาสนกิจเคร่งครัด เท่าผู้ชาย ทำให้ คนในพื้นที่บางส่วนมีโลกทัศน์ต่อผู้ชายไทยมุสลิมว่าขาดความอดทนต่องานหนัก

4. โลกทัศน์ทางด้านสังคม พบว่า

โลกทัศน์ทางด้านสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนชาวไทยมุสลิม เช่น ความสัมพันธ์ในชุมชนของชาวไทยมุสลิม มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ความเชื่อพื้นฐาน อำนาจบารมีของผู้นำ ทั้งผู้นำทางการและผู้นำไม่เป็นทางการ ในปัจจุบันความสัมพันธ์ในชุมชนที่มีการสืบเนื่องทางบรรพบุรุษแสดงออกผ่านระบบความสัมพันธ์แบบราชการแทนที่ประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

โลกทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่า สถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมนระหว่างชาวไทยมุสลิมกับคนในศาสนาอื่น โดยความสัมพันธ์ในปัจจุบันมีลักษณะถอยห่างไปจากเดิม มีความหวาดระแวงมากขึ้น มีการไปมาหาสู่และลักษณะการช่วยเหลือเกื้อกูลเฉพาะที่จำเป็นและในส่วนที่ไม่ผิดกับหลักศาสนาเท่านั้น ลักษณะประชากรและกลุ่มชาติพันธุ์ ของชาวไทยมุสลิมในปัจจุบัน มีการพัฒนาบุคลิกภาพสู่ความเป็นสากลตามหลักปฏิบัติของอิสลาม และตามธรรมเนียมในสังคมมุสลิมสากล โลกทัศน์ของคนในพื้นที่เห็นว่าปัจจุบันมีความพยายามในการหลอมรวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้เหลือความเป็นหนึ่งเดียวคือ ความเป็นมุสลิม คนไทยพุทธเป็นชนกลุ่มน้อยที่ได้รับผลกระทบในวิถีชีวิตเป็นอย่างมากทำให้มีการอพยพออกจากพื้นที่เป็นจำนวนมากและส่วนที่เหลืออยู่ในพื้นที่ที่มีความพยายามในการรวมกลุ่มมากขึ้น

โลกทัศน์เกี่ยวกับการสร้างสันติภาพ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ คนในพื้นที่เห็นว่าทั้งชาวไทยพุทธ และ ชาวไทยมุสลิม ควรทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในความแตกต่างของวิถีชีวิต บนพื้นฐานของการใช้หลักศาสนาของตน โดยชาวไทยพุทธพึงปฏิบัติตามหลักของศาสนาที่มีเป้าหมายเพื่อสันติภาพ โดยการมีเมตตา หรือมีความรักสากล ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่เอาชนะด้วยการใช้ความรุนแรงไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม ส่วน ชาวไทยมุสลิม พึงปฏิบัติตามหลักของศาสนาที่มีเป้าหมายเพื่อสันติภาพเช่นกัน

5. โลกทัศน์ทางการศึกษา พบว่า

โลกทัศน์ด้านการศึกษา ถือได้ว่าเป็นโลกทัศน์ที่แนบแน่นกับศาสนาเป็นอย่างมาก การปฏิบัติตามหลักศรัทธาของศาสนาอิสลาม (อัลอิมาน) ในปัจจุบันมีความพยายามที่จะอาศัยเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการอธิบายหรือทำความเข้าใจหลักศาสนาเพื่อช่วยให้ชาวไทยมุสลิม ได้เห็นทิศทางหรือเป้าหมายของการปฏิบัติมากขึ้น ผู้นำทางศาสนาส่วนหนึ่งยังคงใช้การเข้าถึงศาสนาโดยอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนเป็นเครื่องมือเพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่มีความเข้าใจในหลักศาสนามากขึ้น และมีการทำให้คนมีศรัทธาในศาสนาและปฏิบัติตามหลักศาสนามากขึ้น

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการกำหนดโลกทัศน์ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะครูสอนศาสนา จะเป็นผู้มีอิทธิพลในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ จนทำให้สามารถชี้แนะแนวความคิดได้ เพราะชาวไทยมุสลิมยกย่องนับถือ ศรัทธา และยอมรับผู้มีคุณวุฒิทางศาสนา โดยถือว่า ผู้มีความรู้ทางศาสนา เช่น โต๊ะครู อูstad เป็นปราชญ์ทางศาสนา และถือว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่เคารพ ศรัทธาของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้ก่อความสงบใช้เป็นช่องทางในการใช้ผู้นำทางศาสนาบางกลุ่มในการชักจูงประชาชนและเยาวชนเข้าเป็นแนวร่วมในการก่อความไม่สงบ และคนในพื้นที่ที่มีโลกทัศน์ต่อการศึกษาว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่คือปัญหาการจัดการศึกษาเนื่องจากการศึกษาที่เป็นอยู่ส่วนหนึ่งยังขาดการทำให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง

โลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังปฏิเสธการศึกษาในระบบของรัฐโดยเห็นว่าไม่สอดคล้องกับความต้องการ และบางส่วนมีโลกทัศน์ต่อนโยบายการศึกษาของรัฐว่าเป็นไปเพื่อการครอบงำชาวไทยมุสลิม และเห็นว่าระบบการศึกษาของรัฐเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพุทธ สำหรับโลกทัศน์เกี่ยวกับการใช้ภาษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นั้น คนในพื้นที่เห็นว่าภาษามลายูและภาษาอาหรับ มีอิทธิพลเหนือภาษาไทยเนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้สำหรับการศึกษาในศาสนาอิสลามแต่การสอนภาษาไทยก็ไม่ได้ขัดต่อหลักของศาสนาอิสลามแต่อย่างใด คนในพื้นที่ที่มีโลกทัศน์ต่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ว่า การที่ผู้ก่อความไม่สงบใช้

ประวัติศาสตร์ของรัฐปัตตานีมาเป็นปัจจัยชี้้นำในการก่อความไม่สงบได้เพราะเนื้อหาในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ยังขาดการนำเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งนักวิชาการควรร่วมกันชำระประวัติศาสตร์โดยจะต้องดำเนินการบนข้อเท็จจริงร่วมกัน บนฐานข้อมูลที่ถูกต้องและปลอดภัยจากการบิดเบือน

ปอเนาะ คือ สถานศึกษาของ ชาวไทยมุสลิม ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมเป็นอย่างมากแต่ในปัจจุบันทั้งคนไทยพุทธและคนไทยมุสลิมส่วนหนึ่งในพื้นที่มีโลกทัศน์ต่อนโยบายการศึกษาในส่วนของการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนปอเนาะ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามว่าส่วนหนึ่งทำให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่หรือคนชั้นผู้นำของศาสนาที่แสวงหาประโยชน์จากสถานศึกษา โดยแฝงตัวอยู่ในคราบของบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปดูแลได้ จนทำให้มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของปอเนาะดั้งเดิม

ผลกระทบของสถานการณ์ความไม่สงบที่มีต่อการศึกษานั้นคนในพื้นที่มีโลกทัศน์ว่ามีผลกระทบต่อการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องทำให้ขวัญกำลังใจของครูไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำงานตามปกติได้และอยู่ในภาวะตกต่ำอย่างหนัก เป็นโลกทัศน์ลึกลับ ซึ่งหมายถึง การมองโลกอย่างหมกหมองในการเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อการหยุดทำการสอนในภาวะที่ขาดความมั่นใจในความปลอดภัย และการย้ายออกจากพื้นที่ของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

6. โลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า

ธรรมชาติของภาคใต้ นั้น เกี่ยวข้องการดำรงชีวิตของมนุษย์ ชาวไทยในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จึงเห็นความสำคัญของธรรมชาติมีต่อคุณค่าของชีวิต และเชื่อมโยงกับหลักศาสนา โลกทัศน์ของชาวไทยภาคใต้ที่มีต่อธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างคนในพื้นที่ กับธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 2 ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพของบุคคล และ สังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปทิศทางของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย

นโยบายการศึกษาของรัฐที่ผ่านมาล้มเหลวเพราะไม่สอดคล้องกับความต้องการ และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ อันเนื่องมาจากความแตกต่างของระบบคิด ของผู้กำหนดนโยบายของรัฐกับ คนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ รัฐจึงจำเป็นที่จะต้องมีความต้องการที่แท้จริง โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ (Majority Group) ของพื้นที่ จึงจะแก้ปัญหาได้ โดยรัฐจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น และกระบวนการคิดในการกำหนดนโยบายนั้น ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับการปรับตัวของคนในพื้นที่ เพื่อให้ดำรงชีพได้ในบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่การจัดการศึกษาต้องไม่สร้างปัญหาต่อวิถีชีวิตของคน โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิม โดยจะต้องรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายและจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากความเข้าใจและการยอมรับร่วมกัน รัฐจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาคารึกการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้อย่างจริงจัง

2. สารและเนื้อหาของนโยบาย

2.1. หลักการ และเป้าหมาย

เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจริยธรรมและคุณธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ เป็นคนดีตามหลักศาสนาของทุกศาสนา การปลูกฝังค่านิยมและเจตคติทางด้านจริยธรรม คุณธรรมเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ อาทิ ความเมตตา มีความเกื้อกูลกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยต้อง คำนึงถึงประโยชน์โดยรวมของประเทศมากกว่าประโยชน์ส่วนตนหรือของคนเฉพาะกลุ่ม มีความสำนึกในชาติ พระมหากษัตริย์ โดยจะต้องมีความเสียสละเพื่อชาติ โดยการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดสันติภาพที่ถาวร โดยรัฐและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับจะต้องคำนึงถึง สัจธรรม (truth) ความยุติธรรม (justice) ความรัก (love) เสรีภาพ (freedom) ให้เกียรติ และยอมรับในศักดิ์ศรี ของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม

2.2. การจัดโครงสร้าง

รัฐต้องส่งเสริมให้เกิดองค์กร ด้านการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเช่น สภาการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งจะต้องมีผู้แทนทุกฝ่ายรวมถึงผู้นำศาสนาร่วมเป็นกรรมการด้วย โดยมีการสรรหากรรมการตามสัดส่วนที่เหมาะสมและรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณการศึกษา ควบคุมทิศทาง เป้าหมาย หลักสูตร และ มีการติดตาม ประเมินผล อย่างเป็นระบบ ควรมีหน่วยงานที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ เป็นที่ปรึกษา และ ให้การช่วยเหลือด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่ ควรมีการดำเนินการประสานกัน ของภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งรัฐควรคำนึงถึงความคล่องตัวในการบริหารมากกว่ายึดติดเรื่อง กฎเกณฑ์ซึ่งจะขาดความคล่องตัว

2.3. ระบบการศึกษา

ควรจัดให้มีการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม เพื่อสัมพันธ์ภาพที่ดี โดยพัฒนาโรงเรียนของรัฐบาลทุกระดับให้มีคุณภาพ และจัดให้มีการเรียนทั้งวิชาสามัญ และวิชาทางด้านศาสนา ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามศาสนาที่ตนเองนับถือ เพื่อให้ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยพุทธ และอีกหลายๆ ศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้ในความหลากหลาย และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ควรหมั่นพบปะ พูดคุยกัน ไปมาหาสู่กันให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดอง และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2.4. แนวการจัดการศึกษาและการบริหาร

การจัดการศึกษาจะต้องมีการเรียนวิชาทางด้านศาสนาทุกระดับ โดยสถานศึกษาจะต้องให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนศาสนาที่ตนเองนับถือได้ตามความต้องการ และ การสอนศาสนาต้องเป็น ไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิต มีการเรียนรู้ในหลายมิติ และจะต้องให้ความรู้ที่เป็นสากล มุ่งที่จะให้ผู้เรียนใช้ระบบคิดแบบอนาคตและเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนามีการสอนสันติศึกษา ต้องมีการหลอมรวมบูรณาการศาสนา สามัญ อาชีพ ให้มีความเหมาะสมสามารถเลือกได้อย่างหลากหลาย

สำหรับ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และ ปอเนาะควรพัฒนาให้มีมาตรฐานสามารถเป็นต้นแบบที่ดี โดยรัฐให้การสนับสนุนทรัพยากร มีการศึกษาวิจัยคุณภาพของการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานทางการศึกษา จะต้องนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยเชื่อมโยง ไปถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วย

เปิดโอกาสให้ผู้ที่จบจากต่างประเทศสามารถเทียบคุณวุฒิ และประกอบอาชีพได้ และ ควรจัดตั้งสถาบันการสอนภาษาไทยที่เป็นมาตรฐาน เพื่อทำให้คนในพื้นที่ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย

2.5. มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

การประเมินภายนอกของสถานศึกษาควรประเมินจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่ใช่การประเมินจากเอกสารเพียงอย่างเดียว มีการพัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผล การจัดการศึกษา ในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

จัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่ และ มาตรฐานกลาง โดยเกณฑ์มาตรฐานกลางจะต้องกำหนดไว้กว้างๆ ไม่ควรลดเกณฑ์มาตรฐานของ การศึกษาในพื้นที่เพราะจะทำให้คุณภาพการศึกษาลดลง และเสียประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้เรียน

2.6. ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ครูในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องเป็นตัวแทนของผู้ปกครอง เป็น ส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน ครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อเป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น รัฐจะต้องวางแผนในการผลิตครูในพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีการผลิตและประกันการมีงานทำ มีการ พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้วยการปลูกฝังคุณธรรมและสร้างจิตสำนึกที่ดี

2.7. ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

งบประมาณควรให้ชุมชนบริหารจัดการเองเนื่องจากจะทำให้สามารถบริหาร ตามสภาพจริง ไม่ควรให้การสนับสนุนโดยเงินอุดหนุนรายหัว : ซึ่งรัฐควรเปิดเผยและประชาสัมพันธ์ แนวทางการสนับสนุนงบประมาณแก่สาธารณชนโดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพื่อ สร้างความเข้าใจแก่ประชาชน มีระบบการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพผล การใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและจริงจัง

3. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

รัฐจะต้องผลักดัน และส่งเสริมให้เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม และมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเสนอแนะในเชิงนโยบายได้ คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น ควรมาจากการสรรหาและจะต้องไม่ถูกแทรกแซงโดยการเมือง

รัฐต้องสื่อสาร และ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลด้านการศึกษา ให้ประชาชนในพื้นที่ ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องโดยนำพระวอพระตา จากคัมภีร์อัล-กุรอานมาประกอบในการประชาสัมพันธ์ เพื่อความเข้าใจ และทำให้เกิดความเชื่อถือ

4. นโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น

นโยบายการแก้ไขปัญหาด้านศึกษาในระยะสั้นและในระยะยาวจะต้องดำเนินการไปพร้อมกัน โดยการแก้ปัญหาระยะสั้นต้องทำอย่างเป็นองค์รวมโดยดำเนินการในทุกมิติไม่ใช่การแยกส่วน สำหรับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของพื้นที่ ที่มีสถานการณ์ความรุนแรงมาก จนสถานศึกษาไม่สามารถเปิดสอนได้ ควรจัดทำหลักสูตรที่มีการบูรณาการรายวิชาเพื่อให้กระชับเวลาเรียน และจัดการเรียนการสอนในลักษณะห้องเรียนเคลื่อนที่หรือชุดครูเคลื่อนที่โดยมีการหมุนเวียนสอนในพื้นที่ ที่มีปัญหา

2. อภิปรายผลการวิจัย

ทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของนักวิชาการที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในประเด็นต่างๆ ซึ่งนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย

นักวิชาการได้เสนอทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ไว้ว่า

รัฐจำเป็นต้องมีเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของประชาชนทุกฝ่ายโดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้โดยรัฐจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น โดยกระบวนการคิดในการกำหนดนโยบายนั้น ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับการปรับตัวของคนในพื้นที่ เพื่อให้ดำรงชีพได้ในบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว แต่การจัดการศึกษาต้องไม่สร้างปัญหาต่อวิถีชีวิตของคน โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิม โดยจะต้องรับฟังความคิดเห็น โดยจะต้องได้ข้อมูลที่ดีมาจากความเข้าใจและการยอมรับของทุกฝ่าย และรัฐจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ อย่างจริงจัง

นโยบายการศึกษาของรัฐที่ผ่านมานั้นล้มเหลวเพราะไม่สอดคล้องกับความต้องการและ วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ อันเนื่องมาจากความแตกต่างของระบบคิดของผู้กำหนดนโยบายของรัฐ กับ คนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ รัฐจึงจำเป็นต้องเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่ จึงจะแก้ปัญหาได้ และจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น หลีกเลี่ยงนโยบายที่ทำให้รู้สึกว่าคุณกรอแง โดยคำนึงถึงเสรีภาพของคนในพื้นที่ เพราะในศาสนาอิสลามมีมาตรการในเรื่องเสรีภาพอย่างเด่นชัดนับตั้งแต่การให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ศาสนิกชน ซึ่ง กล่าวไว้อย่างชัดเจนใน อัล-กูรอ่าน ว่า ไม่มีการบังคับผู้ใดให้จำใจยอมรับนับถือ

ศาสนาอิสลาม (2 : 259) สมพงษ์ ปานเกล้า (2541) สรุปไว้ว่า เนื่องจากการศึกษานั้นหากไม่มีไว้สำหรับการกดขี่ ครอบงำก็มีไว้เพื่อเสรีภาพเท่านั้น การศึกษาที่เป็นกลาสนั้นไม่มี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดสากลเชิงอุดมคติ ที่เชื่อมั่นว่าถ้าประชาชนมีโอกาสจัดการศึกษาของตนเองย่อมสามารถจัดการศึกษาได้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับความเป็นจริงและสนองตอบต่อความต้องการมากกว่าที่รัฐจัดให้เพื่อประโยชน์แก่คนเพียงส่วนน้อยของสังคมเท่านั้น

ที่ผ่านมารัฐได้พยายามแก้ไขปัญหาด้านการศึกษา ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้มาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะนโยบายส่วนใหญ่ถูกกำหนดไปจากผู้มีอำนาจในส่วนกลาง การกำหนดนโยบายส่วนใหญ่ยังขาดการรับฟังจากคนในพื้นที่ จึงไม่เป็นที่ยอมรับ เพราะการยอมรับฟังเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกัน แสดงให้เห็นเสรีภาพในการแสดงออก และการรับฟังจะต้องไม่ยึดติดในความคิดของตัวเอง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งและเป็นวิถีแห่งสันติภาพ ตามที่ ประเวศ วะสี (2545: 5) กล่าวว่า หลักการในเรื่องสันติวิธี เริ่มจากการพูดคุยกันด้วยความเสมอภาค เพื่อแสวงหาทางออกร่วมกัน และหลักจริยธรรมของสันติวิธีคือ ต้องเคารพความเป็นเพื่อนมนุษย์ระหว่างกัน จึงจะสามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้เรียกว่าต้องมีความเสมอภาคกัน ทั้งความเป็นมนุษย์ ความสามารถในการเจรจาและความเสมอภาคกันทั้งความเป็นมนุษย์ ความสามารถในการเจรจา และความเสมอภาคของข่าวสารข้อมูล

การใช้อำนาจรัฐหรืออำนาจของผู้มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย หรือมีอำนาจในการตัดสินใจ ที่ผูกขาดข้อมูลความจริง เพราะมักจะใช้ความเห็นมากกว่าจะตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลความจริงและการวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของส่วนราชการ (ลีปพนนท์ เกตุทัต, 2549) อันเนื่องมาจากการคิดว่าตนนั้นเข้าถึงความจริงสูงสุด และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่รับผลจากนโยบาย ก่อให้เกิดความขัดแย้งและขยายผลไปสู่ความรุนแรง เพราะเป็นการขาดการเคารพในสิทธิเสรีภาพ และความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ตามที่ พระไพศาล วิสาโล (2549: 47) กล่าวไว้ว่าการแสวงหาความจริงต้องอาศัยเสรีภาพเพราะว่ามนุษย์มีความจำกัด มีอคติ แต่ถ้ามีเสรีภาพก็เปิดให้มนุษย์สามารถแสวงหาความจริงได้ การพิสูจน์ว่าอะไรจริงต้องอาศัยเสรีภาพ และความหลากหลาย แต่อำนาจต้องการให้ทุกอย่างอยู่ในแนวเดียวกันอันเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงความจริง ดังนั้นในการกำหนดนโยบายการศึกษาจะต้องรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย โดยเปิดกว้างให้แสดงความคิดเห็น โดยจะต้องได้ข้อมูลที่ดีมาจากความเข้าใจและการยอมรับของทุกฝ่ายและรัฐจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้อย่างจริงจัง เป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ในในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้มากกว่ามุ่งให้ประโยชน์เฉพาะส่วนกลาง

2. สารและเนื้อหาของนโยบาย

2.1 หลักการ และเป้าหมาย

นักวิชาการได้เสนอทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ไว้ว่า

เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจริยธรรมและคุณธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ เป็นคนดีตามหลักศาสนาของทุกศาสนา การปลูกฝังค่านิยมและเจตคติทางด้านจริยธรรม คุณธรรมเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ อาทิ ความเมตตา มีความเกื้อกูลกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยต้อง คำนึงถึงประโยชน์โดยรวมของประเทศมากกว่าประโยชน์ส่วนตนหรือของคนเฉพาะกลุ่ม มีความสำนึกในชาติ พระมหากษัตริย์ โดยจะต้องมีความเสียสละเพื่อชาติ โดยการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดสันติภาพที่ถาวร โดยรัฐและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับจะต้องคำนึงถึง สัจธรรม (truth) ความยุติธรรม (justice) ความรัก (love) เสรีภาพ (freedom) ให้เกียรติ และยอมรับในศักดิ์ศรี ของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม

การศึกษาที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่มีเป้าหมายเพียงเพื่อการเตรียมชีวิตบางช่วงเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมพร้อมชีวิตทั้งหมดของมนุษย์ การศึกษาจึงไม่ได้มุ่งเน้นแต่การแสวงหาความรู้เพื่อการเตรียมตัวเพื่ออาชีพเท่านั้น การศึกษาทุกวันนี้ส่วนใหญ่ยังเป็นการศึกษาเพื่อตนเองมุ่งเน้นการแข่งขัน ละเลยมิติของการพัฒนาให้คนเป็นคนดีมีจริยธรรม ซึ่งจริยธรรมในแง่ของศาสนาอิสลามนั้น ดุสิต หวันเหลี่ยม (2530:42-46) กล่าวไว้ว่า เป็นคุณค่าทางสังคมที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางหรือระบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งขัดเกลาจิตใจให้ผ่องแผ้วเป็นการเคารพภักดีต่อหลักธรรมของศาสนาและกระทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ สิ่งที่ศาสนาอิสลามส่งเสริมเพื่อให้ปฏิบัติดี ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามเป้าประสงค์แห่งการดำเนินชีวิตนั้นมุสลิมต้องมีจริยธรรมที่อำนวยความสะดวกทั้งต่อตนเองและสังคม นอกจากการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ซึ่งจะต้องเน้นการปลูกฝังความสัมพันธ์ที่ดีทั้งระหว่างบุคคล การศึกษาต้องช่วยให้แต่ละคนเข้าใจกระบวนการทำงานของจิตใจตนเอง เพราะสติปัญญาและสันติภาพจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อปัจเจกบุคคลเริ่มทำความเข้าใจกระบวนการที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเองเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ เช่นเดียวกับเป้าหมายของการศึกษาในอิสลามที่เป็นไปเพื่อให้รู้จักพระเจ้าและรู้วิธีการประกอบศาสนกิจ เป็นการเตรียมตัวให้มนุษย์ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติ สร้างประโยชน์แต่ตนเองและสังคม (อบูซามีน่า วันเอเลาะ, 2544) และหากจะทำให้เกิดสันติภาพที่ถาวรจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับสันติภาพ เพราะสันติภาพคือ ผลของความยุติธรรม จะไม่มีสันติภาพถ้าปราศจากความยุติธรรม การเคารพศักดิ์ศรีและสิทธิมนุษยชน สันติภาพที่ถาวรต้องอยู่บนพื้นฐานของ สัจธรรม ความยุติธรรม ความรักและเสรีภาพ การศึกษาใน

พื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ควรสอดแทรกค่านิยมและการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมแก่ผู้เรียน มีความภูมิใจในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เน้นให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความเห็นอกเห็นใจ ความรับผิดชอบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคีของคนในชาติ ฝึกให้ผู้เรียนมีความเมตตา กรุณา รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา ให้เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันระหว่างเพื่อนมนุษย์เพื่อความสงบสุข การสอดแทรกปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียน การเน้นให้เข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขของคนในชาติ

2.2 การจัดโครงสร้าง

นักวิชาการได้เสนอทิศทางการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ไว้ว่า

รัฐต้องส่งเสริมให้เกิดองค์กร ด้านการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเช่น สถานการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งจะต้องมีผู้แทนทุกฝ่ายรวมถึงผู้นำศาสนาร่วมเป็นกรรมการ ด้วย โดยมีการสรรหากรรมการตามสัดส่วนที่เหมาะสมและรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณ การศึกษา ควบคุมทิศทาง เป้าหมาย หลักสูตร และ มีการติดตาม ประเมินผล อย่างเป็นระบบ ควรมีหน่วยงานที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ เป็นที่ปรึกษา และ ให้การช่วยเหลือด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่ ควรมีการดำเนินการประสานกัน ของภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งรัฐควรคำนึงถึงความคล่องตัวในการบริหารมากกว่ายึดติดเรื่อง กฎเกณฑ์ซึ่งจะขาดความคล่องตัว

ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ คือผู้วิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่ วิเคราะห์ปัญหาด้วยสายตาคนนอก และพยายามแก้ไขด้วยการเปลี่ยนแปลงให้เหมือนการแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ของประเทศ การแก้ไขปัญหาทางการศึกษา และการจัดการศึกษา ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จึงไม่ประสบความสำเร็จมาโดยตลอด ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เกิดองค์กรด้านการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเพื่อให้บริการงานด้านการศึกษา ได้อย่างคล่องตัว สอดคล้องกับบริบทและความต้องการ โดยควรมีนักวิชาการการศึกษาที่มีอุดมการณ์ มีความสมัครใจ อาสาสมัครเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิชาการ

2.3 ระบบการศึกษา

นักวิชาการได้เสนอทิศทางการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ไว้ว่า

ควรจัดให้มีการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม เพื่อสัมพันธภาพที่ดี โดยพัฒนาโรงเรียนของรัฐบาลทุกระดับให้มีคุณภาพ และจัดให้มีการเรียนทั้งวิชาสามัญ และวิชาทางด้านศาสนา ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามศาสนาที่ตนเองนับถือ เพื่อให้ชาวไทยมุสลิม และ

ชาวไทยพุทธ และอีกหลายๆ ศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้ในความหลากหลาย และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ควรหมั่นพบปะ พูดคุยกัน ไปมาหาสู่กันให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดอง และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

การเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของผู้อื่นหรือศาสนิกอื่น มีประโยชน์เพื่อการปรับตัว สามารถลดความขัดแย้ง สร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน เป็นการคาดหวังทางสังคมที่ต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความเข้าใจ โดยเฉพาะความเข้าใจในหลักการศาสนาของกันและกัน ซึ่ง รัตติยา สาและ (2544 : 90) เสนอข้อมูลถึงความไม่เข้าใจหลักการศาสนาอิสลามของคนพุทธในพื้นที่ว่า เป็นเพราะใช้มาตรฐานศาสนาของตนเองมาตัดสินการปฏิบัติตามหลักศาสนา ซึ่งทำให้เป็นอุปสรรคในการปฏิสัมพันธ์ และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ ดังนั้น จึงควรจัดให้มีการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม เพื่อสัมพันธ์ภาพที่ดี และเพื่อความเข้าใจหลักของศาสนาซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันในขอบเขตความถูกต้อง อันจะนำมาซึ่งสันติภาพในที่สุด

2.4 แนวการจัดการศึกษาและการบริหาร

นักวิชาการได้เสนอทิศทางการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ไว้ว่า

การจัดการศึกษาจะต้องมีการเรียนวิชาทางด้านศาสนาทุกระดับ โดยสถานศึกษาจะต้องให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนศาสนาที่ตนเองนับถือได้ตามความต้องการ และ การสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิต มีการเรียนรู้ในหลายมิติ และจะต้องให้มีความรู้ที่เป็นสากล มุ่งที่จะให้ผู้เรียนใช้ระบบคิดแบบอนาคตและเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนา มีการสอนสันติศึกษา ต้องมีการหลอมรวมบูรณาการศาสนา สามัญ อาชีพ ให้มีความเหมาะสม สามารถเลือกได้อย่างหลากหลาย

สำหรับ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และ ปอเนาะควรพัฒนาให้มีมาตรฐานสามารถเป็นต้นแบบที่ดี โดยรัฐให้การสนับสนุนทรัพยากร มีการศึกษาวิจัยคุณภาพของการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานทางการศึกษา จะต้องนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยเชื่อมโยงไปถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วย

เปิดโอกาสให้ผู้ที่จะจบจากต่างประเทศสามารถเทียบคุณวุฒิ และประกอบอาชีพได้ และ ควรจัดตั้งสถาบันการสอนภาษาไทยที่เป็นมาตรฐาน เพื่อทำให้คนในพื้นที่ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย

การศึกษาของมุสลิมจะต้องสอดคล้องกับอิสลามเพื่อหล่อหลอมให้มุสลิมดำเนินชีวิตตามแนวทางอิสลาม การศึกษาแนวนี้จะไม่แยกสามัญออกจากศาสนา การเลี้ยงลูกตามคำสอนในคัมภีร์อัล-กุรอาน หรือคำสอนจากศาสดา เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญร่วมกันคือจะต้องใช้เวลาแก่เด็ก และช่วยกันสอนและปลูกฝังให้อยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลามตลอดชีวิต เพราะอิสลามคือส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต อิสลามมีวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดการรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าตลอดเวลา และการกระทำทุกอย่างที่เป็นความดี อิสลามถือว่าเป็นการปฏิบัติศาสนกิจทั้งสิ้น การศึกษาตามแนวทางอิสลามเน้นการพัฒนาคน คือมุ่งให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม เก่งฉลาด รอบรู้โดยมีการศึกษาเป็นกระบวนการที่จัดขึ้น เพื่อให้บุคคลเปลี่ยนแปลงความคิด และการกระทำไปในทางที่ดีงามเพื่อพัฒนาไปสู่จุดหมายที่อิสลามกำหนด (อาหมินะห์ ดำรงผล, 2544 : 98-99) ดังนั้นการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ควรมีการเรียนวิชาทางด้านศาสนาทุกระดับ และผู้เรียนจะต้องสามารถเลือกเรียนศาสนาที่ตนเองนับถือได้ตามความต้องการ โดยการสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิต และ การศึกษาทางศาสนาที่แท้จริงจะต้อง ช่วยให้ผู้เด็กมีสติปัญญาสามารถไตร่ตรองแยกแยะสิ่งที่ไม่ยั่งยืนออกจากสิ่งที่จริงแท้ได้ด้วยตนเอง สุกรี หลังปูเต๊ะ (2548:1) กล่าวว่า สังคมมุสลิมเป็นสังคมที่มีการถดถอยของความรู้ เพราะไม่ค่อยกล้าที่จะคิดออกนอกกรอบ ไม่ค่อยกล้าที่จะคิดมากไปกว่าที่ครูสอน เราถูกสอนมาเพื่อไม่ให้คิดมากไปกว่าที่ครู อูสตาซ ผู้เฒ่าผู้แก่สอนเรา จึงเป็นช่องทางให้ผู้ก่อความไม่สงบอาศัยศรัทธาของชาวไทยมุสลิมในการบิดเบือนคำสอนในศาสนาอิสลาม ซึ่ง จรัญ มะลูลีม (2547:37) เรียกขบวนการนี้ว่า ญอริกัต ฮิกมะตุลลอฮ์ อะบาดา (แนวทางแห่งวิทยาปัญญาของพระเจ้าชั่วนิรันดร์) ขบวนการนี้สามารถเชิญชวนผู้คน โดยเฉพาะเด็กหนุ่มทั้งที่มีระดับสมองดี สมองปานกลางให้หลงใหลในชีวิตเหนือจริงเข้าร่วมขบวนการได้จำนวนมาก โดยอาศัยเงื่อนไขทางสังคม คือการแสดงอำนาจ การกดขี่ การอู้ม ของเจ้าหน้าที่บางคนมาเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมีการนำหลักศาสนา (อิสลาม) มาบิดเบือน ดังนั้นการจัดการศึกษา จะต้องทำให้ ผู้เรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถที่จะ "คิดได้ด้วยตัวเอง" เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ โดยเพิ่มการสอนเกี่ยวกับทักษะการคิดเพื่อเป็นการสร้างรากฐานของผู้เรียนให้มั่นคงยิ่งขึ้น สามารถไตร่ตรองแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องด้วยตนเอง และการศึกษาที่จะทำให้เกิดสันติภาพในสังคมนั้น จะต้องเป็นการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตด้วยความไม่เห็นแก่ตัว ตามที่ (วาริ พิศาลภัทรคุณ, 2531: 43-45) ได้กล่าวไว้ว่า คุณธรรมอีกประการหนึ่งคือให้ผู้เรียนรู้จักใช้ปัญญาฝึกฝนให้เป็นคนมีเหตุผลในการแก้ปัญหาตามหลักจริยธรรม เมื่อมนุษย์มีความเมตตาเป็นที่ตั้ง มีปัญญาในการแก้ปัญหา ก็ย่อมทำให้สังคมมีสันติสุข

2.5 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

นักวิชาการได้เสนอทิศทางการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ไว้ว่า

การประเมินภายนอกของสถานศึกษาควรประเมินจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่ใช่การประเมินจากเอกสารเพียงอย่างเดียว มีการพัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผล การจัดการศึกษา ในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

จัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่ และมาตรฐานกลาง โดยเกณฑ์มาตรฐานกลางจะต้องกำหนดไว้กว้างๆ ไม่ควรลดเกณฑ์มาตรฐานของการศึกษาในพื้นที่เพราะจะทำให้คุณภาพการศึกษาลดลง และเสียประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้เรียน

การประเมินภายนอกของสถานศึกษา ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้น ความยากลำบากของผู้ประเมินคือการเข้าถึงข้อมูลจริง เพราะปัจจุบันผู้ประเมินส่วนหนึ่งไม่กล้าที่จะเดินทางไปประเมินในพื้นที่ การประเมินจึงเป็นการตรวจสอบจากเอกสารเพียงอย่างเดียว ซึ่งขาดมาตรฐานในการประเมินและไม่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้อง จัดให้มีระบบประกันคุณภาพที่เหมาะสม และมีการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

2.6 ครู คุรุคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

นักวิชาการได้เสนอทิศทางการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ไว้ว่า

ครูในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องเป็นตัวแทนของผู้ปกครอง เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน ครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อเป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น รัฐจะต้องวางแผนในการผลิตครูในพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีการผลิตและประกันการมีงานทำ มีการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้วยการปลูกฝังคุณธรรมและสร้างจิตสำนึกที่ดี

อรรถพล อนันตวรสกุล (2539) สรุปไว้ว่าครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ และค่านิยมที่ดีแก่ผู้เรียน ในการทำงานที่จะช่วยให้ผู้เรียน ซึมซับเกิดการยอมรับและปรับความประพฤติตนในทางที่ดี และมีมุมมองของทัศนคติที่ดีต่อคนรอบข้างขึ้นด้วย สถานการณ์ความรุนแรง ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ทำให้ครูขอย้ายออกนอกพื้นที่เกือบ 2,000 คน และอีกเกือบ 10,000 คน ขอย้ายออกจากโรงเรียนในชนบทมาอยู่โรงเรียนในเมืองใกล้บ้าน และรู้สึกปลอดภัยกว่าสภาพเช่นนี้ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนว่าขวัญกำลังใจของครูไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำงานตามปกติได้แต่กำลังอยู่ในภาวะตกต่ำอย่างหนัก ผลกระทบต่อการจัดการศึกษาจึงเป็นไปอย่างกว้างขวางในทุกด้าน รวมถึงผลกระทบที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่เกิดขึ้นต่อนักเรียนด้วยเช่นกัน(ประสิทธิ์ เมฆ

สุวรรณ, 2549: 2) ครูในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ อยู่ในภาวะเสี่ยงครูจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน ครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น โดยจะต้องมีคุณธรรม มีอุดมการณ์และมีจิตสำนึกที่ดี มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียน โดยควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

2.7 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

นักวิชาการได้เสนอทิศทางการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ไว้ว่า

งบประมาณควรให้ชุมชนบริหารจัดการเองเนื่องจากจะทำให้สามารถบริหารตามสภาพจริง ไม่ควรให้การสนับสนุนโดยเงินอุดหนุนรายหัว ซึ่งรัฐควรเปิดเผยและประชาสัมพันธ์แนวทางการสนับสนุนงบประมาณแก่สาธารณชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน มีระบบการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล การใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและจริงจัง

ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ มีการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ที่เน้นปริมาณมากขึ้นเพราะได้รับงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนรายหัว โดยในปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการเรียนการสอนสายสามัญควบคู่ไปกับการสอนศาสนาอิสลาม ได้รับเงินอุดหนุนรายหัวเต็มคือ 100 เปอร์เซ็นต์ จนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามบางแห่งละเลยคุณภาพของการศึกษา รวมถึงละทิ้งอัตลักษณ์ของปอเนาะเดิม ที่มุ่งผลิตผู้รู้โดยไม่มุ่งเน้นรายได้หรือความช่วยเหลือจากภาครัฐ แต่ดำรงอยู่ได้ด้วยแรงศรัทธาจากประชาชนอย่างแท้จริงและประชาชนในพื้นที่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการจัดสรรงบประมาณ อันเนื่องมาจากการเข้าถึงข้อมูลและมีทัศนคติต่อการสนับสนุนของรัฐว่าขาดความเสมอภาค ทำให้เกิดความขัดแย้งและเป็นช่องว่างให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบใช้เป็นปัจจัยในการชี้นำในการก่อความไม่สงบ ดังนั้นการสร้าง ความเข้าใจจึงมีความจำเป็นอย่างมากตามที่สภาความมั่นคงแห่งชาติ (2544: 75-76) กล่าวไว้ว่า จำเป็นต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างสัมพันธ์อันดีต่อชุมชนโดยยึดมั่นในแนวสันติ ต้องทำความเข้าใจกับชุมชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้วยการให้ความรู้ต่อชุมชน เช่นการจัดทำเอกสาร แผ่นพับ การสร้างกิจกรรมรณรงค์ให้รักในสันติภาพที่จะทำให้ได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไป

3. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

นักวิชาการได้เสนอทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ไว้ว่า

รัฐจะต้องผลักดัน และส่งเสริมให้เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม และมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเสนอแนะในเชิงนโยบายได้ คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น ควรมาจากการสรรหาและจะต้องไม่ถูกแทรกแซงโดยการเมือง

รัฐต้องสื่อสาร และ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลด้านการศึกษา ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกด้อยโดยนำ พระวณะ จาก คัมภีร์อัล-กุรอานมาประกอบในการประชาสัมพันธ์ เพื่อความเข้าใจ และทำให้เกิดความเชื่อถือ

นโยบายการศึกษาจะมีผลในการช่วยแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ก็ต่อเมื่อสามารถนำไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรมและมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง ประชาชนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ยังขาดการเข้าถึง (Approach) จากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นชนบท ทำให้การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และกิจการด้านสงครามจิตวิทยาของฝ่ายรัฐบาลในพื้นที่ดังกล่าว ยังไม่แพร่หลายทั่วถึงเท่าที่ควร รัฐควรจะสื่อสาร และ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลด้านการศึกษา ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องโดยนำ พระวณะ จาก คัมภีร์อัล-กุรอานมาประกอบในการประชาสัมพันธ์ ให้แพร่หลาย และเข้าถึงหมู่บ้านต่างๆ เป็นการต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบและเพื่อการสร้างความเข้าใจ

4. นโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น

นักวิชาการได้เสนอทิศทางนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ไว้ว่า

นโยบายการแก้ไขปัญหาด้านศึกษาในระยะสั้นและในระยะยาวจะต้องดำเนินการไปพร้อมกัน โดยการแก้ปัญหาในระยะสั้นต้องทำอย่างเป็นองค์รวมโดยดำเนินการในทุกมิติไม่ใช่การแยกส่วน สำหรับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของพื้นที่ ที่มีสถานการณ์ความรุนแรงมาก จนสถานศึกษาไม่สามารถเปิดสอนได้ ควรจัดทำหลักสูตรที่มีการบูรณาการรายวิชาเพื่อให้กระชับเวลาเรียน และจัดการเรียนการสอนในลักษณะห้องเรียนเคลื่อนที่หรือชุดครูเคลื่อนที่โดยมีการหมุนเวียนสอนในพื้นที่ ที่มีปัญหา

ปัจจุบันในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ สภาพการจัดการศึกษามีอุปสรรคและปัญหาค่อนข้างมาก สืบเนื่องมาจากผลกระทบที่เกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบ ซึ่งมีแนวโน้มจะมีความรุนแรงมากขึ้น สถานศึกษาในพื้นที่ต้องหยุดทำการเรียนการสอนบ่อยมากจนไม่สามารถสอนได้ตามหลักสูตร ขวัญกำลังใจของครูไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำงานตามปกติได้แต่กำลังอยู่ในภาวะตกต่ำอย่างหนัก ผลกระทบต่อการจัดการศึกษาจึงเป็นไปอย่างกว้างขวางในทุกด้าน รวมถึงผลกระทบที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่เกิดขึ้นต่อนักเรียนด้วย รัฐจำเป็นต้องเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยจะต้อง แก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวจะต้องดำเนินการไปพร้อมกัน ซึ่งการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในพื้นที่ ที่มีสถานการณ์ความรุนแรงมาก จนสถานศึกษาไม่สามารถเปิดสอนได้นั้นอาจต้องย้อนไปใช้บริบทของโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลคมนาคมในอดีตที่มีปัญหาความมั่นคง โดยการจัดการเรียนการสอนในลักษณะห้องเรียน

3. ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. โลกทัศน์ที่พบจากการศึกษาวิจัยมีทั้งส่วนที่เป็นโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสันติภาพหรือส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ โลกทัศน์ทั่ว ๆ ไปในด้านต่าง ๆ และโลกทัศน์ที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ
2. โลกทัศน์ของคนในพื้นที่ ขึ้นกับเงื่อนไขของช่วงเวลาที่ให้ข้อมูล สภาวะแวดล้อมโดยมีปัจจัย คือ ความรุนแรงของสถานการณ์ หรือ เหตุปัจจัย ณ ช่วงเวลา ที่ให้ข้อมูล ซึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการกำหนดโลกทัศน์ให้เป็นโลกทัศน์ในทางศรัทธาหรือสิ้นหวังหรือ ตามที่ ตรัสศิลป์ บุญจรรย์ (2542) เรียกว่า โลกทัศน์เผชิญ ซึ่งหมายถึง การมองโลกตามสภาพที่เป็นจริงด้วยพลังศรัทธา แม้ความเป็นจริงเป็นภาวะที่ไม่พึงปรารถนา และ โลกทัศน์หลีกเลี่ยง ซึ่งหมายถึง การมองโลกอย่างหมดหวังในการเปลี่ยนแปลง อาจเป็นเพราะสภาพรอบตัวเป็นสภาพที่ไม่พึงปรารถนาหรือมีแรงกดดันเนื่องจากถูกบีบบังคับทำให้ท้อแท้ สิ้นหวัง เช่น ข้อมูลโลกทัศน์ของบุคลากรทางการศึกษา หลังจากเหตุการณ์สังหารครูสตรีชาวไทยพุทธ นั้น เป็นโลกทัศน์หลีกเลี่ยง ที่มองโลกอย่างหมดหวังในการเปลี่ยนแปลง
3. คนไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ (Majority Group) ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิม ที่เป็นสาระต่อความจริง ๆ นั้น ได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งและแนบแน่น จากศาสนาอิสลาม ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จึงยึดเอาศาสนาเป็นแม่พิมพ์ในการหล่อหลอมโลกทัศน์ของตนขึ้นมา รวมถึงอาศัย แนวคิด ความเชื่อและประสบการณ์ต่างๆ เป็น

ปัจจัยเสริมโลกทัศน์ โดยโลกทัศน์ทำหน้าที่เป็นตัวการในการกำหนดระบบคิด ในการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ทั้งด้านศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ การเมือง รวมถึง ระเบียบ บทบัญญัติ บทบาทและความสัมพันธ์ทางสังคม ในเรื่องต่างๆ ดังนั้น ในการจะแก้ไขปัญหาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ได้อย่างถูกต้อง จำเป็นจะต้องให้สอดคล้องกับโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ โดยจะต้องมีเข้าใจเรื่องของศาสนาเป็นอย่างดี

4. ในการส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ ความเข้าใจในอุดมการณ์ศาสนา เป็นเรื่องสำคัญเพราะอุดมการณ์ศาสนาเป็นเครื่องอธิบายเป้าหมายของศาสนาให้กระจ่างชัดมีความหมายเป็นอย่างดีด้วยกัน ดังนั้น อุดมการณ์ศาสนาจะต้องมีความชัดเจน เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออุดมการณ์ของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มผู้บิดเบือนศาสนาผ่านคติธรรมคำสอนทางศาสนาของอิสลาม โดยหวังผลทางการเมือง เพราะอิทธิพลของศาสนาทุกศาสนาทำให้ประชาชนมีโลกทัศน์ที่แคบตันที่เมื่อมีโลกทัศน์ความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง ตามที่ สุทธิพงษ์ พรหมไพจิตร (2547) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิม และสรุปว่า อิทธิพลของศาสนาทุกศาสนาทำให้ประชาชนมีโลกทัศน์ที่แคบในแง่ของการเชื่อถือว่าศาสนาของตนเองเป็นศาสนาที่ดี ดูถูกศาสนาอื่น ๆ การนำเอาเรื่องศาสนามาเป็นข้อกำหนดแบ่งแยกความเป็นมนุษยชาติ กล่าวคือ มีความคิดว่า คนที่ไม่นับถือศาสนาเดียวกันมิใช่พวกเดียวกันจึงขาดความร่วมมือ ขาดความเข้าใจ ขาดความสามัคคี และก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งทางสังคม

5. ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญ ในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ด้านศาสนาไปสู่การกำหนดโลกทัศน์ของบุคคล จะเห็นได้จากในปัจจุบันเมื่อเกิดปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบ ผู้นำศาสนามีความพยายามที่จะอาศัยเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการอธิบายหรือทำความเข้าใจให้เห็นทิศทางหรือเป้าหมายแห่งการปฏิบัติที่จะเข้าถึงศาสนาโดยอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนเป็นเครื่องมือ โดยได้พยายามให้ชาวไทยมุสลิมมีความเข้าใจในหลักศาสนาที่ถูกต้องมากขึ้นเพื่อธำรงความเข้มแข็งและความสงบสุขของสังคมมุสลิมไว้

6. หากการศึกษาด้านศาสนา ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ยังไม่สามารถทำให้เกิดการศึกษาที่แท้จริงก็คือช่วยให้คนมีสติปัญญา มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถไตร่ตรองแยกแยะสิ่งที่ไม่แท้จริง ไม่ยั่งยืน ไม่ถูกต้องตามหลักศาสนา ได้ด้วยตนเองแล้ว โลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ก็จะคงจะเข้าใจและอธิบายอุดมคติของสันติภาพได้ยาก

7. โลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อคนซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลแต่ละคนเริ่มทำความเข้าใจกระบวนการที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง ไม่หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป คนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องสามารถอธิบายสาเหตุของความรุนแรงจากแง่มุมของอุดมการณ์ศาสนาของตน โดยจะต้องหลุดพ้นจาก

ความไม่รู้จริง ลดความฉลาด และ ความหวาดกลัวในสำนักง ดังที่ พระไพศาล วิสาโล (2549) กล่าวไว้ว่า “ศาสนิกชนต้องกล้าวิจารณ์และก้าวให้พ้นจากการเป็นพวกเขาพวกเรา หรือขยายความเป็นพวกเราให้กว้าง คือต้องคิดว่าทุกศาสนาเป็นเพื่อนกัน ต้องเป็นกัลยาณมิตร ตอนนี้มีความไม่สมมาตร คือ ศาสนิกชนไม่กล้าวิจารณ์ตัวเอง ไม่กล้าวิจารณ์ความรุนแรงเพื่อรักษาชีวิตผู้อื่น ในขณะที่ การพลีชีพ คือ การกล้าที่จะตายเพื่อศาสนาที่เชื่อ” ดังนั้นจำเป็นจะต้องใช้สติในการดำรงชีวิตบน โครงสร้างของจิตใจที่มีคุณธรรม

8. โลกทัศน์ในการยกย่อง ยอมรับและศรัทธา ครูสอนศาสนา ผู้มีคุณวุฒิทางศาสนา ว่าเป็นปราชญ์มุสลิม และถือว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่เคารพ ศรัทธาของประชาชนในพื้นที่ เป็นส่วนส่งเสริมให้การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดโลกทัศน์ เพราะ ครูสอนศาสนาจะเป็นผู้มีอิทธิพลในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ จนสามารถชี้นำแนวความคิดได้ ในปัจจุบัน การขาดอุละมาอ์ (นักปราชญ์อิสลามศึกษา) ที่แท้จริง ทำให้ความเชื่อมั่นต่อแนวทางสายกลางของศาสนาลดน้อยลงจึงเป็นหน้าที่ของผู้นำศาสนา ที่จะต้องทำให้ศาสนิกเข้าใจศาสนาแนวทางสายกลาง เพื่อการประพฤติปฏิบัติ เพื่อความถูกต้องชอบธรรมในชีวิตประจำวันอันจะนำไปสู่ความสงบสุข

9. ความเข้าใจและข้อค้นพบเกี่ยวกับสาเหตุของสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ของ เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง นั้น มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย และมีทั้งมิติทางด้าน ศาสนา การเมือง สังคม เศรษฐกิจ แต่ การแก้ปัญหาไม่ควรหยุดอยู่เพียงสาเหตุปัจจัย แต่จำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจถึงโลกทัศน์ด้านศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มอุดมการณ์อิสลามสุดขั้ว หรือศาสนาสุดโต่ง อันเป็นแรงบันดาลใจและตัวขับเคลื่อนชุดโลกทัศน์ของกลุ่มก่อการร้าย เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์สำหรับการแก้ปัญหาในระยะยาวในทุก ๆ มิติ ได้อย่างเหมาะสม

10. โลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมเห็นว่า กลุ่มของตนเองเป็นชนกลุ่มน้อย (Minority Group) ของประเทศ ส่วนชาวไทยพุทธในพื้นที่ก็มีโลกทัศน์เช่นกันว่าเป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ เนื่องจากชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ เป็นคนกลุ่มใหญ่ (Majority Group) ซึ่งมีอำนาจและพลังต่อรองมาก และตราบใดที่ยังไม่มีการทำความเข้าใจ ปรับความเข้าใจระหว่างกันของการขัดแย้งต่างๆ ในลักษณะที่พบกันครึ่งทาง หรือประนีประนอมกันอย่างสมานฉันท์แล้ว คำว่าสันติวิธีและสันติสุขคงเป็นได้แต่เพียงจินตนาการทางอุดมคติเท่านั้น เพราะโลกทัศน์ของชาวไทยพุทธต่อชาวไทยมุสลิม และโลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมต่อชาวไทยพุทธนั้นยังมีความคิดในทางขัดแย้งกันในหลายประเด็น เช่น ชาวไทยมุสลิมมีโลกทัศน์ทางศาสนาว่า ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่เรียกร้องความสันติสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานความถูกต้องและความเป็นธรรม แต่ชาวไทยพุทธส่วนหนึ่งยังมีโลกทัศน์ว่า ศาสนาอิสลามนิยมความรุนแรง เพราะทั้งชาวไทยมุสลิมและ

ชาวไทยพุทธยังขาดความเข้าใจร่วมกันของจุดร่วมของศาสนาในเรื่องของสันติภาพ ดังนั้น ทุกฝ่ายควรคำนึงถึงความสงบสุขของประเทศชาติเป็นสำคัญ และมีความกล้าหาญที่จะก้าวให้พ้นจากการเป็นพวกเขาพวกเรา ตามที่ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2549) กล่าวไว้ว่า “ ขอร้องให้ทุกฝ่ายก้าวไปข้างหน้าอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ด้วยการเดินหน้าเข้าหากันอย่างมีสติและใช้ปัญญาในการก้าวข้ามตัวตน ก้าวข้ามพรรค ก้าวข้ามฝ่าย และก้าวข้ามวิกฤติการณ์ เพื่อแสวงหาทางเลือกที่พึงประสงค์ร่วมกัน ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นส่วนรวมอย่างแท้จริงโดยสันติวิธี

11. การวิจัยในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงในพื้นที่ เช่น ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ควรพิจารณาวิธีการวิจัยด้วยความละเอียดรอบคอบ ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยและหวาดระแวง การเก็บข้อมูลจากเรื่องเล่า (Narrative) ที่เปิดกว้างให้ผู้ให้ข้อมูลได้พัฒนารูปแบบของการพูดคุย จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลเอง ไม่สร้างความกดดันหรือความกลัวแก่ผู้ให้ข้อมูล และเป็นวิธีหนึ่งที่มีเหมาะสมที่จะใช้ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.1.1 รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องมีความเข้าใจ บริบท ประวัติศาสตร์ ภูมิหลัง และโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ อย่างลึกซึ้ง และกระบวนการกำหนดนโยบายจะต้องกระทำอย่างรอบคอบ สอดคล้องกับความต้องการและสอดคล้องกับบริบท ลดช่องว่างระหว่างกลุ่มชน และชาติพันธุ์ เลิกการใช้นโยบายเพื่อการกลมกลืนระหว่างชาติพันธุ์ และการคำนึงถึงเฉพาะมิติด้านความมั่นคงของรัฐเป็นหลัก เปลี่ยนมาเป็นการเข้าใจ ยอมรับในสิทธิ เสรีภาพ คำนึงถึงมิติของจิตวิญญาณมากกว่าการจัดการศึกษาเพื่อเป้าหมายทางวัตถุ เพราะสันติภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากความยุติธรรมและการเคารพสิทธิมนุษยชน

4.1.2 ทั้งรัฐบาลในฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ข้าราชการในฐานะเป็นผู้ที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผล และ ประชาชน ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ที่เป็นผู้รับผลจากนโยบาย จะต้องลดอคติ ในเรื่องกลุ่มชน ชาติพันธุ์ และศาสนา ยอมรับความแตกต่างเพราะความแตกต่างเป็นเรื่องปกติของธรรมชาติ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นั้น ความแตกต่างระหว่างศาสนาเป็นความแตกต่างที่มีจุดร่วม คือ การสร้างคนให้เป็นคนดี และมีความสุข ความแตกต่างระหว่างทั้งสองศาสนาไม่ใช่ความแตกต่างที่ทำให้กลายเป็นความแตกแยกแต่อย่างใด ความคิดเห็น ระบบคิดและวิถีปฏิบัติที่แปลกแยก ไม่ใช่ทำให้เกิดความขัดแย้ง หากพยายามทำความเข้าใจในความต่างซึ่งกันและกัน ยอมรับและหาจุดร่วมที่สามารถทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบได้ ซึ่ง

จะต้องใช้หลักศาสนาของทั้ง ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยพุทธเป็นตัวกำกับ ในการลดอคติ โดยใช้หลักของความรัก การมีเมตตา และความใจกว้าง ซึ่งปรากฏอยู่ในหลักธรรมของทุกศาสนา

4.1.3 ในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา จะต้องให้ความสำคัญกับสำนักทางประวัติศาสตร์ของคนในพื้นที่ ควรยอมรับและส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชาวมลายู เพราะการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของมลายู ตามเชื้อสายเผ่าพันธุ์ของ ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้นเป็นสัญลักษณ์ในการสืบทอดความรู้สึก ความคิด และภูมิปัญญาอันเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรม การศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องเสริมสร้างสังคมของทุกศาสนาและทุกชาติพันธุ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีวัฒนธรรมอันหลากหลายได้อย่างสงบสุข เช่น การส่งเสริมให้ผู้เรียนต่างวัฒนธรรมได้มีโอกาสใช้ชีวิตการเรียนรู้อันร่วมกัน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา เพื่อประวัติศาสตร์ของรัฐปัตตานี จะได้ไม่ถูกนำมาเป็นปัจจัยชี้้นำในการก่อความไม่สงบ เหมือนที่ผ่านมา การเสวนาระหว่างผู้คนต่างศาสนา ต้องได้รับการส่งเสริมให้เกิดขึ้น ไม่เฉพาะผู้นำศาสนา และนักวิชาการ แต่ต้องดำเนินการ ไปจนถึงระดับชุมชน

4.1.4 การจัดการศึกษาทุกระดับจะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนศาสนาควบคู่ไปกับวิชาสามัญ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้บนโครงสร้างของจิตที่มีคุณธรรม ไม่ควรแก้ปัญหาด้วยการยกเลิกการเรียนการสอนศาสนา หรือลดเวลาเรียนวิชาศาสนาแต่ต้องใจกว้าง ยอมรับ ไม่สอนแต่ศาสนาของตน ซึ่งจะต้องผลักดันให้เป็นนโยบายสำคัญของชาติ ที่จะต้องให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานของทุกศาสนา และเน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้และปฏิบัติตามหลักของศาสนาที่ตนเองนับถืออย่างเคร่งครัด เพื่อถักทอความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบน โครงสร้างของจิตที่มีคุณธรรม และศาสนธรรม

4.1.5 การจัดการศึกษาเพื่อลดเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความขัดแย้งนั้น จะต้องเป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเอง โดยเริ่มจากการพัฒนาจิต การศึกษาจะต้องไม่มุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงคนอื่น แต่การศึกษาจะต้องทำให้เกิดปัญญา เพื่อการปรับตัวเองให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างสงบสุข ใช้ความขัดแย้งในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเครื่องมือฝึกฝนในการพัฒนาจิตของตนเองให้เข้มแข็ง มีเมตตา รู้จักการให้อภัย มีสติ และใช้ปัญญาในการดำรงชีวิต

4.1.6 การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพราะการศึกษาจะทำให้แก้ไขเหตุปัจจัยของการก่อความไม่สงบ ได้แก่ การแก้ไขการที่ผู้ก่อความไม่สงบใช้ศาสนาเป็นการต่อสู้ โดยการศึกษาจะต้องทำให้ คนในพื้นที่ มีความรู้ โดยคนไทยมุสลิมต้องรู้ถึงแก่นแท้ของศาสนา เพื่อการปฏิบัติที่ไม่ขัดแย้งกับบทบัญญัติของศาสนา คนไทยพุทธที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ต้องมีความรู้ และเข้าใจ หลักศาสนาอิสลาม เพื่อไม่ให้ทำให้เกิดความผิดพลาด ในการแก้ไขปัญหาการศึกษา หรือการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ทั้งชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธจะต้องร่วมกัน

สร้าง ระบบการศึกษาของพื้นที่โดยเป้าหมายของการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของ ศาสนา คือสร้างคนเป็นคนดี มีพื้นฐานความคิดที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ

4.1.7 สถานการณ์ความรุนแรงใน ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ แม้ว่า ศาสนาจะไม่ใช่สาเหตุ แต่การเสริมสร้างสันติสุขโดยแนวทางของศาสนาก็มีความสำคัญ เพื่อว่า ศาสนาและความเชื่อ จะไม่กลายเป็นพลังผลักดันให้เกิดความขัดแย้ง ที่จะนำไปสู่การแตกแยก รุนแรงที่มากขึ้น หากแต่ศาสนาจะช่วยลดความขัดแย้งและลดช่องว่างระหว่างคนลง สอดคล้องกับ ที่ Megan K.Shore (2000) ได้สรุปผลการศึกษาเรื่องบทบาทของศาสนากับความขัดแย้งระหว่าง ปราเลสไตน์กับอิสราเอล ว่า เนื่องจากศาสนาคือแหล่งอิทธิพลสำคัญในการกำหนดว่าสังคมจะดำรง อยู่ท่ามกลางความสันติหรือความรุนแรง พลังศีลธรรม (Moral power) จึงมีอิทธิพลยิ่งต่อการ ตัดสินใจต่าง ๆ และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสันติให้เกิดขึ้นด้วย

4.1.8 สถานการณ์ความรุนแรงใน ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ในปัจจุบัน ทวีความรุนแรงขึ้น และมีแนวโน้มจะมีความรุนแรงมากขึ้น สถานศึกษาในพื้นที่ต้องหยุดทำการ เรียนการสอนบ่อยมากจนไม่สามารถสอนได้ตามหลักสูตร ขวัญกำลังใจของครูไม่อยู่ในวิสัยที่จะ ทำงานตามปกติได้แต่กำลังอยู่ในภาวะตกต่ำอย่างหนัก รัฐจำเป็นจะต้องเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดย จะต้อง แก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวจะต้องดำเนินการไปพร้อมกัน ซึ่งการแก้ปัญหา เฉพาะหน้าในพื้นที่ ที่มีสถานการณ์ความรุนแรงมาก จนไม่สามารถเปิดสอนได้นั้นอาจจะต้องย้อน ไปใช้บริบทของโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลคมนาคมในอดีตที่มีปัญหาด้านความมั่นคง

4.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

4.2.1 ควรมีการส่งผลการวิจัยและประชาสัมพันธ์ข้อมูลรายงานการวิจัย ไปยัง หน่วยงานต่าง ๆ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและในพื้นที่ รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชน ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ใน การพัฒนานโยบายการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ บริบท เป้าหมายและความต้องการ ของคนใน พื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ต่อไป

4.2.2 ควรจัดให้มีการทดลองการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติก่อน เพื่อ ทดสอบให้แน่ใจว่าจะไม่เกิดปัญหาในการปฏิบัติ และนำมาพัฒนานโยบายให้มีความเหมาะสม โดย จะต้องมีการติดตามประเมินนโยบายอย่างเป็นระบบ

4.2.3 กลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายการศึกษาจะต้องไม่ใช่อำนาจที่ ได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ และความต้องการของตน มามีส่วนในการกำหนดนโยบาย และ นโยบายการศึกษาจะต้องไม่ถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง เพราะจะทำให้การจัด การศึกษาบิดเบือนไปจาก ความจริงและความต้องการของผู้ที่ได้รับผลจากนโยบาย อันจะทำให้เกิด

เงื่อนไขของความขัดแย้ง เพราะภาวะของสันติภาพจะเกิดและดำรงอยู่ได้ในความจริง และความยุติธรรม เท่านั้น

4.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

4.3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรม ข้อบัญญัติ และหลักปฏิบัติของศาสนาต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ วิเคราะห์ สังเคราะห์หาจุดร่วมของศาสนาในเรื่องสันติภาพเชิงเปรียบเทียบเพื่อความเข้าใจ ในการสร้างสันติภาพร่วมกันระหว่างศาสนิกชน

4.3.2 ควรดำเนินการศึกษาวิจัยหลักสูตรของวิชาศาสนา หาจุดร่วมของศาสนาที่สามารถเรียนร่วมกันได้ เพื่อผู้เรียนของทุกศาสนาจะได้มีหลักสูตรที่สามารถเรียนรู้อันร่วมกันได้อย่างเหมาะสมและส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างคนในแต่ละศาสนา

4.3.3 ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ โดยเปิดกว้างให้เป็นการแสวงหาความจริงร่วมกัน เน้นการคิดเชิงระบบ เป็นการวิจัยประวัติศาสตร์ ด้วยการวิจัยอนาคตโดยมุ่งหวังให้เกิดการคิดเชิงระบบและทำให้เห็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอันเป็นเหตุเป็นผลจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา โดยไม่มีการบิดเบือนประวัติศาสตร์ แต่ทำให้เกิดการยอมรับร่วมกันอย่างมีเหตุผล

4.3.4 ในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงในพื้นที่ ควรป้องกันข้อจำกัดของนักวิจัยในการเก็บข้อมูลการวิจัยที่ใช้วิธีการเชิญผู้แทนในแต่ละกลุ่มเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูล เพราะผู้แทนในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ นั้นจะเป็นผู้นำของชุมชน ที่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำที่สืบทอดเชิงอุดมการณ์ทางศาสนา หรือผู้นำตามระบบเครือญาติ ซึ่งอาจทำให้มีผลต่อข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. ว่าด้วยความสัมพันธ์สามเส้า: การสื่อสาร-สงคราม-สันติภาพ. ใน กาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ), สื่อในสันติภาพ สันติภาพในสื่อ, หน้า 31-45. กรุงเทพมหานคร: วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์, 2530.
- กิตติสุรางค์ กาฬสุวรรณ. การวิเคราะห์โครงสร้างนิทานพื้นบ้านไทยมุสลิมภาคใต้ตามทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดิเมียร์ พรอพพ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.
- กุลชน ธนาพงศธร. หลักการกำหนดนโยบายของรัฐ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.
- กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์. การวิเคราะห์เรื่องเล่าในเพลงไทยลูกทุ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- เกษม บุญอ่อน. เดลฟาย: เทคนิคในการวิจัย. วารสารคุรุปริทัศน์ 10 (ธันวาคม 2522): 26 - 28.
- เขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 1, สำนักงาน. รายชื่อสถานศึกษาและที่ตั้งในเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 1 [Online]. 2550. แหล่งที่มา:
<http://www.amphoe.com/menu.php?mid=1&am=487&pv=45>.
- ไข่มุก อุทยาวลี. การศึกษาหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทตำนานพื้นบ้านภาคใต้ของประเทศไทย. วารสารสงขลานครินทร์ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 10 (ก.ย. - ธ.ค.2547)
- โคทม อาริยา. ปีแห่งการรณรงค์เพื่อสันติภาพในประเทศไทย. วารสารปราชญ์สาร 12, 4 (2528)
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. “นโยบายกับการบริหาร” นโยบายของรัฐ อะไร ทำไม และอย่างไร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- จังหวัดยะลา, สำนักงาน. บรรยายสรุปจังหวัดยะลา [Online]. 2549. แหล่งที่มา:
<http://www.yala.go.th/bcnew/sarub.pdf> 2549.
- จรัล มะลูลีม. มุสลิม “ขบวนการภูอริกัต ฮิกมะตุลลอฮ์ อะบาดา” มติชนรายสัปดาห์ 24 (15-21 ตุลาคม 2547): 37.
- จรัส สุวรรณเวลา. นโยบายและการกำหนดนโยบาย. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2533.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. โลกทัศน์ทางการเมืองจากวรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2523.
- จิตรกร โพธิ์งาม. มานุษยวิทยาการแพทย์. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ, 2542.

- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ. เยาวชนกับสันติภาพ. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2529.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. กล้าที่จะก้าวข้าม. มติชน (1 เมษายน 2549): 9
- จูรี จุลละเกศ. มานุษยวิทยาเบื้องต้น. พระนคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2518.
- จำเริญ แสงดวงแข. โลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2523.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR. วารสารวิจัยการศึกษา 10 (มิถุนายน – กรกฎาคม 2530): 23-30.
- ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ. ประเพณีที่ช่วยส่งเสริมการผสมผสานทางสังคมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- ไฉน กรองเห็น. ทัศนคติต่อคนตรีไทยของนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิมในสถาบันผลิตครูจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2527.
- ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. การศึกษาชาวด้วยศาสตร์แห่งเรื่องเล่า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- ชัยณรงค์ โคตะนนท์. อุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสานประเภทวรรณกรรมคำสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2533.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. สันติทฤษฎีวิถีวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. สันติภาพกับความคิดของเด็กยากจน: การศึกษาเฉพาะกรณีเด็กยากจนในจังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2531.
- ชิดชนก ราธิมมูลา. การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี: กรณีศึกษาขบวนการแบ่งแยกดินแดนและการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารสงขลานครินทร์ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (มกราคม-เมษายน 2004): 97-112.
- ชูศรี งามประเสริฐ. การแอบมองและจ้องดูที่ปรากฏในภาพยนตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ไชยันต์ รัชชกุล. หน่วยที่ 2 ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา. ใน วรรณทิพย์ ทองสาว (บรรณาธิการ), สันติศึกษา, หน้า 25-50. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

- ณรงค์ฤทธิ์ ศักดารณรงค์. การวิเคราะห์เรื่องสั้นสะท้อนปัญหาไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2435.
- คณัย เทียนพุด. นโยบาย: “จากความหมายสู่รูปแบบและกระบวนการ” การวิจัยเชิงนโยบาย: รูปแบบใหม่ของการกำหนดอนาคต. กรุงเทพฯ: ทำปกเจริญผล, 2532.
- เดชา กัลยาวิพิงศ์. การรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกทัศน์ของผู้ต้องขัง: ศึกษากรณี เรือนจำแห่งหนึ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ถ้วน สุวรรณศาสน์. พระคัมภีร์อัล - กรอาน ฉบับแปลตามความหมาย และขยายความ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- ไทรรัตน์ ฟ้าปกาสิต. วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของเด็กเร่ร่อนในกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีบริเวณ สถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ทวีชัย เต็มคุณานนท์. การแสวงหาสันติภาพในบริบทของไทยและเอเชีย. สานติสังคม 2, 3 2529.
- ทะเลลลामะ. สันติภาพทุกอย่างก้าว. แปลโดย ประชา หุตานุวัตร และสถาพร พงศ์พุกภัย. กรุงเทพมหานคร: สยามบริษัทเคสส์ไทยจำกัด, 2540.
- ทิพดี นิมิตรพงศ์ธร. การศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยมุสลิม ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547.
- เทียมจันทร์ หมั่นสระเกษ. การศึกษาโลกทัศน์ในจารีกสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- ธวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2522.
- ธีรโชติ เกิดแก้ว และ ฅกมล ปุญชเขตต์ทิกุล. พุทธทัศน์ขจัดภัย: วิธีการสร้างเสริมชีวิตและสังคมสู่สันติสุข. กรุงเทพฯ: ไทยรายวันการพิมพ์, 2547.
- นฐพงศ์ เทพจารี. ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมชนบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2539.
- นันทกาญจน์ เบ็ญเด็มะหลี. ปัจจัยที่มีผลต่อการคงสภาพระบบเก่าของโรงเรียนปอเนาะในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

- นิพนธ์ คันทเสวี. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสันติภาพ. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. 2, 3 2539.
- นิพนธ์ ศศิธร. ปาฐกถาพิเศษสันติภาพ: สร้างสรรค์ได้หรือต้องรอคอย. ใน วลัย อารุณี (บรรณาธิการ), สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. แนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพและความรุนแรง [Online]. 2547. แหล่งที่มา: <http://www.geocities.com/midschool2000/newpage7.htm>.
- นุชนาด เหลาะคูหี. โลกทรรศน์ชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานีที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2537.
- บุญฤทธิ ปือราสง และคณะ. การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรตาดิกาชั้นอาติฟของเครือข่ายตาดิกา อำเภอตากใบ โครงการพัฒนาหลักสูตรตาดิกาชั้นอาติฟของเครือข่ายตาดิกา อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส [Online]. 2549. แหล่งที่มา: <http://www.budutani.com>
- ปกรณ์ ปรียากร. “การกำหนดนโยบายของรัฐ” บทวิเคราะห์ปัญหาและทางออกของประเทศกำลังพัฒนา” นโยบายสังคม: แนวคิด และการศึกษาเฉพาะกรณี. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, 2523.
- ประชุม รอดประเสริฐ. นโยบายและการวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เดกูดการพิมพ์, 2528.
- ประชุมสุข อาชาวอรุณ. ทฤษฎีสันติศึกษาและความเคลื่อนไหว. ใน รายงานการประชุมการศึกษา กับการสร้างเสริมสันติภาพ. 19-23 สิงหาคม 2529 ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. สี่จังหวัดภาคใต้. ใน สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ), รัฐปัตตานีใน”ศรีวิชัย” เก่าแก่กว่ารัฐสุโขทัยในประวัติศาสตร์: ประวัติศาสตร์ "ปกปิด" ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้, หน้า 344 – 348. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2547.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. บุหงาปัตตานี: คติชนไทยมุสลิมชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: มติชน, 2540.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. สมบัติไทย มุสลิมภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2524.
- ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, 2541.
- ประเวศ วะสี. สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2545.

- ประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ. วิกฤตและทางออกในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้. ในสารเสวนาเรื่องปรัชญาการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและชุมชนอุดมการณ์และจิตจำกัด 29 กุมภาพันธ์ 2549 ณ ห้องประชุมจุมภฏพันธุ์ทิพย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. การจัดระเบียบทางสังคม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ปริญญา อุดมทรัพย์. รายงานการวิจัยเรื่อง การปกครองท้องถิ่นต่างวัฒนธรรม: สถานการณ์ในบริเวณ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้และแนวทางแก้ไข. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545.
- ปัญญา บริสุทธี. โลกทัศน์ของคนไทยวิเคราะห์จากวรรณกรรมคำสอนสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2533.
- ปิ่น มุกข์นิตย์. ศาสนาอิสลามกับการพัฒนาประเทศ. วารสารอมสินสาร 20 (มีนาคม – เมษายน 2513): 10 – 16.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. โลกทัศน์ทางการเมืองของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: วิเคราะห์จากวรรณกรรมโบราณ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2521.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). สิทธิมนุษยชน สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม. กรุงเทพฯ: สหธรรมิกจำกัด, 2541.
- พระธรรมปิฎก. การศึกษาเพื่อสันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2530.
- พระธรรมปิฎก. การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2539.
- พรหมพร สนิทขวัญ. การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- พรเทพ บุญจันทร์เพชร. การศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.
- พิเดช ปรางทอง. ประวัติศาสตร์และนโยบายการปกครองของรัฐบาลไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. การค้นคว้าอิสระในการสอนสังคมศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- พิศิน แดงจง. แนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพและความอดทนที่หายไปในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา. Asaihl-Thailand Journal 7,2 (November 2004): 60-79

- ไพบูลย์ ดวงจันทร์. ดนตรี กีฬาและการละเล่นของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526.
- ไพศาล ไชยราบ. การศึกษาระดับความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษากับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ไพศาล วิสาโล, พระ. สันติภาพโดยสันติวิธี. ใน กาญจนา แก้วเทพ.(บรรณาธิการ), สื่อในสันติภาพ สันติภาพในสื่อ, หน้า 23 – 28. กรุงเทพมหานคร: วิดตอร์เฟาเวอร์พอยท์, 2530.
- ไพศาล วิสาโล,พระ. องค์รวมแห่งสันติภาพ. ใน สันติสุข โสภณศิริ.(บรรณาธิการ), สู่สันติเสรี: 50 ปีสันติภาพไทย, หน้า 24 - 41. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2547.
- ไพศาล วิสาโล, พระ. สันติภาพโดยสันติวิธี. ใน สื่อในสันติภาพสันติภาพในสื่อ, กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ไพศาล วิสาโล,พระ. ในการสัมมนา ศาสนาสุวณพุทธ – อิสลาม: ความรุนแรงและความสมานฉันท์. 24 พฤศจิกายน 2548 ณ กรมกิจการพลเรือนทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด.
- ไพศาล วิสาโล,พระ. อำนาจ ความจริงและเสรีภาพ. วารสารผู้เฒ่า 71(พ.ค.- ส.ค.2549): 47-48
- มงคล พนมมิตร และชาติชาย รัตนศิริ. การวิจัยชุมชน. ใน เอกสารประกอบโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน. เชียงใหม่, เชียงใหม่: สำนักงาน ปปส.ภาคเหนือ, 2540.
- มงคล ทองนุ่น. โลกทรรศน์ที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2535.
- มนตรี มาลีพันธุ์. นิยามในอิสลาม: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ในแง่มุมของสันติวิธีและการใช้ความรุนแรง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาศาสนาเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- มนัส สุวรรณชาติ. บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2541.
- มหาดไทย, กระทรวง. ข้อมูลอำเภอเมืองจังหวัดยะลา [Online]. 2549. แหล่งที่มา: <http://www.amphoe.com>.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, วิทยาลัยอิสลามยะลา, ศูนย์ สารสนเทศอิสลามและอิสลามศึกษาตามยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปอเนาะสถาบันการศึกษาอิสลาม [Online]. 2550. แหล่งที่มา: บทความ <http://www.fathoni.com>.

- มัลลิกา คณานุรักษ์. เพลงกล่อมเด็กไทยมุสลิมภาคใต้. ยะลา: เสริมการพิมพ์, 2524.
- มาลินี จุฬามณีรัตน์. ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาและผลกระทบต่อชาวบ้านอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2545.
- มารค ตามไท. การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี. ใน สันติวิธี: ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง, กรุงเทพฯ: สถาบันยุทธศาสตร์ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ, 2543.
- มารค ตามไท. มนุษย์กับสันติภาพ. ใน สรุปผลการสัมมนาในกลุ่มผู้สนใจวิชามนุษย์ศาสตร์และสันติภาพ, หน้า 52-54. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- มารค ตามไท และสมเกียรติ บุญชู. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติจังหวัดชายแดนภาคใต้ เปรียบเทียบในรอบ 30 ปี. ในการสัมมนาโครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สกว.เรื่องปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับประเทศไทย โครงการสันติวิธี ความรุนแรง และสังคมไทย (Nonviolence, Violence, and Thai Society) 18 - 19 สิงหาคม 2549 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- มาโนช หล่อตระกูล. แนวโน้มการฆ่าตัวตายในประเทศไทย : แง่มุมทางเพศและช่วงวัย. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย 43 (มกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2541): 67-83.
- มูฮัมหมัดสาเลม แชนา. การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องอิสลามศึกษาในมัสยิดที่อยู่ในและ นอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- มูฮัมหมัด อับดุลกาเดร์. ความเข้าใจเบื้องต้นเรื่องชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามและพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน จิตวิทยามันคง, กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527.
- ยีน ชาร์ป. แปลโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และคมสันต์ หุตะแพทย์. อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2529.
- โยฮัน กัลดุง. สู่สันติ. กรุงเทพฯ: เคสดีไทย, 2540.
- โยฮัน กัลดุง. Education For and With Peace: Is it Possible. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ การจัดการศึกษาเพื่อสันติ. 26 -27 พฤศจิกายน 2548 ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รวมพร ศรีสุมานันท์. การวิเคราะห์เรื่องเล่าทางโทรทัศน์ในรายการสัมภาษณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

- รัตติยา สาและ. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์. เอกสารการอ่านชุดวิชามนุษย์กับอารยธรรมเล่ม 1-4. นนทบุรี: สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.
- รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์. สันติศึกษากับสันติภาพ. ใน วรรณทิพย์ ทองสาว (บรรณาธิการ), สันติศึกษา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.
- วารภรณ์ วงษ์ แสงจันทร์. แนวคิดสันติภาพในเรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มกบฏสันติภาพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วิจิตร ศรีสอาน. การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพ. ใน วลัย อรุณี (บรรณาธิการ), สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง, หน้า 189-193. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วิชัย ต้นศิริ. แนวทางไปสู่สันติภาพและสันติศึกษา. ใน วลัย อรุณี (บรรณาธิการ), สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง, หน้า 221-229. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วิทษ์ วิศทเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2533.
- วิริยา วิฑูรย์สฤกษ์ศิลป์. การศึกษาอัตลักษณ์คนชั้นกลางไทยผ่านการเล่าเรื่องในสื่อหนังสือบันทึกการเดินทาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- วารี พิศาลภัทร. คุณการทดลองจัดกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และคณะ. การต่อสู้เชิงสัญลักษณ์และความต่อเนื่องของการเมืองแห่งอัตลักษณ์ในยุทธการแย่งชิงประชาชน: สรุปเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบ 3 ปี. [Online]. 2550. แหล่งที่มา: <http://www.deepsouthwatch.org>.
- ศศิรัสมิ์ วชิรโชติ. คุณภาพชีวิตของนักเรียนไทยมุสลิมในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม: กรณีศึกษาโรงเรียนมุณีธิดาอิสลาม อําเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540.

- ศิริอร สิ้นธุ. การใช้ผลงานวิจัยทางการแพทย์พยาบาล. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- สถาพร ศรีสังข์. การประสมประสานทางสังคมวัฒนธรรมไทยพุทธ และไทยมุสลิม ที่ปรากฏในการเล่นล้อแห่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2545.
- สุกณ สมจิตศรีปัญญา. โลกทัศน์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากหนังสือก้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านหนองหล่ม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2530.
- สนิท สมักรการ. วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- สมบัติ จันทร์วงศ์. โลกทัศน์ของสุนทรภู่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2537.
- สมพงษ์ ปานเกล้า. นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลในชุมชนชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ.2475-2535). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- สมพรรณ เย็นสุข. โลกทัศน์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านตำบลกุดหว้า อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา, 2535.
- สิทธิ บุตรอินทร์. โลกทัศน์ชาวไทยลานนา. กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์, 2523.
- สันทัต ณ นคร. เจตคติของชาวไทยมุสลิมในตำบลกรงปินัง กิ่งอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลาต่อการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาศึกษาศาสตร์ เพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2540.
- สุกรี หลังปุเต๊ะ. ความเชื่อและวิถีชีวิตของพี่น้องมุสลิม. ในการสัมมนาพระสงฆ์ นักบวช และฆราวาส ประจำปี 2005. เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2548 ณ บ้านชุมพวาบอล อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี.
- สุนทร นวกวิน. การผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอ เมือง จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, วิชาเอกไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2537.
- สุทธิพงษ์ พรหมไพจิตร และคณะ. การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2547.

- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. โลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้. สงขลา: ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ สงขลา, 2521.
- สุนีย์ ตรีชนากร. โลกทัศน์ประชาธิปไตยของชนชั้นกลางไทย: ศึกษาเปรียบเทียบ กลุ่มข้าราชการประจำกับกลุ่มพนักงานองค์กรเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สุนีย์ สุขเจริญ. ทางเลือกในการจัดสันติศึกษาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ตามทัศนะของนักวิชาการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุรชาติ บำรุงสุข. วิกฤติได้สู่วิทยาศาสตร์และปัญญา. กรุงเทพฯ: อนิเมทกรุ๊ป, 2547.
- สุรียา เบ็ญโญ๊ะ. แนวคิดสันติวิธีในเรื่องพระเจ้าช้างเผือกของปรีดี พนมยงค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. แนวคิดเรื่องสันติภาพในสังคมไทย. ใน กาญจนา แก้วเทพ. (บรรณาธิการ), สี่ในสันติภาพ สันติภาพในสี่, กรุงเทพมหานคร: วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์, 2530.
- สุวัฒน์ จันทรจาง. ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2540.
- สุวิชา ยี่สุนทรง. คุณลักษณะของผู้นำศาสนาอิสลามที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนและ แนวทางการจัดฝึกอบรมผู้นำศาสนาอิสลามเพื่อพัฒนาชุมชนในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2533.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. ความขัดแย้ง: การบริหารเพื่อการสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรสจำกัด, 2540.
- เสริมศรี อนันตพงศ์. ศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในการเล่นพื้นบ้านภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2540.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: กองทุนส่งเสริมรุจีระอัมพร, 2535.
- แสงเพชร สุพร. โลกทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์โซ๊ะ: กรณีบ้านหนองยาง ตำบลชะโนคน้อย อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.
- โสริช โพธิ์แก้ว. จิตวิทยาแห่งสันติ. วารสารครุศาสตร์ 2528.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

- อดิสา วงศ์ลักษณ์พันธ์. การเล่าเรื่องในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. โลกทัศน์อีสาน. กภาพสินธุ์: ประสานการพิมพ์, 2534.
- อมร รักษาศักดิ์. การพัฒนานโยบาย. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, 2522.
- อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- อาทิตย์ ท่าไคร้กลาง. โลกทัศน์ของสตรีผู้ไปประกอบอาชีพด้านการบริการประเทศ
สวีเดนแลนด์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดี คณะศิลปศาสตร์.
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- อามีนะห์ ดำรงผล. สารานุกรมเกี่ยวกับชีวิตมุสลิม. ยะลา: นันทาพับลิชชิ่ง, 2544.
- อารง สุทธาศาสน์. ปัญหาความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้. กรุงเทพฯ: พิทักษ์ประชา, 2519.
- อารี การี. การปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใน
อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาพื้นฐาน
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- ไอศูรย์ พยัสมศิริ. การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องสันติภาพของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)
และมาร์ติน ลูเธอร์คิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาศาสนาเปรียบเทียบ คณะ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

- Allyssa McCabe and Lynn S. Patterns of Narrative Discourse: A Multicultural, Life Span Approach. Boston: Pearson Education, 2003.
- Amia Lieblich, Tamar Zilber and Rivka Tuval-Mashiach. Narrative Research: Reading, Analysis and Interpretation. London: Sage Publications, 1998.
- Aref M. Al-Khattar. Terrorism in the Name of Religion: Perceptions and Attitudes of Religious Leaders from Judaism, Christianity, and Islam in the United States. Doctoral dissertation, Indiana University of Pennsylvania, 1998.
- Candice C. Carter. Whither social studies? In pockets of peace at school. Journal of Peace Education 1 (March 2004):59 – 76, 77 – 87.
- Cortazzi Martin. Narrative Analysis. London: The Falmer Press, 1993.
- Dorairajoo, Saroja. The Problematic Relationship between the State and Minorities in Thailand: A Case Study of the Malay Separatist Movement in Southern Thailand. Department of Sociology, National University of Singapore, 2003.
- Fiske, J. Television Culture. New York: Mathew & Co., 1987.
- Greene, J.C. Qualitative Program evaluation: Practice and Promise. In N.K.Denzin & Y.S.Lincoln .Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1994.
- Gluck, Sherna Berger, and Daphne Patai. Women's Words: The Feminist Practice of Oral History. New York: Routledge, 1991.
- Hicks David. Teaching for tomorrow: how can futures studies contribute to peace education. Journal of Peace Education. 1 (March 2004): 165 – 178.
- Ho Sook Yee. Peace And Conflict Resolution For Southern Thailand By Peace Journalism: A Case Study Of The English Daily The Nation. Degree of Master of Arts Program in Southeast Asian Studies (Inter- Department) Graduate School Chulalongkorn University, 2005.
- Köylü Mustafa. Peace education: an Islamic approach. Journal of Peace Education 1 (March 2004): 59 – 76.

- Marigrace B. Duropan, Grethyl Gumagay, and Leah Mae Jabilles. Talking Sex: Anthropological Narratives in Sexuality Research Sexual Behavior of Street Gangs in Davao City, Philippines. Indonesia: Yogyakarta, 2004.
- Megan K. Shore. Religion and Conflict Resolution: The Liberating Potential of Religion in the Resolution of the Palestinian-conflict. Master's thesis, Dalhousie University, 2000.
- Moawad Darwish. Southernmost Thailand Violence: Illiteracy, Poverty, Politics, Illicit Drugs Trafficking, Smuggling and Nationalist Separatists not Religions and Cultures. The Issue. Separatists Presentation on the Occasion of the UNESCO Conference on UNESCO "Religion in Peace and Conflict" Melbourne, Melbourne, Australia, 2005.
- Patricia A. Whang and Gisele A. Waters Transformational Spaces in Teacher Education: MAP(Ing) Pedagogy Linked to a Practice of Freedom. Journal of Teacher Education 2001 52: 197-210.
- Pongsapich Amara and others. Traditional and Changing Thai World View. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 1985.
- Rainoo Bhai and Prabhu Dayai. Need for peace education. Journal for peace studies 10 (January – March), 2003.
- Richard Wendell, FOGG. Some Effects of Teaching Adolescents Some Creative, Peaceful Approaches for Resolving International Conflicts. Dissertation Abstract International. 33, 8 (February 1973): 4054-A.
- Scott Sandra Lee. Visions of Their Future World. University of Montana, USA. 1990.
- Tan Michael L. Talking Sex: Anthropological Narratives in Sexuality. Research a modified version of a presentation given at the 6th Asia-Pacific Social Science and Medicine
- Tangmunkongvoraku Areerat and Bhuttarowas Pratima. Gender and Sexual Health of Adolescent Females in Northern Thailand. World Bank Special Programmed of Research, Development, and Research Training, 2004.
- Tapp, Nicholas. Sovereignty and Rebellion: The White Hmong of Northern Thailand, Singapore: Oxford University Press, 1989.

W.T.Jones. World Views: Their Nature and Their Function, Current. Anthropology 1 (Feb., 1972): 79-109.

Yoichi Nishimoto. Northern Thai Christian Lahu Narratives of Inferiority: A study of social experience. Social development Master of Arts Chaing Mai University, 1998.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ด้านสันติภาพ

- ศาสตราจารย์ นายแพทย์วันชัย วัฒนศัพท์ - ผู้อำนวยการศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล
- กรรมการสภาความมั่นคงแห่งชาติ
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสมาอีล ลุตฟี จะปะกียา - คณะอนุกรรมการวิสามัญ ติดตามการศึกษาใน 3
จังหวัดชายแดนภาคใต้
- อนุกรรมการ การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
อนุกรรมการ การศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคง
ของมนุษย์ อนุกรรมการ เพื่อความปรองดองและความ
สมานฉันท์ในพื้นที่ คณะกรรมการอิสระเพื่อความ
สมานฉันท์แห่งชาติ
- คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำ กอ.สสส.จชต. กลุ่ม
การศึกษา
- รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ฌ ป้อมเพชร - อนุกรรมการสิทธิมนุษยชนศึกษาของคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- อดีตผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาเพื่อสันติภาพและสิทธิ
มนุษยชน องค์การ UNESCO และเลขาธิการของ Asia-
Pacific Network for international Education and Values
Education
- ที่ปรึกษาโครงการ โรงเรียนเพื่อความเข้าใจอันดีและ
สันติภาพของกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับองค์การ
ยูเนสโก
- อาจารย์ ประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ - อนุกรรมการ การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
อนุกรรมการ การส่งเสริมพลังความหลากหลายทาง
วัฒนธรรมในสังคมไทย และ อนุกรรมการเพื่อความ
ปรองดองและความสมานฉันท์ในพื้นที่ คณะกรรมการ
อิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ
- ที่ปรึกษาสมาพันธ์ครู 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
- รองศาสตราจารย์ ดร.มารค ตามไท - อนุกรรมการ การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ด้านสันติภาพ (ต่อ)

- รองศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข - อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำ กอ.สสส.จชต. กลุ่ม
การศึกษา
- รองศาสตราจารย์ ดร.รัตติยา สาและ - อนุกรรมการ การศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคง
ของมนุษย์ อนุกรรมการ เพื่อความปรองดองและความ
สมานฉันท์ในพื้นที่ คณะกรรมการอิสระเพื่อความ
สมานฉันท์แห่งชาติ
- รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ บารุ - อนุกรรมการ การส่งเสริมพลังความหลากหลายทาง
วัฒนธรรมในสังคมไทย อนุกรรมการ เพื่อความ
ปรองดองและความสมานฉันท์ในพื้นที่ คณะกรรมการ
อิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ
- ดร.อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง - อนุกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการคณะอนุกรรมการ
ส่งเสริมความไว้วางใจ ความยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน
อนุกรรมการ การความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
อนุกรรมการเพื่อความปรองดองและความสมานฉันท์ใน
พื้นที่ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ
- รองศาสตราจารย์ เสาวนีย์ จิตต์หมวด - อนุกรรมการ การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
อนุกรรมการ การศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคง
ของมนุษย์ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์
แห่งชาติ
- รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโภคม - อนุกรรมการ การศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคง
ของมนุษย์ อนุกรรมการ การส่งเสริมพลังความ
หลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย คณะกรรมการ
อิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ
- พล.ต.ท.สมศักดิ์ แขวงโสภา - อนุกรรมการ การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
อนุกรรมการ การศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคง
ของมนุษย์ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์
แห่งชาติ
- สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ด้านสันติภาพ (ต่อ)

รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม

- นักวิชาการเจ้าของความเรียงสันติภาพโลก เรื่อง Creating Sustainable World Peace ชนะเลิศระดับนานาชาติ จาก Rethinkers' Organization ประเทศ Cannada
- ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการร่างกฎหมายเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา รัฐสภา
- หัวหน้าคณะวิจัย โครงการส่งเสริมศาสนาในการพัฒนา สังคมของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม สำนัก นายกรัฐมนตรี

รองศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม

- อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อดีตที่ปรึกษาศูนย์อำนวยการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)
- ประธานคณะอนุกรรมการปฏิบัติราชการพื้นที่ 9 จังหวัดชายแดนภาคใต้
- คณะกรรมการติดตามความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ สำนักนายกรัฐมนตรี
- คณะกรรมการติดตามเหตุระเบิดในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ของสภาผู้แทนราษฎร
- คณะกรรมการติดตามความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ (วุฒิสภา)

อาจารย์ เจะสะปิอิง บารู

- คณะกรรมการการไต่สวนอิสระคดีกรือเซะและตากใบ
- ผู้อำนวยการสถาบันอิสลาม มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา
- มีผลงานด้านจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา หลักสูตรสันติศึกษา สันติวิจัย และการวิจัยเกี่ยวกับสันติภาพ ของ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา
- ผลงานร่วมกับเครือข่าย ถ่ายสันติภาพของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

พระมหาชรัช อุชุกรโ

- รองเจ้าอาวาสวัดช้างไห้ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
- นักวิชาการสันติวิธี

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ด้านสันติภาพ (ต่อ)

รองศาสตราจารย์ ดร.พศิน แดงจวง

- อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บทความนำเสนอในวารสาร วิชาการ ASIAISL เกี่ยวกับ ความรุนแรงและสันติภาพทั่วไป

อาจารย์ รังสรรค์ ทองทา

- เลขานุการคณะอนุกรรมการวิสามัญ ติดตามการศึกษา ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
- ผู้บริหาร โรงเรียนธรรมมิตลาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

คำศัพท์เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

กูรอาน, อัลกูรอาน หรือ อัลกูรอานุลกะรีม (อาหรับ)	แปลว่า การรวบรวม หรือการอ่าน หมายถึงคัมภีร์ของอิสลามซึ่งถือว่าเป็น ธรรมนูญแห่งชีวิต เป็นคัมภีร์ที่อัลลอหฺที่ได้ทรงประทานให้ท่าน ศาสดามุฮัมมัด (ศ) เพื่อเป็นทางนำ แก่มนุษยชาติ
กูรบาน	(อาหรับ แปลว่า การเข้าใกล้) ในอิสลามหมายถึง การเข้าใกล้ต่ออัลลอหฺ ด้วยการการเชือดสัตว์พลีต่อพระองค์ในวันอีฎิ้ลอฎฮา
กุโบร์	สุสานมุสลิม ยืมจากภาษามลายู กุโบร์ จาก กุโบร จากภาษาอาหรับ
กาฟิร (อาหรับ)	แปลว่า ผู้ปฏิเสธ ผู้ไม่ยอมรับ ผู้เนรคุณหมายถึงผู้ไม่ใช่มุสลิม
คอเต็บ (มลายู ยืมจาก อาหรับ)	คู คอฎีบ
กฎบะหฺ (อาหรับ)	การบรรยายธรรมตักเตือนมุสลิม
คอฎีบ (อาหรับ)	ผู้บรรยายธรรมตักเตือนมุสลิม ก่อนการละหมาดวันศุกร์
ชะกาต (อาหรับ)	แปลว่า การทำให้บริสุทธิ์ หมายถึง การบริจาคตานบังคับ เช่น 2.5% ของเงินทองที่เหลือจากการใช้
ซุนนะหฺ(อาหรับ)	ภาษาอาหรับ แปลว่า แนวทาง ในวิชาสะดิษ และ อุตูลุฟีหฺ หมายถึง คำพูด การกระทำ หรือการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด (ซล) ในวิชาฟิกหฺ คือ การเจริญรอยท่านนบี (ศ) ด้วยการปฏิบัติตามสิ่งที่ท่านนบี (ศ) เคยปฏิบัติ ซึ่งถือว่าหากทำแล้วจะได้รับผลบุญ แต่ถ้าละทิ้งก็ไม่เป็นบาปแต่ประการใด
ซุนนีย์ (อาหรับ)	ผู้ที่ถือลัทธิ อะห์ลุลซุนนะหฺ

คำศัพท์เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม (ต่อ)

ซูเปาะ	สาบาน
दनया (อาหรับ)	(อาหรับ แปลว่า คำ) โลกชั้นต่ำ หมายถึงโลกปัจจุบัน
दुआ (อาหรับ)	(อาหรับ แปลว่า การวิงวอน) การขอในสิ่งที่ต้องการจากอัลลอหฺ
ดัมมัด (มลายู)	ยืมจากอาหรับ ดัมมัด (กริยา แปลว่า บริบูรณ์) หมายถึงการอ่านอัลกุรอานจบหนึ่งเล่ม
เตฮีด (อาหรับ)	เอกภาพ
นบี (อาหรับ)	แปลว่า ผู้พยากรณ์, ศาสดาพยากรณ์ คือ บุรุษที่อัลลอหฺทรงติดต่อด้วยเพื่อให้ทราบเรื่องศาสนาของพระองค์
นมาซ (ฟารซี)	แปลว่าการวิงวอนขอพรจากอัลลอหฺที่มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องปฏิบัติ วันละห้าเวลา คือเวลารุ่งอรุณก่อนตะวันขึ้น (ฟัจญ์ริ) เวลาหลังเที่ยง (ซุหฺริ) (คฺหฺริ) และ อัศริ) เวลาหลังตะวันตกดิน (มัฆริบ และ อิชาอ์) การนมาซถือว่าเป็นการทำอิบาเดหฺที่สำคัญที่สุดข้อหนึ่ง เป็นหลักอิสลามข้อหนึ่งซึ่งมุสลิมต้องปฏิบัติ ดู ศอลาต
บิลาล หรือ บิหลาล (อาหรับ)	ผู้ประกาศเรียกร้องมุสลิม สู่อารามเมื่อถึงเวลา เดิมเป็นชื่อของสาวกคนแรก
ปอเนาะ	(ยืมจากภาษามลายูกลาง ปนดก ยืมจากอาหรับ ฟุนดุก แปลว่า โรงแรม) โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่จัดเตรียมหอพักให้นักเรียนอาศัย
ฟิรดูอัยนิ (อาหรับ)	ข้อบังคับที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ ในภาษาไทยเขียนเป็น ฟิรดูอิน เช่น โรงเรียนฟิรดูอิน คือ โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาภาคบังคับเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติ

คำศัพท์เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม (ต่อ)

มัสยิด (อาหรับ)	ศูนย์รวมมุสลิมในชุมชนเพื่อทำการละหมาด ประชุม สอนหนังสือ หรืออื่น ๆ ในการทำงานที่ดี มีประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม
มูนาฟิก	(อาหรับ แปลว่า คนสับปลับ) หมายถึง ผู้ที่แสดงตนเป็นมุสลิมแต่ซ่อนความปฏิเสธ หรือความสับปลับไว้ในใจ
รอมะฎอน	เดือนที่ 9 ของปฏิทินฮิจญ์เราะหฺ หรือปฏิทินอิสลาม เป็นเดือนที่มุสลิมถือศีลอดทั้งเดือน
ละหมาด	คุ นมาซ
(ศ) หรือ (ศล)	อักษรย่อแทนประโยค "ศอลลัลลอหุ อะลัยฮิ วะอาลียิ วะซัลลัม" (อัลลอหฺทรงประทานพรและความสันติแก่มุฮัมมัดและวงศ์วานของท่าน) ซึ่งใช้ต่อท้ายชื่อของท่านศาสดามุฮัมมัด(ศ) เพื่อเป็นการให้เกียรติและยกย่องท่าน
สุนัต	การขริบหน้ที่อวัยเพศชาย เป็นคำที่ยืมจากภาษามลายู ซุนัต ซึ่งมี ความหมายเดียวกัน ยืมมาจากภาษาอาหรับ ซุนนะหฺ แปลว่า แนวทาง. เข้าสุนัต ขริบหน้ที่อวัยเพศชาย
สุหนี่	คู ซุนนีย์
อะมัล	ใช้ในภาษามลายู หมายถึง การทำความดี หรือ การทำอิบาดะหฺ ยืมจากอาหรับ อะมัล แปลว่า การทำ
อัลลอฮฺ	(จากคำอาหรับ Allah) บางทีออกเสียงเป็น อัลเลาะห์ ก็มี
อาซาน (อาหรับ)	การเรียกร้อง การเชิญชวนสู่การนมาซ

คำศัพท์เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม (ต่อ)

อาคิรฺ (มลาญ)	คู อาคิเราะหฺ
อาคิเราะหฺ (อาหรับ)	วันสุดท้าย หรือปร โลก
อิมาน (อาหรับ)	แปลว่า การศรัทธา ในอิสลามคือการศรัทธาต่ออัลลอหฺ
อิมาม, อิมาม (อาหรับ)	แปลว่า ผู้นำ คือ ผู้นำในการทำละหมาด, ผู้นำในชุมชน, ผู้ที่มีความรู้และมีคุณธรรม หรือผู้นำในศาสนาอิสลาม นั่นคืออิมาม 12 ท่าน อิมาน (إيمان) อ่านว่า อี-มาน รากศัพท์เดิมมาจากคำว่า آمَنَ (อา- มา - นำ) ตามหลักภาษา หมายถึง การเชื่อมั่นที่มีปฏิสัมพันธ์กับความนอบน้อม และการน้อมรับควบคุมไปด้วย ตามศาสนบัญญัติ หมายถึง การเชื่อมั่นด้วยหัวใจ, การยอมรับ (พูด) ด้วยลิ้น, การปฏิบัติด้วยร่างกาย และอิมานจะเพิ่มขึ้น โดยการภักดี และจะลดลงโดยการประพฤติชั่ว
ฮัจญ์ (อาหรับ)	การไปแสวงบุญที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ผู้ที่ทำฮัจญ์แล้วเรียกว่า ฮัจยี (ที่ถูกต้องคือ ฮาญญ์)
ฮะดีษ	(อาหรับ คำพูด) คำพูด การกระทำ และการยอมรับของศาสนทูตมุฮัมมัด นิยมแปลว่า พระวณะของศาสนทูต
ฮะรอม	(อาหรับ แปลว่า สิ่งต้องห้าม) สิ่งที่ถูกบัญญัติศาสนาอิสลามห้ามไม่ให้ทำ อาหาร ฮะรอม คืออาหารที่ผิดกับหลักศาสนาอิสลาม เช่นสุรา หรือเนื้อสุกร
ฮะลาล	(อาหรับ แปลว่า สิ่งที่ถูกอนุมัติ) สิ่งที่ถูกบัญญัติศาสนาอิสลามอนุมัติให้ทำ อาหาร ฮะลาล คืออาหารที่ไม่ผิดกับหลักศาสนาอิสลาม

ที่มา: วิกิพีเดีย สารานุกรม

ภาคผนวก ก

ที่ ศธ 0512.6(2771)/1197

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

13 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสัมมนา

เรียน ดร.อิตมาอีตตุตตี จะปะเกีย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย พันตำรวจโทหญิง สายสวาท ปิจวิทย์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาพัฒนศึกษา อยู่ในระหว่างการศึกษาปริญญาโท เรื่อง “แนวโน้มของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล ชูลภัทรชีวิน และศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสัมมนา ในรอบที่ 1 และเป็นผู้เชี่ยวชาญ คอบแบบสอบถาม ในรอบที่ 2 ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทรจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2710

ภาคผนวก ง

แบบสอบถาม
แนวโน้มของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ
ในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ตำแหน่งหรือผลงานของท่านด้านการส่งเสริมและแสวงหาแนวทางสร้างเสริมสันติภาพ หรือการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

คำชี้แจง

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับแนวโน้มของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ โดยพิจารณาโดยใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

1. หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุด
2. หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับน้อย
3. หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง
4. หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับมาก
5. หมายถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

1. การกำหนดนโยบาย

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. การกำหนดนโยบายการศึกษา จะต้องทบทวนและยกเลิกกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ที่ไม่สอดคล้องกับ ศาสนา วัฒนธรรม (ทั้งวัฒนธรรมอิสลาม และวัฒนธรรมมลายู) รวมถึงต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลักด้วย					
2. กระบวนการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาจะต้องเป็นการดำเนินการโดยคนในพื้นที่ไม่ใช่การกำหนดนโยบายจากส่วนกลาง โดยสาระสำคัญของนโยบายจะต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายที่เอื้อให้ดำเนินการได้					
3. กระบวนการกำหนดนโยบายควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุดไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และควรมีผู้นำทางศาสนาไปด้วย โดยจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากความเข้าใจและการยอมรับของทุกฝ่าย					
4. การกำหนดนโยบายจะต้องมีรูปแบบในการรวมพลังทางความคิดของทุกฝ่ายในรูปแบบของคณะทำงาน โดยมีบรรยาการของกัลยาณมิตร บนฐานคิดของความสมานฉันท์คือความพอใจร่วมกันทุกฝ่าย					
5. กระบวนการวิธิตัดในการกำหนดนโยบายการศึกษาค้นในพื้นที่จะต้องยอมรับบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เน้นการวิเคราะห์ปัญหาที่ปัจจัยแวดล้อมเพื่อให้นักศึกษาสามารถพัฒนาศักยภาพคนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของสังคมในปัจจุบัน					

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
6. การจัดการศึกษาเป็นบริการที่รัฐจัดให้กับประชาชนทุกคนรัฐจึงยังจำเป็นต้องกำหนดนโยบายและระบบการควบคุม รวมถึงการจัดงบประมาณและทรัพยากรให้พอเพียง					
7. กระบวนการกำหนดนโยบายจะต้องไม่ทำให้คนในพื้นที่รู้สึกว่าคุณรัฐแทรกแซงและครอบงำ					
8. การกำหนดนโยบายของรัฐจะต้องคำนึงถึงยุทธศาสตร์ของฝ่ายที่ก่อความไม่สงบ โดยต้องยอมรับว่ามีกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนจริง					
9. ในการกำหนดนโยบายไม่ควรยึดเอา ตัวแบบนโยบายมาจากต่างประเทศ					
10. ในการกำหนดนโยบายในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้รัฐบาลจะต้องจริงจังไม่เพิกเฉยกับปัญหาด้านการศึกษาและถือเป็นวาระแห่งชาติ					
11. กระบวนวิธีคิดในการกำหนดนโยบายการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ไม่ควรให้ความสำคัญในเรื่องความมั่นคงของรัฐ มากกว่าประเด็นอื่นและการพิจารณาเรื่องความมั่นคงจะต้องพิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐ					
12. กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางของนโยบายจากนโยบายของรัฐที่ผ่านมาทั้งหมด					
13. กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาไม่จำเป็นจะต้องทำใหม่ทั้งระบบควรนำบางส่วนมาทบทวนวิเคราะห์ เนื่องจากมีส่วนที่เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาอยู่หลายประเด็น					
14. การกำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐ ควรให้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเกษตร และกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เข้ามาเป็นหน่วยหลักในการดำเนินการ โดยมีหน่วยงานของทหาร ตำรวจ และมหาดไทยเป็นส่วนเฝ้าระวังรักษาความปลอดภัย					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

2.สาระและเนื้อหาของนโยบาย

2.1 หลักการ และเป้าหมาย

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจริยธรรมและคุณธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์					
2. เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องผลิตคนดี ซึ่งเป็นคนดีตามหลักศาสนาของทุกศาสนา					
3. เป้าหมายของการจัดการศึกษาในส่วนของความมั่นคงของรัฐและความมั่นคงของมนุษย์จะเกิดได้เมื่อจัดการศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่น					
4. เป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงประโยชน์โดยรวมของประเทศมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวหรือของคนเฉพาะกลุ่ม					
5. เป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความสำนึกในชาติ พระมหากษัตริย์ โดยจะต้องมีความเสียสละเพื่อชาติ					
6. การกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องคำนึงว่าอยากเห็นชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้เป็นอย่างไร					

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
7. เป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดสันติภาพที่ถาวร โดยรัฐและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับจะต้องคำนึงถึง สัจธรรม (truth) ความยุติธรรม (justice) ความรัก (Love) เสรีภาพ (freedom)					
8. นโยบายการศึกษาของรัฐจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย					
9. การกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องชัดเจนไม่เป็นอุคมคดมากไป เพราะไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และจะทำให้เกิดปัญหามากขึ้น					
10. เพื่อให้นโยบายด้านการศึกษา มีผลต่อการแก้ปัญหาการศึกษา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องกำหนดไว้ใน พรบ.การศึกษาแห่งชาติ					
11. รัฐจะต้องจัดทำ master plan ทางการศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทาง เป้าหมายที่ชัดเจน					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 การจัดโครงสร้าง

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. โครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงวัฒนธรรม ไม่ควรแยกกันเพราะจะทำให้การพัฒนาผู้เรียน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ หรือการใช้คุณธรรมนำความรู้ปฏิบัติได้ยาก					
2. ควรยกเลิกโครงสร้างของเขตพื้นที่การศึกษาที่ใช้อยู่ปัจจุบัน เพราะไม่สอดคล้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้					
3. รัฐต้องส่งเสริมให้เกิดองค์กร ด้านการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเช่น สภาการศึกษา ของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งจะต้องมีผู้แทนทุกฝ่ายรวมถึงผู้นำศาสนาร่วมเป็นกรรมการด้วย โดยมีการสรรหากรรมการตามสัดส่วนที่เหมาะสม และรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษา ควบคุมทิศทาง เป้าหมาย หลักสูตร และ มีการติดตาม ประเมินผล อย่างเป็นระบบ					
4. หากไม่มีการจัดตั้งสภาการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้จะต้องมีผู้แทนด้านการศึกษาจากพื้นที่ในทุกหน่วยงานด้านการศึกษา					
5. โครงสร้างในการบริหารและการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ควรใช้โครงสร้างของสภาท้องถิ่น (การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเดิม) ซึ่งประกอบด้วยสภาชวรอ หลาย ๆ สภา ที่มีการบริหารในทุกเรื่องของท้องถิ่นได้ เพราะมีโครงสร้างแบบเสมอภาค สามารถ ดูแลคนในชุมชนได้					
6. การจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ควรต้องกำหนดให้เป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะทางการศึกษา					
7. การกำหนดให้พื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษ ไม่มีความจำเป็น หากกระบวนการกำหนดนโยบายผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพราะปัญหาอยู่ที่การจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องความต้องการ					
รายการ	ความเป็นไปได้				

	5	4	3	2	1
8. การกำหนดให้พื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษจะส่งเสริมให้เกิดการแตกแยกจากส่วนอื่น ๆ ของประเทศจากระบบปกติ					
9. สถานการศึกษาของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะทำให้เกิดคุณภาพ กับคนเฉพาะกลุ่มและทำให้เกิดการ แสวงหาผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม จึงไม่ควรกำหนดเป็นพื้นที่พิเศษ					
10. ควรมีหน่วยงานที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ เป็นที่ปรึกษา และให้การช่วยเหลือด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่					
11. ส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อม ให้ดำเนินกิจการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหาร และการจัดการที่เป็นของตนเองมีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ					
12. การจัดการศึกษาของในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ไม่ควรให้องค์กรปกครองท้องถิ่นดำเนินการ เนื่องจากยังไม่มีความพร้อม					
13. องค์กรทางด้านศาสนาต้องเป็นอิสระจากการเมืองเพื่อให้สามารถดำเนินการให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการศึกษาได้อย่างคล่องตัว					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

2.3 ระบบการศึกษา

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. นโยบายการจัดการศึกษาจะต้องไม่อยู่ในกรอบเดิมเช่น การกำหนดรูปแบบ ในระบบ นอกระบบ ฯลฯ					
2. การจัดการศึกษาต้องไม่เน้นเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบเท่านั้น เนื่องจากทำให้คนทั่วไปขาด โอกาสทางการศึกษา ควรให้มีการจัดการศึกษา นอกระบบ และตามอัธยาศัย มากขึ้น					
3. โครงสร้างของการจัดการศึกษาควรจัดให้มีการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม เพื่อ สัมพันธ์ภาพที่ดี โดยการพัฒนาโรงเรียนของรัฐบาลทุกระดับให้มีคุณภาพ และจัดให้มีการเรียนทั้ง วิชาสามัญ และวิชาทางด้านศาสนา ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามศาสนาที่ตนเองนับถือ					
4. โครงสร้างของการจัดการศึกษาควรปรับช่วงชั้นของการเรียนด้านศาสนาให้สามารถเทียบโอนกับ ระบบการศึกษาของรัฐได้					
5. ระบบการศึกษาของพื้นที่มีอยู่แล้ว ซึ่งประกอบด้วย เราเงาะฮ์ คาตีกา และ ปอเนาะ เหมาะสมกับ บริบทของพื้นที่แล้ว					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

2.4 แนวการจัดการศึกษาและการบริหาร

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. การจัดการศึกษาจะต้องมีการเรียนวิชาทางด้านศาสนาทุกระดับ โดยสถานศึกษาจะต้องให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนศาสนาที่ตนเองนับถือได้ตามความต้องการ					
2. สถานศึกษาของรัฐจะต้องจัดให้มีการสอนด้านศาสนาต่างๆกับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม					
3. การสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิต					
4. การจัดการศึกษาจะต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชน					
5. การจัดการศึกษาจะต้องมีทางเลือกให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้อย่างหลากหลาย					
6. การจัดการศึกษาจะต้องทำให้มีมาตรฐานที่ไปสู่ความเป็นสากลได้เมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถศึกษาต่อในประเทศและต่างประเทศได้โดยหลักสูตรควรพัฒนาให้เป็นสากลมากขึ้น พัฒนาคอนโทรลโลกทัศน์กว้างขึ้นสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้มากขึ้น					
7. การจัดการศึกษาจะต้องให้มีความรู้ที่เป็นสากล และเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนาต้องมีการหลอมรวมบูรณาการศาสนา สามัญ อาชีพ ให้มีความเหมาะสม					
8. ควรพัฒนาการจัดการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และ ใน ปอเนาะให้มีมาตรฐานสามารถเป็นต้นแบบที่ดี โดยรัฐให้การสนับสนุนทรัพยากร					
9. การจัดการศึกษาต้อง เน้นความคล่องตัวไม่ยึดติดกฎเกณฑ์เกินไปต้องลดเงื่อนไขของระบบราชการ					
10. รัฐต้องช่วยเหลือสนับสนุนทรัพยากร ส่วนเรื่องหลักสูตรเป็นของเรื่องจิตวิญญาณควรให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ โดยการส่งเสริมให้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนา ความเป็นเชื้อชาติ เป็นรัฐปัตตานี ที่ถูกต้อง					
11. การศึกษาจะต้องส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ในหลายมิติ					
12. การจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ควรคำนึงถึงการทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สามารถแยกเรื่องความเชื่อกับความจริงได้ เป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถใช้ความคิดเชิงบวกในการแก้ปัญหา					
13. การจัดการเรียนการสอนจะต้องมุ่งที่จะให้ผู้เรียนใช้ระบบคิดแบบอนาคตโดยมองไปข้างหน้า					
14. สนับสนุนให้มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้นและสามารถบริหารจัดการอย่างเป็นอิสระ					
15. การจัดการศึกษาควรวางรากฐานของวิชาชีพตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ การจัดการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับวิชาชีพ					
16. สถาบันการศึกษาด้านอาชีวศึกษาควรเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการเช่นการฝึกงาน และผู้ประกอบการควรให้ความร่วมมือสนับสนุนสถานศึกษาที่ผลิตคนสนองผู้ประกอบการ					
17. การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกคนให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา มีโอกาสที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ					
18. การจัดทำยุทธศาสตร์ทางการศึกษาต้องมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จริง ๆ และต้องมีการแต่งตั้งในรูปแบบของกรรมการไม่ใช่การเชิญผู้แทนมาประชุม โดยจะต้องให้อำนาจหน้าที่ในรูปแบบของคณะกรรมการและมีสิทธิในการออกเสียง					
19. ควรมีการประชุมเพื่อระดมความคิดจากผู้แทนทุกฝ่ายเพื่อจัดทำหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ให้ถูกต้อง และมีการจัดการเรียนการสอนให้เด็กเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในทางสร้างสรรค์					
20. ในการจัดทำนโยบายในส่วนของหลักสูตรจะต้องกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลาง ร้อยละ 60 และหลักสูตรท้องถิ่น ร้อยละ 40					
21. หลักสูตรต้องให้ ท้องถิ่นยอมรับ สิ่งที่ควรจะเป็นคืออะไร และส่วนที่รัฐควรจะให้คืออะไร ผสมผสานจนเกิดการยอมรับให้เขาเห็นประโยชน์ต้องให้ชุมชนเขาปรับเอง โดยเอาวิชาสามัญเข้าไปปรับกับท้องถิ่น					

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
22. มีการสอนสันติศึกษา จะต้องให้มองให้เข้าใจความแตกต่างของคนต้องแยกได้ สร้างความเป็นมิตร สันติศึกษาต้องฝึกทักษะสันติวิธีและ สอนการเสริมสร้างสันติสุขตามแนวของทุกศาสนา					
23. เน้นและส่งเสริมให้มีการใช้สื่อ ภาษามลายู อย่างหลากหลาย เร่งให้เรียนรู้ เปิดกว้าง มุ่งให้เกิดการ กระตุ้นให้อยากค้นหาและเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ สอดแทรกภาษาไทยจากที่เขาอยากเรียนรู้					
24. ควรส่งเสริมให้มีการสอนพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และให้ เลือกเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ตนเองนับถือรวมถึง สนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจ ตามศาสนาของ ผู้เรียนอย่างเสมอภาค					
25. การจัดการศึกษาควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และจำนวนเพียงพอ และการเรียนการสอนจะต้องเน้นความหลากหลายของแหล่งที่มาของข้อมูล					
26. การจัดการศึกษาควรเน้นให้การเรียนการสอนโดยใช้ สื่อ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย และหลากหลาย เพื่อเปิดโลกทัศน์ และแก้ปัญหาหลากหลาย เช่นการใช้ e-learning คาวเทียม อินเทอร์เน็ต					
27. ในการให้โควต้าจะต้องมีระบบการคัดเลือกคนอย่างมีระบบ มีขั้นตอนในการพิจารณาอย่างโปร่งใส เพื่อ ป้องกันการเอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม ควรพิจารณาถึงผลการเรียนและฐานะประกอบกัน					
28. การให้โควตาศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและสถานศึกษา ต่าง ๆ จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมโดยมีมาตรการที่ชัดเจน					
29. การให้โควตาในการเข้าศึกษาต่อในสถาบันต่าง ๆ ควรให้มีเกณฑ์ขั้นต่ำสำหรับนักเรียนในพื้นที่ ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น ไทยพุทธหรือไทยมุสลิม					
30. การให้โควตาต้องผ่านการพิจารณาแบบการซาคาดไม่ใช่การคัดเลือกเพราะ ชุมชนจะรู้ว่าควร พิจารณาให้แก่ใครซึ่งอาจไม่ใช่คนเก่งแต่เป็นคนดีและยากจน					
31. เปิดโอกาสให้ผู้ที่จบจากต่างประเทศสามารถเทียบคุณวุฒิ และประกอบอาชีพได้					
32. การเทียบคุณวุฒิควรมี ไข่มตราฐานวิชาชีพมาทดสอบการประกอบการอนุญาต					
33. การให้ทุนการศึกษาจะต้องไม่ผูกมัด เป็นการให้อย่างมีกลยุทธ์ใช้ความผูกพันกับผู้ให้ทุนการศึกษา					
34. ส่งเสริมการให้ทุนการศึกษาเพื่อไปศึกษาต่อในต่างประเทศให้มากขึ้น					
35. รัฐจะต้องให้โอกาสคนในพื้นที่ในการศึกษาสูงๆ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มากขึ้น					
36. ควรการสอนภาษาในเชิงพัฒนาโดยสอนภาษาใหม่และรักษาวัฒนธรรมของภาษาแม่					
37. ควรสอนภาษาไทยเพื่อประโยชน์ของการใช้งาน และให้เป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติโดยรัฐมีหน้าที่ ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน					
38. จัดตั้งสถาบันการสอนภาษาไทยที่เป็นมาตรฐาน เพื่อทำให้คนในพื้นที่ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ภาษาไทย					
39. การจัดการศึกษาจะต้องเน้นเรื่องของภาษาเพื่อการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจระหว่างบุคคล ทั้งภาษา มลายู ภาษาไทย และ ภาษาต่างประเทศ จะควรให้มีทางเลือกมากกว่า 2 ภาษา					
40. ควรพัฒนา ผู้นำศาสนา โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าน ให้สามารถสื่อสารเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความเข้าใจ ระหว่างคนในพื้นที่ ที่มีปัญหาในการใช้ภาษาไทย					
41. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ควรมีมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาเป็นการเฉพาะที่ สามารถให้ใช้ภาษาหรับในการเรียนการสอนได้					
42. มีการศึกษาวิจัยคุณภาพของการศึกษาใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม					
43. ข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานทางการศึกษาจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยเชื่อมโยงไปถึง หน่วยงานที่รับผิดชอบด้วย					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

2.5 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. การประเมินภายนอกของสถานศึกษาควรประเมินจากข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่นประเมินจากการสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครอง หรือ ประเมินจากสถิติการศึกษาต่อ ไม่ใช่การประเมินจากเอกสาร					
2. พัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผลการจัดการศึกษา ในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม					
3. ระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของพื้นที่ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดและควบคุมคุณภาพ					
4. ในการประเมินผลการเรียนควรดำเนินการให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาได้					
5. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่ และมาตรฐานกลาง และมีการกำหนดโดยมีกฎหมายรองรับ					
6. เกณฑ์มาตรฐานกลางจะต้องกำหนดไว้กว้าง ๆ และพิจารณาหาข้อสรุปให้ได้ร่วมกันกับมาตรฐานของแต่ละพื้นที่					
7. เกณฑ์มาตรฐานการศึกษากลางควรรใช้ข้อสอบกลางเป็นการประกันคุณภาพ โดยจัดการสอบทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย					
8. การลดเกณฑ์มาตรฐานของการศึกษาในพื้นที่จะทำให้คุณภาพการศึกษาลดลง และเสียประโยชน์ต่อการการศึกษาของผู้เรียน					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

2.6 ครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. ครูในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ จะต้องเป็นตัวแทนของผู้ปกครอง เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน ครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อเป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น					
2. ไม่ควรฝึกรบครูในลักษณะผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้					
3. ระบบการสรรหาครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมโดยการสรรหาคนในพื้นที่ เข้ามาทำหน้าที่ให้มาก ๆ ที่สุด และต้องเลิกระบบการคัดเลือกครูแบบเดิม					
4. บุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้จะต้องได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐาน โดยมีการประเมินบุคลากร เช่นมีการประเมินคุณภาพทุก 3-5 ปี					
5. จะต้องกำหนดมาตรฐานครูที่สอนในแต่ละสาขาให้สอบผ่านมาตรฐาน ควบคุมคุณสมบัติครูเพื่อให้สามารถสอนนักเรียนให้ได้มาตรฐาน					

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
6. การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ควรเน้นที่การปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึก					
7. ต้องมีสถาบันพัฒนาครู โดยตรง โดยสรรหาจากผู้มีคุณวุฒิทุกวิชาแล้วนำมาฝึกศึกษาอบรมวิชาชีพครู					
8. จะต้องจัดตั้งสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาทุกกลุ่มรวมทั้ง ใต้ฮ่อม่าม ใต้ครุ ผู้นำทางศาสนา ให้สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีมาตรฐาน เน้นให้ครูมีจรรยาบรรณ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					
9. ศอ.บต. ควรรับผิดชอบในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา ทุกระดับอย่างต่อเนื่อง					
10. รัฐจะต้องวางแผนในการผลิตครูในพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีการผลิตและประกันการมีงานทำ					
11. การเลือกสรรผู้แทนด้านการศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องเป็น ใต้ครุหรือครูตามตำแหน่ง ให้เลือกจากผู้นำที่ชุมชนยอมรับ					
12. จะต้องมีระบบการเทียบคุณวุฒิ แก่ผู้ที่จบการศึกษามาจากต่างประเทศ ในสาขาต่าง ๆ และมีกระบวนการจะต้องรวดเร็ว โปร่งใส					
13. รัฐจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายออกของบุคลากร					
14. รัฐจะต้องพัฒนาระบบการประเมินผลงานของบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งให้ความมั่นใจเรื่องความปลอดภัยและขวัญกำลังใจอย่างต่อเนื่อง					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

2.7 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาเป็นพิเศษให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความจำเป็นในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้					
2. งบประมาณควรให้ชุมชนบริหารจัดการเองเนื่องจากจะได้รับการบริหารตามสภาพจริง ไม่ควรใช้การสนับสนุนแบบการให้เงินอุดหนุนรายหัว					
3. ไม่ควรสนับสนุนเงินอุดหนุนรายหัว เนื่องจากทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มคนบางกลุ่ม					
4. รัฐควรเปิดเผยและประชาสัมพันธ์ แนวทางการสนับสนุนงบประมาณแก่สาธารณชนโดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน					
5. รัฐจะต้องมีระบบการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและจริงจัง					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

3. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. รัฐจะต้องผลักดัน และส่งเสริมให้เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรมและมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง					
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายได้ ควรใช้การสอบถามความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ในการนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดนโยบาย					
3. ผู้แทนของชุมชนในเรื่องของการศึกษาจะต้องมีระบบกลไกวิเคราะห์ที่ดี มีความสามารถในการเตรียมข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐได้					
4. ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น ทั้งในด้านการจัดหลักสูตร และการกำหนดยุทธศาสตร์อย่างจริงจังและกรรมการควรมาจากหลากหลาย					
5. ระบบการคัดเลือกผู้แทนและกรรมการทางการศึกษาจะต้องมีความเข้มแข็ง ไม่มีการแทรกแซงทางการเมือง					
6. รัฐต้องสื่อสาร และ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลด้านการศึกษา ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องโดยนำ พระวณะ จาก คัมภีร์อัลกุรอานมาประกอบในการประชาสัมพันธ์ เพื่อความเข้าใจและความเชื่อถือ					
7. จัดทำคู่มือสำหรับบุคลากรทางการศึกษาที่แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของ การดำเนินการตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ กับ หลักการในศาสนาอิสลาม					
8. จะต้องมีองค์กรที่ดูแลนักเรียน นักศึกษาที่ไปศึกษาต่อเรียนในต่างประเทศอย่างทั่วถึงเป็นระบบและมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างถูกต้อง					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

4. นโยบายการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. นโยบายการแก้ไขปัญหาด้านศึกษาในระยะสั้นและในระยะยาวจะต้องดำเนินการไปพร้อมกัน					
2. รัฐต้องควบคุมและแก้ไขสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ให้ได้จึงจะแก้ไขปัญหาด้านศึกษาได้					
3. การแก้ปัญหาระยะสั้นต้องทำอย่างเป็นองค์รวมในทุกมิติไม่ใช่การแยกส่วนในการแก้ไขปัญหา					
4. การแก้ปัญหาระยะสั้นทำได้โดยอบรมบุคลากร ให้สามารถจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการรายวิชาเพื่อให้กระชับเวลาเรียน หมุนเวียนสอนในลักษณะห้องเรียนเคลื่อนที่หรือชุดครูเคลื่อนที่					
5. สนับสนุนให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านปกครองคนในพื้นที่อย่างเต็มอำนาจ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความคุ้มครองกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาในระยะสั้นในเรื่องความปลอดภัยสำหรับครู					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

พ.ต.ท.หญิง สายสวาท ปัจวิทย์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

พันตำรวจโทหญิง สายสวาท ปังวิทย์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากวิทยาลัยพยาบาลตำรวจ เมื่อปี พ.ศ.2528 ปริญญาโทวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต จากคณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยรังสิต เมื่อ พ.ศ. 2543

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง รองผู้กำกับการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย